

การศึกษากระบวนการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน มาเลเซีย และข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคม

ไทย

คำนำ

กองทุนศาสตร์และแผนงาน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2559 ข้อ 9 ในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสังคม การจัดสวัสดิการสังคม รวมถึงแผนปฏิบัติการและแผนเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนงานด้านสังคมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในการนี้ กองทุนศาสตร์และแผนงานได้ดำเนินการศึกษาระบบการพัฒนาสังคมผ่านการถอดบทเรียนเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศสวีเดนซึ่งเป็นต้นแบบรัฐสวัสดิการระดับโลก และประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีบริบทการพัฒนาที่โดดเด่น โดยเริ่มจากการศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎีสากล และวิเคราะห์บริบทเชิงลึกทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประชากร ระบบการเมือง เศรษฐกิจ นวัตกรรม และสถานการณ์ทางสังคม เพื่อให้เห็นภาพรวมของกลไกการขับเคลื่อนนโยบายที่สำคัญ

ผลการศึกษาพบความแตกต่างเชิงรูปแบบที่มีประเด็นสำคัญ โดยประเทศสวีเดนมีความโดดเด่นด้านระบบรัฐสวัสดิการแบบถ้วนหน้า (Universal Welfare State) ที่ภาครัฐเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการอย่างครอบคลุมทุกมิติ ในขณะที่ประเทศมาเลเซียมีรูปแบบการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมบทบาทของชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ถือเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการและยกระดับคุณภาพชีวิตของประเทศไทย ซึ่งการพัฒนาสังคมไม่ได้เป็นเพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเพื่อความมั่นคงในชีวิต ดังนั้นรายงานฉบับนี้จึงมุ่งหวังที่จะเป็นแนวทางในการสร้างสังคมไทยให้มีความเข้มแข็ง เป็นธรรม และยั่งยืน

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อมูลการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในรายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนักวิชาการ และผู้สนใจทั่วไป เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมของประเทศไทย ให้มีความครอบคลุมและเข้าถึงประชาชนมากยิ่งขึ้น ควบคู่กับการส่งเสริมกลไกความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และการเสริมสร้างบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ซึ่งผลการศึกษาได้นำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการพัฒนาสังคมภายใต้ภารกิจของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการต่อไป

กองทุนศาสตร์และแผนงาน
กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญแผนภาพ	ง
สารบัญตาราง	จ
บทสรุปผู้บริหาร	ฉ
กรอบการศึกษา	ช
บทที่ 1 แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	1
1.1 ความหมายของการพัฒนาสังคม	1
1.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	2
1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	9
1.4 งานวิจัย/บทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	14
บทที่ 2 บริบททั่วไปของประเทศสวีเดน	16
2.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์	16
2.2 ลักษณะทางประชากร	18
2.3 ระบบการเมืองการปกครอง	22
2.4 เศรษฐกิจ	22
2.5 การศึกษา	23
2.6 ระบบสาธารณสุข	23
2.7 สถานการณ์คนไร้ที่พึ่ง คนไร้บ้าน และขอทาน	24
2.8 นวัตกรรมและเทคโนโลยี	28
2.9 ลักษณะทางสังคมของสวีเดน	28
บทที่ 3 บริบททั่วไปของประเทศมาเลเซีย	33
3.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประชากร ศาสนา และวัฒนธรรม	33
3.2 ระบบการเมืองการปกครอง	37
3.3 โครงสร้างประชากร และชาติพันธุ์	39
3.4 ระบบเศรษฐกิจ	40
3.5 การศึกษา	41
3.6 ระบบสาธารณสุข	42
3.7 สถานการณ์คนไร้ที่พึ่ง คนไร้บ้าน ขอทาน	44
3.8 นวัตกรรมและเทคโนโลยี	46
บทที่ 4 การพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน	48
4.1 คำแถลงนโยบายด้านสังคมของรัฐบาล	48
4.2 การเปรียบเทียบนโยบายด้านสังคมและสวัสดิการ	50
4.3 แผนในการบริหารประเทศของสวีเดน	51

	หน้า
4.4 นโยบายด้านการพัฒนาสังคม	52
4.5 กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงาน	53
บทที่ 5 การพัฒนาสังคมของประเทศไทย	58
5.1 แนวคิด นโยบาย วิสัยทัศน์ แผนการบริหารประเทศ	58
5.2 แนวคิด นโยบายด้านการพัฒนาสังคม	62
5.3 กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงาน	63
บทที่ 6 การวิเคราะห์การพัฒนาสังคมของประเทศไทย และมาเลเซีย	77
6.1 จุดแข็งและข้อจำกัดของแผนการพัฒนาสังคมของประเทศไทย และมาเลเซีย	77
6.2 การเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาสังคมของประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย	89
6.3 แนวทางสำหรับการพัฒนาสังคมของประเทศไทย	97
บทที่ 7 ข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต	99
7.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมของไทยในภาพรวม	101
7.2 ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมของไทยภายใต้ภารกิจของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	105
7.3 บทบาทของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการต่อการพัฒนาสังคมในอนาคต	106
7.4 กรอบระยะเวลาและลำดับความสำคัญในการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติ	108
บรรณานุกรม	ก-1
ข้อคิดเห็นทางวิชาการต่อการประยุกต์ใช้บทเรียนการพัฒนาสังคมจากประเทศไทย และประเทศมาเลเซียกับบริบทของประเทศไทย	ข-1
ข้อคิดเห็นทางวิชาการต่อการประยุกต์ใช้บทเรียนการพัฒนาสังคมจากประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย และข้อวิพากษ์ต่อข้อเสนอเชิงนโยบายในบทที่ 7	ค-1

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 : แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง cse.nida.ac.th	4
แผนภาพที่ 2 : แบบจำลองนอร์ดิก (the Nordic Model)	11
แผนภาพที่ 3 : แผนที่ U.S. Central Intelligence Agency. (2556). Sweden : Small map of Sweden.	16
แผนภาพที่ 4 : ภาพทิวทัศน์ของสต็อกโฮล์ม เมืองหลวงของประเทศสวีเดน	18
แผนภาพที่ 5 : ข้อมูลสรุปจำนวนประชากรของประเทศสวีเดนจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ สวีเดน (Statistics Sweden: SCB)) (Sweden's Population in Summary 1960 – 2025)	19
แผนภาพที่ 6 : สัดส่วนประชากรในประเทศสวีเดน ซึ่งจำแนกตามภูมิหลังเป็นชาวสวีเดน และชาวต่างชาติ ช่วงปี 2002 –2022	19
แผนภาพที่ 7 : สัดส่วนการเกิดและเสียชีวิตของประชากรในประเทศสวีเดน ปี 1990 - 2022)	20
แผนภาพที่ 8 : วงล้อแสดงสถานะความเป็นอยู่ที่ดีของสวีเดน จากรายงาน OECD ปี 2566	29
แผนภาพที่ 9 : แผนที่ประเทศมาเลเซีย	33
แผนภาพที่ 10 : แผนที่มาเลเซียตะวันตก	34
แผนภาพที่ 11 : แผนที่มาเลเซียตะวันออก	35
แผนภาพที่ 12 : ข้อมูลสถิติประชากรประเทศมาเลเซีย ประจำปี พ.ศ. 2567	36
แผนภาพที่ 13 : ภาพทิวทัศน์ประเทศมาเลเซีย	38

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 : เมืองที่ใหญ่ที่สุดของสวีเดน 5 อันดับแรก	18
ตารางที่ 2 : ตารางเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยนโยบายด้านสังคมของรัฐบาลของประเทศสวีเดน กับประเทศไทย	48
ตารางที่ 3 : การเปรียบเทียบนโยบายด้านสังคมและสวัสดิการของประเทศสวีเดนกับ ประเทศไทย	50
ตารางที่ 4 : แผนในการบริหารประเทศของประเทศสวีเดนกับประเทศไทย	51
ตารางที่ 5 : กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยเปรียบเทียบกลไกในการขับเคลื่อน การพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดนและประเทศไทย	53
ตารางที่ 6 : วิเคราะห์เปรียบเทียบจุดเด่นและข้อสังเกตรายตัวบ่งชี้ (Social Indicators) ของประเทศสวีเดนกับประเทศไทย	82
ตารางที่ 7 : การเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย	96
ตารางที่ 8 : การจัดลำดับความสำคัญและกรอบระยะเวลาขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบาย	112

บทสรุปผู้บริหาร

กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีภารกิจในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสังคม จึงได้ดำเนินโครงการศึกษาระบบการพัฒนาสังคมเชิงเปรียบเทียบเพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จจากต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศไทย ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แบบจำลองการพัฒนาสังคมผ่านกรอบแนวคิด มิติด้านโครงสร้าง (ระบบรัฐสวัสดิการ) และมิติด้านกระบวนการ (การมีส่วนร่วมและนวัตกรรม) ผ่านกรณีศึกษาของ **ประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซีย**

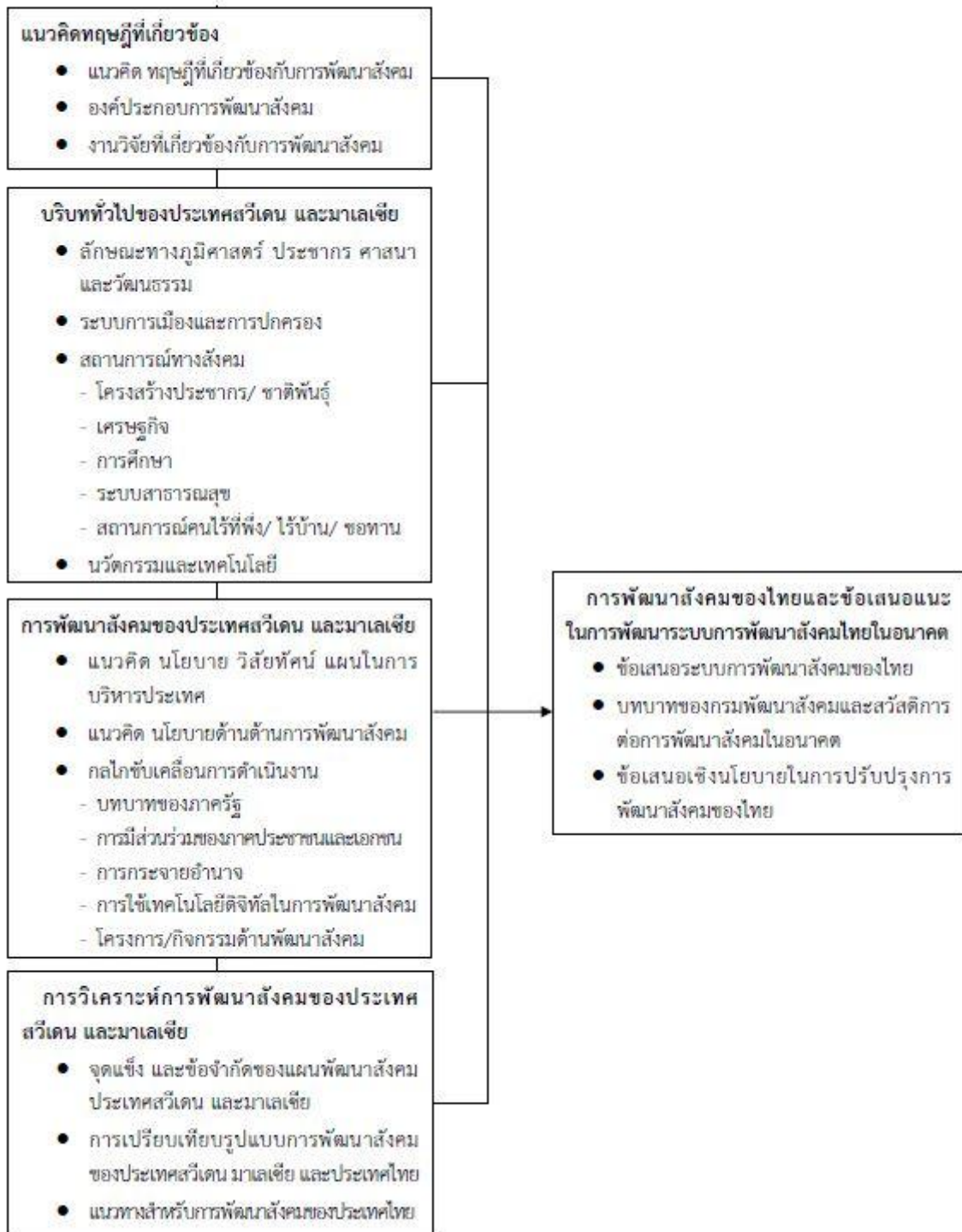
จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก สามารถสรุปได้ว่า (1) ประเทศสวีเดน ยึดถือหลักการ **“รัฐสวัสดิการแบบถ้วนหน้า” (Universalism)** โดยภาครัฐเป็นแกนหลักในการจัดสรรทรัพยากรและบริการสวัสดิการพื้นฐานอย่างครอบคลุมทุกช่วงวัย มุ่งเน้นความเสมอภาคและการลดความเหลื่อมล้ำผ่านระบบภาษีและความร่วมมือแบบไตรภาคี และ (2) ประเทศมาเลเซีย ยึดถือหลักการ **“การพัฒนาแบบบูรณาการภาคี” (Integrated Partnership)** ภายใต้วิสัยทัศน์เศรษฐกิจ MADANI และนโยบายสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ค.ศ. 2030 โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน พัฒนาทุนมนุษย์ และลดความยากจนในระดับพื้นที่

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมของประเทศไทยบรรลุเป้าหมายตามภารกิจของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ รายงานฉบับนี้จึงเสนอแนวทางสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) **ด้านนโยบายพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมที่มุ่งสู่ความเป็นสากล ลดความซ้ำซ้อนเชิงโครงสร้าง และสร้างโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) ที่ครอบคลุม ควบคู่กับการส่งเสริมการลงทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ในระยะยาว** (2) **ด้านการบริหารจัดการ เสริมสร้างบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และเครือข่ายชุมชน ให้เป็นกลไกขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการและการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและความร่วมมือแบบบูรณาการ** เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม และ (3) **ด้านนวัตกรรมสังคม เร่งพัฒนาระบบฐานข้อมูลดิจิทัลด้านสังคม และการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงาน** เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการคัดกรอง การส่งต่อความช่วยเหลือ และการกำหนดนโยบายบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มเปราะบางและผู้ประสบปัญหาทางสังคม

การสร้างมายั่งยืนให้แก่สังคมไทยจำเป็นต้องอาศัยการผสมผสานจุดแข็งของแบบจำลองการพัฒนาสังคมจากต่างประเทศให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทุนทางสังคมของประเทศไทย โดยประยุกต์ใช้ทั้งหลักการรัฐสวัสดิการที่สร้างหลักประกันทางสังคมอย่างทั่วถึงตามแนวทางของประเทศสวีเดน และแนวคิดการพัฒนาแบบหุ้นส่วนความร่วมมือที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามแนวทางของประเทศมาเลเซีย เพื่อให้เกิดระบบการพัฒนาสังคมที่มีความสมดุล ยืดหยุ่น และยั่งยืน ผลการศึกษาในรายงานฉบับนี้จะถูกนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนปฏิบัติการและข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้ภารกิจของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อสร้างสังคมไทยที่เป็นธรรม มีภูมิคุ้มกันทางสังคม และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึงในระยะยาว

กรอบการศึกษา

กรอบการศึกษาระบบการพัฒนาสังคมของไทยและข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต

บทที่ 1

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

1.1 ความหมายของการพัฒนาสังคม

1.1.1 นิยามและความหมายของการพัฒนาสังคมในบริบทประเทศไทย

1.1.1.1 การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อให้ปลอดจากความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วย และความหวาดหวั่น ตลอดจนมุ่งที่จะให้ประชาชนตระหนักถึงศักยภาพ ศักดิ์ศรี ความใฝ่ฝัน และความพึงพอใจในชีวิตของตนเองด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การพัฒนาสังคม ได้แก่ การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ ได้อย่างมั่นคง และเป็นอิสระจากการตกเป็นทาสและพันธนาการทั้งปวง

เอกสารประกอบการเรียน วิชาการบริหารการพัฒนา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อาจารย์กรรณิการ์ กาญจนวิภูศรี

1.1.1.2 การพัฒนาให้สังคมและคนในสังคมมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุข ความมั่นคง หรือ การพัฒนาสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งช่วยให้สังคมตระหนักในการทำให้จุดหมายและวัตถุประสงค์ของตนเป็นจริง

เอกสารการบรรยายพิเศษ การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจฐานราก โดย ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ในการประชุมนิเทศรองผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อวันที่ 5 พ.ย. 2550

1.1.1.3 กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สมาชิกในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเป็นการกระทำใด ๆ ก็ตามที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างทางสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกที่อยู่ในสังคมร่วมกันมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งหมายถึงลักษณะที่เป็นทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ

เอกสารบทที่ 3 แนวคิดการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ออนไลน์

1.1.1.4 กระบวนการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม เพื่อประชาชนจะได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพอนามัย การมีงานทำ การมีรายได้ที่เพียงพอ ฯลฯ รวมทั้งต้องได้รับความเสมอภาคและความยุติธรรมในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

รายงานการวิจัย การนิยามสังคมปลอดภัยในบริบทสังคมไทยสู่การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวง พม. ร่วมกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2549

1.1.2 แนวคิด ทฤษฎีสากล และการสังเคราะห์สาระสำคัญของการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมเป็นแนวคิดที่มีการศึกษาและให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย โดยนักวิชาการแต่ละท่านได้อธิบายแตกต่างกันไปตามบริบทของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม สาระสำคัญของการพัฒนาสังคม คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยนักวิชาการกลุ่มแรก เช่น Midgley (1995) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการที่มุ่งผลักดันนโยบายสังคมเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับสวัสดิการของประชาชนอย่างทั่วถึง โดยเน้นบทบาทของรัฐในการจัดบริการสังคมและลดความเหลื่อมล้ำขณะที่ Todaro และ Smith (2015) มองว่า การพัฒนาสังคมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาโดยรวมซึ่งครอบคลุมทั้งการเพิ่มรายได้ การลดความยากจน และการขยายทางเลือกของประชาชน โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตมากกว่าตัวเลขทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

ในมุมมองของ Amartya Sen (1999) การพัฒนาสังคมควรพิจารณาผ่านแนวคิด “เสรีภาพในการดำรงชีวิต” หรือ Capability Approach โดยเน้นการขยายขีดความสามารถของมนุษย์ในการเลือกดำเนินชีวิตตามที่ตนให้คุณค่า ซึ่งสะท้อนว่าการพัฒนาสังคมไม่ใช่เพียงการมีทรัพยากร แต่รวมถึงโอกาสและเสรีภาพในการเข้าถึงทรัพยากรนั้นด้วยนอกจากนี้ องค์การระหว่างประเทศ เช่น UNDP (United Nations Development Programme) ได้เสนอแนวคิด “การพัฒนาคนมนุษย์” (Human Development) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของคนในด้านสุขภาพ การศึกษา และมาตรฐานการครองชีพ โดยใช้ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) เป็นเครื่องมือวัดเมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย นักวิชาการไทยมักเน้นการพัฒนาสังคมในลักษณะ “องค์รวม” โดยเชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน รวมถึงให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมุ่งเน้นความสมดุล ความพอประมาณ และความยั่งยืน จากการวิเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคมมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การเป็นกระบวนการแห่งเปลี่ยนแปลงอย่างมีทิศทางและต่อเนื่อง 2) การมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ 3) การเน้นความเป็นธรรมและการลดความเหลื่อมล้ำ และ 4) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพและเสรีภาพของมนุษย์

ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่า การพัฒนาสังคม คือ กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สุขภาพ และสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการเสริมสร้างศักยภาพของมนุษย์ให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การพัฒนาสังคมยังมุ่งเน้นการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยการกระจายโอกาสและการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม รวมถึงการจัดสวัสดิการสังคมที่ครอบคลุมและทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางได้รับการดูแลและคุ้มครองอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ การพัฒนาสังคมยังให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนในระดับชุมชน โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการดำเนินงานพัฒนา อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ในขณะเดียวกัน การพัฒนาสังคมจำเป็นต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืน ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนาสังคมจึงเป็นกระบวนการที่บูรณาการหลายมิติอย่างเป็นองค์รวม มุ่งสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็ง เป็นธรรมมีภูมิคุ้มกัน และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของประเทศในระยะยาว

1.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมเป็นกรอบความคิดสำคัญที่ใช้อธิบายทิศทาง เป้าหมาย และกระบวนการของการพัฒนา โดยมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนมาอย่างต่อเนื่องตามบริบทของโลก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม นักวิชาการได้เสนอแนวคิดที่หลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแบ่งแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมได้ดังนี้

ความหมายของการพัฒนาสังคม จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม พบว่าสามารถแบ่ง ความหมายของการพัฒนาสังคมได้เป็น 2 มิติ คือ

1.2.1 การพัฒนาสังคมในความหมายของนักวิชาการ สำหรับคำว่า การพัฒนาสังคม ได้มีนักวิชาการหลายคนให้ความหมายไว้ใน หลากหลายมิติของมุมมอง โดยมุ่งเน้นนัยยะทางความหมายที่แสดงถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า แบ่งได้เป็น 2 นัยยะของความหมาย

1.2.1.1 นัยยะของกระบวนการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่ สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่งหรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไป โดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า สภาพเก่า แต่โดยธรรมชาติแล้ว

1.2.1.2 นัยยะของกระบวนการทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า การพัฒนา หมายถึงความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศ นั่นคือการทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้น สนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น

1.2.2 การพัฒนาสังคมในความหมายจากการตีความ ถ้าหากตีความหมายการพัฒนา จะสามารถตีความหมายได้ 2 นัยยะ คือ

1.2.2.1 การพัฒนาในความเข้าใจแบบสมัยใหม่ หมายถึงการทำให้เจริญในด้านวัตถุ รูปแบบ และในเชิงปริมาณ เช่น ถนนหนทาง ตึกกรามบ้านช่อง ดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

1.2.2.2 การพัฒนาในแง่ของพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกาย และจิตใจ โดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิตและหลักของความถูกต้องพอดี ซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืน และความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต โดยไม่เบียดเบียน ทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2519)

จากความหมายการพัฒนาที่ยกมาข้างต้นนี้ทำให้สรุปได้ว่า การพัฒนาสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดย การเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น จากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ เพื่อการทำให้เหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้น สนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการจำนวนไม่น้อยที่ให้น้ำหนักของการให้นิยามความหมายของ การพัฒนาสังคม (Social Development) ที่แตกต่างไปจากนิยามความหมายที่มุ่งเน้นเฉพาะ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ (Growth) แม้ว่าในระยะแรกนั้นเป้าหมายของการพัฒนาจะให้น้ำหนักอยู่ที่ เรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก ก็ตาม ในเวลาต่อมาในการวางแผนพัฒนาสังคมได้หันมาให้ความสำคัญในเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมถึงเรื่องการเมือง ทำให้ตัวเลขทางเศรษฐกิจไม่ได้เป็นเป้าหมายหลัก ของการพัฒนาแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังมุ่งหวังทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอีกด้วย ในแง่นี้ ความหมายของการพัฒนาจึงครอบคลุมหลายมิติ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2519)

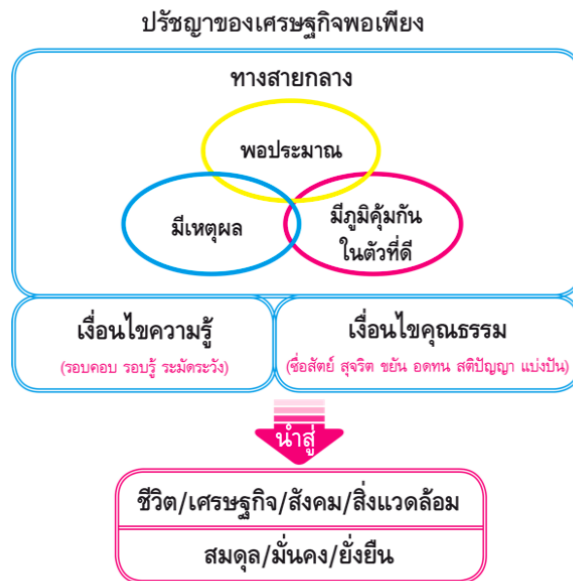
1.2.1 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ

ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ได้เป็นอย่างดี

บทความหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มูลนิธิชัยพัฒนา ออนไลน์

แผนภาพที่ 1 : แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง cse.nida.ac.th

1.2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

การใช้แนวคิดและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน (Community Context) โดยเน้นให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินการตามแผน การติดตามประเมินผล และการรับประโยชน์จากการพัฒนา โดยอาศัยกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม (Activity-based Participation) ที่เหมาะสมกับบริบทหรือภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนนั้น ๆ และกิจกรรมนั้นต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องต่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชนของตน ที่ครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรม ซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน การมีกลุ่มกิจกรรมภายในชุมชนอันมีพื้นฐานมาจากต้นทุนทางสังคมหรือภูมิปัญญาของชุมชนนั้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน และสามารถแสดงให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนหลายแห่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในชนบทที่มีทุนทางสังคม มีองค์ความรู้ในตัวเอง มีภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีกลุ่มกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน จะสามารถนำไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ผู้คนในสังคมหรือชุมชนแห่งอื่น ๆ ต่อไป

จินตวิทย์ เกษมสุข วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคม ปีที่ 26 ฉบับที่ 50 มกราคม – เมษายน 2561 มหาวิทยาลัยบูรพา

1.2.3 แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)

แนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในระดับสากล โดย Brundtland Commission (1987) ได้ให้ความหมายถึงกระบวนการพัฒนาสังคม คือ กระบวนการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชากรรุ่นปัจจุบัน โดยไม่กระทบต่อความสามารถของประชากรในอนาคต ในการตอบสนองความต้องการของตนเอง กล่าวได้ว่าแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนมิได้จำกัดการใช้ทรัพยากรเฉพาะในช่วงเวลาหนึ่งหรือสำหรับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากแต่เป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างการตอบสนองความต้องการของประชากรในปัจจุบันกับการรักษาศักยภาพของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชากรในอนาคตสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความต่อเนื่องระหว่างรุ่น (Intergenerational equity) โดยไม่ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรเกินขีดความสามารถของระบบธรรมชาติในการฟื้นฟู ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของความยั่งยืนในระยะยาว แนวคิดดังกล่าวเน้นความสมดุลระหว่าง 3 มิติหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และต่อมาได้รับการต่อยอดผ่านกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการพัฒนาที่เน้น การเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของการเติบโต โดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาวและความสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน

1.2.4 แนวคิดพัฒนามนุษย์ (Human Development)

UNDP (1990) ได้เสนอให้พัฒนามุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางโดยให้ความสำคัญกับการขยายทางเลือกของมนุษย์ ทั้งในด้านการมีชีวิตที่ยืนยาว การได้รับการศึกษา และการมีมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม ซึ่งสะท้อนผ่านดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index : HDI) ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Amartya Sen (1999) ที่เสนอ Capability Approach ซึ่งมองว่าการพัฒนาที่แท้จริง คือ การเพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์ในการเลือกใช้ชีวิตตามคุณค่าที่ตนให้ความสำคัญ มิใช่เพียงการเพิ่มรายได้หรือทรัพยากรเท่านั้น ซึ่งแนวคิดนี้ช่วยขยายมิติของการพัฒนาสังคมให้ครอบคลุมด้านสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

1.2.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation)

แนวคิดดังกล่าวมีรากฐานจากงานของ Arnstein (1969) ที่เสนอเกี่ยวกับ Ladder of Citizen Participation ซึ่งอธิบายระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลไปจนถึงการมีอำนาจในการตัดสินใจ แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงซึ่งการมีส่วนร่วมไม่เพียงช่วยให้การพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ แต่ยังเสริมสร้างความเป็นเจ้าของ และความยั่งยืนของโครงการพัฒนา

1.2.6 แนวคิดความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice)

ได้รับอิทธิพลจาก John Rawls (1971) ที่เสนอหลักความยุติธรรมในฐานะความเป็นธรรม (Justice as Fairness) โดยเน้นการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และให้ความสำคัญกับผู้ด้อยโอกาสในสังคม ซึ่งในบริบทของการพัฒนาสังคม แนวคิดนี้มุ่งลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสที่เท่าเทียม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความมั่นคงทางสังคมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2.7 แนวคิดการพัฒนาชุมชน (Community Development)

เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดย Rothman (1974) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชน เช่น การพัฒนาผ่านการมีส่วนร่วม การวางแผนทางสังคม และการสร้างพลังชุมชน (Empowerment) โดยแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการการพัฒนาสังคมที่เกิดจากฐานราก หรือ Bottom-up approach และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่มากกว่าการกำหนดจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว

1.2.8 แนวคิดรัฐสวัสดิการและระบบคุ้มครองทางสังคม (Social Welfare & Social Protection)

มุ่งเน้นบทบาทของรัฐในการทำหน้าที่เป็น “ตาข่ายรองรับทางสังคม” (Social Safety Net) เพื่อบริหารจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยของชีวิต (Life-cycle Approach) ตั้งแต่เกิดจนตาย โดย Esping-Andersen (1990) ได้จำแนกรูปแบบของรัฐสวัสดิการออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ซึ่งสะท้อนถึงระดับการจัดสรรสวัสดิการและการลดความเหลื่อมล้ำที่แตกต่างกัน ได้แก่ รูปแบบเสรีนิยม (Liberal) รูปแบบสถาบันนิยม (Corporatist) และรูปแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democratic) ซึ่งแบบหลังสุดนี้เป็นโมเดลที่โดดเด่นของประเทศสวีเดนที่เน้นสวัสดิการแบบถ้วนหน้า (Universalism)

นอกจากนี้ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO, 2017) ยังได้เน้นย้ำถึง “พื้นฐานการคุ้มครองทางสังคม” (Social Protection Floor) เพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนควรเข้าถึงบริการสาธารณสุข พื้นฐานและความมั่นคงทางรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศไทยที่กำลังพยายามพัฒนาระบบสวัสดิการให้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรมทางสังคม

Esping-Andersen, G. (1990). The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton University Press

International Labour Organization (ILO). (2017). World Social Protection Report 2017–19: Universal social protection to achieve the Sustainable Development Goals. Geneva: ILO.

นงนุช ตันติอารมณ และคณะ. (2563). รายงานสถานการณ์ทางสังคมและระบบคุ้มครองทางสังคมของไทย. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).

1.2.9 แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital)

ทุนทางสังคมเปรียบเสมือน “กาว” หรือกลไกที่เชื่อมโยงสมาชิกในสังคมเข้าด้วยกันผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ (Trust) และบรรทัดฐานทางสังคม โดย Putnam (2000) อธิบายว่าทุนทางสังคมที่เข้มแข็งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันของคนในสังคมและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ขณะที่ Coleman (1988) ชี้ให้เห็นว่าทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการส่งเสริมทุนมนุษย์ (Human Capital) ผ่านกระบวนการเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน

ในบริบทของประเทศไทย อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2548) ได้อธิบายถึง “มิติชุมชน” ในฐานะฐานรากของการพัฒนา โดยเน้นว่าทุนทางสังคมในท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วยภูมิปัญญาและเครือข่ายความสัมพันธ์ดั้งเดิม เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาชุมชนบรรลุผลสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในกระบวนการพึ่งพาตนเอง

Putnam, R. D. (2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. Simon & Schuster.

Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. American Journal of Sociology.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2548). มิติชุมชน: วิถีคิดท้องถิ่นว่าด้วยรากฐานการพัฒนา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

1.2.10 แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบพหุวัฒนธรรมและสวัสดิการอิงฐานชุมชน (Multicultural and Community-based Social Welfare)

ในสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา การจัดสวัสดิการสังคมโดยภาครัฐแต่เพียงผู้เดียวอาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันได้อย่างครอบคลุมและละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรม Midgley (1997) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาสังคมในบริบทของประเทศกำลังพัฒนาและสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้ให้เห็นว่า ระบบสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องบูรณาการ “สวัสดิการทางการ (Formal Welfare)” จากภาครัฐ เข้ากับ “สวัสดิการที่ไม่เป็นทางการ (Informal Welfare)” ซึ่งมีรากฐานมาจากสถาบันทางสังคมดั้งเดิม เช่น ครอบครัว ชนบทธรรมเนียมประเพณี และองค์กรทางศาสนา

นอกจากนี้ Benda-Beckmann (1988) ได้อธิบายถึงระบบหลักประกันทางสังคมในสังคมพหุวัฒนธรรมว่า มิได้จำกัดอยู่เพียงกฎหมายของรัฐ แต่ยังครอบคลุมถึงระบบความมั่นคงทางสังคมตามวิถีประเพณีและศาสนา (Religious and Traditional Social Security) ซึ่งทำหน้าที่เป็นโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคมระดับปฐมภูมิ (Primary Social Safety Net) ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกลุ่มเปราะบาง การนำแนวคิดนี้มาใช้จึงเป็นการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนา (Multi-stakeholder Partnership) ซึ่งเป็นฐานคิดสำคัญของการพัฒนาสังคมในประเทศที่มีโครงสร้างประชากรหลากหลาย เช่น ประเทศมาเลเซีย

Midgley, J. (1997). *Social Welfare in Global Context*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

von Benda-Beckmann, F. (1988). *Islamic law and social security in an Ambonese village*. In *Social Security in Developing Countries* (pp. 339-365).

1.2.11 แนวคิดสวัสดิการสังคมตามหลักศาสนาอิสลาม (Islamic Social Welfare Concept)

แนวคิดสวัสดิการสังคมในศาสนาอิสลามเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม โดยตั้งอยู่บนหลักการ “Maqasid al-Shariah” หรือวัตถุประสงค์แห่งธรรมบัญญัติอิสลาม ซึ่งมุ่งคุ้มครองสิ่งจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ 5 ประการ ได้แก่ การปกป้องศาสนา (Din) ชีวิต (Nafs) สติปัญญา (Aql) ทรัพย์สิน (Mal) และลูกหลาน/เกียรติยศ (Nasl) (Chapra, 2008)

กลไกสำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมตามหลักอิสลาม มุ่งเน้นการกระจายรายได้ การลดความเหลื่อมล้ำ และการขจัดความยากจนผ่านเครื่องมือเชิงสถาบันทางศาสนาและเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ 1) ซะกาต (Zakat): ระบบสวัสดิการเชิงบังคับตามหลักศาสนาที่เป็นการจัดเก็บส่วนแบ่งจากทรัพย์สินของผู้มีกำลังทรัพย์ตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อนำไปกระจายให้แก่กลุ่มผู้มีสิทธิได้รับ 8 จำพวก (Asnaf) โดยเฉพาะคนยากจนและผู้ขัดสน ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือกระจายรายได้และประกันสังคมโดยตรง (Hassan, 2010) 2) วากัฟ (Waqf) การอุทิศทรัพย์สินหรือสังหาริมทรัพย์เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างถาวร (Public Endowment) ทำหน้าที่เป็นทุนทางสังคมในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านสวัสดิการ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล และที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ด้อยโอกาส ซึ่งช่วยลดภาระงบประมาณของภาครัฐและสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน และ 3) ซอดาเกาะห์ (Sadaqah) และตะกาฟูล (Takaful) การบริจาคโดยสมัครใจ และระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมกันแบบประกันสังคมอิสลาม ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งปันความเสี่ยงและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในสังคม

แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นกรอบอธิบายที่สำคัญสำหรับรูปแบบการพัฒนาสังคมของประเทศมาเลเซีย ซึ่งใช้นโยบายการพัฒนาแบบบูรณาการระหว่างภาครัฐ สถาบันศาสนา และสังคมประชาสงเคราะห์ ภายใต้วิสัยทัศน์การพัฒนาที่คำนึงถึงคุณธรรมและความเป็นธรรมทางสังคม

Chapra, M. U. (2008). *The Islamic Vision of Development in the Light of Maqasid al-Shariah*. International Institute of Islamic Thought (IIIT).

Hassan, A. (2010). *Islamic Social Welfare and the Role of Zakat and Waqf in Poverty Alleviation*. *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 6(3), 81-100.

Ahmad, K. (1991). *Nature and Significance of Islamic Economic Development*. Seminar Paper, Islamic Development Bank.

1.2.12 แนวคิดนวัตกรรมสังคมและการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Social Innovation & Digital Inclusion)

ในยุคปัจจุบัน การพัฒนาสังคมไม่สามารถแยกขาดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ โดยนวัตกรรมสังคม (Social Innovation) หมายถึง แนวคิดหรือวิธีการใหม่ๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิมและสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมใหม่ ๆ (Mulgan et al., 2007; Phills et al., 2008)

ประเด็นสำคัญของการพัฒนาสังคมยุคใหม่คือ “การครอบคลุมทางดิจิทัล” (Digital Inclusion) เพื่อลด “ช่องว่างทางดิจิทัล” (Digital Divide) ซึ่ง OECD (2020) ระบุว่า การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียมจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการแข่งขันและการเข้าถึงบริการภาครัฐ การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการสวัสดิการหรือการแก้ไขปัญหาสังคม จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความยั่งยืน

Mulgan, G., et al. (2007). *Social Innovation: What it is, why it matters and how it can be accelerated*. The Young Foundation.

OECD. (2020). *The Digital Transformation of SMEs*. OECD Publishing.

Phills, J. A., Deiglmeier, K., & Miller, D. T. (2008). *Rediscovering Social Innovation*. Stanford Social Innovation Review.

สรุปได้ว่า แนวคิดการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบันไม่ได้มองเพียงมิติใดมิติหนึ่ง แต่มีลักษณะสำคัญร่วมกันคือ การยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-Centered) การคำนึงถึงความเป็นธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการมุ่งสู่ความยั่งยืนในระยะยาว โดยสามารถแบ่งระดับความสัมพันธ์ออกเป็น 3 มิติหลักที่ต้องสร้างความสมดุลร่วมกัน กล่าวคือ 1) ระดับจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ (Identity & Resilience) เป็นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในผ่าน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นความพอประมาณ การมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อให้ประชาชนและชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ (Self-reliance) และพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีสติและมั่นคง 2) ระดับโครงสร้างสถาบัน (Institutional & Structural) เป็นการสร้างรากฐานความมั่นคงผ่าน ระบบรัฐสวัสดิการและระบบคุ้มครองทางสังคม เพื่อสร้าง “ตาข่ายรองรับทางสังคม” (Social Safety Net) ที่ครอบคลุมทุกช่วงวัยของชีวิต มุ่งเน้นความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) และการพัฒนามนุษย์ (Human Development) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และขยายโอกาสในการเลือกดำเนินชีวิตตามศักยภาพของแต่ละบุคคลอย่างเท่าเทียม และ 3) ระดับกระบวนการและนวัตกรรม (Process & Innovation) เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและเท่าทันยุคสมัย ผ่านกระบวนการ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในทุกระดับเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ (Ownership) และการใช้นวัตกรรมสังคมและการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล เพื่อลดช่องว่างทางสังคม (Digital Inclusion) เพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา และเข้าถึงบริการภาครัฐได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนจึงไม่ใช่เพียงการเติบโตทางตัวเลขเศรษฐกิจ แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ต้องอาศัย “ทุนทางสังคม” หรือความไว้วางใจและเครือข่ายความสัมพันธ์เป็นแรงผลักดัน

การนำแนวคิดเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ต้องเป็นไปในลักษณะบูรณาการ โดยผสมผสานจุดแข็งของแต่ละแนวคิดให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและสภาพปัญหาของพื้นที่ เพื่อสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็ง เป็นธรรม และยั่งยืนอย่างแท้จริงในระยะยาว

1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

1.3.1 ทฤษฎีการพัฒนาเชิงโครงสร้างและเศรษฐกิจ

ทฤษฎีการพัฒนาสังคมเป็นกรอบแนวคิดเชิงวิชาการที่ใช้ในการอธิบายลักษณะ กระบวนการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามบริบทของโลก ทั้งในมิติเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทฤษฎีเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาในระดับประเทศ และนานาชาติ โดยในระยะแรกของการศึกษาด้านการพัฒนาสังคมถูกพูดถึงใน ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ซึ่งถือเป็นแนวคิดหลักที่ได้รับความนิยม โดยนักวิชาการ อาทิ Rostow (1960) ได้เสนอแบบจำลองขั้นตอนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งกล่าวถึงการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยต้องมีกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่สังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมและสังคมบริโภคนิยม ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวสะท้อนมุมมองที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และเทคโนโลยีเป็นหลัก โดยเชื่อว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การพัฒนาทางสังคม อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของทฤษฎีนี้คือการมองข้ามบริบททางวัฒนธรรมและความแตกต่างของแต่ละประเทศ รวมถึงการเน้นแบบแผนการพัฒนาของประเทศตะวันตกเป็นต้นแบบ

ในขณะเดียวกันได้มีนักวิชาการได้มีการตอบโต้แนวคิดดังกล่าวข้างต้นโดย Andre Gunder Frank (1967) และ Dos Santos (1970) ได้เสนอว่า ความล้าหลังของประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายในเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจของระบบเศรษฐกิจโลก ที่ประเทศพัฒนาแล้วมีบทบาทเป็นศูนย์กลาง ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาเป็นชายขอบ ซึ่งทฤษฎีนี้สะท้อนถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศ และชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการพัฒนาในระบบทุนนิยมโลก อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดในด้านการมองปัจจัยภายในประเทศและศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง นอกจากนี้ทฤษฎีระบบโลก (World-Systems Theory) ของ Immanuel Wallerstein (1974) ซึ่งขยายแนวคิดการพึ่งพา โดยแบ่งโครงสร้างเศรษฐกิจโลกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ศูนย์กลาง กึ่งชายขอบ และชายขอบ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในระบบทุนนิยมโลก ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวทำให้สังคมเกิดความเข้าใจต่อพลวัตของเศรษฐกิจโลกและตำแหน่งของประเทศต่าง ๆ ในระบบโลกได้อย่างชัดเจนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อจำกัดในด้านการอธิบายความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ

1.3.2 ทฤษฎีการพัฒนาที่ยึดมนุษย์และความยั่งยืนเป็นศูนย์กลาง

ในช่วงต่อมาแนวคิดการพัฒนาได้ปรับเปลี่ยนไปสู่การให้ความสำคัญกับมนุษย์และคุณภาพชีวิตมากขึ้น โดยทฤษฎีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Theory) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก UNDP (1990) และแนวคิดของ Amartya Sen (1999) ได้เน้นการขยายขีดความสามารถของมนุษย์ มากกว่าการเพิ่มรายได้เพียงอย่างเดียว โดยทฤษฎีนี้ถือเป็นการเปลี่ยนมุมมองจากมิติเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางสู่มนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกหนึ่งทฤษฎีสำคัญ คือ ทฤษฎีการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development Theory) ซึ่งพัฒนาจากรายงานของ Brundtland Commission (1987) โดยเน้นการพัฒนาที่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีดังกล่าวสะท้อนการตระหนักถึงข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ และความจำเป็น

ในการรักษาสมาคมของระบบนิเวศ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาในระยะยาว นอกจากนี้ ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment Theory) ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม โดยเน้นการเพิ่มศักยภาพและอำนาจในการตัดสินใจของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางการชีวิตและพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืนซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา

1.3.3 แนวคิดการพัฒนาสังคมในประเทศกำลังพัฒนา

ทฤษฎีการพัฒนาสังคมของ ดร. ดักลาส เอนสมิงเจอร์ (Dr. Douglas Ensminger) ซึ่งรวบรวมมาจากการทำงานในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศอินเดีย ซึ่งประกอบด้วย (1) เป้าหมายการพัฒนาชาติคือการพัฒนาคน และการพัฒนาสถาบัน การพัฒนาคนเป็นอันดับหนึ่ง คือ การทำให้เขาสามารถพึ่งตนเองได้อย่างนับถือตนเอง (2) การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหาของตนเอง แสวงหาเทคโนโลยีและงบประมาณจากรัฐบาลและสร้างโครงสร้างสถาบันพื้นฐาน (3) จะทำการพัฒนาได้ คนที่จะถูกพัฒนาต้องยินยอมเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย (4) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม จะต้องมียุทธศาสตร์เป็นกระบวนการที่กระตุ้นยั่วได้ เติบโตได้ กำหนดทิศทางได้ และจะต้องไม่ตายตัว (5) การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและค่านิยมเป็นทั้งผลและเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง (6) การพัฒนาสังคม ทำให้วิถีคิดและวิถีทำสิ่งต่าง ๆ ตามประเพณีปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป (7) ในกระบวนการพัฒนาสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงสังคม ประเพณีให้เป็นสังคมสมัยใหม่ (8) การพัฒนาสังคมต้องใช้เวลาในการริเริ่มโครงการ ประชาชนจะต้องเข้าใจว่าเงินที่นำมาใช้ในการพัฒนาจะต้องมาจากชุมชนที่จะถูกพัฒนานั้นเอง (9) หากใช้การพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน จะต้องใช้การปฏิรูปที่ดินและปฏิรูปสถาบันมาสนับสนุนการพัฒนาแบบผสมผสาน (10) แบบแผนการดำเนินชีวิตครอบครัวและค่านิยมทางสังคมจะต้องใช้เวลาเปลี่ยนแปลงนานกว่าวัตถุ ดังนั้นจึงต้องเลือกเทคโนโลยีใหม่ที่เหมาะสมมาใช้เพื่อให้ครอบครัวและค่านิยมมีเวลาปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้ (11) การพัฒนาสังคม ต้องได้รับการสนับสนุนทางการเมืองอย่างแข็งขัน และ (12) ความรู้ทางสังคมศาสตร์จะช่วยให้เข้าใจทฤษฎีพัฒนาสังคมได้ดีขึ้น

รายงานวิจัย ปัญหาการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของรัฐในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ. 2547-2557
วันฮารัค บินอิสริส มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

1.3.4 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการจัดเก็บภาษีและรัฐสวัสดิการ (Political Economy of Taxation and Welfare State)

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่าง “กลไกการจัดเก็บภาษี” (Taxation) และ “การจัดสรรสวัสดิการ” (Welfare Provision) โดยมองว่ารัฐสวัสดิการที่สมบูรณ์จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากปราศจาก “สัญญาประชาคม” (Social Contract) ที่เข้มแข็งและโปร่งใส ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันของคนในสังคมในการยินยอมเสียภาษีในอัตราที่สูง เพื่อแลกกับความมั่นคงและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและครอบคลุมจากรัฐ

ในมิติของการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำ Thomas Piketty (2014) ได้อธิบายในงานศึกษา Capital in the Twenty-First Century ว่า ในระบบทุนนิยมเสรี อัตราผลตอบแทนจากทุน (Return on Capital) มักจะเติบโตเร็วกว่าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เสมอ ส่งผลให้ความมั่งคั่งมีแนวโน้มกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มทุน การจะสร้างรัฐสวัสดิการและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม รัฐจำเป็นต้องแทรกแซงผ่านโครงสร้างภาษีแบบก้าวหน้า (Progressive Taxation) รวมถึง

การจัดเก็บภาษีความมั่งคั่ง (Wealth Tax) และภาษีทรัพย์สิน เพื่อนำรายได้จากส่วนบนของสังคมมากระจายซ้ำ (Redistribution) ผ่านระบบสวัสดิการและบริการสาธารณะ

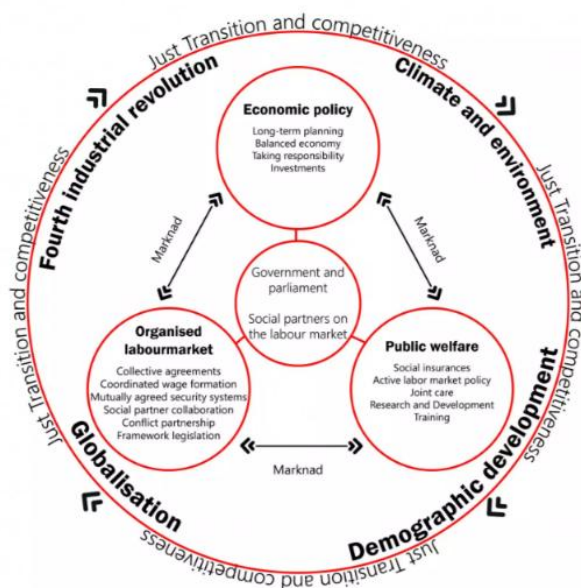
นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดระบบสวัสดิการของ Gøsta Esping-Andersen (1990) ใน The Three Worlds of Welfare Capitalism สามารถนำมาอธิบายบริบทของประเทศไทยที่กำลังอยู่ในช่วงความพยายามเปลี่ยนผ่านจาก ระบบสวัสดิการแบบตกค้างหรือเน้นการสงเคราะห์ (Residual/Targeted Welfare) ซึ่งเป็นระบบที่รัฐจะแทรกแซงและให้ความช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มเปราะบาง หรือผู้ที่พิสูจน์ได้ว่ายากจน ไปสู่แนวคิด ระบบสวัสดิการแบบถ้วนหน้า (Universal Welfare) อย่างไรก็ตาม ความท้าทายหลักเชิงโครงสร้างของประเทศไทยคือ “ฐานภาษีที่แคบ” และสัดส่วนแรงงานที่อยู่นอกระบบเป็นจำนวนมาก ทำให้รัฐขาดแคลนทรัพยากรทางการคลังที่จะนำมาจัดสวัสดิการได้อย่างเต็มรูปแบบ การจะก้าวตามรอยต้นแบบรัฐสวัสดิการอย่างประเทศสวีเดน หรือการขยายโครงข่ายคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุมแบบประเทศมาเลเซีย จึงต้องอาศัยการปฏิรูปโครงสร้างภาษีให้มีความเป็นธรรม ควบคู่ไปกับการสร้างความเชื่อมั่นต่อสถาบันภาครัฐ (Social Trust) เพื่อให้เกิดฉันทามติในการร่วมจ่ายของประชาชน

Esping-Andersen, G. (1990). The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton: Princeton University Press.

Piketty, T. (2014). Capital in the Twenty-First Century. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.

1.3.5 แบบจำลองการจัดการสังคม กรณีศึกษาแบบจำลองนอร์ดิก

เป็นโครงสร้างการจัดระเบียบสังคมที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มประเทศในภูมิภาคยุโรปเหนือ อันได้แก่ เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ไอซ์แลนด์ นอร์เวย์ และสวีเดน ซึ่งได้รับการยอมรับในฐานะแบบจำลองที่สามารถประสานความต้องการของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี (Free-market Capitalism) เข้ากับ รัฐสวัสดิการที่ครอบคลุมและเข้มแข็ง (Strong Social Welfare) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพชีวิตและความเท่าเทียมของพลเมืองในสังคม โดยโครงสร้างของแบบจำลองนี้ตั้งอยู่บน 3 เสาหลักสำคัญ ได้แก่ นโยบายเศรษฐกิจที่มีความรับผิดชอบ ระบบสวัสดิการของรัฐ และความร่วมมือที่เข้มแข็งของภาคส่วนต่าง ๆ ในตลาดแรงงาน

แผนภาพที่ 2 : แบบจำลองนอร์ดิก (the Nordic Model)

1.3.5.1 เสาหลักที่ 1 คือ นโยบายเศรษฐกิจที่มีความรับผิดชอบ (Responsible Economic Policy) นโยบายเศรษฐกิจของภูมิภาคนอร์ดิกมุ่งเน้นการสร้าง การเติบโตทางเศรษฐกิจและการจ้างงาน อย่างยั่งยืน ความโดดเด่นของเสาหลักนี้คือความสามารถในการรักษา ความสามารถในการแข่งขัน ในระดับสูงควบคู่ไปกับการรักษาความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจ ซึ่งพิสูจน์แล้วว่าประสบความสำเร็จแม้ในประเทศที่มีเศรษฐกิจแบบเปิดขนาดเล็กและพึ่งพาการค้าต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง นอกจากนี้ นโยบายเศรษฐกิจดังกล่าวยังเป็นฐานรากที่ช่วยให้สังคมสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและการเปลี่ยนผ่านต่างๆ ในตลาดแรงงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.5.2 เสาหลักที่ 2 คือ ระบบสวัสดิการของรัฐ (Public Welfare System) ระบบสวัสดิการในแบบจำลองนี้ตั้งอยู่บนหลักการความเป็นสากล (Universal Principles) ซึ่งหมายถึงการมอบโอกาสที่เท่าเทียมให้กับพลเมืองทุกคน โดยมีค่านิยมหลักคือความสามัคคี ความยุติธรรม ความเท่าเทียมทางเพศ และความมั่นคงทางการเงิน หัวใจสำคัญของสวัสดิการรัฐคือการจัดหา การศึกษาที่มีคุณภาพสูงอย่างทั่วถึง ซึ่งถือเป็นปัจจัยชี้ขาดในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจ้างงาน ระบบสวัสดิการที่เข้มแข็งไม่เพียงแต่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ แต่ยังส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศซึ่งนำไปสู่อัตราการจ้างงานที่สูงขึ้นในภาพรวม และได้รับความเชื่อมั่น รวมถึงการสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากประชาชน

1.3.5.3 เสาหลักที่ 3 คือภาคีทางสังคมที่เข้มแข็งในตลาดแรงงาน (Strong Social Partners on the Labour Market) ลักษณะเฉพาะที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของแบบจำลองนอร์ดิกคือการมี องค์การสหภาพแรงงานที่เข้มแข็ง และการควบคุมตลาดแรงงานผ่าน การเจรจาต่อรองร่วมกัน (Collective Bargaining) กลไกนี้ทำงานผ่าน ความร่วมมือไตรภาคี (Tripartite Cooperation) และการหารือทางสังคมระหว่างสหภาพแรงงานและองค์กรนายจ้างบนพื้นฐานของความไว้วางใจในระดับสูง ความร่วมมือที่สร้างสรรค์นี้ก่อให้เกิดความเสถียรภาพ ความคาดการณ์ได้ และสันติภาพทางสังคม ทำให้ประเทศกลุ่มนอร์ดิกมีตัวเลขข้อพิพาทแรงงานในระดับต่ำมากเมื่อเทียบกับนานาชาติ ซึ่งส่งผลดีต่อความเชื่อมั่นในการลงทุนระยะยาว

เมื่อเสาหลักทั้งสามนี้ทำงานสอดประสานกัน แบบจำลองนอร์ดิกจึงไม่ได้เป็นเพียงระบบสวัสดิการ แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการความท้าทายจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Megatrends) เช่น การเปลี่ยนแปลงทางประชากร โลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านที่ยุติธรรมและยั่งยืนสำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม

สภาสหภาพแรงงานนอร์ดิก. (ม.ป.ป.). แบบจำลองนอร์ดิก (The Nordic Model). เข้าถึงได้จาก <https://nfs.net/en/what-we-do/the-nordic-region/the-nordic-model/>

1.3.6 แบบจำลองการจัดการสังคม กรณีศึกษาแบบจำลองสวีเดน

แบบจำลองสวีเดน (Swedish Model) คือรูปแบบเฉพาะของแบบจำลองนอร์ดิก (Nordic Model) ที่ผสมผสานระหว่างเศรษฐกิจตลาดที่เน้นความรู้และเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ากับรัฐสวัสดิการที่ครอบคลุมและก้าวหน้า โดยมีลักษณะที่โดดเด่นและพัฒนาการที่สำคัญ ดังนี้

1.3.6.1 เสาหลักของตลาดแรงงาน (The Labour Market Pillar) สวีเดนมีระบบตลาดแรงงานที่มีการจัดระเบียบสูงและเน้นการเจรจาต่อรองเป็นหลัก ได้แก่

(1) ข้อตกลงซอลท์เซอบาเดิน (Saltsjöbaden Agreement) เป็นรากฐานสำคัญของการบริหารแรงงานสวีเดน โดยเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้างที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์สวีเดน ซึ่งมีลงนามร่วมกันระหว่างสหพันธ์สหภาพแรงงานแห่งชาติสวีเดน (LO) และสมาพันธ์นายจ้างสวีเดน (SAF หรือปัจจุบันคือ Svenskt Näringsliv) เมื่อปี 2481 โดยข้อตกลงมีลักษณะเด่นที่คู่เจรจาสามารถจัดระเบียบและบริหารจัดการความสัมพันธ์ในตลาดแรงงานได้ด้วยตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงหรือการออกกฎหมายจากภาครัฐ

(2) แบบจำลอง Rehn-Meidner เป็นนโยบายเศรษฐกิจที่สวีเดนริเริ่มขึ้นเพื่อสร้างการบีบอัดส่วนต่างของค่าจ้าง (Wage Compression) โดยเน้นให้ค่าจ้างในอุตสาหกรรมต่าง ๆ มีความใกล้เคียงกัน ซึ่งส่งผลให้บริษัทที่ไม่มีประสิทธิภาพต้องออกจากตลาดและผลักดันทรัพยากรไปยังบริษัทที่มีผลผลิตสูงกว่า

(3) ระบบ Ghent สวีเดนใช้ระบบที่สหภาพแรงงานเป็นผู้บริหารจัดการกองทุนประกันการว่างงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สวีเดนมีอัตราการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานที่สูงมาก (ประมาณ 65% ในปี 2562) และครอบคลุมการเจรจาต่อรองร่วมกันถึง 88%

1.3.6.2 รัฐสวัสดิการแบบสากล (Universal Welfare State) สวีเดนมีการจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาสร้าง “รัฐสวัสดิการ” โดยมีการจัดเก็บภาษีผ่านช่องทางหลัก ๆ 3 ช่องทาง ได้แก่

(1) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (Personal Income Tax) ซึ่งเป็นแหล่งรายได้สำคัญ โดยมีการจัดเก็บใน 2 ระดับ แบ่งเป็น การเก็บภาษีระดับท้องถิ่น มีการเก็บในอัตราคงที่ขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่ โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 32 ซึ่งภาษีส่วนนี้จะถูกนำไปใช้ในการจัดบริการด้านสาธารณสุข การศึกษาขั้นพื้นฐาน การดูแลผู้สูงอายุในท้องถิ่นนั้น ๆ และการเก็บภาษีระดับรัฐ เป็นการเก็บภาษีเพิ่มอีกร้อยละ 20 เฉพาะผู้ที่มีรายได้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งผู้ที่มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์จะเสียภาษีเฉพาะภาษีระดับท้องถิ่นเท่านั้น

(2) เงินสมทบประกันสังคมจากนายจ้าง โดยนายจ้างในประเทศสวีเดนต้องจ่ายเงินสมทบประมาณร้อยละ 31.42 ของเงินเดือนพนักงานให้แก่รัฐเพื่อนำไปใช้เป็นเงินบำนาญ เงินชดเชยการลาคลอด ลาเลี้ยงบุตร และเงินชดเชยกรณีเจ็บป่วยหรือว่างงาน

(3) เงินภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยจัดเก็บในอัตรามาตรฐานร้อยละ 25 สำหรับสินค้าและบริการทั่วไป จัดเก็บในอัตราลดหย่อนร้อยละ 12 สำหรับอาหารและบริการโรงแรม และจัดเก็บในอัตราต่ำร้อยละ 6 สำหรับหนังสือ การขนส่งมวลชน และกิจกรรมทางวัฒนธรรม

แหล่งอ้างอิง 1. <https://www.government.se/articles/2026/04/the-2026-spring-budget-in-five-minutes/>

แหล่งอ้างอิง 2. <https://taxfoundation.org/blog/how-scandinavian-countries-pay-for-government-spending/>

รัฐสวัสดิการของสวีเดนยึดถือหลักการที่ว่าพลเมืองทุกคนมีสิทธิเข้าถึงบริการโดยเท่าเทียม ตามความเป็นสากล (Universalism) สวัสดิการไม่ได้จัดให้เฉพาะผู้ยากจน แต่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้อยู่อาศัยทุกคน ซึ่งช่วยลดความแตกแยกทางชนชั้นและสร้างการยอมรับในการเสียภาษีในอัตราที่สูง เพราะทุกคนได้รับประโยชน์กลับคืน โดยลงทุนในมนุษย์ สวีเดนให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างมาก โดยเป็นการเรียนฟรีทุกระดับรวมถึงมหาวิทยาลัย และยังมีระบบสนับสนุนค่าครองชีพสำหรับนักศึกษาในรูปของเงินกู้และเงินอุดหนุน และสวัสดิการครอบครัวและความเท่าเทียมทางเพศ ระบบประกันโดยพ่อแม่ (Parental Insurance) และการจัดหาที่เลี้ยงเด็กโดยรัฐ ช่วยส่งเสริมให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานสูงขึ้นอย่างมาก

1.3.6.3 เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Intensive Economy) สวีเดนเปลี่ยนผ่านจากประเทศที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติมาสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ในการสร้างความจุส่วนเกิน (Excess Capacity) ในช่วงเริ่มพัฒนาอุตสาหกรรม สวีเดนมีการลงทุนในสถาบันการศึกษาและทักษะทางเทคนิคเกินกว่าความจำเป็นในขณะนั้น ทำให้เมื่อมีโอกาสทางเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามา สวีเดนจึงสามารถคว้าโอกาสและพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว และความสามารถในการแข่งขันระดับโลก แม้จะมีรัฐสวัสดิการขนาดใหญ่ แต่สวีเดนยังคงรักษาความเป็นนักการค้าเสรี (Free-trader) และติดอันดับประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันและนวัตกรรมสูงสุดในโลกอย่างต่อเนื่อง

Kokko, A. (2553). แบบจำลองสวีเดน (The Swedish Model). เอกสารวิชาการ UNU-WIDER Working Paper หมายเลข 2010/88. สถาบัน United Nations University World Institute for Development Economics Research.

1.4 งานวิจัย/บทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

1.4.1 นิยามและแนวทางการพัฒนาสังคมในบริบทประเทศไทย

1.4.1.1 สังคมที่ไทยปลอดภัย หมายถึง สังคมที่สมาชิกสามารถดำเนินชีวิตประจำวันโดยมีความปลอดภัยด้านอาหาร ครอบครัวยุ่งอาศัย ชุมชน และสภาวะแวดล้อม ประชาชนได้รับบริการขั้นพื้นฐานด้านสุขภาพและการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีอาชีพและรายได้เพียงพอแก่การดำรงชีพบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว เป็นสังคมที่ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุ ความรุนแรง อาชญากรรมและยาเสพติด ประชาชนรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี ได้รับการคุ้มครองสิทธิทางการเมือง และกฎหมายอย่างเท่าเทียม เป็นสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อ ยึดมั่นในศาสนาและคุณธรรม

รายงานการวิจัย การนิยามสังคมปลอดภัยในบริบทสังคมไทยสู่การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงพม. ร่วมกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2549

1.4.1.2 งานพัฒนาสังคม เป็นกิจกรรมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง หรือวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีการเสริมสร้างการกระจายรายได้ซึ่งถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการยังชีพของประชาชน มุ่งสร้างโอกาส รวมทั้งการจัดบริการที่ขาดแคลน เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการ มีการกำหนดนโยบายและวางแผนงานทางสังคม การสร้างโอกาสและความเท่าเทียมกันของประชาชนในสังคมที่พึงได้รับการบริการต่าง ๆ จนสามารถช่วยเหลือราษฎรที่ตกทุกข์ได้ยากให้ได้รับการช่วยเหลือดูแลจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ...กับงานพัฒนาสังคมในส่วนของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ วิทยา รอดบุญพา สำนักพัฒนาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

1.4.1.3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพสังคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดสังคมคุณภาพ เป็นสังคมที่สมาชิกมีความสามารถและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ และการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวจะอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานและระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในชุมชน สมาชิกของสังคมทุก ๆ คนจะต้องมีโอกาสในระดับที่ยอมรับได้ในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) สมาชิกทุกคนได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน (Social Inclusion) อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความสมานฉันท์ (Cohesive Communities) และมีการเสริมพลังให้เกิดมากขึ้น (Empowerment) ที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

บทความวิชาการ การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพเพื่อรองรับไทยแลนด์ 4.0 กฤติยา อนุวงศ์ สุรสิทธิ์ วชิรขจรคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์

1.4.2 การศึกษาเชิงประจักษ์และรายงานสถานการณ์การพัฒนาในระดับสากล

จากการทบทวนงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม พบว่า นักวิชาการได้ศึกษาในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการพัฒนามนุษย์ ความเป็นธรรมทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ โดยในระดับสากล United Nations Development Programme (UNDP, 1990) ได้จัดทำรายงานการพัฒนาคน (Human Development Report) ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับระดับการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ โดยใช้ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (HDI) เป็นเครื่องมือวัด ผลการศึกษาพบว่า ประเทศที่ให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านการศึกษา และสุขภาพควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ จะมีระดับการพัฒนาทางสังคมที่สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Sen (1999) ซึ่งได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศ และพบว่า การเพิ่มรายได้เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอในการยกระดับคุณภาพชีวิต หากแต่ต้องเสริมสร้างขีดความสามารถของมนุษย์ เช่น การเข้าถึงการศึกษา การรักษาพยาบาล และสิทธิขั้นพื้นฐาน จึงจะนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง

ในด้านการพัฒนาแบบยั่งยืน งานของ Brundtland Commission (1987) ได้ศึกษาผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจต่อสิ่งแวดล้อมในระดับโลก และพบว่า รูปแบบการพัฒนาในอดีตส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรเกินขีดจำกัดของธรรมชาติ จึงเสนอแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ขณะที่งานวิจัยของ Sachs (2015) ได้วิเคราะห์การดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และพบว่า ประเทศที่สามารถบูรณาการนโยบายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน จะมีแนวโน้มบรรลุเป้าหมายการพัฒนาได้ดีกว่าประเทศที่ดำเนินนโยบายแบบแยกส่วน ในมิติของการมีส่วนร่วมของประชาชน งานของ Arnstein (1969) ได้วิเคราะห์กรณีศึกษาการพัฒนาในสหรัฐอเมริกา และพบว่า โครงการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจ จะมีความยั่งยืนและได้รับการยอมรับจากชุมชนมากกว่าโครงการที่รัฐดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว นอกจากนี้งานของ Pretty (1995) ยังได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชนบท และพบว่า การมีส่วนร่วมในระดับการมีอำนาจร่วมส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

1.4.3 สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำและบทวิเคราะห์เชิงนโยบายของไทย

มิติด้านความเป็นธรรมทางสังคมการศึกษาของ Rawls (1971) แม้จะเป็นเชิงทฤษฎีแต่ได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษา นโยบายสวัสดิการสังคมในหลายประเทศ โดยงานวิจัยต่อยอดจำนวนมากพบว่า การจัดสรรทรัพยากรที่คำนึงถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาส จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างเสถียรภาพทางสังคม สำหรับบริบทของประเทศไทย งานวิจัยของหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ศึกษาสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำ ได้แก่ ความแตกต่างด้านการศึกษา โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร และโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ขณะที่งานวิจัยด้านการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย พบว่า การน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

บริบททั่วไปของประเทศสวีเดน

ราชอาณาจักรสวีเดน หรือประเทศสวีเดน เป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในคาบสมุทรสแกนดิเนเวีย และใหญ่เป็นอันดับสามในสหภาพยุโรป มีลักษณะเด่นคือความหนาแน่นของประชากรต่ำที่ประมาณ 21-25 คนต่อตารางกิโลเมตร ทว่าประชากรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 85-87 อาศัยอยู่ในเขตเมืองและพื้นที่ทางตอนใต้ของประเทศ สภาพภูมิอากาศของสวีเดนได้รับอิทธิพลอย่างมากจากกระแสน้ำอุ่นกัลฟ์สตรีม (Gulf Stream) ส่งผลให้มีอากาศที่อบอุ่นกว่าภูมิภาคอื่นในละติจูดเดียวกัน ในด้านประชากรศาสตร์ สวีเดนกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ทั้งจากอัตราการเจริญพันธุ์ที่ลดลงต่ำกว่าระดับทดแทน และสัดส่วนประชากรที่เกิดในต่างประเทศซึ่งเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 20 ในปัจจุบัน [Nordregio 2024] นอกจากนี้ สวีเดนยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งผ่านหลักการ “สิทธิในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ” (Allemansrätten) และการเป็นรัฐสวัสดิการที่ก้าวหน้า

2.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

แผนภาพที่ 3 : แผนที่ U.S. Central Intelligence Agency. (2556). *Sweden: Small map of Sweden*. University of Texas Libraries. <https://www.ecoi.net/en/countries/sweden/maps/?page=3>

ราชอาณาจักรสวีเดน (Kingdom of Sweden) มีพื้นที่ 449,964 ตร.กม. เมืองหลวงกรุงสตอกโฮล์ม (Stockholm) ตั้งอยู่ในภูมิภาคนอร์ดิกทางตอนเหนือของยุโรป มีพรมแดนทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือติดกับนอร์เวย์ ส่วนทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดกับฟินแลนด์ พร้อมด้วยแนวชายฝั่งที่ทอดยาวติดกับทะเลบอลติก อ่าวบอทเนีย และช่องแคบทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ที่เชื่อมต่อกับทะเลเหนือ ประเทศสวีเดนแบ่งออกเป็น 3 ภูมิภาคหลักตามลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรม ได้แก่ นอร์รลันด์ (Norrland) ทางตอนเหนือ สเวียลันด์ (Svealand) ในตอนกลาง และ เกิตตาลันด์ (Götaland) ทางตอนใต้

ภูมิภาคนอร์รลันด์ ครอบคลุมพื้นที่เกือบสองในสามของประเทศ มีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงและป่าไม้หนาทึบ เป็นที่ตั้งของยอดเขาเคบเนไคเซ (Kebnekaise) ซึ่งเป็นจุดที่สูงที่สุดในประเทศ (2,100 เมตร) พื้นที่นี้ถูกขนานนามว่าเป็นดินแดนแห่งพระอาทิตย์เที่ยงคืน เนื่องจากตั้งอยู่เหนือเส้นอาร์กติกเซอร์เคิล

ภูมิภาคสเวียลันด์ เป็นเขตที่ราบลุ่มและเป็นที่ตั้งของทะเลสาบขนาดใหญ่ เช่น ทะเลสาบแวนีร์น (Vänern) ซึ่งใหญ่เป็นอันดับสองของยุโรป และทะเลสาบแวนเทิร์น (Vättern) ที่ขึ้นชื่อเรื่องความใสของน้ำ

ภูมิภาคเกิตตาลันด์ ทางตอนใต้มีภูมิประเทศที่หลากหลายกว่า ทั้งพื้นที่เกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ในแคว้นสโกเนอ (Skåne) และแนวชายฝั่งที่เป็นหมู่เกาะ

สวีเดนเป็นประเทศที่มีเกาะมากที่สุดในโลกด้วยจำนวนถึง 267,570 เกาะ โดยมีหมู่เกาะที่สำคัญ (Archipelagos) กระจายอยู่ตามแนวชายฝั่ง หมู่เกาะสต็อกโฮล์มเป็นหมู่เกาะที่ใหญ่ที่สุดประกอบด้วยเกาะและโขดหินกว่า 30,000 แห่ง ขณะที่หมู่เกาะกอทเทนเบิร์กทางฝั่งตะวันตกขึ้นชื่อเรื่องความงดงามของหมู่บ้านประมงและทัศนียภาพชายฝั่งที่ขรุขระ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ High Coast (Höga Kusten) ทางฝั่งตะวันออก ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกโดย UNESCO เนื่องจากมีลักษณะทางธรณีวิทยาที่โดดเด่นจากการยกตัวของพื้นดินหลังยุคน้ำแข็ง

เขตเมืองและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ

ปัจจุบันประชากรของสวีเดนส่วนใหญ่ประมาณ 85% ถึง 87% อาศัยอยู่ในเขตเมือง โดยประชากรเหล่านี้กระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองและพื้นที่ทางตอนใต้ของประเทศเป็นหลัก ทางด้านนิยามทางสถิติ เขตเมืองหรือที่ภาษาสวีเดนเรียกว่า Tätort (หรือ Locality ในภาษาอังกฤษ) ถูกกำหนดโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติสวีเดน (Statistics Sweden) ว่าต้องมีลักษณะ 1) มีประชากรอาศัยอยู่เป็นประจำอย่างน้อย 200 คน และ 2) เป็นพื้นที่ที่มีอาคารบ้านเรือนต่อเนื่องกัน โดยบ้านแต่ละหลังต้องอยู่ห่างกันไม่เกิน 200 เมตร (โดยไม่นับรวมพื้นที่คั่นกลางที่เป็นแม่น้ำ สวนสาธารณะ หรือถนน)

แนวคิดนี้เป็นนิยามมาตรฐานที่ใช้ร่วมกันในกลุ่มประเทศนอร์ดิกเพื่อประโยชน์ในการจัดทำสถิติประชากร โดยไม่ขึ้นกับเขตการปกครองของเทศบาลหรือจังหวัด ทั้งนี้ เมืองที่ใหญ่ที่สุดของสวีเดน 5 อันดับแรก (world atlas, 2560) ประกอบด้วย

อันดับ	เมือง	ลักษณะเด่น
1	สต็อกโฮล์ม (Stockholm)	เมืองหลวงที่ตั้งอยู่บนเกาะ 14 เกาะ เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม
2	โกเทนเบิร์ก (Gothenburg)	เมืองท่าที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มประเทศนอร์ดิก ตั้งอยู่ทางชายฝั่งตะวันตก
3	มัลเมอ (Malmö)	ศูนย์กลางเศรษฐกิจทางตอนใต้ เชื่อมต่อกับเดนมาร์กด้วยสะพานเอเรบรูนด์
4	อุพซอลา (Uppsala)	ศูนย์กลางการศึกษาและศาสนา เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดในสแกนดิเนเวีย
5	เวสเตอร์อัส (Västerås)	เมืองอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ริมทะเลสาบแมลาเรน

ตารางที่ 1 : เมืองที่ใหญ่ที่สุดของสวีเดน 5 อันดับแรก

แผนภาพที่ 4 : ภาพทิวทัศน์ของสต็อกโฮล์ม เมืองหลวงของประเทศสวีเดน

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Slussen,_Stockholm,_Sweden._View_from_Katarinahissen._Gamla_stan,_Riddarholm_and_Stockholms_stadshus_in_the_background.jpg

2.2 ลักษณะทางประชากร

2.2.1 โครงสร้างและสถิติประชากร

สภาพประชากรของประเทศสวีเดนในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะจากกระแสการอพยพที่เพิ่มสูงขึ้นในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2568 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ สวีเดนระบุว่า ประเทศมีประชากรจดทะเบียนรวม 10,605,529 คน โดยสัดส่วนระหว่างเพศชายและเพศหญิงยังคงอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ แม้ในอดีตสวีเดนจะมีลักษณะเป็นสังคมที่ค่อนข้างเป็นเนื้อเดียวทางชาติพันธุ์ แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา การเปิดรับผู้อพยพทั้งในฐานะแรงงานและผู้ลี้ภัย ประกอบกับกระบวนการกลายเป็นเมือง ได้ส่งผลให้ความหลากหลายทางเชื้อชาติเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

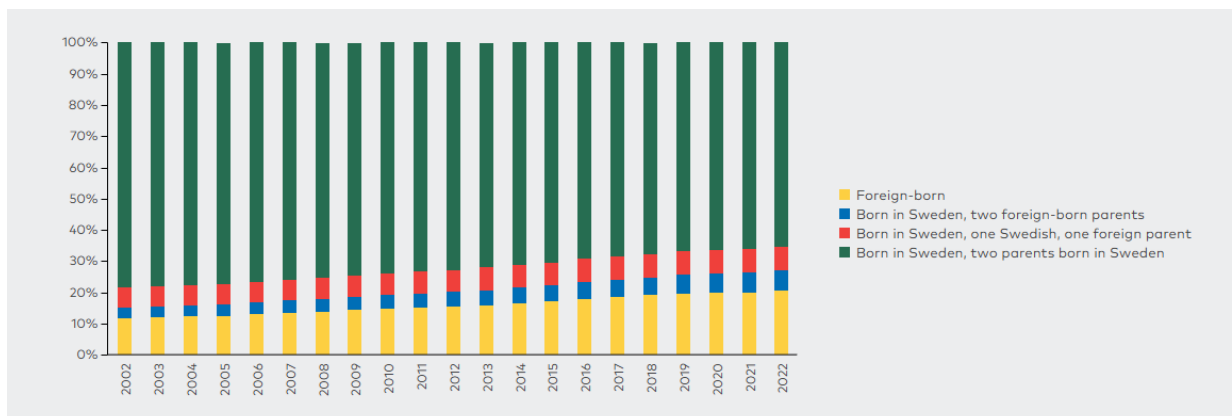
	2025 ^[12]	2020	2015	2010	2005	2000	1995	1990	1985	1980	1975	1970	1960
Population on 31 December	10 605 529	10 379 295	9 851 017	9 415 570	9 047 752	8 882 792	8 837 496	8 590 630	8 358 139	8 317 937	8 208 442	8 081 229	7 497 967
Men	5 330 576	5 222 847	4 930 966	4 690 244	4 486 550	4 392 753	4 366 071	4 244 017	4 127 110	4 119 822	4 081 263	4 035 911	3 740 119
Women	5 274 950	5 156 448	4 920 051	4 725 326	4 561 202	4 490 039	4 471 425	4 346 613	4 231 029	4 198 115	4 127 179	4 045 318	3 757 848

แผนภาพที่ 5 : ข้อมูลสรุปจำนวนประชากรของประเทศสวีเดนจากสำนักงานสถิติแห่งชาติสวีเดน (Statistics Sweden: SCB)) (Sweden's Population in Summary 1960 – 2025)

<https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/population-and-living-conditions/population-composition-and-development/population-statistics/pong/tables-and-graphs/swedens-population-in-summary-1960-2025/>

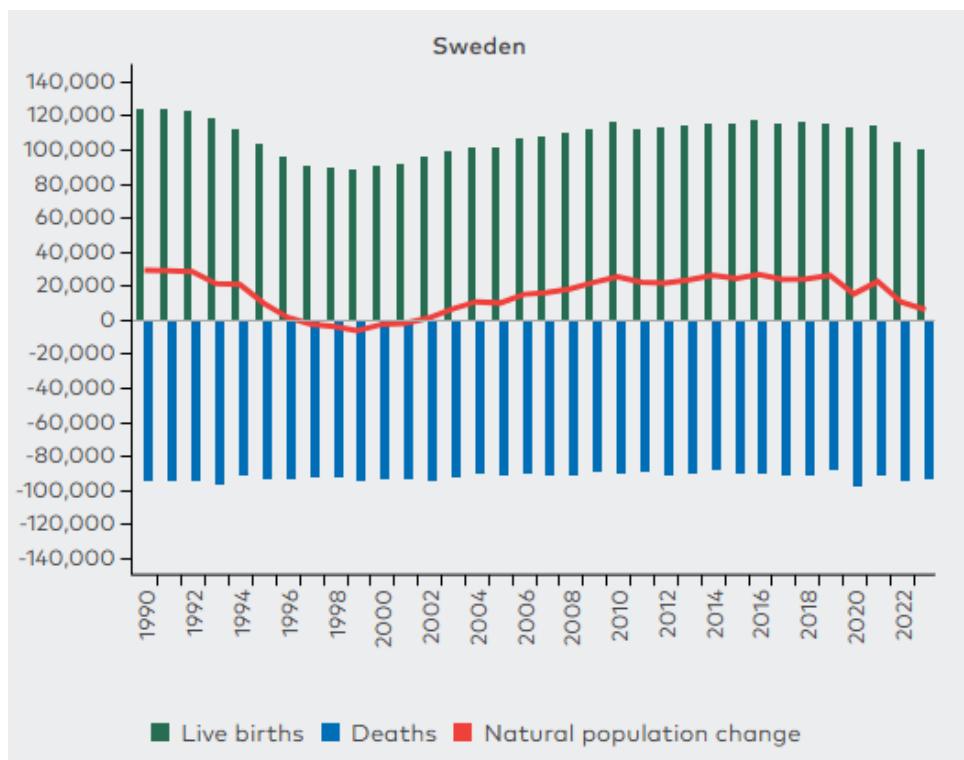
ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา สวีเดนมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างมีนัยสำคัญ จากเดิมที่เป็นสังคมที่มีความสม่ำเสมอทางชาติพันธุ์ (Homogeneous) มาสู่สังคมที่มีความหลากหลายสูง ปัจจุบัน ประชากรประมาณร้อยละ 20 ของประเทศเป็นผู้ที่เกิดในต่างประเทศ (Foreign-born) ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมากเมื่อเทียบกับปี 1990 ที่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 9 เท่านั้น ซึ่งถือเป็นหนึ่งในระดับที่สูงที่สุดในกลุ่มประเทศนอร์ดิก สัดส่วนนี้ถือเป็นหนึ่งในระดับที่สูงที่สุดในยุโรป และสูงกว่าประเทศที่เป็นจุดหมายปลายทางของการย้ายถิ่นฐานแบบดั้งเดิมอย่างสหรัฐอเมริกา หากพิจารณาถึงประชากรที่มี พื้นเพมาจากต่างประเทศ (Immigrant background) ในภาพรวม ซึ่งครอบคลุมทั้งผู้ที่เกิดในต่างประเทศและผู้ที่เกิดในสวีเดนแต่มี บิดามารดาเป็นชาวต่างชาติ พบว่ามีสัดส่วนสูงถึง ประมาณร้อยละ 35 ของประชากรทั้งหมด (โดยร้อยละ 65 คือผู้ที่เกิดในสวีเดนและมีบิดามารดาเป็นชาวสวีเดนทั้งคู่) สำหรับกลุ่มประชากรที่เกิดในต่างประเทศที่ใหญ่ที่สุด นั้นประกอบด้วยกลุ่มผู้อพยพและผู้ลี้ภัยที่เข้ามาในช่วงปี 2015 โดยเฉพาะจากประเทศ ซีเรีย และ อิรัก รวมถึง ประชากรจากกลุ่มนอร์ดิกอย่าง ฟินแลนด์ ซึ่งล้วนเป็นกลุ่มหลักที่สร้างความหลากหลายให้แก่สังคมสวีเดน ในปัจจุบัน

สรุปในเชิงโครงสร้างทางชาติพันธุ์ ปัจจุบันประชากรที่เป็นชาวสวีเดนพื้นเมืองมีสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 70–75 ขณะที่กลุ่มประชากรที่มีภูมิหลังต่างชาติ ซึ่งรวมถึงผู้ที่เกิดในต่างประเทศหรือมีบิดามารดาเกิด ในต่างประเทศ มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25–30 ของประชากรทั้งหมด (Nordregio, 2024)

แผนภาพที่ 6 : สัดส่วนประชากรในประเทศสวีเดน ซึ่งจำแนกตามภูมิหลังเป็นชาวสวีเดนและชาวต่างชาติ ช่วงปี 2002 –2022

ในขณะเดียวกัน สวีเดนกำลังเผชิญกับภาวะอัตราการเจริญพันธุ์ลดลง (Fertility Decline) โดยอัตราการเจริญพันธุ์รวม (TFR) ในปี 2565 อยู่ที่ประมาณ 1.52-1.67 ต่อผู้หญิงหนึ่งคน ซึ่งต่ำกว่าระดับทดแทนที่ 2.1 แนวโน้มนี้เกิดจากการที่ประชากรเลือกที่จะเป็นโสดมากขึ้นหรือตัดสินใจมีบุตรช้าลง แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายสนับสนุนครอบครัวที่เข้มแข็ง เช่น การลาเพื่อเลี้ยงดูบุตรที่ได้รับค่าจ้างยาวนานและค่าดูแลบุตรที่มีราคาถูกลงก็ตาม นอกจากนี้ สวีเดนยังได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยอยู่ในระยะที่ 4 ของแบบจำลองการเปลี่ยนผ่านทางประชากร ซึ่งมีลักษณะเด่นคืออัตราการเกิดและอัตราการตายอยู่ในระดับต่ำ โครงสร้างประชากรจึงมีลักษณะเป็นปิรามิดแบบหดตัว กล่าวคือมีฐานแคบจากจำนวนเด็กเกิดใหม่ที่ลดลง และมีส่วนยอดกว้างขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุ ทั้งนี้ มีการคาดการณ์ว่าภายในปี 2583 ประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปจะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมดในภูมิภาคนอร์ดิก แนวโน้มดังกล่าวส่งผลให้สวีเดนต้องเผชิญกับความท้าทายด้านอัตราส่วนภาระพึ่งพิงที่เพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2567 ประชากรวัยทำงานทุก 100 คน ต้องรับภาระดูแลประชากรในวัยพึ่งพิงมากกว่า 60 คน สถานการณ์นี้นำไปสู่ความจำเป็นในการปรับปรุงระบบสวัสดิการและนโยบายด้านแรงงาน เพื่อรองรับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

แผนภาพที่ 7 : สัดส่วนการเกิดและเสียชีวิตของประชากรในประเทศสวีเดน ปี 1990 - 2022)

2.2.2 อัตลักษณ์ของประชากร

อัตลักษณ์ของคนสวีเดนมีความซับซ้อนและโดดเด่นในการสร้างความสมดุลระหว่าง “ความเป็นปัจเจกนิยมที่เข้มข้น” และ “ความไว้วางใจในรัฐ” ระบบของสวีเดนขับเคลื่อนด้วยปรัชญาพื้นฐานที่ทำหน้าที่เป็นทั้งแนวทางปฏิบัติและกรอบความคิดทางจิตวิทยา ได้แก่ (1) ความพอดี (Lagom) เป็นคำจำกัดความที่สำคัญที่สุดของลักษณะนิสัยคนสวีเดน หมายถึง “ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป แต่พอดี” แนวคิดนี้ไม่ใช่แค่เรื่องของปริมาณ แต่เป็นปรัชญาการใช้ชีวิตที่เน้นความสมดุลและความพอเพียงในทุกมิติ ทั้งการบริโภค ความทะเยอทะยานในหน้าที่การงาน และความสัมพันธ์ทางสังคม ส่งผลให้คนสวีเดนมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงความสุดโต่งและการแสดงออกที่เกินพอดี และ (2) กฎของยานเต้ (Jantelagen) คือกฎทางสังคมที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งสอนว่า “อย่าคิดว่าคุณพิเศษหรือดีไปกว่าผู้อื่น” แนวคิดนี้ส่งผลให้คนสวีเดนให้ความสำคัญกับความสำเร็จร่วมกันของกลุ่มมากกว่าความโดดเด่นเฉพาะบุคคล และมีทัศนคติที่รังเกียจการโอ้อวดความสำเร็จหรือทรัพย์สิน แม้แต่บุคคลสำคัญหรือราชวงศ์ก็ยังถูกคาดหวังให้ทำตัวตดินและเข้าถึงง่าย แนวคิดทางปรัชญานี้ส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการบริหารจัดการที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคและลำดับชั้นที่ราบเรียบ ซึ่งสะท้อนออกมาในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น การสื่อสารที่เรียกชื่อต้นโดยไม่คำนึงถึงตำแหน่งหรือวุฒิการศึกษา การแสวงหาฉันทามติ (Consensus) และพร้อมที่จะรับฟังความเห็นจากทุกคน รวมถึงการให้ความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของชาติที่รัฐให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง เช่น นโยบายการลาไปเลี้ยงบุตรที่แบ่งกันระหว่างพ่อและแม่ ทั้งนี้ อัตลักษณ์ของคนสวีเดนคือ ยังมีลักษณะที่เป็นปัจเจกนิยมภายใต้รัฐ (Statist Individualism) ความหมายคือพลเมืองสวีเดนแสวงหาความเป็นอิสระและไม่ต้องการเป็นภาระของใคร โดยมีรัฐสวัสดิการทำหน้าที่จัดหาความมั่นคงพื้นฐาน (เช่น การศึกษา และสาธารณสุข) เพื่อให้บุคคลสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริงได้โดยไม่ต้องพึ่งพิงกันทางการเงิน

อัตลักษณ์ของคนสวีเดนยังสะท้อนในประเพณีสำคัญต่างๆ โดยมีความเชื่อมโยงและผูกพันอย่างลึกซึ้งกับแนวคิดหลักของชาติอย่าง Lagom (ความพอดี) และ Jantelagen (ความถ่อมตัวและความเสมอภาค) รวมถึงสายใยที่แน่นแฟ้นกับธรรมชาติ ยกตัวอย่างเช่น

2.2.2.1 Fika (การพักดื่มกาแฟ) เป็นประเพณีทางสังคมที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่แค่การดื่มกาแฟ แต่เป็นช่วงเวลาที่ตั้งใจ “หยุดพัก” เพื่อเชื่อมต่อกับผู้อื่น ในที่ทำงาน Fika ทำหน้าที่ลดลำดับชั้นทางสังคม เพราะทุกคนตั้งแต่ประธานบริษัทจนถึงพนักงานฝึกงานจะร่วมนั่งโต๊ะเดียวกันและพูดคุยกันอย่างเท่าเทียม

2.2.2.2 Midsommar (วันมิดซัมเมอร์) เป็นประเพณีที่คนสวีเดนภาคภูมิใจมากที่สุด จัดขึ้นเพื่อฉลองวันที่กลางวันยาวนานที่สุดในรอบปี ทุกคนจะออกไปเฉลิมฉลองนอกบ้านในชนบท มีการเต้นรำรอบเสาไมด์ซัมเมอร์ (Maypole) และสวมมงกุฎดอกไม้ สะท้อนถึงความรักในธรรมชาติที่ฝังรากลึก

2.2.2.3 Allemansrätten (สิทธิในการเข้าถึงธรรมชาติ) แม้จะเป็นสิทธิตามกฎหมาย แต่ได้กลายเป็น “ประเพณีปฏิบัติ” ที่ฝังอยู่ในสายเลือด คนสวีเดนมักใช้เวลาว่างไปกับการเดินป่า เก็บเห็ดหรือเบอร์รี่ในพื้นที่ป่าทั่วประเทศ โดยยึดถือคติ “ไม่รบกวนและไม่ทำลาย”

ประเพณีเหล่านี้ช่วยเน้นย้ำถึงอัตลักษณ์ของชาวสวีเดนที่ว่า “ความสุขหาได้จากความพอดี และการอยู่ร่วมกันอย่างเรียบง่าย” มากกว่าการประสบความสำเร็จอย่างโดดเด่นเพียงลำพัง

2.3 ระบบการเมืองการปกครอง

ประเทศสวีเดนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นประเทศที่มีระบอบกษัตริย์ ปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยพระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การเมืองเป็นแบบศักดินา ซึ่งพระมหากษัตริย์มีอำนาจครอบครองทั้งการเมืองและศาสนา ยุคการเปลี่ยนแปลงสู่ระบอบประชาธิปไตย (ศตวรรษที่ 19 - ต้นศตวรรษที่ 20) มีการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมืองและประชาธิปไตยมากขึ้น เช่น การให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชนบางกลุ่ม รัฐบาลเริ่มมีการแบ่งอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ คำประกาศสิทธิพลเมืองและการขยายสิทธิการเลือกตั้งเป็นก้าวสำคัญ สวีเดนเปลี่ยนเป็นระบอบประชาธิปไตยสมบูรณ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด สถาบันกษัตริย์ยังคงอยู่ในฐานะสัญลักษณ์ แต่ไม่มีอำนาจในทางการเมือง พระประมุของค์ปัจจุบัน คือ สมเด็จพระราชาธิบดีคาร์ล ที่ 16 กุสตาฟ (Carl XVI Gustaf) รัฐบาลควบคุมโดยรัฐธรรมนูญ ระบบรัฐบาลเป็นแบบรัฐสภา (Parliamentary System) ซึ่งรัฐบาลมาจากการเลือกตั้งของรัฐสภา (Riksdag)

สวีเดนเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรปและมีนโยบายเน้นความเสมอภาคและสิทธิพลเมือง ปัจจุบันสวีเดนเป็นประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีระบบรัฐสภาเป็นกลไกหลักในการบริหารประเทศ มีพรรคการเมืองหลายพรรคที่แข่งขันกันในระบบการเมือง (Multi-party System) ได้แก่ พรรคเสรีนิยม (Liberals) พรรคประชาชนสวีเดน (Swedish Democrats) พรรคกลาง (Centre Party) พรรคคริสเตียนเดโมแครต (Christian Democrats) พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democrats) พรรควิโซเชล (Vänsterpartiet) พรรคโมเดอเรต (Moderates) และพรรคกรีน (Green Party) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลในสวีเดนมักเป็นการรวมตัวของหลายพรรค (Coalition Government) รัฐบาลชุดปัจจุบันเข้ารับตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม 2022 โดยมี นายอูล์ฟ คริสเตซอน (Ulf Kristersson) เป็นนายกรัฐมนตรี

ลักษณะสำคัญของระบบการปกครองสวีเดนคือการกระจายอำนาจในระดับสูง (high degree of decentralisation) โดยแบ่งการบริหารออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับภูมิภาค (21 regions) และระดับเทศบาล (290 municipalities) ซึ่งมีความอำนาจหน้าที่ชัดเจนและมีสิทธิในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นของตนเอง (OECD, 2023) โครงสร้างดังกล่าวมีนัยสำคัญต่อการจัดบริการสาธารณะ โดยเฉพาะด้านสาธารณสุข การศึกษา และบริการสังคม ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินการในระดับภูมิภาคและเทศบาล

2.4 เศรษฐกิจ

ประเทศสวีเดนมีตลาดภายในขนาดเล็กและมีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาการส่งออก โดยมากกว่าร้อยละ 80 ของสินค้าส่งออกเป็นสินค้าอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมป่าไม้ กระดาษ เหล็ก อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์อากาศยาน โทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ การผลิตอาวุธ/ยุทโธปกรณ์ทางทหาร และการผลิตเวชภัณฑ์

ปัจจุบันรัฐบาลสวีเดนได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในทิศทางเศรษฐกิจด้วยการส่งเสริมการค้าการลงทุนรวมถึงกำหนดเงื่อนไขการค้า/การลงทุนที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยยุทธศาสตร์ด้านการค้า การลงทุน และขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลก รัฐบาลสวีเดนเล็งเห็นถึงปัจจัยที่เป็นสิ่งท้าทายทางเศรษฐกิจของสวีเดนในอนาคต คือ ศักยภาพที่ลดลงของตลาดยุโรปและสหรัฐฯ การเติบโตอย่างรวดเร็วของตลาดเกิดใหม่ การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ ทิศทางที่เพิ่มขึ้นของการกีดกันทางการค้า (Protectionism) ที่ขัดขวางตลาดเสรี ความเข้มข้นขึ้นของการเปลี่ยนผ่านสีเขียวและดิจิทัล (green and digital transition) และศักยภาพของข้อตกลงเขตการค้าเสรีต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ รวมทั้งการส่งเสริมการจัดทำข้อตกลง FTA ใหม่ ๆ โดยมีภาพรวมเป้าประสงค์หลักในระยะยาว (ปี ค.ศ. 2030)

เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของขีดความสามารถทางการแข่งขันและสภาพแวดล้อมด้านนวัตกรรมของสวีเดน ส่งเสริมการส่งออกและนำเข้าไปพร้อม ๆ กัน รวมทั้งส่งเสริมการดึงดูดการลงทุนมายังสวีเดน ผ่านการขับเคลื่อนในลักษณะ Whole of Government Approach

สวีเดนจัดอยู่ในกลุ่มประเทศรายได้สูง โดยในปี 2566 มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัว (GDP per capita) ประมาณ 55,000–60,000 ดอลลาร์สหรัฐ (World Bank, 2024) โครงสร้างเศรษฐกิจเน้นภาคอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง การผลิตที่ใช้ความรู้เข้มข้น และภาคบริการที่มีมูลค่าเพิ่มสูง

ในด้านความเหลื่อมล้ำ สวีเดนยังคงมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient) อยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD โดยอยู่ที่ประมาณ 0.28–0.29 ในช่วงปี 2565–2566 (OECD, 2024) ซึ่งสะท้อนบทบาทของระบบภาษีก้าวหน้าและการโอนย้ายรายได้ผ่านระบบสวัสดิการ

รายจ่ายด้านสังคม (social expenditure) ของสวีเดนคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 26–28 ของ GDP ในปี 2566 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ OECD หลายประเทศ (OECD, 2024) งบประมาณดังกล่าวครอบคลุมการคุ้มครองทางสังคมหลายมิติ ได้แก่ บำนาญผู้สูงอายุ การประกันการว่างงาน การสนับสนุนครอบครัวและเด็ก ตลอดจนบริการดูแลระยะยาว อย่างไรก็ตาม สวีเดนกำลังเผชิญความท้าทายร่วมสมัยหลายประการ เช่น ปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับแก๊งในเขตเมือง การบูรณาการผู้อพยพเข้าสู่ตลาดแรงงาน และแรงกดดันด้านงบประมาณจากสังคมสูงวัย ซึ่งล้วนมีผลต่อทิศทางการปฏิรูประบบสวัสดิการในระยะต่อไป (OECD, 2023)

2.5 การศึกษา

ตามกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของสวีเดน เด็กทุกคนที่มีอายุระหว่าง 7 ถึง 16 ปี ที่อาศัยอยู่ในประเทศ มีหน้าที่ที่จะต้องไปโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาภาคบังคับและมีระยะเวลา 9 ปี การศึกษาภาคบังคับนี้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น เด็กที่มีอายุ 6 ปี มีสิทธิ์ที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาได้ หากผู้ปกครองต้องการ โดยการศึกษาของสวีเดนแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ คือ ระดับปฐมวัย (Förskola) ระดับประถมศึกษา (Grundskola) เตรียมอุดมศึกษา (Gymnasium) และอุดมศึกษา (Högskola) ในสวีเดนมีมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยหลายแห่งที่เก่าแก่ และที่ใหญ่ที่สุดตั้งอยู่ในเมืองอัปซาลา ลุนด์ กอทเทนเบิร์ก และสต็อกโฮล์ม ในปี 2000 คนสวีเดน ร้อยละ 32 สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทำให้ประเทศนี้อยู่อันดับที่ 5 ของ OECD ในแง่ผู้จบการศึกษา ทั้งนี้ รัฐบาลสวีเดนให้สิทธิการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยไม่มีค่าเล่าเรียนสำหรับพลเมืองและผู้พำนักถาวร นโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการสร้างโอกาสที่เท่าเทียมและการลงทุนในทุนมนุษย์ (OECD, 2023)

2.6 ระบบสาธารณสุข

ระบบสาธารณสุขของสวีเดนมีลักษณะเป็นระบบถ้วนหน้า (universal health system) ที่ได้รับเงินทุนหลักจากภาษี โดยระดับภูมิภาคเป็นผู้รับผิดชอบจัดบริการ (European Observatory on Health Systems and Policies, 2023) ประชาชนมีสิทธิเข้าถึงบริการทางการแพทย์โดยมีการกำหนดเพดานค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (cost ceiling) เพื่อลดภาระทางการเงิน การดูแลสุขภาพในสวีเดนส่วนใหญ่มาจากเงินภาษี โดยเป็นหลักสากลสำหรับพลเมืองทุกคนและมีการกระจายอำนาจอย่างเท่าเทียม ระบบการดูแลสุขภาพในสวีเดนได้รับเงินจากภาษีที่เรียกเก็บโดยสภาเทศมณฑลและเทศบาลเป็นหลัก สภาทั้งหมด 21 แห่งรับผิดชอบการดูแลเบื้องต้น รวมทั้งโรงพยาบาลภายในประเทศ การดูแลสุขภาพของเอกชนเป็นสิ่งที่หาได้ยากในสวีเดน และแม้แต่

สถาบันเอกชนก็ทำงานภายใต้สภาเทศบาลเมืองที่ได้รับคำสั่ง สภาเทศบาลเมืองควบคุมกฎเกณฑ์และการจัดตั้งแนวปฏิบัติส่วนตัวที่อาจเกิดขึ้น สำหรับการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือด้านจิตเวชส่วนใหญ่จะดำเนินการเป็นการส่วนตัว แต่ก็ยังมีหน่วยงานที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสาธารณะมีหน้าที่ในการดูแลประเภทนี้ด้วยเช่นกัน การดูแลสุขภาพในสวีเดนมีคุณภาพใกล้เคียงกับประเทศที่พัฒนาแล้วอื่น ๆ สวีเดนติดอันดับหนึ่งใน 5 ประเทศ ที่มีอัตราการเสียชีวิตของทารกต่ำ นอกจากนี้ยังเป็นประเทศที่มีน้ำดื่มสาธารณะที่สะอาดและปลอดภัย

มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการป้องกันความเสี่ยงที่ทำให้เกิดปัจจัยเสี่ยงหลัก (Primary Risk Factor) ซึ่งมีนัยสำคัญที่สุดต่อการเกิดโรคกลุ่มโรค NCDs (Non-Communicable Diseases) หรือ โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น แอลกอฮอล์ ยาสูบ ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมจากนิโคติน พฤติกรรมการกินที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ และการไม่ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ <https://nordicwelfare.org/en/public-health/>

2.7 สถานการณ์คนไร้ที่พึ่ง คนไร้บ้าน และขอทาน

ประเทศสวีเดนถือว่าเป็นประเทศที่มีระบบสวัสดิการสังคมเข้มแข็ง แต่ก็มีประชากรบางส่วนที่ตกหล่นจากระบบนี้ เช่น คนไร้บ้าน คนติดยาเสพติด ผู้มีปัญหาสุขภาพจิต หรือผู้อพยพผิดกฎหมาย ซึ่งคนไร้ที่พึ่ง (homeless people) คนไร้บ้าน และขอทาน ในประเทศสวีเดนมีลักษณะที่แตกต่างจากประเทศกำลังพัฒนา และมีหลายมิติที่ต้องพิจารณาทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และนโยบายของรัฐ

ในสวีเดน นิยามของ “คนไร้บ้าน” ครอบคลุมมากกว่าการอยู่อาศัยในที่สาธารณะ โดยจะรวมถึงผู้ที่อยู่ในที่พักชั่วคราว ที่พักภายใต้การดูแลของรัฐ หรือการอาศัยอยู่กับผู้อื่นโดยไม่มีสัญญาเช่าอย่างเป็นทางการ (OECD, 2024) โดยคนไร้บ้านจะแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1) เรื้อรนจริง (Acute homelessness) ไม่มีที่อยู่ต้องนอนบนถนน ที่พักชั่วคราว 2) พักในที่พักฉุกเฉิน (Institutions) เช่น บ้านพักคนไร้บ้าน หรือสถานที่ของรัฐ 3) ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง (Long-term housing insecurity) อยู่กับเพื่อน/ญาติ แต่ไม่มีสัญญาเช่า และ 4) มีความเสี่ยงจะไร้บ้าน (At risk) เช่น กำลังถูกไล่ออกจากที่พัก

จากการสำรวจระดับชาติของหน่วยงานด้านสวัสดิการสังคมของสวีเดน ในเดือนเมษายน ปี 2566 พบว่ามีประชากรประมาณ 27,383 คนอยู่ในภาวะไร้บ้าน โดยแบ่งเป็นหลายกลุ่ม ได้แก่ ผู้ไร้บ้านฉุกเฉิน เช่น นอนในที่สาธารณะหรือศูนย์พักพิง ประมาณ 4,436 คน ผู้ที่อยู่ในระบบที่พักชั่วคราวหรือสถาบัน 2,713 คน ผู้ที่อยู่ในที่พักระยะยาวภายใต้การจัดการของภาครัฐ 16,878 คน และผู้ที่อาศัยอยู่กับผู้อื่นแบบไม่มั่นคง 3,209 คน (ESN, 2024) เมื่อพิจารณาในเชิงสัดส่วน ปัญหาคนไร้บ้านในสวีเดนคิดเป็นประมาณ 0.25–0.33% ของประชากรทั้งหมด ซึ่งใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของประเทศในกลุ่ม OECD (OECD, 2024)

ปัญหาคนไร้บ้านในสวีเดนไม่ได้จำกัดเฉพาะ “คนไร้บ้านข้างถนน” คนไร้บ้านส่วนใหญ่ในสวีเดนไม่ได้ใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ แต่เป็นกลุ่มที่อยู่ในระบบที่พักชั่วคราวหรือที่รัฐจัดให้ ซึ่งสะท้อนแนวทางรัฐสวัสดิการที่พยายาม “กันไม่ให้เกิด homelessness แบบรุนแรง” (OECD, 2024) ปัญหาคนไร้บ้านยังมีความเชื่อมโยงกับการย้ายถิ่น จากข้อมูลของ OECD ระบุว่า ประมาณร้อยละ 43 ของผู้ไร้บ้านในสวีเดนเป็นผู้ที่เกิดในต่างประเทศ ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนของประชากรต่างชาติในประเทศอย่างมีนัยสำคัญ (OECD, 2024) ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายด้านการบูรณาการเข้าสู่ตลาดแรงงาน การเข้าถึงที่อยู่อาศัยและความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับปัญหาเด็กและครอบครัว โดยรายงานล่าสุดระบุว่า มีเด็กอย่างน้อย 9,400–10,000 คนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะไร้บ้านในสวีเดน โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในที่พักชั่วคราวร่วมกับครอบครัว (National Board of Health and Welfare, 2024)

รัฐบาลสวีเดนได้ประกาศใช้ ยุทธศาสตร์ระดับชาติด้านการแก้ไขปัญหาคอนไร้บ้าน (National Strategy against Homelessness 2022–2026) เมื่อปี 2022 โดยมีเป้าหมายหลัก ได้แก่ 1) การป้องกันการเกิดภาวะไร้บ้าน การยุติการอยู่อาศัยในที่สาธารณะ (rough sleeping) 2) การขยายแนวทาง Housing First ในระดับประเทศ และ 3) การเพิ่มความร่วมมือระดับท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้มอบหมายให้หน่วยงานหลัก เช่น National Board of Health and Welfare ทำหน้าที่กำกับ ติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงานของเทศบาล ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหลักในระดับพื้นที่

มาตรการด้านการป้องกันการสูญเสียที่อยู่อาศัย (Prevention of Eviction) ถือเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านของสวีเดน โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานเชิงป้องกันก่อนที่บุคคลหรือครัวเรือนจะเข้าสู่ภาวะไร้บ้านอย่างเต็มรูปแบบ ภาครัฐได้พัฒนาระบบการแทรกแซงตั้งแต่ระยะเริ่มต้น (early intervention) เพื่อระบุครัวเรือนที่มีความเสี่ยงต่อการถูกขับไล่ออกจากที่อยู่อาศัย เช่น ครัวเรือนที่มีปัญหาหนี้สิน ค่าเช่าค้างชำระ หรือมีความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคม โดยบริการสังคมในระดับเทศบาลจะเข้ามามีบทบาทเชิงรุกในการติดตาม ให้คำปรึกษา และให้ความช่วยเหลืออย่างทันท่วงที ควบคู่กับการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาล หน่วยงานด้านที่อยู่อาศัย และหน่วยงานบังคับคดี เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกระบวนการขับไล่ดำเนินไปจนถึงขั้นสุดท้าย ในด้านเครื่องมือเชิงนโยบาย รัฐบาลสวีเดนได้จัดทำแนวทางปฏิบัติ (guidelines) สำหรับการป้องกันการขับไล่ รวมถึงการจัดสรรความช่วยเหลือทางการเงินแก่ครัวเรือนเปราะบางเพื่อบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกลุ่มเด็กและครอบครัว โดยกำหนดหลักการสำคัญว่า “ไม่ให้เด็กถูกขับไล่ออกจากที่อยู่อาศัย” ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดด้านสิทธิเด็กและการคุ้มครองทางสังคมในเชิงรุก ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวตั้งอยู่บนหลักการเชิงนโยบายที่เห็นว่าการป้องกันการสูญเสียที่อยู่อาศัยมีประสิทธิภาพและมีต้นทุนต่ำกว่าการแก้ไขปัญหาลูกหลานเมื่อบุคคลเข้าสู่ภาวะไร้บ้านแล้ว (Regeringskansliet, 2023)

มาตรการด้านการใช้แนวทาง Housing First ถือเป็นแกนกลางของยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านของสวีเดน โดยตั้งอยู่บนหลักการสำคัญที่แตกต่างจากแนวทางดั้งเดิม กล่าวคือ ให้บุคคลที่อยู่ในภาวะไร้บ้านสามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยถาวรได้โดยทันที โดยไม่กำหนดเงื่อนไขล่วงหน้า เช่น การต้องมียานพาหนะ การเลิกใช้สารเสพติด หรือการผ่านระบบที่พักระยะยาวขึ้นก่อน ทั้งนี้ แนวทาง Housing First มองว่าที่อยู่อาศัยเป็นสิทธิพื้นฐานและเป็นปัจจัยตั้งต้นที่สำคัญต่อการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตในมิติอื่น ๆ ในการดำเนินงาน ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับสิทธิในการอยู่อาศัยในที่พักรถาวรภายใต้สัญญาเช่าที่มีสถานะเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ควบคู่กับการได้รับบริการสนับสนุนแบบสมัครใจ (voluntary support services) เช่น การดูแลด้านสุขภาพจิต การให้คำปรึกษาทางสังคม และการสนับสนุนด้านการจ้างงาน โดยบริการดังกล่าวจะถูกออกแบบให้ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะราย ทั้งนี้ รัฐบาลกลางมีบทบาทในการสนับสนุนเชิงนโยบายและงบประมาณแก่เทศบาล เพื่อขยายการดำเนินงานของโครงการ Housing First ในระดับพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแนวทางดังกล่าวมีพื้นฐานอยู่บนสมมติฐานเชิงนโยบายที่เห็นว่าการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาทางสังคมอื่น ๆ และสามารถช่วยลดการวนซ้ำของบุคคลในระบบที่พักระยะยาว ซึ่งมักไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหายั่งยืนได้ (Regeringskansliet, 2023)

มาตรการด้านการเสริมสร้างความร่วมมือในระดับท้องถิ่น (Local-Level Coordination) เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญของยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านของสวีเดน โดยตั้งอยู่บนโครงสร้างของรัฐสวัสดิการแบบกระจายอำนาจ ซึ่งมอบหมายให้เทศบาลเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานด้านสังคมและที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ รัฐบาลกลางมีบทบาทในการกำหนดกรอบนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ และพัฒนาองค์ความรู้ ขณะที่เทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบในการออกแบบและดำเนินมาตรการให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ในการดำเนินงาน มาตรการดังกล่าวเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหลายภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานบริการสังคม หน่วยงานด้านที่อยู่อาศัย ภาครัฐสภาพ และองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อให้การช่วยเหลือมีความครอบคลุมและตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างรอบด้าน โดยมีการพัฒนาระบบข้อมูลและการสำรวจสถานการณ์ในระดับชาติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อใช้เป็นฐานในการวางแผน ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมกลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่ เช่น การจัดตั้งคณะทำงานร่วม การกำหนดแผนปฏิบัติการในระดับท้องถิ่น และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างเทศบาล มาตรการดังกล่าวสะท้อนแนวคิดเชิงนโยบายที่ให้ความสำคัญกับ “การบริหารจัดการเชิงพื้นที่” โดยเห็นว่าปัญหาคอนไร้บ้านมีลักษณะเฉพาะตามบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละพื้นที่ จึงจำเป็นต้องอาศัยความยืดหยุ่นในการออกแบบมาตรการและการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานยังมีบทบาทสำคัญในการลดช่องว่างระหว่างนโยบายระดับชาติกับการปฏิบัติจริง และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสวัสดิการโดยรวม (Regeringskansliet, 2023)

ยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านของสวีเดน ค.ศ. 2022–2026 สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากแนวคิด “การจัดการภาวะไร้บ้าน” ไปสู่ “การป้องกันและแก้ไขเชิงโครงสร้าง” โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันการสูญเสียที่อยู่อาศัย การใช้แนวทาง Housing First เป็นแกนหลัก และการเสริมสร้างบทบาทของท้องถิ่นในการดำเนินงาน ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าที่อยู่อาศัยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และเป็นเงื่อนไขสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในระยะยาว

โดยสรุป ปัญหาคอนไร้บ้านในสวีเดนไม่ได้มีลักษณะของการไร้ที่อยู่อาศัยแบบเปิดเผยในพื้นที่สาธารณะเป็นหลัก หากแต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ระบบตลาดแรงงาน และการบูรณาการทางสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้อพยพและครอบครัวเปราะบาง ทั้งนี้ แม้รัฐสวัสดิการของสวีเดนจะสามารถลดความรุนแรงของปัญหาได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังคงมีความท้าทายเชิงนโยบายในการสร้างความยั่งยืนของระบบในระยะยาว

การขอทานในสวีเดนไม่ได้ผิดกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นผู้พลัดถิ่นจากยุโรปตะวันออก โดยเฉพาะชาวโรมาเนียและบัลแกเรีย (เชื้อสายโรมา) ซึ่งเดินทางเข้ามาเพื่อหารายได้จากการขอทานหรือกิจกรรมไม่เป็นทางการ แม้ว่าข้อมูลเชิงสถิติอย่างเป็นทางการจะมีจำกัด แต่รายงานขององค์กรระหว่างประเทศและงานวิจัยด้านการย้ายถิ่นระบุว่า กลุ่มดังกล่าวมีความเปราะบางสูง และมักไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการของรัฐได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากสถานะทางกฎหมายและการพำนัก (OECD, 2024; Council of Europe, 2024) การขอทานอาจเกี่ยวข้องกับเครือข่ายอาชญากรรม หรือการแสวงหาผลประโยชน์จากคนจน บางเมืองเคยเสนอให้มีใบอนุญาตขอทาน (begging permits) ซึ่งเป็นที่ถกเถียงทางจริยธรรม

การให้ความช่วยเหลือจากรัฐบาลสวีเดนมีระบบสวัสดิการแบบถ้วนหน้า เช่น ที่อยู่อาศัยฉุกเฉิน บริการสุขภาพ การบำบัดยาเสพติด และการช่วยหางาน เมืองค์กรทั้งภาครัฐและ NGO เช่น **Stockholms Stadsmission, Rädda Barnen, Crossroads** ที่ช่วยเหลือคนไร้บ้าน และท้องถื่น (เทศบาล) มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการช่วยเหลือประชาชนเหล่านี้ ปัจจุบันมีความท้าทายในด้านการขาดแคลนที่พักถาวร และระยะยาว ปัญหาสุขภาพจิต และการติดยาเสพติด การไหลเข้าของผู้อพยพที่ไม่ได้เข้าสู่ระบบสวัสดิการอย่างเป็นทางการ การเลือกปฏิบัติต่อชาวโรมา และคนต่างเชื้อชาติ ความไม่สมดุลระหว่างเมืองใหญ่กับเมืองเล็ก โดยมีความพยายามผลักดันแนวคิด “**Housing First**” คือให้ที่อยู่อาศัยถาวรก่อน แล้วค่อยดูแลเรื่องอื่น เช่น บำบัด หางานสนับสนุน โครงการฝึกอาชีพ การเรียนภาษา และการรวมกลุ่มทางสังคมสำหรับผู้อพยพ มีความร่วมมือระหว่างเทศบาล รัฐ และองค์กรไม่แสวงหากำไร

ในเชิงนโยบาย รัฐบาลสวีเดนและเทศบาลบางแห่งได้มีมาตรการ เช่น

2.7.1 การควบคุมพื้นที่สาธารณะ มาตรการสำคัญของสวีเดน คือการใช้กลไกตามกฎหมายความสงบเรียบร้อยสาธารณะ (Public Order Act) โดยให้อำนาจแก่เทศบาล (municipalities) ในการกำหนดข้อจำกัดในพื้นที่สาธารณะ ลักษณะของมาตรการ ได้แก่ การกำหนดพื้นที่ห้ามขอทาน เช่นบริเวณหน้าร้านค้า ศูนย์การค้า สถานีขนส่ง เป็นต้น การจำกัดกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดความรำคาญหรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อย การอนุญาตให้ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่สั่งให้ผู้ขอทานออกจากพื้นที่ ในทางปฏิบัติ หลายเทศบาล เช่น Vellinge, Katrineholm และ Sölvesborg ได้ใช้มาตรการนี้ในการห้ามหรือจำกัดการขอทานในบางพื้นที่

2.7.2 การกำหนดใบอนุญาตสำหรับการขอทานในบางเมือง มาตรการนี้เป็นหนึ่งในแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่สุด โดยมีการนำร่องในบางเมือง เช่น Eskilstuna โดยผู้ที่ต้องการขอทานต้องขอใบอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีค่าธรรมเนียมประมาณ 250 โครนสวีเดน (~ €23-26) ทั้งนี้ ใบอนุญาตจะมีอายุประมาณ 3 เดือน และต้องแสดงบัตรประจำตัว และลงทะเบียนกับรัฐ หากไม่มีใบอนุญาตจะถูกสั่งให้ออกจากพื้นที่ และอาจถูกปรับสูงสุดประมาณ 4,000 โครนสวีเดน วัตถุประสงค์เชิงนโยบายของมาตรการนี้ คือ “ทำให้การขอทานมีต้นทุน” (disincentivise begging) สร้างระบบติดตามและควบคุม และเชื่อมโยงผู้ขอทานเข้าสู่ระบบบริการสังคม

2.7.3 การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมขั้นพื้นฐาน แม้จะมีมาตรการควบคุม แต่สวีเดนยังคงยึดแนวทาง “รัฐสวัสดิการ” โดยเน้นการช่วยเหลือขั้นต่ำแก่กลุ่มเปราะบาง รูปแบบการช่วยเหลือ การเข้าถึงที่พักฉุกเฉิน (emergency shelter) บริการสังคมโดยเทศบาล (social services) การช่วยเหลือด้านอาหารสุขภาพ และสุขอนามัย การให้คำปรึกษาและการส่งต่อบริการ

มาตรการจัดการขอทานของสวีเดนสะท้อนแนวคิดแบบ “การควบคุมเชิงพื้นที่ควบคู่กับการบริหารจัดการเชิงระบบ” มากกว่าการใช้มาตรการลงโทษโดยตรง กล่าวคือ รัฐไม่ได้มองปัญหานี้ในฐานะความผิดทางอาญา แต่เป็นประเด็นทางสังคมที่ต้องควบคุมผลกระทบควบคู่กับการให้ความช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวยังคงเผชิญข้อถกเถียงด้านสิทธิมนุษยชนและประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างในระยะยาว

2.8 นวัตกรรมและเทคโนโลยี

สวีเดนเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านดิจิทัลและเทคโนโลยีสีเขียว สวีเดนมีระบบนิเวศที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยมีจุดแข็งที่สำคัญคือ ทรัพยากรมนุษย์ ระบบการวิจัยที่แข็งแกร่ง และระบบนิเวศที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรม นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่สำคัญของสวีเดน ได้แก่

เทคโนโลยีดิจิทัล สวีเดนเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีบทบาทสำคัญในด้าน 5G/6G, IoT และคลาวด์คอมพิวติ้ง

เทคโนโลยีสีเขียว สวีเดนมีนวัตกรรมมากมายในด้านพลังงานหมุนเวียน การจัดการขยะ และการขนส่งที่ยั่งยืน

เมืองอัจฉริยะ สวีเดนมีตัวอย่างการสร้างเมืองอัจฉริยะที่ประสบความสำเร็จ เช่น เขต Hyllie ในเมืองมัลเมอ ซึ่งมีการใช้พลังงานหมุนเวียนและระบบเครือข่ายอัจฉริยะ

เทคโนโลยีสำหรับผู้พิการ สวีเดนมีความร่วมมือกับกลุ่มประเทศนอร์ดิก เพื่อจัดตั้งสถานนอร์ดิก เพื่อความร่วมมือต่อปัญหาผู้พิการ (Council of Nordic Cooperation on Disability) โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นหัวใจสำคัญในการเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับนวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยีสำหรับผู้พิการใหม่ ๆ ที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นในปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญกับผู้พิการทางสายตาและการได้ยิน

<https://nordicwelfare.org/en/disability-issues/>

เทคโนโลยีด้านสวัสดิการสังคม: สวีเดนภายใต้ความร่วมมือในกลุ่มประเทศนอร์ดิก ได้มีการพัฒนาโปรเจกต์ที่เรียกว่า “CONNECT toolbox” ซึ่งเป็นโปรเจกต์ที่อำนวยความสะดวกให้หน่วยงานภาครัฐสามารถใช้งานเทคโนโลยีด้านสวัสดิการสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีด้านสวัสดิการสังคมมีการพัฒนาเทคโนโลยีหลากหลายด้าน ประกอบไปด้วย ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมการและมีส่วนร่วม ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านการสนับสนุนเครือข่าย และด้านการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งมีตัวอย่างเทคโนโลยีทางด้านการปลอดภัย เช่น ระบบเตือนภัยรักษาความปลอดภัย สัญญาณเตือนภัยแบบพกพาพร้อมฟังก์ชัน GPS ระบบวิดีโออินเทอร์เน็ต และกล้องเว็บแคมสำหรับเฝ้าระวัง

<https://nordicwelfare.org/en/welfare-policy/>

2.9 ลักษณะทางสังคมของสวีเดน

สภาพสังคมของประเทศสวีเดนมีลักษณะเด่นที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม (Equality) ความเป็นปัจเจก (Individualism) และความยั่งยืน (Sustainability) โดยได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่มีสังคมเสมอภาคที่สุดในโลก (Global Gender Gap Report, 2016) รากฐานทางสังคมที่เข้มแข็งนี้มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับนโยบาย “แบบจำลองนอร์ดิก” (Nordic Model) ซึ่งเป็นระบอบเศรษฐกิจและสังคมที่ผสมผสานระหว่างระบบทุนนิยมตลาดเสรี (Free-market capitalism) เข้ากับรัฐสวัสดิการที่ครอบคลุมถ้วนหน้า (Comprehensive welfare state) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยืดหยุ่นและความยุติธรรมทางสังคม

หัวใจสำคัญของลักษณะทางสังคมของประเทศไทยคือแนวคิด “ปัจเจกนิยมโดยอำนาจรัฐ” (Statist Individualism) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่รัฐสวัสดิการไม่ได้มุ่งเน้นการแทรกแซงชีวิต แต่มีไว้เพื่อเพิ่มอิสรภาพส่วนบุคคลและส่งเสริมการเลื่อนขั้นทางสังคม นโยบายนี้ช่วยให้พลเมืองมีความเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพิงครอบครัวหรือตลาดมากเกินไป และมีตลาดความปลอดภัยทางสังคมที่ดูแลพลเมือง “ตั้งแต่เกิดจนตาย” (Cradle-to-Grave) ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในระดับสูง (High social trust) ทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และต่อ

หน่วยงานภาครัฐในด้านความเท่าเทียม ประเทศสวีเดนให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างทางเพศและรายได้ผ่านกลไกทางนโยบายที่เข้มแข็ง เช่น นโยบายสวัสดิการสากล (Universalism) ที่มอบสิทธิประโยชน์พื้นฐานด้านการศึกษาและสาธารณสุขให้แก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมโดยไม่คำนึงถึงฐานะ รวมถึงการใช้ระบบการเจรจาต่อรองแบบไตรภาคีระหว่างรัฐบาล สหภาพแรงงาน และนายจ้าง เพื่อกำหนดค่าจ้างที่ยุติธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ นอกจากนี้ สวีเดนยังเป็นผู้นำระดับโลกในด้านความเท่าเทียมทางเพศ ผ่านมาตรการส่งเสริมให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานในอัตราที่สูงและการลางานเพื่อเลี้ยงดูบุตรที่ก้าวหน้า วัฒนธรรมสวีเดนยังสะท้อนถึงการใช้ชีวิตอย่างสมดุล (Balanced living) และการเคารพธรรมชาติ โดยได้รับการจัดอันดับให้เป็นประเทศที่มีความยั่งยืนในระดับสูงจากการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพและการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ สังคมสวีเดนยังโดดเด่นด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านเครือข่ายภาคประชาสังคมและสมาคมต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการขัดเกลาความเป็นประชาธิปไตยและการสร้างความร่วมมือเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยสรุป ลักษณะทางสังคมของประเทศสวีเดนถือเป็นการทำงานร่วมกันอย่างมีเอกภาพตามค่านิยมทางวัฒนธรรมและโครงสร้างเชิงนโยบายที่มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและความมั่งคั่งที่ยั่งยืนสำหรับทุกคน

สภาพความเป็นอยู่ของประเทศสวีเดน (Sweden's well-being)

อ้างอิงข้อมูลจากฐานข้อมูลความเป็นอยู่ที่ดีของ OECD ปี 2566 สวีเดนยังคงรักษามาตรฐานระดับสูงในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของพลเมือง และความพึงพอใจในชีวิต อย่างไรก็ตาม รายงานชี้ให้เห็นถึงความท้าทายสำคัญในด้านหนี้ครัวเรือน ระดับทักษะและความสำเร็จทางการศึกษาของคนรุ่นใหม่ รวมถึงความเหลื่อมล้ำในตลาดแรงงานระหว่างกลุ่มอายุ แม้สวีเดนจะเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความเท่าเทียมกันมากที่สุดในกลุ่ม OECD ทั้งในด้านรายได้และความมั่งคั่ง แต่การลดลงของความเชื่อมั่นในผู้อื่น (Trust in others) และอัตราการใช้แรงงานที่ยังไม่เต็มประสิทธิภาพเป็นประเด็นที่ต้องเฝ้าระวังเพื่อความยั่งยืนในอนาคต

How's Life in SWEDEN?

Sweden's current well-being, 2023 or latest available year

แผนภาพที่ 8 : วงล้อแสดงสถานะความเป็นอยู่ที่ดีของสวีเดน จากรายงาน OECD ปี 2566

ด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง สวีเดนมีจุดแข็งอย่างมากในด้านความมั่งคั่งทางการเงินสุทธิของรัฐบาล (Financial net worth) ซึ่งอยู่ที่ 39% ของ GDP และอยู่ในระดับกลุ่มผู้นำของ OECD อย่างไรก็ตาม ภาคครัวเรือนกลับมีความเปราะบางจากหนี้สินครัวเรือน (Household debt) ที่สูงถึง 196% ของรายได้สุทธิ ซึ่งเป็นดัชนีที่มีแนวโน้มแย่ลงเมื่อเทียบกับปี 2553 ในแง่ของความเท่าเทียม รายได้ครัวเรือนของกลุ่มประชากร 20% บนและล่างมีความแตกต่างกันน้อย (4.3 เท่า) ซึ่งถือว่ามีความเสมอภาคมากกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD (5.44 เท่า) แม้ว่าความมั่งคั่งในภาพรวมจะยังมีการกระจุกตัวอยู่ในกลุ่ม 10% บนของสังคมสูงถึง 51.7% ก็ตาม

ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สวีเดนเป็นหนึ่งในประเทศที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมดีที่สุด โดยมีการใช้พลังงานหมุนเวียน (Renewable energy) สูงถึง 45.9% ของการจัดหาพลังงานทั้งหมด นอกจากนี้ยังประสบความสำเร็จในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อหัวลงอย่างต่อเนื่อง และมีดัชนี Red List ที่สะท้อนถึงการรักษาสัตว์มีชีวิตรหัสสูญพันธุ์ในระดับที่มั่นคง

ด้านทุนมนุษย์และคุณภาพชีวิต ในเชิงสุขภาพ สวีเดนประสบความสำเร็จในการลดอัตราการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร (Premature mortality) ลงได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ในด้านการจ้างงาน กลับพบว่า อัตราการใช้แรงงานไม่เต็มประสิทธิภาพ (Labour underutilisation) อยู่ที่ 17% ซึ่งเป็นแนวโน้มที่แย่ลง ขณะที่ด้านการศึกษาพบว่าสัดส่วนคนรุ่นใหม่ที่จะจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายลดลงมาอยู่ที่ 85% และยังมีช่องว่างด้านทักษะคณิตศาสตร์ระหว่างนักเรียนกลุ่มที่เก่งที่สุดและกลุ่มที่อ่อนที่สุดซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD เล็กน้อย

ความเหลื่อมล้ำและทุนทางสังคม สถานะความเป็นอยู่ของพลเมืองสวีเดนมีความแตกต่างกันตามปัจจัยเฉพาะบุคคลอย่างมีนัยสำคัญ

ความเหลื่อมล้ำทางเพศ ผู้ชายมีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานกว่าค่าเฉลี่ยอย่างมาก (1.38 เท่า) ขณะที่ผู้หญิงมีความรู้สึกปลอดภัยในตอนกลางคืนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประชากร

ความเหลื่อมล้ำระหว่างช่วงวัย กลุ่มคนรุ่นใหม่ (Young people) คือกลุ่มที่เผชิญความท้าทายมากที่สุด โดยมีอัตราการจ้างงานต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประชากรอย่างเห็นได้ชัด (0.53 เท่า) และมีความรู้สึกโดดเดี่ยวสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุกลับมีสถานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่าในหลายด้าน เช่น ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ส่วนตัว

ระดับการศึกษา ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา (Tertiary educated) มีโอกาสเข้าถึงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า ทั้งในด้านความไว้วางใจในรัฐบาล สุขภาพที่ดีกว่า และความเสี่ยงในการว่างงานระยะยาวที่ต่ำกว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ในด้านทุนทางสังคม แม้สวีเดนจะมีความเท่าเทียมทางเพศในภาคการเมืองสูง (46%) และมีความเชื่อมั่นในรัฐบาลที่ค่อนข้างคงที่ (58%) แต่สิ่งที่น่ากังวลคือความไว้วางใจในผู้อื่น (Trust in others) ที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยลงมาอยู่ที่ 5.6 จากคะแนนเต็ม 10 ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายในการรักษาความเหนียวแน่นทางสังคมในปัจจุบัน

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD). (2567). ชีวิตเป็นอย่างไรในสวีเดน (How's Life in Sweden?). ฐานข้อมูลความเป็นอยู่ที่ดีของ OECD (OECD Well-being Database)

ปัญหาทางสังคมในสวีเดน

สวีเดนกำลังเผชิญกับความท้าทายทางสังคมหลายประการในปัจจุบัน ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มสูงขึ้น การว่างงาน การไร้ที่อยู่อาศัย ปัญหาในการบูรณาการผู้อพยพเข้าสู่สังคม ตลอดจนการแบ่งแยกเชิงพื้นที่ของที่อยู่อาศัยที่ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ถูกจัดว่าเป็น “พื้นที่เปราะบาง” ซึ่งมักมีลักษณะของอัตรา การเกิดอาชญากรรมสูงและการถูกกีดกันทางสังคม นอกจากนี้ ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอิทธิพล โดยเฉพาะเหตุการณ์ยิงปืน ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลให้ ความเป็นเอกภาพของสังคมลดลง และก่อให้เกิดความไม่สงบทางสังคมเป็นครั้งคราว สะท้อนให้เห็นถึง ความตึงเครียดเชิงโครงสร้างที่กำลังก่อตัวขึ้นภายใต้แบบจำลองสวีเดน (OECD, 2023; Oxfam, 2024; Open Society Foundations, 2023)

วิกฤตอาชญากรรมรุนแรงและการปะทะกันของแก๊งในพื้นที่สาธารณะ สวีเดนกำลังเผชิญกับคลื่น ความรุนแรงจากเครือข่ายอาชญากรข้ามชาติที่มีความซับซ้อนสูง โดยมีอัตราการเสียชีวิตจากอาวุธปืนสูงที่สุด แห่งหนึ่งในยุโรป สถิติที่น่าตกใจที่สุดคือ เหตุระเบิดที่เกิดขึ้นถึง 189 ครั้งในปี 2568 ซึ่งเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 39 จากปีก่อนหน้า ความรุนแรงนี้ไม่ได้จำกัดอยู่ในพื้นที่เปราะบางอีกต่อไป แต่ได้ขยายตัวเข้าสู่เขตที่พักอาศัย และย่านธุรกิจที่มั่งคั่งในเมืองใหญ่ เช่น สตอกโฮล์ม และเมืองขนาดกลางอย่างอุพซอลา ที่น่ากังวลอย่างยิ่งคือ การเกณฑ์เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี (บางครั้งเพียง 10 ปี) เข้าสู่เครือข่ายเพื่อทำหน้าที่ขนส่งยาเสพติด และเป็นมือปืน เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้ไม่สามารถถูกดำเนินคดีอาญาได้ตามกฎหมายปัจจุบัน

ความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงต่อผู้หญิง แม้สวีเดนจะมีภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมทาง เพศ แต่ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงยังคงเป็นประเด็นที่รุนแรงและหยั่งรากลึก รัฐบาลได้ยอมรับว่า ความรุนแรงของผู้ชายต่อผู้หญิงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความเสมอภาค ข้อมูลระบุว่า กว่าร้อยละ 90 ของคดี ล่วงละเมิดทางเพศและข่มขืนเกิดขึ้นจากคนใกล้ชิดหรือคนรู้จัก และเหยื่อมักเผชิญกับความยากลำบากในการ เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการขาดแคลนการสนับสนุนทางจิตวิทยาและสังคมอย่างทั่วถึง แม้จะมี ความพยายามบังคับใช้ยุทธศาสตร์ชาติ 10 ปีเพื่อยุติความรุนแรงนี้ แต่ตัวเลขการรายงานคดีความผิดทางเพศ ยังคงอยู่ในระดับสูงถึง 24,000 กรณีในปี 2566

วิกฤตการไร้ที่อยู่อาศัยและปัญหาการแยกตัวของชุมชน ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยในสวีเดน ถึงจุดวิกฤต โดยร้อยละ 88 ของเทศบาลทั่วประเทศรายงานว่าพื้นที่พักไม่เพียงพอ นโยบายควบคุมค่าเช่าที่ เข้มงวดส่งผลกระทบบย้อนกลับทำให้เกิด ระยะเวลาการรอคิวเช่าอพาร์ทเมนต์ที่ยาวนานมหาศาล โดยใน สตอกโฮล์มต้องรอนานถึง 9 ปี และบ้านพักสำหรับผู้สูงอายุอาจต้องรอนานกว่า 11 ปี สถานะนี้ทำให้กลุ่มผู้มี รายได้น้อยและผู้ย้ายถิ่นฐานต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการแยกตัวทางสังคม (Segregation) อย่างชัดเจน นำไปสู่ การเกิดโครงสร้างสังคมคู่ขนานที่ลดความเชื่อมั่นต่อเจ้าหน้าที่รัฐ และกลายเป็นพื้นที่บ่มเพาะอาชญากรรม

การเข้าถึงบริการทางสังคมและความโปร่งใสของข้อมูล มีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการ สาธารณสุขอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้อพยพและผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ซึ่งได้รับบริการที่ มีคุณภาพต่ำกว่าประชากรกลุ่มอื่น ในด้านความโปร่งใส แม้สวีเดนจะมีกฎหมายเสรีภาพสื่อที่เข้มแข็ง แต่มีการ ตั้งข้อสังเกตถึง ความพยายามของเจ้าหน้าที่บางกลุ่มในการปิดกั้นข้อมูล โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาด ของโควิด-19 ที่มีการแนะนำให้พนักงานในสถานดูแลผู้สูงอายุไม่ให้ข้อมูลแก่สื่อมวลชน นอกจากนี้ ยังมีข้อถกเถียงทางการเมืองเกี่ยวกับการพยายามเชื่อมโยงอาชญากรรมกับกลุ่มผู้อพยพ ซึ่งถูกวิจารณ์ ว่าเป็นการสร้างภาพลักษณ์ “ผู้อื่นทางศาสนา (religious others)” เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของ กลุ่มอนุรักษนิยมขวาจัด

การอพยพจากชนบทเข้าสู่ตัวเมือง แนวโน้มประชากรในปัจจุบัน โดยเฉพาะประชากรในวัยทำงาน มุ่งเน้นการอพยพย้ายที่อยู่จากบ้านเกิดไปสู่ตัวเมือง โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทในปัจจุบันส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ

<https://nordicwelfare.org/en/olderadults/>

การแก้ไขปัญหา:

มาตรการทางกฎหมาย มีการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อควบคุมอาชญากรรมและความรุนแรง

การสนับสนุนทางสังคม รัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยและการเข้าถึงบริการทางสังคม

การให้ข้อมูลและการศึกษา มีความพยายามในการให้ข้อมูลและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ

การพัฒนาสังคมให้เกิดการเชื่อมต่อกันระหว่างคนต่างรุ่น : มุ่งเน้นการส่งเสริมนโยบายสุขภาพและการมีส่วนร่วมในสังคม โดยการพัฒนาพื้นที่สาธารณะประโยชน์ให้สามารถรองรับการใช้งานจากประชากรทุกช่วงวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ

บทที่ 3

บริบททั่วไปของประเทศไทย

3.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประชากร ศาสนา และวัฒนธรรม

แผนที่ 9 : แผนที่ประเทศไทย

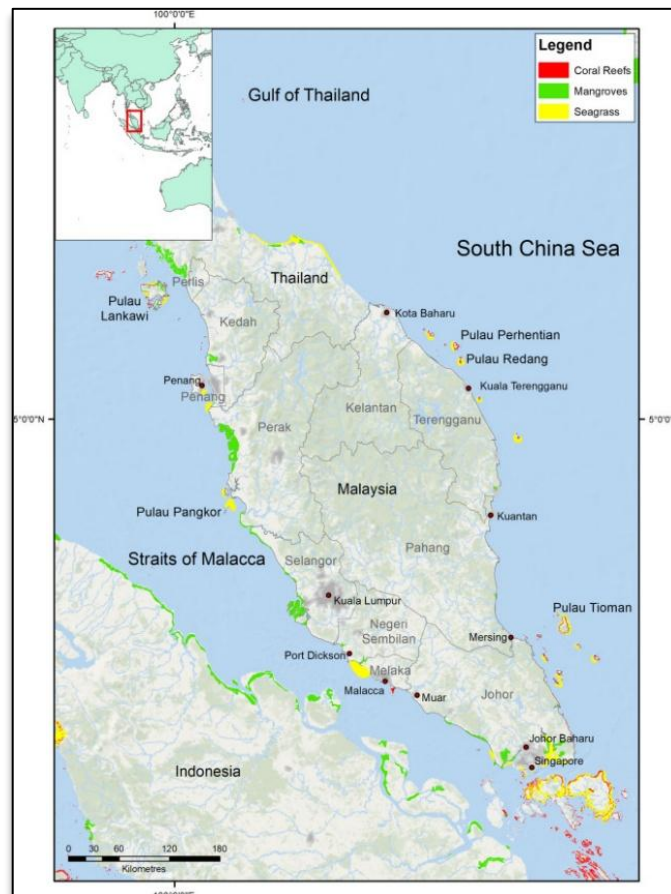
ที่มา: The Intelligence (2021)

ประเทศไทย หรือสหพันธรัฐมาเลเซีย หนึ่งในกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางเศรษฐกิจการค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากศูนย์กลางเส้นทางเดินเรือหลักเชื่อมต่อกับมหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก ริมช่องแคบมะละกาในพื้นที่ขนาดกลางประมาณ 329,550 ตารางกิโลเมตร ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบจากตำแหน่งยุทธศาสตร์ที่ตั้งอยู่ใจกลางเส้นทางการค้าของโลก โดยมีทะเลจีนใต้เป็นปัจจัยสำคัญในการแบ่งประเทศไทยออกเป็นสองส่วน(สำนักงานแรงงานในประเทศไทย, 2568) ได้แก่

3.1.1 มาเลเซียตะวันตก หรือคาบสมุทรมาเลเซีย (Peninsular Malaysia) ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายูทางตอนล่าง ในพื้นที่ขนาด 132,265 ตารางกิโลเมตร มีพรมแดนทางบกและทางทะเลร่วมกับประเทศไทยทางทิศเหนือ และประเทศสิงคโปร์ ทางทิศใต้ โดยมีช่องแคบยะโฮร์กั้นระหว่างกัน ทิศตะวันตกติดกับช่องแคบมะละกา ทิศตะวันออกติดกับทะเลจีนใต้ โดยมาเลเซียตะวันตกเป็นที่ตั้งของ 11 รัฐ ได้แก่

- ภาคเหนือ ประกอบด้วย รัฐเปอร์ลิส หรือเปอร์ลิสอินเดอรากายัน รัฐเกอดะฮ์ หรือไทรบุรี รัฐปีนัง หรือปูเลาปีนัง และรัฐเปรัก
- ภาคตะวันออก ประกอบด้วย รัฐกลันตัน หรือเกอลันตัน รัฐตรังกานู หรือเตอเร็งกานู และรัฐปะหัง หรือรัฐปะหัง
- ภาคกลาง ประกอบด้วย รัฐเซอลาโงร์ หรือสลังงอร์ ดินแดนสหพันธ์กัวลาลัมเปอร์ หรือกัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมาเลเซีย และดินแดนสหพันธ์ปุตราจายา
- ภาคใต้ ประกอบด้วย รัฐเนอเกอรีเซิมปีลัน หรือเนกรีเซิมปีลัน รัฐมะละกา และรัฐยะโฮร์

คาบสมุทรมาเลเซีย (Peninsular Malaysia) โดยส่วนใหญ่พื้นที่มีลักษณะเป็นภูเขาและที่ราบ แต่นับว่ามีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรป่าไม้ เช่น ไม้สัก และไม้เศรษฐกิจ ทรัพยากรแร่ธาตุ เช่น ดีบุก ทองคำ ทรัพยากรดินและเกษตรกรรม เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ข้าว ทรัพยากรพลังงาน เช่น โรงไฟฟ้า และโรงกลั่นน้ำมัน ทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วยแม่น้ำสายใหญ่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำเปรัก แม่น้ำกลัง และแม่น้ำปาหัง

แผนภาพที่ 10 : แผนที่มาเลเซียตะวันตก

ที่มา: ScienceDirect (2019)

3.1.2 มาเลเซียตะวันออก หรือกลุ่มรัฐเบอร์เนียว ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเกาะเบอร์เนียว เดิมเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเมืองท่าบรูไน ปัจจุบันมีพื้นที่ 198,447 ตารางกิโลเมตร โดยมีพรมแดนทางบกและทางทะเลร่วมกับประเทศบรูไนและอินโดนีเซียทางทิศใต้ และพรมแดนทางทะเลทิศตะวันออกเฉียงเหนือร่วมกับประเทศฟิลิปปินส์ และเวียดนาม และทิศตะวันตกติดกับช่องแคบมะละกา และเกาะสุมาตราของประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซียตะวันออกเป็นที่ตั้งของรัฐซาบาห์ซาราวัก และดินแดนสหพันธลาบวน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ป่าไม้ซึ่งครอบคลุมด้วยป่าดิบชื้น และป่าฝนเขตร้อนจึงทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวมีความหลากหลายทางชีวภาพค่อนข้างสูง ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ อาทิ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ไม้ ยางพารา และปาล์มน้ำมัน และที่ราบสูง

ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้น มีเทือกเขาสลับซับซ้อน มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะป่าไม้ แหล่งน้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นป่าธรรมชาติ ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น ยางพารา และปาล์มน้ำมัน

ในด้านประชากร ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย โดยเฉพาะชนพื้นเมืองในพื้นที่ อาทิ กลุ่มดาเยก กาดาซัน-ดูซุน และอูบัน ซึ่งมีเอกลักษณ์ด้านภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวมีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด

แผนที่ 11 : แผนที่มาเลเซียตะวันออก

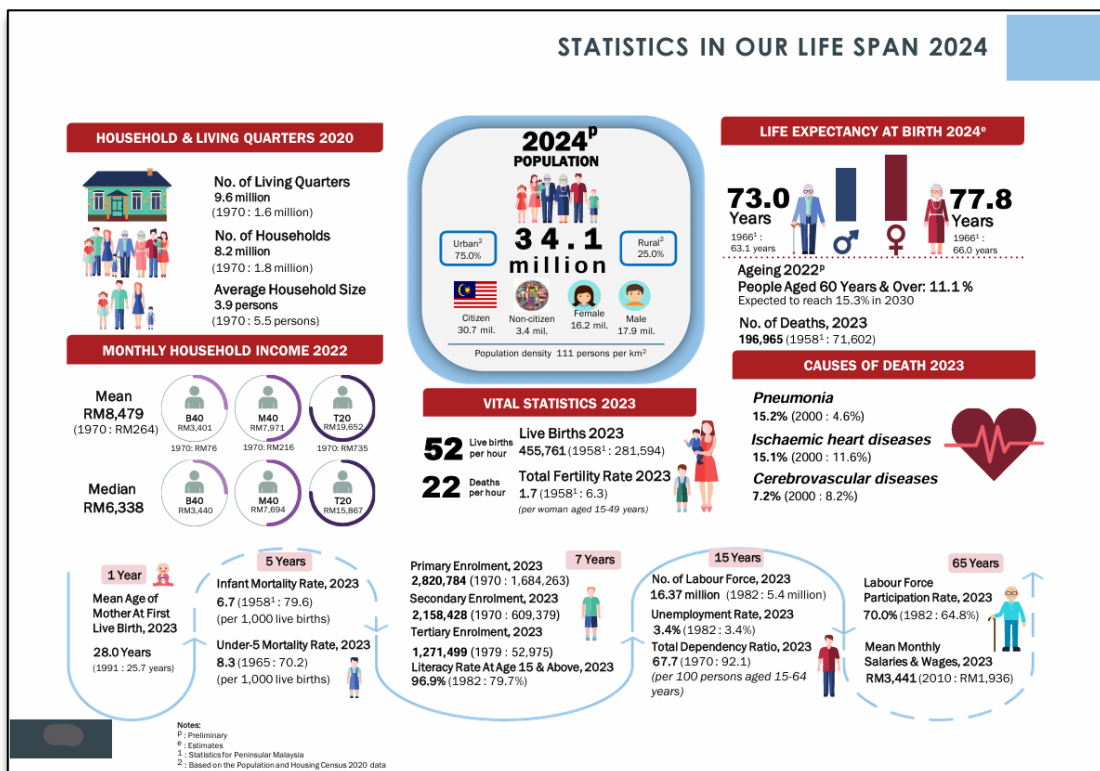
ที่มา: Britannica (2013)

ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของประเทศมาเลเซียซึ่งอยู่ในบริเวณช่องแคบมะละกา จุดยุทธศาสตร์ทางการค้า เมืองท่าสำหรับการพักเรือ และสัญจรระหว่างประเทศอินเดีย และจีน ประกอบกับการถูกล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ทำให้มาเลเซียกลายเป็นหนึ่งในประเทศทางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความหลากหลายของประชากรในหลายมิติ อาทิ มิติทางชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และช่วงวัย โดยในปีพ.ศ. 2568 มาเลเซียมีประชากรประมาณ 35,977,838 ล้านคน (Population Pyramid, 2025) แม้จะเพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2567 ประมาณ 420,165 คน หรือร้อยละ 1.18 แต่ก็ยังถือว่ามียอัตรการเกิดอยู่ในระดับต่ำกว่าระดับทดแทนประชากร (TFR: Total Fertility Rate) หรือความสามารถในการเจริญพันธุ์ของช่วงอายุ

15 – 49 ปี ที่ถูกกำหนดเกณฑ์มาตรฐานไว้ที่ระดับ 2.1 (World Health Organization, 2024) กล่าวคือ ผู้หญิง 1 คน ควรมีบุตรเฉลี่ย 2.1 คน จะถือว่าเพียงพอต่อการรักษาโครงสร้างประชากรของประเทศให้มั่นคงได้ หากมีค่าเฉลี่ย TFR ต่ำกว่า 2.1 นั้นสะท้อนถึงแนวโน้มในการลดลงของโครงสร้างประชากรระยะยาว

ในปี 2567 มาเลเซียมีค่าเฉลี่ยอัตราเจริญพันธุ์เพียง 1.54 (Database.Earth, 2024) เมื่อเทียบกับปี 2566 ที่มีค่าเฉลี่ยอัตราเจริญพันธุ์ถึง 1.7 และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในปี 2568 เช่นเดียวกับอัตราการตายต่ำ โดยในปี 2567 มาเลเซียมีอัตราการตายประมาณ 5.66 ต่อประชากร 1,000 คน/ปี (Embassy of Malaysia, Dublin, 2025) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตามแม้มาเลเซียจะมีอัตราการตายค่อนข้างต่ำซึ่งอาจสะท้อนถึงนโยบายด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประชากรมีอายุขัยสูงขึ้นเฉลี่ย 77 ปี แต่เมื่อพิจารณาทั้งอัตราการเกิด และอัตราการตาย พบว่า ปัจจุบันมาเลเซียกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านของสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) สู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ภายในปี 2568 - 2573 และอาจนำไปสู่สถานการณ์ประชากรหดตัวได้อย่างรวดเร็วในอนาคตเช่นเดียวกับประเทศไทย

เมื่อพิจารณาจาก Statistics in our Life Span 2024 หรือข้อมูลทางสถิติของช่วงชีวิตประชากรมาเลเซีย ซึ่งจัดทำโดยกรมสถิติมาเลเซีย พบว่าในปี พ.ศ. 2563 ประเทศมาเลเซียมีอัตราการถือครองด้านที่อยู่อาศัย 9.6 ล้านหน่วย ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2513 มากถึง 8 เท่า ในขณะที่มีครัวเรือนในประเทศรวมกว่า 8.2 ล้านครัวเรือน โดยมีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 3.9 คน/ครัวเรือน

แผนภาพที่ 12 : ข้อมูลสถิติประชากรประเทศมาเลเซีย ประจำปี พ.ศ. 2567

ที่มา: Embassy of Malaysia, Dublin (2025)

ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของมาเลเซียที่ตั้งอยู่บริเวณเส้นทางการค้าที่สำคัญของโลกตั้งแต่อดีตทำให้ภูมิภาคแห่งนี้เป็นจุดเชื่อมต่อของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติและวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจได้เกื้อหนุนให้เกิดการเผยแพร่และแพร่หลายของศาสนาต่าง ๆ จนกลายเป็นลักษณะเด่นของสังคมมาเลเซียในปัจจุบันที่มีความหลากหลายทางศาสนา ปัจจุบันประเทศมาเลเซียเป็นหนึ่งในประเทศพหุวัฒนธรรมและพหุศาสนา โดยมีอิสลามนิกายสุหนี่ (Sunni Islam, Mazhab Shafi'i) เป็นศาสนาประจำชาติตามรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐมาเลเซีย มาตรา 3(1) ว่าด้วย **“อิสลามเป็นศาสนาของสหพันธ์ แต่ศาสนาอื่น ๆ ก็สามารถให้ประกอบพิธีได้ตามแนวทางสันติและปรองดองกันในที่ใดก็ได้ของสหพันธ์”** โดยรัฐธรรมนูญรับรองเสรีภาพทางศาสนาแก่ชนกลุ่มน้อย แต่การปฏิบัติจริงมีการกำกับดูแลอย่างเข้มงวดโดยเฉพาะต่อชาวมุสลิม การเข้ามาของศาสนาอิสลามในประเทศมาเลเซียมีการสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 15 โดยพ่อค้าชาวมุสลิมจากอินเดีย เปอร์เซีย และอาระเบียตอนใต้ซึ่งเดินทางเพื่อทำการค้าในมะละกา ซึ่ง ณ ขณะนั้นถือเป็นเมืองท่าที่สำคัญของทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การสำรวจสำมะโนประชากร (Population and Housing Census) ในปีพ.ศ. 2563 โดย Department of Statistics Malaysia (DOSM) พบว่า ประชากรมาเลเซียร้อยละ 63.5 นับถือศาสนาอิสลาม โดยส่วนใหญ่เป็น ชาวมุสลิม ซึ่งตามรัฐธรรมนูญมาเลเซียถือว่าชาวมุสลิมต้องนับถือศาสนาอิสลาม อีกทั้งยังรวมถึงกลุ่มชนพื้นเมืองมุสลิม ในรัฐซาบะฮ์และซาราวักด้วย รองลงมาคือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 18.7 ศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 9.1 และศาสนาฮินดู คิดเป็นร้อยละ 6.1 การนับถือศาสนาอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 0.9 และไม่นับถือศาสนา คิดเป็นร้อยละ 1.8

จากความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งนำมาสู่ความเชื่อ และการยึดถือที่หลากหลายส่งผลต่อวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ซึ่งทำให้มาเลเซียมีวันหยุดทางศาสนาอย่างหลากหลาย อาทิ Hari Raya Aidilfitri หรือวันเฉลิมฉลองประจำปีของชาวมุสลิม เพื่อเฉลิมฉลองการสิ้นสุดการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน หรือ Ramadan ทั้งยังเป็นการแสดงถึงความเคารพ และขอบคุณต่อพระเจ้า หรืออัลลอฮ์ ที่มอบพร หรือพลังให้ชาวมุสลิมสามารถถือศีลอดได้จนถึงวันสุดท้าย เทศกาล Deepavali หรือเทศกาลแห่งการเริ่มต้นใหม่ที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรม โดยมีการแสดงสัญลักษณ์แห่งการเริ่มต้นใหม่ด้วยการประดับไฟในพื้นที่ต่าง ๆ

3.2 ระบบการเมืองการปกครอง

ประเทศมาเลเซียเป็นหนึ่งในสามประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีการปกครองในระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยมีสมเด็จพระราชาธิบดี (Yang di-Pertuan Agong) เป็นประมุขของรัฐ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ทั้งนี้ โครงสร้างการปกครองแบ่งออกเป็นรัฐและดินแดนสหพันธรัฐ โดยดินแดนสหพันธรัฐมีความสำคัญในเชิงการบริหาร การเมือง และเศรษฐกิจ ดังนี้

3.2.1 กัวลาลัมเปอร์ (Kuala Lumpur) หรือเขตปกครองสหพันธรัฐกัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงอย่างเป็นทางการของประเทศมาเลเซีย และเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ การเงิน การพาณิชย์ และการคมนาคมของประเทศ อยู่ภายใต้การบริหารโดยรัฐบาลกลางในฐานะดินแดนสหพันธรัฐ ไม่ได้ขึ้นตรงต่อรัฐบาลของรัฐใด ซึ่งกัวลาลัมเปอร์เป็นที่ตั้งของรัฐสภา (Parliament of Malaysia) และเป็นศูนย์รวมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สำคัญจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจระหว่างประเทศ มีโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัยและระบบคมนาคมที่เชื่อมโยงทั้งภายในและระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เป็นเมืองหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้ กัวลาลัมเปอร์ยังเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา วัฒนธรรม

และการท่องเที่ยว โดยมีประชากรที่หลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม อันสะท้อนถึงความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของประเทศมาเลเซีย

3.2.2 ดินแดนสหพันธรัฐปุตราจายา (Putrajaya) เมืองหลวงฝ่ายบริหารของประเทศมาเลเซีย จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวของหน่วยงานภาครัฐ และลดความแออัดจากกรุงกัวลาลัมเปอร์ โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลางในฐานะดินแดนสหพันธรัฐปุตราจายาเป็นที่ตั้งของหน่วยงานฝ่ายบริหารที่สำคัญของประเทศ อาทิ สำนักงานนายกรัฐมนตรี กระทรวงต่าง ๆ และหน่วยงานราชการส่วนกลาง รวมถึงเป็นที่ประทับและปฏิบัติพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระราชาธิบดีในบางโอกาส ลักษณะการพัฒนาเมืองเน้นการวางผังเมืองอย่างเป็นระบบ ทันสมัย และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการเมือง (Intelligent City) ทั้งนี้ ปุตราจายามีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการบริหารราชการแผ่นดิน และเป็นต้นแบบของการพัฒนาเมืองราชการสมัยใหม่ของประเทศ

3.3.3 ลาบวน (Labuan) หรือดินแดนสหพันธรัฐลาบวน เกาะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่มาเลเซียตะวันออก บริเวณนอกชายฝั่งรัฐซาบะห์ มีสถานะเป็นดินแดนสหพันธรัฐ และอยู่ภายใต้การบริหารของรัฐบาลกลางลาบวน ได้รับการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการเงินนอกชายฝั่งระหว่างประเทศ (International Offshore Financial Centre: IOFC) โดยมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ผ่านมาตรการด้านภาษีและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ รวมถึงเป็นเขตปลอดภาษี (Duty-free zone) สำหรับสินค้าและบริการบางประเภท ด้วยทำเลที่ตั้งเชิงยุทธศาสตร์ในเส้นทางการค้าระหว่างประเทศ และความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ลาบวนมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงด้านการเงิน การลงทุน และการค้าระหว่างประเทศในภูมิภาค ทั้งนี้ ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์และนโยบายเศรษฐกิจดังกล่าว ส่งผลให้ประเทศมาเลเซียสามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง มีความเติบโตอย่างรวดเร็วและมีเสถียรภาพ และได้รับการจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับบน (Upper-middle income)

แผนภาพที่ 13 : ภาพทิวทัศน์ประเทศมาเลเซีย

ที่มา: The Intelligence (2021)

3.3 โครงสร้างประชากร และชาติพันธุ์

ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่มีโครงสร้างประชากรและองค์ประกอบทางชาติพันธุ์ที่หลากหลาย อันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และการย้ายถิ่นฐานในอดีต โดยข้อมูลจาก Department of Statistics Malaysia (DOSM) ระบุว่า ในปี ค.ศ. 2023 ประเทศมาเลเซียมีจำนวนประชากรประมาณ 33.4 ล้านคน โดยมีอัตราการเพิ่มของประชากรอยู่ที่ประมาณร้อยละ 0.9 ต่อปี ซึ่งสะท้อนถึงแนวโน้มการชะลอตัวของการเติบโตของประชากร ซึ่งในมิติโครงสร้างอายุ พบว่าประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15–64 ปี) ยังคงเป็นกลุ่มหลักของประเทศ คิดเป็นประมาณร้อยละ 69.5 ของประชากรทั้งหมด ขณะที่ประชากรวัยเด็ก (อายุ 0–14 ปี) มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 23.0 และประชากรสูงอายุ (อายุ 65 ปีขึ้นไป) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 7.5 – 8.0 โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ อัตราการพึ่งพิงรวม (Total Dependency Ratio) อยู่ที่ประมาณ 44–45 ต่อประชากรวัยแรงงาน 100 คน ซึ่งสะท้อนถึงภาระการพึ่งพิงที่ยังอยู่ในระดับปานกลาง

ในมิติของโครงสร้างเพศ ประเทศมาเลเซียมีสัดส่วนเพศชายและเพศหญิงค่อนข้างสมดุล โดยมีอัตราส่วนเพศประมาณ 106 ชาย ต่อ 100 หญิง ซึ่งเป็นลักษณะที่พบได้ทั่วไปในประเทศกำลังพัฒนา สำหรับโครงสร้างเชิงพื้นที่ ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเมือง โดยในปี ค.ศ. 2023 มีอัตราการเป็นสังคมเมือง (Urbanization rate) อยู่ที่ประมาณร้อยละ 77–78 ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในเขตเมืองหลัก เช่น กัวลาลัมเปอร์ เซอลาโงร์ และยะโฮร์ ส่งผลให้เกิดการกระจุกตัวของประชากรในเขตเมืองและปริมณฑล

ด้านโครงสร้างชาติพันธุ์ ประเทศมาเลเซียมีลักษณะเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ (Multi-ethnic society) โดยสามารถจำแนกกลุ่มประชากรหลักได้ดังนี้

3.3.1 กลุ่ม Bumiputera คิดเป็นประมาณร้อยละ 69–70 ของประชากรทั้งหมด โดยแบ่งออกเป็นชาวมลายูในคาบสมุทรมลายู กลุ่มชนพื้นเมืองในรัฐซาบาห์และซาราวัก เช่น อีบัน (Iban) กาดาซัน-ดูซัน (Kadazan-Dusun) และบิดายูห์ (Bidayuh) โดยกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญทางการเมืองและได้รับสิทธิพิเศษตามนโยบายของรัฐ

3.3.2 กลุ่มชาวจีน คิดเป็นประมาณร้อยละ 22–23 ของประชากรทั้งหมด โดยส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองและมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ การค้า และธุรกิจ

3.3.3 กลุ่มชาวอินเดีย คิดเป็นประมาณร้อยละ 6–7 ของประชากรทั้งหมด โดยส่วนใหญ่มีเชื้อสายอินเดียใต้ และมีบทบาทในภาคแรงงานและภาคบริการ

3.3.4 กลุ่มอื่น ๆ คิดเป็นประมาณร้อยละ 1–2 เช่น ชาวยุโรป ชาวเอเชียอื่น ๆ และแรงงานข้ามชาติ ซึ่งมีบทบาทในภาคอุตสาหกรรมและบริการ

นอกจากนี้ มาเลเซียยังมีแรงงานข้ามชาติและประชากรต่างชาติอาศัยอยู่จำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะจากประเทศอินโดนีเซีย บังกลาเทศ และเนปาล ซึ่งมีบทบาทสำคัญในภาคการผลิต ก่อสร้าง และบริการในด้านศาสนา โครงสร้างประชากรมีความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์อย่างชัดเจน โดยประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 60 รองลงมา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ร้อยละ 18 – 19 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 9 และศาสนาฮินดู ร้อยละ 6 ซึ่งสะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อของประเทศ

ทั้งนี้ โครงสร้างประชากรและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ดังกล่าวส่งผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายทรัพยากร การศึกษา การจ้างงาน และสวัสดิการสังคม ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยโครงสร้างประชากรของประเทศมาเลเซียมีลักษณะเด่น คือ การเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายสูง มีสัดส่วนประชากรวัยแรงงานเป็นกลุ่มหลัก ควบคู่กับแนวโน้มการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และการขยายตัวของสังคมเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อทิศทางการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

3.4 ระบบเศรษฐกิจ

ประเทศมาเลเซียมีระบบเศรษฐกิจแบบ เศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy) ซึ่งผสมผสานกลไกตลาดเสรี เข้ากับการกำกับดูแลและการแทรกแซงเชิงนโยบายของภาครัฐ โดยรัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (Malaysia Plans) และนโยบายเชิงโครงสร้าง เพื่อมุ่งสู่การเป็นประเทศรายได้สูง (High-income nation) ในปี ค.ศ. 2024 เศรษฐกิจของมาเลเซียมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ประมาณ 1.93 ล้านล้านริงกิต และมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอยู่ที่ ร้อยละ 5.1 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.5 ในปี 2023 โดยสะท้อนถึงการฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องของกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายหลังสถานการณ์วิกฤตโลก ในมิติรายได้ประชาชาติต่อหัว (GNI per capita) อยู่ที่ประมาณ 54,793 ริงกิตต่อปี ซึ่งจัดให้มาเลเซียเป็นประเทศในกลุ่มรายได้ปานกลางระดับบน (Upper-middle income)

3.4.1 โครงสร้างเศรษฐกิจรายสาขา (Sectoral Structure) เศรษฐกิจของมาเลเซียมีลักษณะ กระจายตัวและหลากหลาย (Diversified economy) โดยมีสัดส่วนภาคเศรษฐกิจหลัก ดังนี้

3.4.1.1 ภาคบริการ (Services) ประมาณร้อยละ 53 – 59 ของ GDP

3.4.1.2 ภาคอุตสาหกรรม/การผลิต (Manufacturing) ประมาณร้อยละ 22 – 23

3.4.1.3 ภาคเกษตรกรรม (Agriculture) ประมาณร้อยละ 8

3.4.1.4 ภาคเหมืองแร่และพลังงาน (Mining & Quarrying) ประมาณร้อยละ 8

3.4.1.5 ภาคก่อสร้าง (Construction) ประมาณร้อยละ 4

ทั้งนี้ ภาคบริการและภาคการผลิตรวมกันมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 82.5 ของ GDP ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจประเทศ ซึ่งสะท้อนว่าภาคบริการถือเป็นภาคเศรษฐกิจหลัก โดยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ประมาณร้อยละ 5.3 ในปี 2024 จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การค้าส่งและค้าปลีก การขนส่ง การเงิน การท่องเที่ยว และบริการดิจิทัล ขณะที่ภาคการผลิตเติบโตที่ร้อยละ 4.2 โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และไฟฟ้า (E&E) ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของประเทศ

3.4.2 โครงสร้างด้านอุปสงค์ (Demand-side Structure) ในด้านองค์ประกอบของการใช้จ่าย พบว่าการบริโภคภาคเอกชน เป็นแรงขับเคลื่อนหลัก คิดเป็นร้อยละ 60.7 ของ GDP การลงทุนมีการขยายตัวสูง โดยเฉพาะในภาคโครงสร้างพื้นฐานและอุตสาหกรรม การส่งออกและนำเข้า มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากมาเลเซียเป็นประเทศที่พึ่งพาการค้า ทั้งนี้ มาเลเซียมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกอย่างสูง โดยเฉพาะการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม เช่น อิเล็กทรอนิกส์ น้ำมันปาล์ม และผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม

3.4.3 โครงสร้างเชิงพื้นที่ ของเศรษฐกิจ (Spatial Economic Structure) กิจกรรมทางเศรษฐกิจของมาเลเซียมีลักษณะ กระจุกตัวในเขตเมืองและรัฐเศรษฐกิจหลัก โดยรัฐสำคัญ ได้แก่ เซอลาโงร์ กัวลาลัมเปอร์ ยะโฮร์ ซาราวัก และปีนัง ซึ่งรวมกันคิดเป็นร้อยละ 73.4 ของ GDP ประเทศ ซึ่งการกระจุกตัวดังกล่าวสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ (Regional disparity) ระหว่างเขตเมืองกับชนบท และระหว่างคาบสมุทรมาเลเซียกับมาเลเซียตะวันออก

3.4.4 โครงสร้างตลาดแรงงานและเสถียรภาพเศรษฐกิจ อัตราการว่างงานของมาเลเซียอยู่ในระดับต่ำ โดยในปี 2024 อยู่ที่ประมาณร้อยละ 3.2 ของกำลังแรงงาน ซึ่งสะท้อนถึงเสถียรภาพของตลาดแรงงาน ในด้านเสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาคอัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับต่ำประมาณร้อยละ 1.8 ดุลบัญชีเดินสะพัดเป็นบวก การลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นนอกจากนี้ มาเลเซียยังเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคเทคโนโลยีและบริการ

3.4.5 บทบาทของภาครัฐและนโยบายเศรษฐกิจ รัฐบาลมาเลเซียมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะกลางและระยะยาว นโยบายอุตสาหกรรม (Industrial Policy) การส่งเสริมการลงทุนและนวัตกรรม การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่เศรษฐกิจดิจิทัลและเศรษฐกิจสีเขียว รวมถึงการดำเนินนโยบายการคลังและการเงินเพื่อรักษาเสถียรภาพ เช่น การปรับโครงสร้างเงินอุดหนุน (subsidy reform) และการขยายฐานภาษี

กล่าวได้ว่าระบบเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซียมีลักษณะเด่น คือ การเป็นเศรษฐกิจแบบผสมที่มีโครงสร้างหลากหลายและพึ่งพาภาคบริการและอุตสาหกรรมเป็นหลัก มีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกในระดับสูง และมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมหภาคในระดับที่ดี ทั้งนี้ แม้เศรษฐกิจจะมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงเผชิญความท้าทาย เช่น ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ การพึ่งพาการส่งออก และความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญต่อการกำหนดนโยบายพัฒนาในระยะยาว

3.5 การศึกษา

ระบบการบริหารการศึกษาของประเทศมาเลเซีย อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งระดับการบริหารเป็น 5 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับรัฐ ระดับอำเภอ ระดับกลุ่มโรงเรียนและระดับโรงเรียน การบริหารการศึกษาระดับชาติอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลกลางการศึกษาทุกประเภททุกระดับอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ เพียงกระทรวงเดียว ยกเว้นการศึกษาที่มีลักษณะเป็นการศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) ซึ่งจะมีหน่วยงานระดับกรมจากกระทรวงอื่น ที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ เช่น กรมแรงงาน กรมเกษตร เป็นต้น โดยระบบการจัดการศึกษาของมาเลเซีย (National Education System) สามารถแบ่งออกเป็นระบบ 6:3:2 ดังนี้ 1) ระดับประถมศึกษาหลักสูตร 6 ปีการศึกษา 2) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตร 3 ปีการศึกษา 3) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหลักสูตร 2 ปีการศึกษา 4) ระดับเตรียมอุดมศึกษาหลักสูตร 1 หรือ 2 ปีการศึกษา และ 5) ระดับอุดมศึกษาหลักสูตรเฉลี่ยประมาณ 3 ปีครึ่งถึง 4 ปีการศึกษา

โดยสถานศึกษาที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาระดับต่างๆ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) สถานศึกษาของรัฐบาล (Government Education Institutions) 2) สถานศึกษาในอุปถัมภ์ของรัฐบาล (Government-aided Educational Institutions) และ 3) สถานศึกษาเอกชน (Private Educational Institutes) โดยในโรงเรียนของรัฐบาลกำหนดให้ใช้ภาษาประจำชาติคือ ภาษามลายู (Bahasa Malayu) ที่เขียนด้วยอักษรโรมัน (อักษรภาษาอังกฤษ) เป็นภาษาหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ประเทศมาเลเซียแบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

3.5.1 การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือปฐมวัย (Pre-school Education) หรือการศึกษาภาคบังคับของมาเลเซียเริ่มเมื่อนักเรียนอายุประมาณ 7 ปี มาเลเซียจึงไม่มีข้อบังคับเกี่ยวกับการเรียนระดับก่อนประถมศึกษา

3.5.2 การศึกษาระดับประถมศึกษา (Primary Education) การศึกษาในระดับนี้มีระยะเวลา 6 ปีตั้งแต่ระดับ Year 1 (Tahun 1) ถึง Year 6 (Tahun 6) แม้จะมีการสอบภายในทุกภาคเรียน แต่นักเรียนสามารถเลื่อนระดับไปเรียนในปีถัดไปได้เลยแม้จะสอบได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์

3.5.3 การศึกษาระดับมัธยมศึกษา (Secondary Education) การศึกษาในระดับนี้มีระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ระดับ Form I (Tingkatan 1) จนถึง Form V (Tingkatan 5) แบ่งออกเป็น 2 ช่วงได้แก่ มัธยมศึกษาตอนต้น (Forms I-III) และตอนปลาย (Forms IV-V) โดยทั่วไป นักเรียนสามารถเลื่อนระดับได้ทุกปี แม้ว่าจะสอบได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์

3.5.4 การศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษาหรือเตรียมอุดมศึกษา (Post-secondary Education) โดยนักเรียนมาเลเซียที่ประสงค์จะเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐบาลเลือกศึกษาในระดับเตรียมอุดมศึกษาได้ 2 แนวทาง ได้แก่ (1) ศึกษาต่อในระดับ Form VI เป็นเวลา 1.5 ปีเพื่อสอบประกาศนียบัตร Sijil Tinggi Persekolahan Malaysia (“STPM” – เดิมเรียกว่า Higher School Certificate) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับระบบการสอบ Advanced GCEs ของอังกฤษ นักเรียนสามารถลงเรียนและสอบได้ไม่เกิน 5 วิชา ซึ่งมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนใหญ่มักกำหนดให้วิชา General Studies เป็นหนึ่งในวิชาบังคับสำหรับการเข้าศึกษาต่อ ทั้งนี้ นักเรียนสามารถเลือกสอบวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษได้ด้วย และ (2) ศึกษาในหลักสูตร Matriculation Programme ของสถาบันซึ่งจัดตั้งขึ้นมาเป็นพิเศษโดยมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในลักษณะคล้าย Foundation Programme ซึ่งผลการสอบจะสามารถใช้ได้เฉพาะกับมหาวิทยาลัยนั้น ๆ เท่านั้น

3.5.5 การศึกษาระดับอุดมศึกษา (Higher Education) หรือหลักสูตรปริญญาตรีโดยทั่วไปมีระยะเวลา 3 หรือ 4 ปี ส่วนมากใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนหรือผสมผสานระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษามลายูยกเว้นมหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเลเซีย (Universiti Kebangsaan Malaysia: “UKM”) ซึ่งใช้ภาษามลายูในการเรียนการสอนทั้งหมดในวิชาที่ไม่ใช้วิชาภาษาต่างประเทศ

3.6 ระบบสาธารณสุข

ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่เคยได้รับการยอมรับกันว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจและการบริการสาธารณสุขที่ดีมากเมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน โดยใช้เงินงบประมาณในการจัดการสวัสดิการด้านสาธารณสุขให้กับประชาชน ผู้ใช้บริการเสียค่าใช้จ่ายเพียงส่วนเดียว สำหรับคนจนหรือผู้ด้อยโอกาสจะได้รับบริการฟรี โดยที่ไม่มีระบบประกันสุขภาพแห่งชาติ ในภาวะเช่นนี้ทำให้ภาระด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลเพิ่มมากขึ้น จนทำให้เริ่มดำเนินการปฏิรูประบบสาธารณสุขตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 4 (1981-1985) ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา มาเลเซียประสบความสำเร็จอย่างมากในด้านสาธารณสุข เช่น

อายุขัยที่เพิ่มขึ้น อัตราการเสียชีวิตของมารดาและเด็กลดลง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณสุขที่แข็งแกร่งและการรณรงค์ด้านสุขภาพระดับชาติ โรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้กลายเป็นสาเหตุหลักของการเจ็บป่วยและการเสียชีวิต แทนที่โรคติดต่อกระตุ้นให้เกิดความจำเป็นในการจัดการโรคเรื้อรังและการส่งเสริมสุขภาพในวงกว้างมากขึ้น

แม้จะประสบความสำเร็จ แต่ระบบดังกล่าวยังเผชิญกับแรงกดดันหลายประการ ได้แก่ ประชากรสูงอายุ ต้นทุนการดูแลสุขภาพที่สูงขึ้น ความเหลื่อมล้ำทางบริการระหว่างเมืองและชนบท และความจำเป็นในการเพิ่มประสิทธิภาพและความเท่าเทียม การหารือเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่องมุ่งเน้นไปที่การดำเนินโครงการประกันสุขภาพสังคมแห่งชาติ เพื่อให้มั่นใจว่าจะมีการจัดหาเงินทุนอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม รายงานสรุปว่ามาเลเซียจำเป็นต้องเสริมสร้างธรรมาภิบาล ส่งเสริมการบูรณาการบริการ และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพในอนาคต การปฏิรูปเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศนี้มุ่งหวังที่จะบรรลุสถานะผู้มีรายได้สูง และระบบสุขภาพที่ให้การดูแลที่มีคุณภาพ ราคาไม่แพง และเท่าเทียมกันสำหรับทุกคน

โครงสร้างระบบสาธารณสุขของประเทศมาเลเซียมาเลเซียมีระบบสุขภาพแบบคู่ขนาน ประกอบด้วยภาครัฐที่ได้รับเงินสนับสนุนจากภาษี และภาคเอกชนที่กำลังเติบโต ซึ่งทั้งสองระบบอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงสาธารณสุข สถานพยาบาลของรัฐ ครอบคลุมคลินิกสุขภาพปฐมภูมิ โรงพยาบาล และศูนย์เฉพาะทาง สามารถเข้าถึงได้ง่ายและราคาไม่แพง ให้บริการป้องกันและรักษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประชากรในชนบทและประชากรที่ด้อยโอกาส ในทางตรงกันข้าม การดูแลสุขภาพเอกชนให้บริการแก่กลุ่มผู้มีรายได้สูงในเขตเมืองเป็นหลัก โดยให้บริการที่รวดเร็วและเฉพาะทางมากกว่า โดยประเทศมาเลเซียแบ่งระบบในการบริการด้านสาธารณสุข 2 ระดับ ได้แก่ บริการภาครัฐ โดยส่วนมากได้รับการจัดสรรงบประมาณจากภาษี และบริการภาคเอกชน (มักจะเป็นตัวเลือกสำหรับผู้ที่มีกำลังจ่ายหรือมีประกันสุขภาพ

การเข้าถึงและความเสมอภาค ของประเทศมาเลเซียระบบภาครัฐมีบทบาทในการส่งเสริมความเสมอภาคทางสุขภาพ โดยเฉพาะกลุ่มรายได้น้อยและชุมชนชายขอบ แต่ยังมีช่องว่างในการเข้าถึงบริการระหว่างพื้นที่เมืองกับชนบท เบื้องต้นโดยส่วนใหญ่ประชากรกลุ่มรายได้น้อยมักพึ่งพาบริการภาครัฐมากกว่า ขณะที่คนรายได้สูงมักเลือกบริการเอกชน และในบางพื้นที่ชนบทมักพบปัญหาเรื่องบุคลากรทางการแพทย์ไม่เพียงพอ โครงสร้างพื้นฐานหรืออุปกรณ์อาจมีความด้อยหรือน้อยกว่าการให้บริการของหน่วยงานเอกชน อย่างไรก็ตามประเทศมาเลเซียก็ประสบกับความท้าทายด้านงบประมาณและความยั่งยืนทางการเงิน ซึ่งมีแรงกดดันให้ระบบต้องประหยัด และมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากต้นทุนการดูแลสุขภาพสูงขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์ นอกจากนี้การจัดหาเงินทุนด้านสุขภาพในมาเลเซียส่วนใหญ่ยังคงมาจากภาครัฐ ซึ่งมาจากภาษีทั่วไป แม้ว่าภาคเอกชนจะเป็นผู้จ่ายเองเป็นจำนวนมาก และรัฐบาลยังคงรักษาบริการภาครัฐที่มีต้นทุนต่ำ แต่ความต้องการด้านการดูแลสุขภาพที่เพิ่มขึ้น การขยายตัวของเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดความท้าทายด้านความยั่งยืน รายงานฉบับนี้ได้สรุปการปฏิรูปที่สำคัญ ซึ่งรวมถึงความพยายามในการทำให้ระบบสารสนเทศด้านสุขภาพเป็นดิจิทัล การเพิ่มจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ การเสริมสร้างกฎระเบียบของผู้ให้บริการเอกชน และการส่งเสริมมาเลเซียให้เป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ปัจจุบันประเทศมาเลเซียได้จัดทำนโยบายใหม่ (Health White Paper) เพื่อปรับโครงสร้างระบบสุขภาพให้รองรับกับความท้าทายในอนาคต เช่น การเสริมบริการสุขภาพปฐมภูมิ (primary care) การป้องกันโรค การกำกับดูแล และการเงินสุขภาพ โครงการนี้อยู่ภายใต้การมีส่วนร่วมขององค์การอนามัยโลก

(WHO) เพื่อให้ระบบสุขภาพสามารถเข้มแข็งและยั่งยืนขึ้น โดยแผนงานสุขภาพแห่งชาติ (HWP) ได้มีการนำเสนอแนวทางการปฏิรูประบบสาธารณสุขของมาเลเซียอย่างมุ่งมั่น โดยมุ่งเน้นการให้บริการที่มีคุณภาพสูง เป็นธรรม และยั่งยืน แผนงานดังกล่าวเน้นย้ำถึงการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานและบริการชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรที่มีความสามารถ และเรียกร้องให้เกิดความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพื่อพัฒนาบริการสุขภาพเชิงป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ โดยเน้นย้ำเป็นพิเศษถึงการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสร้างความตระหนักรู้ด้านสุขภาพ

3.7 สถานการณ์คนไร้ที่พึ่ง คนไร้บ้าน ขอดทาน

สถานการณ์คนไร้ที่พึ่ง คนไร้บ้าน และขอดทานในประเทศมาเลเซียเป็นประเด็นทางสังคมที่มีความซับซ้อนและท้าทาย เนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อมูลเชิงสถิติ การนิยามกลุ่มเป้าหมาย และลักษณะการดำรงชีวิตที่ไม่แน่นอนของประชากรกลุ่มนี้ โดยหน่วยงานภาครัฐ เช่น Jabatan Kebajikan Masyarakat (JKM) และองค์กรวิชาการต่างระบุว่า ปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเขตเมืองขนาดใหญ่ โดยสถานการณ์คนไร้บ้านในประเทศมาเลเซียยังไม่มีฐานข้อมูลระดับชาติที่ชัดเจน เนื่องจากข้อจำกัดในการสำรวจประชากรกลุ่มที่ไม่มีที่อยู่อาศัยถาวร อย่างไรก็ตาม มีข้อมูลเชิงประมาณการจากหลายแหล่ง ดังนี้

ในปี ค.ศ. 2023 กรุงกัวลาลัมเปอร์มีคนไร้บ้านประมาณ 1,500–2,000 คน ข้อมูลของหน่วยงานสวัสดิการสังคมรายงานว่า ตั้งแต่ปี 2021 – 2024 มีการนำตัวคนไร้บ้านเข้าสู่ระบบดูแล จำนวน 7,862 คน โดยกัวลาลัมเปอร์มีจำนวนสูงสุด งานศึกษาบางชิ้นระบุว่าจำนวนคนไร้บ้าน ประมาณ 2,000–3,000 คนในพื้นที่เมืองหลักซึ่งรวมทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ ทั้งนี้ปัญหาคนไร้บ้านมีลักษณะ กระจุกตัวในเขตเมืองโดยเฉพาะในพื้นที่เศรษฐกิจ เช่น กัวลาลัมเปอร์ เซอลาโงร์ และปีนัง ซึ่งเป็นศูนย์กลางการจ้างงานและการย้ายถิ่น โดยกลุ่มคนไร้บ้านส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 – 90 มีสัญชาติเป็นพลเมืองมาเลเซีย เพศชาย อายุ มากกว่า 50 ปี และมีปัญหาสุขภาพ โดยมีสถานะครอบครัวกว่าร้อยละ 50 ไม่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวหรือถูกทอดทิ้ง ในมิติด้านชาติพันธุ์ มีความหลากหลาย โดยข้อมูลบางส่วนระบุว่ากลุ่มคนดังกล่าว เป็นชาวมลายูประมาณร้อยละ 48.9 ชาวอินเดีย ร้อยละ 15.6 ชาวจีนร้อยละ 13.4 กลุ่มอื่น ๆ และแรงงานต่างชาตรวมประมาณร้อยละ 20

ปัญหาคนไร้บ้านในมาเลเซียมีสาเหตุจากหลายปัจจัยที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่

3.7.1 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic Factors) ปัจจัยทางเศรษฐกิจถือเป็นสาเหตุหลักที่ผลักดันให้เกิดภาวะคนไร้บ้านและคนไร้ที่พึ่งในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีค่าครองชีพสูง อาทิ

3.7.1.1 รายได้ไม่เพียงพอและค่าครองชีพสูง แม้ว่ามาเลเซียจะมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวอยู่ในระดับประเทศรายได้ปานกลางระดับบน แต่ค่าครองชีพในเขตเมือง เช่น กรุงกัวลาลัมเปอร์ และรัฐเซอลาโงร์มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลระบุว่า ค่าใช้จ่ายรายเดือนขั้นต่ำในเขตเมืองอยู่ที่ประมาณ 2,500–3,000 ริงกิตต่อคน ขณะที่รายได้ของแรงงานกลุ่มล่างจำนวนมากอยู่ใกล้ระดับค่าจ้างขั้นต่ำที่ 1,500 ริงกิต/เดือน (ปี 2023) ส่งผลให้เกิดภาวะรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย

3.7.1.2 การว่างงานและการจ้างงานไม่มั่นคง แม้อัตราการว่างงานโดยรวมของประเทศจะอยู่ในระดับต่ำประมาณร้อยละ 3.2 ในปี 2024 แต่ปัญหาที่สำคัญคือ การจ้างงานไม่มั่นคง โดยแรงงานจำนวนหนึ่งอยู่ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ ไม่มีสวัสดิการและรายได้ไม่แน่นอน ส่งผลให้มีความเสี่ยงสูงต่อการสูญเสียที่อยู่อาศัย

3.7.1.3 ปรากฏการณ์ “Working Poor” จากการศึกษาหลายชิ้นพบว่า คนไร้บ้านในมาเลเซียจำนวนหนึ่งมีงานทำ แต่ยังไม่สามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยได้ เนื่องจากค่าที่อยู่อาศัยในเขตเมืองสูง โดยค่าเช่าห้องพักขนาดเล็กในกัวลาลัมเปอร์อยู่ที่ประมาณ 600–1,200 ริงกิต/เดือน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนสูงเมื่อเทียบกับรายได้ของแรงงานรายได้น้อย

3.7.2 ปัจจัยทางสังคม (Social Factors)

3.7.2.1 ความแตกแยกในครอบครัวและการถูกทอดทิ้ง จากการศึกษา พบว่า มากกว่าร้อยละ 50 ของคนไร้บ้านไม่มีความสัมพันธ์กับครอบครัว หรือถูกทอดทิ้ง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มกลายเป็นคนไร้บ้านมากขึ้น

3.7.2.2 การขาดเครือข่ายทางสังคม (Social Safety Net) การไม่มีเครือข่ายช่วยเหลือ เช่น ญาติพี่น้อง หรือชุมชน ส่งผลให้บุคคลที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจไม่สามารถรับมือกับวิกฤตชีวิตได้ เช่น การตกงานหรือการเจ็บป่วย จึงนำไปสู่การสูญเสียที่อยู่อาศัย

3.7.3 ปัจจัยด้านสุขภาพและจิตใจ (Health and Psychological Factors)

3.7.3.1 ปัญหาสุขภาพจิต จากการศึกษาพบว่า คนไร้บ้านในมาเลเซียมีอัตราการเผชิญปัญหาสุขภาพจิตในระดับสูง โดยมีแนวโน้มพบภาวะซึมเศร้าและความวิตกกังวลในสัดส่วนมากกว่า 30–40% ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการทำงานและการใช้ชีวิต

3.7.3.2 การติดสารเสพติด การใช้สารเสพติด เช่น แอลกอฮอล์และยาเสพติดเป็นทั้งสาเหตุและผลลัพธ์ของการไร้บ้าน โดยทำให้บุคคลสูญเสียโอกาสในการทำงานและความสัมพันธ์ทางสังคม

3.7.4 ปัจจัยเชิงโครงสร้างเมือง (Urban Structural Factors)

3.7.4.1 การขยายตัวของเมือง (Urbanization) มาเลเซียมีอัตราความเป็นเมืองสูงถึงประมาณ 77–78% ของประชากรทั้งหมด ส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองจำนวนมาก แต่โครงสร้างพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัยไม่สามารถรองรับได้อย่างเพียงพอ

3.7.4.2 ราคาที่อยู่อาศัยสูงและการขาดแคลนที่อยู่อาศัยราคาประหยัด ราคาที่อยู่อาศัยในเขตเมืองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยราคาบ้านเฉลี่ยในกัวลาลัมเปอร์อยู่ที่มากกว่า 400,000 ริงกิต ซึ่งเกินความสามารถของประชาชนรายได้น้อย นอกจากนี้ ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย ยังมีไม่เพียงพอ

3.7.5 สถานการณ์ “คนขอทาน” และกลุ่มบุคคลไร้ที่พึ่ง ในบริบทของมาเลเซีย คนขอทาน ถูกจัดอยู่ภายใต้กรอบของบุคคลไร้ที่พึ่งซึ่งครอบคลุมกลุ่มคนไร้บ้าน คนขอทาน และบุคคลที่ไม่มีรายได้หรือที่อยู่อาศัย ภายใต้กฎหมาย Destitute Persons Act 1977 รัฐมีอำนาจในการควบคุมและคัดกรองบุคคลไร้ที่พึ่งส่งเข้าสถานสงเคราะห์เพื่อฟื้นฟูอาชีพและพฤติกรรม ควบคุมตัวในสถานสงเคราะห์ได้สูงสุด ไม่เกิน 3 ปี อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า การขอทานมักเป็นทางเลือกสุดท้ายของการดำรงชีวิตตามมาตรการทางกฎหมาย มีลักษณะ เชิงควบคุมมากกว่าการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น ความยากจนและการขาดที่อยู่อาศัย

3.7.6 ความเปราะบางและคุณภาพชีวิต (Vulnerability and Living Conditions) คนไร้บ้านในมาเลเซียเผชิญกับความเปราะบางหลายด้าน ได้แก่ ความเสี่ยงต่ออาชญากรรมมากกว่าร้อยละ 50 ของคนไร้บ้านเคยตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เช่น การปล้นหรือการทำร้ายร่างกาย การขาดการเข้าถึงบริการพื้นฐานที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย บริการสาธารณสุข ระบบสวัสดิการสังคม ส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพสะสม และคุณภาพชีวิตต่ำ การตีตราทางสังคม คนไร้บ้านมักถูกมองในแง่ลบ เช่น ขี้เกียจหรือเป็นภาระสังคม ส่งผลให้ถูกกีดกันจากโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม

3.7.7 แนวโน้มและประเด็นท้าทาย แม้ว่ารัฐบาลมาเลเซียจะมีมาตรการช่วยเหลือ เช่น ศูนย์พักพิงชั่วคราว (Transit centres) โครงการฟื้นฟูอาชีพ (Rehabilitation programs) แต่ยังคงมีข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การขาดฐานข้อมูลระดับชาติทำให้ไม่สามารถกำหนดนโยบายได้อย่างแม่นยำ การเน้นมาตรการระยะสั้น เช่น การจับกุมหรือการจี้ระเบียบ มากกว่าการแก้ไขเชิงโครงสร้าง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และที่อยู่อาศัย ยังคงเป็นปัจจัยหลักที่ผลักดันให้เกิดปัญหาผลกระทบจากโควิด-19 ส่งผลให้จำนวนคนไร้บ้านเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานรายวันและแรงงานนอกระบบที่สูญเสียรายได้

3.8 นวัตกรรมและเทคโนโลยี

ประเทศมาเลเซียให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีในฐานะเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์สำคัญ เช่น Malaysia Digital Economy Blueprint (MyDIGITAL) และ National Policy on Science, Technology, and Innovation (NPSTI 2021–2030) เพื่อส่งเสริมให้ประเทศก้าวสู่การเป็นเศรษฐกิจดิจิทัลเต็มรูปแบบ และสร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ที่มีนวัตกรรมเป็นแกนกลางของการพัฒนา ในด้านการดำเนินงาน มาเลเซียได้ขยายการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่างทั่วถึง โดยอัตราการใช้งานอินเทอร์เน็ตของประชาชนในปี 2024 สูงกว่าร้อยละ 96 สะท้อนถึงความพร้อมของประชากรในการปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ประชาชนมีการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันมากขึ้น ทั้งด้านการศึกษา การค้าขายออนไลน์ การเงินดิจิทัล และบริการภาครัฐผ่านระบบ e-Government ขณะเดียวกัน ภาครัฐยังส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมในภาคธุรกิจและสังคมผ่านหน่วยงานสำคัญ เช่น Malaysia Global Innovation & Creativity Centre (MaGIC) และโครงการ Malaysia Innovation Policy (MIP) เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และสตาร์ทอัพให้สามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้

ประเทศมาเลเซีย มีนโยบายและทิศทางในการพัฒนา โดยรัฐบาลของมาเลเซียได้ดำเนินนโยบายสำคัญทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ได้แก่

3.8.1 แผน Malaysia Digital Economy Blueprint (MyDIGITAL) มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลให้มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นต่อ GDP และขยายโอกาสการเข้าถึงเทคโนโลยีของประชาชนทุกกลุ่ม

3.8.2 นโยบาย National Policy on Science, Technology, and Innovation (NPSTI 2021 –2030) เพื่อสร้างสังคมฐานความรู้และสนับสนุนการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อความยั่งยืนหน่วยงานสำคัญที่มีบทบาท เช่น กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (MOSTI) และศูนย์ Malaysia Global Innovation & Creativity Centre (MaGIC) ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมผู้ประกอบการนวัตกรรมและสตาร์ทอัพภายในประเทศ

นอกจากนี้ประเทศมาเลเซียได้กำหนดทิศทางการพัฒนาสู่ “Smart Nation” ภายในปี 2030 โดยเน้นการสร้าง Smart Society (สังคมอัจฉริยะ) ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารภาครัฐให้สอดคล้องกับยุคเศรษฐกิจดิจิทัลและอุตสาหกรรม 4.0 โดยมีแนวคิดและหลักการสำคัญคือ Smart Society ของมาเลเซีย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “People-Centric Innovation” หรือการพัฒนาเทคโนโลยีที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน คือ

3.8.2.1 Smart People การเสริมสร้างทักษะดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.8.2.2 Smart Living การใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

3.8.2.3 Smart Economy การส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัลและผู้ประกอบการนวัตกรรม

3.8.2.4 Smart Governance การบริหารภาครัฐด้วยข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

3.8.2.5 Smart Environment การใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

บทที่ 4

การพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน

การพัฒนาสังคมในประเทศสวีเดนในช่วงกลางทศวรรษ 2560 กำลังเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในเชิงโครงสร้างและปรัชญาพื้นฐาน หรือเป็น “การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์” (Paradigm Shift) ในการบริหารประเทศ ท่ามกลางบริบทของความท้าทายด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่ทวีความรุนแรงขึ้น การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ และความจำเป็นในการรักษาเสถียรภาพของระบบสวัสดิการถ้วนหน้าที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ

4.1 คำแถลงนโยบายด้านสังคมของรัฐบาล

วิสัยทัศน์สวีเดน : ประเทศที่มีความมั่นคง แข่งขันได้ ยั่งยืน มีสวัสดิการเข้มแข็ง และเป็นผู้นำด้านการเปลี่ยนผ่านสีเขียวและนวัตกรรม

อ้างอิง คำแถลงนโยบายของรัฐบาลสวีเดน (Statement of Government Policy 2024). สตอกโฮล์ม: Government Offices of Sweden.
เข้าถึงได้จาก: <https://www.government.se/speeches/2024/09/statement-of-government-policy-2024>

วิสัยทัศน์ประเทศไทย : ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อ้างอิง สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. สืบค้นจาก <https://sto.go.th/national-strategies>

สวีเดน	ไทย
ด้านเศรษฐกิจ ลดเงินเฟ้อ ส่งเสริมการเติบโต ปฏิรูปสวัสดิการให้เน้นการทำงาน ส่งเสริมภาคผู้ประกอบการ	ด้านเศรษฐกิจ ปรับโครงสร้างหนี้ กระตุ้นเศรษฐกิจผ่านดิจิทัล วอลเล็ต ส่งเสริม SME
ด้านพลังงาน ส่งเสริมพลังงานนิวเคลียร์ เพิ่มการผลิตไฟฟ้าปลอดฟอสซิล ขยายโครงสร้างพื้นฐานการชาร์จไฟฟ้า	ด้านพลังงาน ลดราคาค่าพลังงาน ส่งเสริมเกษตรทันสมัย พลังงานสะอาด
ด้านการศึกษา ลดการใช้หน้าจอ เพิ่มหนังสือเรียน ปรับเกณฑ์การให้คะแนน เพิ่มครูการศึกษาพิเศษ	ด้านการศึกษา แก้ปัญหาเด็กหลุดจากระบบ พัฒนาทักษะแรงงาน ยกกระตือรือร้นการศึกษา
ด้านสาธารณสุข ลดเวลารอ เพิ่มคุณภาพการเข้าถึงและความเท่าเทียม เน้นสุขภาพจิตและสุขภาพสตรีเพิ่มจำนวนเตียง ตั้งศูนย์ส่งต่อระดับชาติ และลดความเหลื่อมล้ำภูมิภาค	ด้านสาธารณสุข พัฒนาเศรษฐกิจสุขภาพ “30 บาทรักษาทุกที่” ยกกระตือรือร้นบริการสู่มาตรฐานสากล ลดเวลาและค่าใช้จ่าย เพิ่มการเข้าถึงสุขภาพจิตและยาเสพติด

สวีเดน	ไทย
ด้านสังคมและสวัสดิการ เน้นสิทธิเด็ก ปรับปรุงบริการสุขภาพจิต เพิ่มการสนับสนุนผู้พิการ	ด้านสวัสดิการ ยกระดับคุณภาพชีวิต แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ เตรียมรับสังคมสูงวัย
ด้านอาชญากรรมและความมั่นคง เพิ่มโทษผู้กระทำผิดร้ายแรง เน้นเหยื่อมากกว่าผู้กระทำผิด ป้องกันอาชญากรรมตั้งแต่ต้น เพิ่มจำนวนตำรวจและเรือนจำ	ด้านอาชญากรรมและความมั่นคง แก้ปัญหายาเสพติด เสริมความปลอดภัยในชุมชน
ด้านสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงการอนุญาตด้านสิ่งแวดล้อม พั่นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ	ด้านสิ่งแวดล้อม รับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ปกป้องเสรีภาพการแสดงออก ส่งเสริมสิทธิ LGBTIQ	ด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน สร้างความสามัคคีปรองดอง ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ปฏิรูปการเมือง

ตารางที่ 2 : ตารางเปรียบเทียบคำแถลงนโยบายด้านสังคมของรัฐบาลของประเทศสวีเดนกับประเทศไทย

4.2 การเปรียบเทียบนโยบายด้านสังคมและสวัสดิการ

ประเด็น	สวีเดน	ไทย
หลักการพื้นฐาน	รัฐสวัสดิการแบบถ้วนหน้า (Universal Welfare)	สวัสดิการแบบมุ่งเป้าผู้เปราะบาง และขยายโอกาส
การจัดสรรงบประมาณ	ใช้ภาษีรายได้แบบก้าวหน้า เพื่อจัดบริการสาธารณะ	ใช้งบประมาณแผ่นดิน ภาษีทางอ้อม และเงินกู้บางส่วน
การดูแลผู้สูงอายุ	บริการดูแลที่บ้านและบ้านพัก คนชราโดยเทศบาล	เตรียมรับสังคมสูงวัยสุดยอด เพิ่มเบี้ยยังชีพ พัฒนาระบบดูแลระยะยาว
การสนับสนุนครอบครัว	ลาคลอด 480 วันต่อเด็ก 1 คน เงินอุดหนุนเด็ก ศูนย์ดูแลเด็ก คุณภาพ	ส่งเสริม “1 ครอบครัว 1 ซอฟต์ พาวเวอร์” เพิ่มเงินอุดหนุนเด็ก พัฒนาศูนย์เด็กเล็ก
การดูแลผู้พิการ	บริการเฉพาะบุคคล เงินช่วยเหลือ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก	ส่งเสริมการจ้างงานผู้พิการ พัฒนาระบบสนับสนุนในชุมชน
การประกันสังคม	ครอบคลุมกรณีเจ็บป่วย ว่างงาน ชราภาพ ค่าเช่าบ้าน	ขยายสิทธิประกันสังคม เพิ่มการเข้าถึงแรงงานนอกระบบ
การศึกษาและพัฒนาคน	เรียนฟรีถึงระดับมหาวิทยาลัย เน้นความเท่าเทียม	พัฒนา “ทุนมนุษย์” เด็กไทยเรียน 2 ภาษา ลดเด็กหลุดจากระบบ
การลดความเหลื่อมล้ำ	ระบบภาษีและสวัสดิการช่วยปรับสมดุลรายได้	แก้หนี้ทุกระบบ เพิ่มโอกาสเข้าถึง ทรัพยากรและบริการ
การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น	เทศบาลมีบทบาทสูงในการ จัดบริการสวัสดิการ	ส่งเสริมชุมชนเป็นฐานพัฒนา สังคม กระจายอำนาจบางส่วน

ตารางที่ 3 : การเปรียบเทียบนโยบายด้านสังคมและสวัสดิการของประเทศสวีเดนกับประเทศไทย

4.3 แผนในการบริหารประเทศของสวีเดน

ประเด็น	สวีเดน	ไทย
กรอบเวลา	ยุทธศาสตร์หลายฉบับมีกรอบระยะเวลา 4–25 ปี	กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561–2580)
เป้าหมายหลัก	ความยั่งยืน ความมั่นคง การลดโลกร้อน การเปิดเผยข้อมูล	ความมั่นคง ความมั่งคั่ง ความยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
การมีส่วนร่วม	มีสภาอิสระตรวจสอบนโยบายร่วมมือกับภาคประชาชน	มีการจัดทำโดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ การมีส่วนร่วมยังจำกัด
การติดตามและประเมินผล	รายงานประจำปี แผนปฏิบัติการทุก 4 ปี หน่วยงานอิสระประเมิน	มีการติดตามโดยหน่วยงานรัฐ แต่ขาดกลไกอิสระที่ชัดเจน

ตารางที่ 4 : แผนในการบริหารประเทศของประเทศสวีเดนกับประเทศไทย

ทั้งนี้สวีเดนมียุทธศาสตร์หลักของสวีเดนที่ใช้กำหนดทิศทางการบริหารประเทศที่สำคัญ ได้แก่

4.3.1 กรอบนโยบายด้านสภาพภูมิอากาศ (Climate Policy Framework) ประกอบด้วยพระราชบัญญัติภูมิอากาศ (Climate Act) กำหนดให้รัฐบาลต้องรายงานความคืบหน้าในงบประมาณประจำปี และจัดทำแผนปฏิบัติการทุก 4 ปี ซึ่งมี เป้าหมายระยะยาว ในลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี 2045 และ สภานโยบายภูมิอากาศ (Climate Policy Council) หน่วยงานอิสระที่ประเมินว่านโยบายรัฐบาลสอดคล้องกับเป้าหมายหรือไม่

4.3.2 ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy 2024) โดยกำหนดให้การปกป้องความมั่นคงของชาติเป็นภารกิจสูงสุดของรัฐบาล ซึ่งครอบคลุมภัยคุกคามจากต่างประเทศ อาชญากรรมความมั่นคงทางไซเบอร์ และการป้องกันพลเรือน

4.3.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนระดับโลก (Global Development Strategy 2022–2026) โดยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในประเทศกำลังพัฒนา และเน้นการจ้างงานที่มีคุณภาพ ความมั่นคงทางอาหาร การปฏิรูปภาษี และการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัล

4.3.4 แผนปฏิบัติการด้านรัฐบาลเปิด (Open Government Action Plan 2023–2025) โดยส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ ความโปร่งใสในการจัดซื้อจัดจ้าง และการต่อต้านการทุจริต และมีการร่วมมือกับภาคประชาสังคมในการออกแบบและติดตามแผนงาน

4.4 นโยบายด้านการพัฒนาสังคม

4.4.1 นโยบายของประเทศสวีเดน

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 รัฐสภาสวีเดนได้อนุมัติร่างกฎหมายของรัฐบาลหนึ่งฉบับเพื่อนำวาระการพัฒนายั่งยืน ค.ศ. 2030 มาใช้ โดยสวีเดนจะนำวาระการพัฒนายั่งยืน ค.ศ. 2030 มาใช้เพื่อให้บรรลุการพัฒนายั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผ่านนโยบายที่เชื่อมโยงกันทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ การนำวาระการพัฒนาไปปฏิบัติจะยึดหลักการ “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” เป็นหลัก โดยตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมทางเพศ การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและภายนอกประเทศ การคุ้มครองทางสังคมที่เป็นสากล การเสริมสร้างศักยภาพและการมีส่วนร่วม และการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพด้านทรัพยากร ความยืดหยุ่น และเป็นกลางทางสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ สวีเดนยังมองว่าการส่งเสริมการลดความยากจนในหลายมิติ การเจรจาทางสังคม และงานที่มีคุณค่า เป็นองค์ประกอบสำคัญ รวมถึงการปรับปรุงข้อมูลเพื่อติดตามความคืบหน้าในการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว

4.4.2 นโยบายของประเทศไทย

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) เป็นกรอบใหญ่ในการพัฒนาประเทศ โดยมียุทธศาสตร์ยุทธศาสตร์ชาติด้านที่ 4: การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เป็นหนึ่งใน 6 ยุทธศาสตร์หลักที่ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ (2) กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี (3) เสริมสร้างพลังทางสังคม และ (4) เพิ่มศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการตนเอง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) มีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาสังคม ได้แก่ (1) สร้างสังคมแห่งโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงทรัพยากร บริการ และโอกาสทางเศรษฐกิจ สำหรับทุกคนโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง (2) เสริมสร้างทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาสังคมที่ครอบคลุมทั้งในด้านทักษะดิจิทัล การศึกษา การเสริมสร้างสุขภาพ และคุณภาพชีวิต และ (3) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางบริการสังคมแบบมีคุณภาพครอบคลุมทั่วประเทศ เชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs ในการเข้าถึงบริการพื้นฐานที่เท่าเทียม

คำแถลงนโยบายคณะรัฐมนตรี รัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ได้ประกาศนโยบายเร่งด่วนจำนวน 10 ด้าน โดยมีเป้าหมายในการสร้าง “ความหวัง โอกาส และความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม” ให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเน้นจุดเด่นด้านสังคม ได้แก่ (1) มุ่งพัฒนาศักยภาพคนผ่านสวัสดิการที่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มที่เปราะบาง (2) เดินหน้าระบบสาธารณสุข (เช่น รักษา 30 บาททุกที่) เพื่อให้เข้าถึงคนทั้งประเทศอย่างเสมอภาค และ (3) เน้นแก้ปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมออนไลน์ เพิ่มความปลอดภัยของสังคม ในขณะที่รัฐบาลนายอนุทิน ชาญวีรกูล ได้ประกาศนโยบายมุ่งเน้น 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านต่างประเทศและความมั่นคง 3) ด้านสังคม 4) ด้านภัยพิบัติและสิ่งแวดล้อม 5) ด้านการบริหารภาครัฐและปฏิรูปกฎหมาย

4.5 กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยเปรียบเทียบกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดนและประเทศไทย

มิติด้าน	ประเทศสวีเดน	ประเทศไทย
กรอบกฎหมาย	พระราชบัญญัติบริการสังคม (Social Welfare Act: SoL) เป็นกฎหมายที่ใช้ในการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมของประเทศสวีเดน ซึ่งมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีสภาพความเป็นอยู่อย่างเท่าเทียมและมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างแท้จริง และมีกฎหมายเฉพาะกลุ่ม เช่น กฎหมายสิทธิและการสนับสนุนผู้พิการ โดยการจัดบริการเป็นแบบกระจายอำนาจให้เทศบาล/ภูมิภาคเป็นผู้จัดให้บริการจริง	พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 (และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2550) เป็นกรอบกฎหมายที่กำหนดโครงสร้างการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการแก่ประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม
การกระจายอำนาจ	มีระบบกระจายอำนาจเต็มรูปแบบ โดยเทศบาล (Municipalities) มีอำนาจจัดบริการสังคมเกือบทั้งหมด กระจายอำนาจให้เทศบาล/ภูมิภาคเป็นผู้จัดให้บริการจริง โดยให้เทศบาลแต่ละแห่งรับผิดชอบงานสวัสดิการในเขตพื้นที่ของตนเอง และมีการตั้งคณะกรรมการสวัสดิการสังคมเทศบาล ซึ่งแต่งตั้งโดยสภาเทศบาล นอกจากนี้ มีคณะกรรมการสุขภาพและสวัสดิการสังคมแห่งชาติ (National Board of Health and Welfare) มีหน้าที่บริหารจัดการงานสวัสดิการสังคมโดยตรงทั่วประเทศ ซึ่งคณะกรรมการนี้อยู่ภายใต้กระทรวงสุขภาพและกิจการสังคม (Ministry of Health and Social Affairs)	มีระบบบริหารราชการแบบรวมศูนย์ แต่มีการกระจายอำนาจบางส่วนสู่ท้องถิ่น ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้ส่วนราชการต้องมีการถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านสังคม และคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นหนึ่งในหมวดภารกิจที่ต้องถ่ายโอนไปสู่ระดับท้องถิ่น ผ่านองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่

มิติด้าน	ประเทศสวีเดน	ประเทศไทย
การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและเอกชน	เปิดพื้นที่ให้ทั้งภาครัฐและท้องถิ่นเป็นผู้จัดบริการหลัก โดยใช้ระบบจัดซื้อ/ระบบเลือกผู้ให้บริการ เพื่อส่งเสริมการมีทางเลือกและการแข่งขันเชิงคุณภาพ ในการให้บริการสังคม โดยเฉพาะบริการด้านผู้สูงอายุ เด็ก การดูแลสุขภาพ และบริการสังคม ในระดับท้องถิ่น ซึ่งมีการกำหนดเป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยระบบการเลือกผู้ให้บริการภาครัฐ เป็นการเพิ่มการแข่งขันเชิงคุณภาพระหว่างผู้ให้บริการ เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม โดยที่รัฐไม่ต้องดำเนินการเองทุกขั้นตอน แต่ยังคงควบคุมมาตรฐานได้	การดำเนินงานส่วนใหญ่ยังดำเนินการโดยภาครัฐ ทั้งในส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นโดยส่งเสริมให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแบบภาคีเครือข่าย ผ่านการส่งเสริมให้มีการจดทะเบียนเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน หรือ องค์กรสาธารณประโยชน์ รวมทั้งส่งเสริมการให้สิทธิประโยชน์แก่ภาคเอกชนที่บริจาคหรือร่วมดำเนินงานด้านสังคม
การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาสนับสนุน	ยุทธศาสตร์ Digitalisation Strategy 2025-2030 กำหนดให้ใช้ AI และดิจิทัลในการปรับปรุงบริการภาครัฐ ลดงานเอกสาร และเพิ่มประสิทธิภาพของบริการสังคม/สวัสดิการให้สามารถเข้าถึงง่าย มีการนำระบบ e-services มาใช้ในหน่วยงานภาครัฐที่หลากหลาย เช่น การทำธุรกรรมออนไลน์ การลงทะเบียน การยื่นขอสิทธิ รวมถึงการระบุตัวตนอิเล็กทรอนิกส์ของประชาชนเพื่อเข้าสู่บริการต่าง ๆ ของรัฐ รวมทั้งมีการใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากเพื่อปรับปรุงบริการของรัฐ ตลอดจนมีการเชื่อมโยงข้อมูลของแต่ละหน่วยงาน โดยมีมาตรฐานร่วมกัน มีการใช้แพลตฟอร์มกลางที่ส่วนภูมิภาคสามารถใช้ร่วมกันได้	มีนโยบาย รัฐบาลดิจิทัล ที่มุ่งให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้สะดวก ลดขั้นตอน ลดเวลาใช้เอกสาร เพิ่มความโปร่งใสในการบริการภาครัฐ มี Citizen Portal เป็นจุดรวมบริการภาครัฐ และสนับสนุนให้ท้องถิ่นใช้เครื่องมือดิจิทัลในการจัดการบริการและงานราชการภายใน

มิติด้าน	ประเทศสวีเดน	ประเทศไทย
โครงการ/กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม	ประเทศสวีเดนได้ดำเนินนโยบายพัฒนาสังคมที่เน้นการปฏิรูปโครงสร้างสวัสดิการให้เข้ากับบริบทเศรษฐกิจใหม่ โดยมีโครงการ/กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคมที่สำคัญ ได้แก่ 1) การปฏิรูประบบทันตกรรมการโดยยกเลิกสวัสดิการทำฟันฟรีสำหรับคนหนุ่มสาวเพื่อนำงบประมาณไปเพิ่มวงเงินคุ้มครอง “เพดานค่าใช้จ่ายสูง” (High-cost protection) ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุแทน เพื่อให้ผู้ที่มีอายุ 67 ปี ขึ้นไป สามารถเข้าถึงการรักษาทันตกรรมได้ในราคาที่ถูกลง โดยจ่ายเองเพียง 10% ของราคา 2) การจัดทำแผนการเงินเพื่อสภาพภูมิอากาศและสังคม (Social Climate Plan) สวีเดนเป็นประเทศแรกในสหภาพยุโรปที่ได้รับอนุมัติแผนนี้ภายใต้กองทุน Social Climate Fund ของสหภาพยุโรป ในปี 2568 มุ่งเน้นการสนับสนุนครัวเรือนกลุ่มเปราะบางในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้ประหยัดพลังงาน และการเข้าถึงการขนส่งที่ปล่อยมลพิษต่ำโดยจัดตั้งระบบสนับสนุนทางการเงินให้แก่ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยถึงปานกลางในพื้นที่ชนบท ซึ่งได้รับผลกระทบจากราคาเชื้อเพลิงที่สูงขึ้น และสนับสนุนเงินอุดหนุนสูงสุดต่อเดือน เป็นเวลา 3 ปี เพื่อช่วยในการซื้อหรือเช่าซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (EV) สำหรับครอบครัวที่เข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะได้ยาก 3) โครงการงบประมาณ “เพื่อคนทำงานและผู้สูงอายุ” โดยการปฏิรูปสวัสดิการและภาษีเพื่อครัวเรือน โดยลดภาษีเงินได้สำหรับผู้ทำงานและผู้รับบำนาญ เพื่อเพิ่มรายได้สุทธิและกำลังซื้อให้กับครัวเรือนท่ามกลางสภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้น และมีการปรับลดภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) ในหมวดอาหารเพื่อลดภาระค่าครองชีพ รวมทั้งมีการใช้ “โบนัสการทำงาน”	ประเทศไทยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนภายใต้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) โดยให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างสังคมที่ครอบคลุม (Inclusivity) และการเตรียมพร้อมสูงสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ โดยมีโครงการ/กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคมที่สำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชนเพื่อให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมการออมและสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้กับครัวเรือนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 2) สวัสดิการและการเข้าถึงที่อยู่อาศัย มุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่พื้นฐานด้านที่อยู่อาศัยและความมั่นคงทางสังคม สนับสนุนการแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยมีทั้งรูปแบบการพัฒนาชุมชนริมคลองและการจัดการที่อยู่อาศัยชั่วคราวกรณีภัยพิบัติ รวมทั้งสร้างระบบสวัสดิการพื้นฐานที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ 3) ความยากจนข้ามรุ่นและความคุ้มครองทางสังคม มุ่งลดความเหลื่อมล้ำและขจัดความยากจนผ่านสวัสดิการที่ครอบคลุม โดยการพัฒนาทุนมนุษย์และกลุ่มเปราะบาง เน้นการพัฒนาทักษะตามช่วงวัย และการคุ้มครองทางสังคม โดยการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อเพิ่มโอกาสในการจ้างงาน และการดำรงชีวิตในยุคใหม่ รวมทั้งการจ่ายเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ สนับสนุนการเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่ในครรภ์ มารดาจนถึงปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ

มิติด้าน	ประเทศสวีเดน	ประเทศไทย
	(Job bonus) เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ที่มีพึ่งพาสวัสดิการของรัฐกลับเข้าสู่ตลาดแรงงาน และการลด เงินสมทบประกันสังคมสำหรับนายจ้างที่ต้องจ้างงานคนรุ่นใหม่ 4) กิจกรรมเสริมสร้างภาคประชาสังคมและนวัตกรรมสังคม จัดสรรเงินทุนให้กับองค์กรสาธารณประโยชน์ที่ทำงานด้านการลดความเหลื่อมล้ำและการฝึกทักษะผู้นำให้แก่กลุ่มเปราะบาง รวมทั้งมีการนำ AI มาใช้ในงานสวัสดิการ เช่น การประเมินความเสี่ยงด้านสุขภาพฟันของประชาชน เพื่อนำมาพิจารณาจัดสรรทรัพยากรทางการแพทย์ให้ตรงกับกลุ่มที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่สุด เป็นต้น 5) การบูรณาการแรงงานและผู้อพยพเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อสร้างเครือข่ายรับผู้อพยพเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยเน้นการฝึกทักษะและการจ้างงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 6) การเสริมสร้างความเข้มแข็งภาคประชาสังคมระดับโลก โดยการสร้างภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งเพื่อเรียกร้องและสนับสนุนให้สิทธิเด็กได้รับการตอบสนองและคุ้มครองอย่างแท้จริง ซึ่งมีการดำเนินงานใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม บทบาทและพลังของเด็ก สิทธิเด็ก และพื้นที่ภาคประชาสังคม 7) ถนนมีการวางแผนดีมาก มีเลนชัดเจน ป้ายชี้วัด ระบบวงเวียน (roundabout) ใช้เยอะเพื่อลดอุบัติเหตุได้ค่อนข้างดี 8) มีรณรงค์กฎหมายด้านจราจร คนขับส่วนใหญ่ปฏิบัติตามวินัยการจราจรเคร่งครัดหยุดให้คนข้ามทางม้าลายแทบ 100% ไม่ฝ่าไฟแดง	เพื่อให้มีพัฒนาการที่สมบูรณ์และพร้อมเข้าสู่ระบบการศึกษาในระดับศูนย์เด็กเล็กสู่ความเป็นเลิศเพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยให้สมบูรณ์และพัฒนาาระบบประกันสังคมและหลักประกันรายได้เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่แรงงานทั้งในและนอกระบบ รวมทั้งการใช้ระบบข้อมูลรายบุคคลและ Big Data ด้านสังคมเพื่อระบุตัวตนกลุ่มเป้าหมายที่มีแนวโน้มจะเป็นคนจนข้ามรุ่นและให้การช่วยเหลือแบบมุ่งเป้า 4) นวัตกรรมและดิจิทัลเพื่อสังคมมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภาครัฐและเข้าถึงความต้องการของประชาชน โดยพัฒนาระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ด้านสังคมเพื่อระบุตัวตนกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างแม่นยำและทันการณ์ ใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน 5) เศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ โดยบูรณาการโมเดลเศรษฐกิจ BCG เข้ากับการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 6) ลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันและความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงให้สามารถจัดการตนเองได้เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน

มิติด้าน	ประเทศสวีเดน	ประเทศไทย
		7) มีการปรับปรุงและขยายทางเดินรถยนต์ให้สะดวกมากขึ้น เพื่อประหยัดเวลาในการเดินทาง สะดวกมากขึ้น 8) มีการออกกฎระเบียบควบคุมความปลอดภัยสำหรับผู้ขับขี่ เช่น สวมหมวกกันน็อค ห้ามฝ่าไฟแดง พกใบขับขี่

ตารางที่ 5 : กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยเปรียบเทียบกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม
ของประเทศสวีเดนและประเทศไทย

บทที่ 5

การพัฒนาสังคมของประเทศมาเลเซีย

5.1 แนวคิด นโยบาย วิสัยทัศน์ แผนการบริหารประเทศ

Mahathir Mohamad (1925) อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซียคนที่ 4 ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 – 2546 ได้ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาประเทศมาเลเซียให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ภายในปี ค.ศ. 2020 โดยกล่าวว่า

“ภายในปี ค.ศ. 2020 มาเลเซียจะกลายเป็นประเทศที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นสังคมชาวมาเลย์ที่มีความมั่นใจในตัวเอง มีความเข้มทร่าอย่างมั่นคงในคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรม อยู่ในสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตย มีเสรี มีความอดกลั้น เอื้ออาทรต่อกัน มีความเสมอภาค ยุติธรรม ก้าวหน้า เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ มีระบบเศรษฐกิจที่มีความสามารถในการแข่งขัน มั่นคง เข้มแข็ง ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

Mahathir Mohamad (28 กุมภาพันธ์ 2534). คำปราศรัยเรื่อง “Vision 2020”

คำปราศรัยของอดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ผู้ซึ่งมีระยะเวลาการทำงานที่ยาวนานกว่า 24 ปี และมีอิทธิพลสูงสุดต่อการพัฒนาให้ประเทศมาเลเซียก้าวสู่การเป็นมาเลเซียสมัยใหม่ จนได้รับการขนานนามว่าเป็น “Bapa Pemodenan หรือบิดาแห่งความทันสมัย” ผู้ซึ่งสร้างเสถียรภาพทางการเมือง และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศจนได้รับการยอมรับในระดับโลก ทั้งยังเปลี่ยนแปลงจากประเทศเกษตรกรรมสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รากฐานของการขับเคลื่อนประเทศที่แข็งแกร่ง ส่งผลให้การดำเนินงานในยุคปัจจุบันยังมีแนวทางที่ชัดเจน ประเทศมีทิศทาง กรอบในการดำเนินงานที่ไม่ได้เป็นเพียงแต่การทำให้ประเทศเติบโตไปพร้อมกับความเป็นพลวัตทางสังคม แต่ทิศทางการบริหารประเทศกลับผนวกนำแนวคิดจากหลากหลายมิติมาขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้ประเทศก้าวสู่วิสัยทัศน์ว่าด้วย “Commitment to make Malaysia a nation that achieves sustainable growth along with fair and equitable distribution, across income groups, ethnicities, regions and supply chains.” หรือ พันธสัญญาที่จะทำให้มาเลเซียเป็นประเทศที่บรรลุการเติบโตอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการกระจายความมั่งคั่งอย่างเป็นธรรม และเท่าเทียมกันในทุกกลุ่มรายได้ เชื้อชาติ ภูมิภาค และห่วงโซ่อุปทาน

ปัจจุบันประเทศมาเลเซียถูกขับเคลื่อนการบริหารประเทศภายใต้แนวคิด “*Malaysia MADANI*” ซึ่งประกาศโดยนายกรัฐมนตรี Anwar Ibrahim (1947) เมื่อปี 2023 โดยมีเป้าหมายหลักในการสร้างสังคมที่มีอารยธรรม ยั่งยืน และครอบคลุม ควบคู่กับแผนการบริหารประเทศมาเลเซียปัจจุบันมุ่งเน้นกรอบแนวคิด “*Madani Economy*” และแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 (2564 – 2568) เพื่อยกระดับสู่ประเทศรายได้สูงที่ยั่งยืนและครอบคลุม ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ครัวเรือน และการเติบโตที่เป็นธรรม โดยมีประเด็นสำคัญในแผนการบริหารประเทศ ดังนี้

5.1.1 นโยบายเศรษฐกิจและสวัสดิการสังคม (Ekonomi MADANI) รัฐบาลภายใต้การบริหารของ Anwar Ibrahim (1947) มุ่งเน้นการปฏิรูปโครงสร้างเพื่อกระจายรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตโดยการลดความเหลื่อมล้ำด้วยกลไกของแผนพัฒนามาเลเซีย ฉบับที่ 13 (2569 - 2573) ที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มความสามารถในการเปลี่ยนชนชั้นทางสังคม (Social Mobility) และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียม ควบคู่กับการปรับปรุงค่าจ้างโดยการนำนโยบายค่าจ้างแบบขั้นบันไดมาใช้เพื่อเพิ่มรายได้ตามทักษะ ผลผลิต และเสริมสวัสดิการให้แก่กลุ่มเปราะบาง ซึ่งเน้นการช่วยเหลือด้านค่าครองชีพโดยการโอนเงินสดและระบบสวัสดิการที่ตรงจุด หรือนโยบายปฏิรูประบบอุดหนุนราคาเชื้อเพลิง และสินค้าโภคภัณฑ์ของรัฐบาล โดยเปลี่ยนจากการอุดหนุนแบบครอบคลุมทุกคนมาเป็นการอุดหนุนเฉพาะกลุ่มเปราะบาง และผู้ที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างแท้จริง เพื่อลดภาระงบประมาณประเทศ โดยระบบดังกล่าวจะดำเนินการเปลี่ยนแปลงจากการอุดหนุนประชาชนทุกคนเป็นการให้ความช่วยเหลือหรืออุดหนุนเฉพาะกลุ่ม โดยรัฐบาลจะมุ่งเน้นช่วยเหลือประชาชนรายได้น้อย หรือกลุ่ม Bottom 40% (B40) หมายถึง กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้รวมต่อเดือนอยู่ในเกณฑ์ต่ำสุด 40% ของประเทศ โดยรัฐบาลมาเลเซียใช้เกณฑ์นี้ในการกำหนดเป้าหมายเพื่อมอบสวัสดิการและการอุดหนุนต่าง ๆ กรมสถิติมาเลเซีย (DOSM) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของกลุ่ม B40 จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญใน 2 มิติ ได้แก่

5.1.1.1 มิติรายได้ คือ ครัวเรือนที่มีรายได้รวมครัวเรือนต่อเดือน ไม่เกิน 5,249 ริงกิต หรือประมาณ 40,000 - 41,000 บาท แม้จะมีรายได้เป็นเกณฑ์สำคัญในการให้ความช่วยเหลือแต่กลุ่ม B40 กลับมีเกณฑ์ในระดับย่อยเพื่อความแม่นยำในการช่วยเหลือ โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

- B1 กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 2,500 ริงกิตต่อเดือน ประมาณ 20,000 บาท
 - B2 กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ 2,500 - 3,169 ริงกิต ประมาณ 20,000 - 25,000 บาท
 - B3 กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ 3,170 - 3,969 ริงกิต ประมาณ 25,400 - 31,900 บาท
 - B4 กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ 3,970 - 4,849 ริงกิต หรือประมาณ 5,249 ริงกิต
- ตามฐานข้อมูลใหม่ ประมาณ 42,200 บาท

5.1.1.2 มิติกลุ่มประชากร โดยส่วนใหญ่ประชากรในกลุ่มที่จะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม B40 มักเป็นผู้ใช้แรงงานทักษะต่ำ เกษตรกรในพื้นที่ชนบท ลูกจ้างรายวัน และผู้ได้รับผลกระทบจากค่าครองชีพในเมืองสูง

5.1.2 การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่ออุตสาหกรรมแห่งอนาคต (Human Capital Development) ภายใต้อกรอบ Malaysia MADANI และนโยบาย Ekonomi MADANI รัฐบาลมาเลเซียให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับทุนมนุษย์ในฐานะกลไกหลักของการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจมูลค่าสูงและเศรษฐกิจดิจิทัล โดยแนวทางดังกล่าวถูกบูรณาการไว้ทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และทิศทางของแผนพัฒนามาเลเซียฉบับที่ 13 ที่อยู่ระหว่างการขับเคลื่อน การพัฒนาทุนมนุษย์ของมาเลเซียดำเนินการผ่านความร่วมมือของหลายหน่วยงานสำคัญ ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ บริษัท Malaysia Digital Economy Corporation (MDEC) สถาบันพัฒนาทักษะแห่งชาติ (HRD Corp) โดยดำเนินการผ่านกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

5.1.2.1 การยกระดับระบบ Technical and Vocational Education and Training (TVET) เชิงอุตสาหกรรม รัฐบาลมาเลเซียมุ่งปฏิรูประบบอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมทางเทคนิค (TVET) ให้มีลักษณะ Industry - Driven มากขึ้น โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการออกแบบหลักสูตร การฝึกงาน และการรับรองมาตรฐานทักษะ เพื่อให้แรงงานมีสมรรถนะตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมเป้าหมาย เช่น อิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูง ดิจิทัล เศรษฐกิจสีเขียว และระบบอัตโนมัติ โดยมีแนวทางสำคัญประกอบด้วย การจัดทำ National TVET Policy เพื่อบูรณาการหน่วยงานฝึกทักษะ การส่งเสริมระบบทวิภาคี การเชื่อมโยง TVET กับกลุ่มอุตสาหกรรมในระดับภูมิภาค

5.1.2.2 การพัฒนาทักษะดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ มาเลเซียกำหนดให้ทักษะดิจิทัลขั้นสูงเป็นวาระแห่งชาติ โดยมีการขับเคลื่อนผ่านโครงการของ MDEC และการสร้างเครือข่ายด้านอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มจำนวนแรงงานด้าน AI และ Data Analytics พัฒนาแรงงานดิจิทัลสำหรับเศรษฐกิจแพลตฟอร์มเพื่อสนับสนุน MSMEs ให้เปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลนอกจากนี้ ภายใต้กรอบ Malaysia Digital Economy Blueprint (MyDIGITAL) รัฐบาลตั้งเป้าหมายให้แรงงานมาเลเซียส่วนใหญ่มีทักษะดิจิทัลพื้นฐาน และเพิ่มสัดส่วนแรงงานทักษะสูงในระบบเศรษฐกิจ

5.1.2.3 การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับทักษะแรงงาน เพื่อลดความเสี่ยงจากการถูกแทนที่ด้วยระบบอัตโนมัติ รัฐบาลมาเลเซียส่งเสริมระบบ Upskilling และ Reskilling อย่างเป็นระบบผ่านการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD Fund) โปรแกรมฝึกอบรมแรงงานช่วงกลางของอาชีพ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ระดับชาติ แนวทางดังกล่าวสะท้อนความพยายามของรัฐในการสร้างระบบนิเวศการพัฒนาทุนมนุษย์แบบยืดหยุ่น เพื่อรองรับความผันผวนของตลาดแรงงานในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

5.1.2.4 การมุ่งยกระดับโอกาสทางการศึกษาและทักษะของกลุ่ม B40 และพื้นที่ชนบทผ่านมาตรการ เช่น ทุนการศึกษาแบบมุ่งเป้า โครงการยกระดับทักษะเยาวชนชนบท การขยายโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาทุนมนุษย์ของมาเลเซียไม่ได้มุ่งเพียงความสามารถในการแข่งขันแต่เชื่อมโยงกับความเป็นธรรมทางสังคมอย่างชัดเจน

5.1.3 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มาเลเซียได้นำกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของ United Nations (SDGs) มาบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะผ่าน 12MP, SPV 2030 และ Ekonomi MADANI ซึ่งสะท้อนแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวม โดยการดำเนินงาน SDGs ของมาเลเซียอยู่ภายใต้การกำกับของ Economic Planning Unit (EPU) กรมสถิติมาเลเซีย (DOSM) และกลไกความร่วมมือกับภาคประชาสังคมและเอกชน โดย DOSM ทำหน้าที่พัฒนาระบบตัวชี้วัด SDGs ระดับประเทศเพื่อใช้ติดตามความก้าวหน้าเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาข้อมูลด้านการพัฒนาสังคมในช่วงปี พ.ศ. 2567 – 2568 ที่กรมสถิติมาเลเซียได้ศึกษาไว้สะท้อนถึงแนวโน้มสำคัญ ได้แก่ 1) อัตราความยากจนโดยรวม อยู่ที่ประมาณ ร้อยละ 6.2 ของประชากร 2) การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของครัวเรือน อยู่ในระดับสูงมาก ประมาณ ร้อยละ 97.4 3) อัตราการว่างงาน อยู่ในระดับควบคุมได้ ประมาณ ร้อยละ 3.3 และ 4) การเข้าถึงบริการพื้นฐาน ได้แก่ ไฟฟ้าประมาณ ร้อยละ 99.9 ของครัวเรือน และน้ำประปาที่ปลอดภัยประมาณ ร้อยละ 97 - 98

ความก้าวหน้าดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นผลจากการใช้นโยบายมุ่งเป้าต่อกลุ่ม B40 และการเชื่อมโยงฐานข้อมูลสวัสดิการ และในมิติความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ภายใต้แนวคิด Ekonomi MADANI อีกทั้งรัฐบาลมาเลเซียเน้นการดำเนินงานในแนวทาง Green Growth ควบคู่กับการคุ้มครองทางสังคม โดยมีประเด็นสำคัญ อาทิ การเปลี่ยนผ่านพลังงานอย่างเป็นธรรม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ การพัฒนาเมืองยั่งยืน การส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน แนวทางนี้สะท้อนการขยายกรอบการพัฒนาสังคม ให้เชื่อมโยงกับมิติสิ่งแวดล้อม และโครงสร้างเศรษฐกิจใหม่ การขับเคลื่อนให้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของประเทศสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดต่อประชากรในประเทศมาเลเซีย อีกทั้งมาเลเซียให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการขับเคลื่อน SDGs ผ่านเครือข่ายภาคประชาสังคม ความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชน กลไก Voluntary National Review (VNR) ซึ่งช่วยเสริมลักษณะการกำกับดูแลแบบมีส่วนร่วม

กรอบนโยบาย Ekonomi MADANI ของ Anwar Ibrahim ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 2023 ถือเป็นความพยายามครั้งสำคัญของประเทศมาเลเซียในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจควบคู่กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนภายใต้แนวคิด **Empowering the People** นโยบายดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจ หากแต่พยายามเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจกับความยุติธรรมทางสังคม ความมั่นคงของครัวเรือน และความยั่งยืนเชิงโครงสร้าง ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากแนวคิดเดิมที่เน้นเร่งให้เศรษฐกิจเติบโตเป็นหลักก่อนสู่แนวทางที่เน้นการกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และเติบโตไปพร้อมความเป็นธรรมทางสังคมอย่างชัดเจนโดยแนวคิด Ekonomi MADANI ตั้งอยู่บนสมมติฐานสำคัญว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจจะไม่สามารถสร้างเสถียรภาพทางสังคมได้ หากไม่มีกลไกกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นระบบ ดังนั้น รัฐบาลมาเลเซียจึงออกแบบกรอบนโยบายให้มีความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ และความเป็นธรรมทางสังคมโดยใช้แนวคิด Raise the Ceiling และ Raise the Floor เป็นกลไกขับเคลื่อนหลัก

5.1.3.1 มิติ Raise the Ceiling หรือการยกระดับศักยภาพเชิงโครงสร้าง ซึ่งมุ่งเน้นการยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศผ่านการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจในระดับมหภาค โดยให้ความสำคัญกับการดึงดูดการลงทุนที่มีมูลค่าเพิ่มสูง การพัฒนาอุตสาหกรรมฐานความรู้ การเร่งนวัตกรรม และการยกระดับผลิตภาพแรงงาน แนวทางนี้สะท้อนความพยายามของมาเลเซียในการหลีกเลี่ยงกับดักรายได้ปานกลาง และผลักดันประเทศสู่เศรษฐกิจมูลค่าสูง อย่างไรก็ตามการไม่มองว่าการยกระดับศักยภาพเชิงโครงสร้างเป็นเพียงเป้าหมายเชิงเศรษฐกิจ ที่สร้างผลลัพธ์ทางสังคมโดยตรง กลับถือเป็นจุดแข็งของการพัฒนาสังคมของประเทศมาเลเซีย กล่าวคือ การเติบโตต้องนำไปสู่การจ้างงานที่มีคุณภาพ การเพิ่มรายได้ครัวเรือน และการยกระดับความมั่นคงทางสังคม มิใช่เพียงการขยายตัวของ GDP เท่านั้น แต่ในมิติการออกแบบนโยบายภาครัฐ มุมมองดังกล่าวสะท้อนการออกแบบที่การพัฒนาเศรษฐกิจนั้นถูกออกแบบอย่างตั้งใจให้เกิดการเติบโตแบบกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม มิใช่การปล่อยให้เศรษฐกิจเติบโตแล้วจึงมาแก้ความเหลื่อมล้ำในภายหลัง

5.1.3.2 มิติ Raise the Floor การคุ้มครองฐานรากทางสังคมในขณะที่ Raise the Ceiling มุ่งขยายศักยภาพระบบเศรษฐกิจ มิติ Raise the Floor ทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างหลักประกันทางสังคมให้ประชาชน โดยเน้นการบรรเทาภาระค่าครองชีพ การปรับปรุงค่าจ้าง การเสริมความคุ้มครองแรงงาน การพัฒนาระบบสวัสดิการ และการลดความเปราะบางของกลุ่มรายได้น้อย ความสำคัญเชิงนโยบายของ Raise the Floor อยู่ที่การวางรากฐานขั้นต่ำของคุณภาพชีวิตให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงโอกาส

ทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นธรรม ซึ่งสะท้อนแนวคิดรัฐสวัสดิการเชิงป้องกันมากกว่าการช่วยเหลือแบบสงเคราะห์ภายหลังเกิดปัญหา โดยการพยายามเชื่อมโยงการดำเนินงานให้เข้ากับเครื่องมือเชิงโครงสร้าง เช่น การใช้ฐานข้อมูลดิจิทัลแบบบูรณาการ การกำหนดเป้าหมายสวัสดิการแบบมุ่งเป้า และการใช้กลไกตลาดทุนเพื่อสังคม เพื่อให้การคุ้มครองทางสังคมมีความแม่นยำ มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนทางการคลัง

5.2 แนวคิด นโยบายด้านการพัฒนาสังคม

นโยบายการพัฒนาสังคมของ มาเลเซีย ในช่วงพ.ศ. 2568 – 2573 ขับเคลื่อนภายใต้กรอบแนวคิด Ekonomi MADANI ควบคู่กับแผนพัฒนามาเลเซีย ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2569 – 2573) ซึ่งมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน การลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง และการพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุมและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับแนวคิด Raising the Floor หรือการยกระดับฐานคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มล่างให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเท่าเทียม ดังนี้

5.2.1 การเสริมสร้างโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Nets) รัฐบาลมาเลเซียได้เพิ่มประสิทธิภาพมาตรการช่วยเหลือด้านรายได้ ผ่านโครงการเงินโอนโดยตรง ได้แก่ Sumbangan Tunai Rahmah (STR) และ Sumbangan Asas Rahmah (SARA) เพื่อบรรเทาผลกระทบจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น โดยมุ่งเป้าไปยังกลุ่มครัวเรือนรายได้ต่ำ (B40) และกลุ่มเปราะบางในด้านหลักประกันระยะยาว ระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพภาคบังคับ ได้แก่ Employees Provident Fund (EPF) หรือ KWSP ยังคงทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการส่งเสริมความมั่นคงทางรายได้หลังเกษียณ โดยได้รับการยอมรับในด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและความโปร่งใส

5.2.2 การเข้าถึงบริการพื้นฐานอย่างทั่วถึง นโยบายสังคมให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท ผ่านการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานขั้นพื้นฐาน อาทิ ระบบคมนาคม น้ำประปา ไฟฟ้า และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลของรัฐบาล และซาราวัก ควบคู่กับการส่งเสริมที่อยู่อาศัยราคาที่เหมาะสมที่ประชาชนสามารถเป็นเจ้าของได้ และการยกระดับคุณภาพบริการสาธารณสุขให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

5.2.3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการศึกษา มาเลเซียให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านระบบ Technical and Vocational Education and Training (TVET) เพื่อยกระดับทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง และเศรษฐกิจดิจิทัล นอกจากนี้ยังมีการขยายโครงการฝึกอบรม และสนับสนุนการจ้างงานสำหรับเยาวชน และทหารผ่านศึก เช่น โครงการ K-Youth ภายใต้การดำเนินงานของ Khazanah Nasional

5.2.4 การช่วยเหลือตามหลักความจำเป็น (Need-Based Approach) ภายใต้การนำของ Anwar Ibrahim รัฐบาลได้ปรับทิศทางการนโยบายสังคมจากแนวคิดที่ยึดโยงกับเชื้อชาติ ไปสู่แนวคิดการช่วยเหลือตามความจำเป็นเพื่อให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม โดยรวมถึงชนพื้นเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบางอื่น

5.2.5 การเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุ ระบบคุ้มครองทางสังคมกำลังได้รับการปรับปรุงเพื่อรองรับโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยมุ่งพัฒนาระบบบำนาญ การดูแลระยะยาว และบริการสุขภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

กล่าวได้ว่าการพัฒนาสังคมของมาเลเซียยังดำเนินการภายใต้ National Social Policy 2030 (Dasar Sosial Negara 2030) และแผนปฏิบัติการระยะกลาง (PTDSN 2026–2030) ซึ่งกำหนดเป้าหมายสร้างความมั่นคงทางสังคม ความเป็นปึกแผ่น และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยใช้กรอบตัวชี้วัดของ Sustainable Development Goals (SDGs) เป็นเกณฑ์ประเมินผลความก้าวหน้า ซึ่งรัฐบาลมาเลเซียได้ชี้แจงอย่างชัดเจนว่าการวัดความก้าวหน้าของประเทศจะไม่พิจารณาเฉพาะตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ เช่น GDP เพียงเท่านั้นแต่หมายรวมถึงตัวชี้วัดทางสังคม เพื่อสะท้อนคุณภาพชีวิต ความเสมอภาค และความยั่งยืน ดังนั้นในบริบทของมาเลเซียการพัฒนาสังคม หมายถึง กรอบยุทธศาสตร์ระยะยาวที่มุ่งสร้างความเข้มแข็ง ภูมิคุ้มกัน และศักยภาพของประชาชน เช่น การสร้างความสามัคคีในสังคมพหุวัฒนธรรม การพัฒนาทุนมนุษย์ และการแก้ไขปัญหาสังคมเชิงรุก อาทิ สุขภาพจิต การคุ้มครองเด็ก และการจัดการปัญหาคนไร้บ้าน ขณะที่ระบบสวัสดิการทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติหรือโครงข่ายรองรับประชาชนที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจหรือสังคมให้สามารถดำรงชีวิตในระดับมาตรฐานที่เหมาะสม สามารถกล่าวได้ว่ามาเลเซียมีทั้งกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมที่กำหนดทิศทางระยะยาว และมาตรการสวัสดิการที่ทำหน้าที่บรรเทาผลกระทบระยะสั้น โดยทั้งสองส่วนทำงานเชื่อมโยงกันภายใต้แนวคิด Ekonomi MADANI เพื่อมุ่งสู่สังคมที่ครอบคลุม ยั่งยืน และมีคุณภาพชีวิตสูงภายในปี 2573

5.3 กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

5.3.1 บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ

การพัฒนาสังคมของ มาเลเซีย ดำเนินการภายใต้กรอบนโยบายระดับชาติ ได้แก่ Ekonomi MADANI แผนพัฒนามาเลเซีย ฉบับที่ 13 และ National Social Policy 2030 ซึ่งกำหนดทิศทางการสร้างสังคมที่ครอบคลุม ยั่งยืน และมีความเป็นธรรมโดยอาศัยกลไกจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ หน่วยงานกึ่งอิสระ องค์กรตามกฎหมาย ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

บทบาทของฝ่ายบริหารระดับชาติ ในระดับนโยบายสำนักงานนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่กำหนดกรอบยุทธศาสตร์และประสานการดำเนินงานข้ามกระทรวง โดยมี Ministry of Economy เป็นหน่วยงานหลักด้านการจัดทำแผนพัฒนาระดับชาติและกำหนดเป้าหมายเชิงโครงสร้างของประเทศขณะที่ Ministry of Finance Malaysia มีบทบาทสำคัญในการจัดสรรงบประมาณ การปฏิรูปเงินอุดหนุน และการพัฒนามาตรการช่วยเหลือแบบมุ่งเป้า โดยแนวทางดำเนินงานของฝ่ายบริหารมุ่งเน้นการบูรณาการนโยบายเศรษฐกิจและสังคมเข้าด้วยกัน โดยให้ความสำคัญกับการยกระดับฐานรายได้ การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ

หน่วยงานด้านการพัฒนาสังคมโดยตรง ซึ่งหน่วยงานหลักผู้ที่รับผิดชอบด้านสวัสดิการและการพัฒนาสังคม คือ Ministry of Women, Family and Community Development Malaysia ซึ่งมีวิสัยทัศน์ในการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง ครอบคลุม และปกป้องกลุ่มเปราะบางโดยมีหน่วยงานภายใต้กำกับ ได้แก่

(1) **Department of Social Welfare Malaysia** รับผิดชอบการให้ความช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ การคุ้มครองเด็ก ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และการจัดบริการสังคม

(2) **National Population and Family Development Board** ดำเนินงานด้านการพัฒนาครอบครัว สุขภาพอนามัยการเจริญพันธุ์ และความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว โดยแนวทางดำเนินงานของกระทรวงดังกล่าวเน้นการคุ้มครองทางสังคมตามวงจรชีวิต และการช่วยเหลือตามหลักความจำเป็น

(3) **Ministry of Human Resources Malaysia** มีบทบาทด้านแรงงาน การจ้างงาน และการพัฒนาทักษะ ซึ่งมีพันธกิจในการเสริมสร้างความมั่นคงทางรายได้ของแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบ รวมถึงแรงงานอิสระโดยมีองค์กรสำคัญ ได้แก่ Employees Provident Fund (EPF) ทำหน้าที่ในการบริหารเงินออมเพื่อการเกษียณ และ Social Security Organisation (SOCSO) ซึ่งให้ความคุ้มครองด้านประกันสังคม อุบัติเหตุ และรายได้ทดแทน

(4) **หน่วยงานด้านการศึกษาและพัฒนาทุนมนุษย์** ได้แก่ Ministry of Education และ Ministry of Higher Education (Malaysia) รับผิดชอบการจัดการศึกษาในทุกระดับ ขณะที่การพัฒนาทักษะอาชีพดำเนินการผ่านระบบ Technical and Vocational Education and Training (TVET) โดยมุ่งสร้างแรงงานที่มีทักษะสอดคล้องกับเศรษฐกิจดิจิทัลและอุตสาหกรรมมูลค่าสูง

(5) **หน่วยงานด้านสาธารณสุขและสุขภาวะ** ได้แก่ Ministry of Health Malaysia มีบทบาทในการจัดการบริการสุขภาพถ้วนหน้า การพัฒนาระบบสุขภาพจิต และการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับนโยบายคุณภาพชีวิตและดัชนีความเป็นอยู่ที่ดี

(6) **องค์กรกึ่งอิสระและรัฐวิสาหกิจเชิงสังคม องค์กรเชิงยุทธศาสตร์** เช่น Khazanah Nasional มีบทบาทสนับสนุนโครงการพัฒนาทุนมนุษย์และการจ้างงานเยาวชนผ่านโครงการต่าง ๆ รวมถึงการลงทุนเชิงสังคม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

(7) **บทบาทของภาคเอกชนและภาคประชาสังคม** โดยภาคเอกชนมีบทบาทผ่านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) และความร่วมมือแบบ Public-Private Partnership (PPP) ในการจัดการบริการสาธารณะ ขณะที่องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และองค์กรศาสนา มีบทบาทสำคัญในการให้บริการชุมชน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ และการคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง นอกจากนี้มาเลเซียยังมีองค์กรอิสระและสภาที่ปรึกษาด้านสิทธิมนุษยชน เช่น Human Rights Commission of Malaysia (SUHAKAM) ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมเชิงคุณภาพ จึงกล่าวได้ว่าโครงสร้างการพัฒนาสังคมของมาเลเซียมีลักษณะ “พหุภาคส่วน” หรือ Multi - Sectoral Governance โดยฝ่ายบริหารระดับชาติทำหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์ กระทรวงเชิงสังคมและเศรษฐกิจทำหน้าที่ปฏิบัติ องค์กรตามกฎหมาย และกองทุนเฉพาะด้านทำหน้าที่คุ้มครองความเสี่ยง ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมทำหน้าที่สนับสนุนและเติมเต็มช่องว่าง ซึ่งกลไกทั้งหมดทำงานภายใต้เป้าหมายร่วม คือ การสร้างสังคมที่ครอบคลุม ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในระยะยาว หากพิจารณาตามกลไกการดำเนินงานของภาครัฐหรือส่วนราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอาจมีการดำเนินงานในบางส่วนที่มีความคล้ายคลึงกับการดำเนินงานของประเทศไทย

กล่าวได้ว่าการพัฒนาสังคมของประเทศไทย และ มาเลเซีย มีลักษณะร่วมกันในเชิงโครงสร้าง ในฐานะรัฐแห่งการพัฒนาที่ใช้นโยบายเศรษฐกิจควบคู่กับกลไกสวัสดิการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และลดความเหลื่อมล้ำ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงสถาบัน กลไกเชิงนโยบาย และทิศทางการปฏิรูป ในระยะหลังกลับพบทั้งความสอดคล้องและความแตกต่างในรายละเอียดสำคัญ ดังนี้

5.3.1.1 ความคล้ายคลึงของโครงสร้างระบบหน่วยงานทั้งสองประเทศ มีโครงสร้างรัฐที่จัดตั้ง กระทรวงเฉพาะด้านการพัฒนาสังคม ทำหน้าที่ดูแลกลุ่มเปราะบาง ครอบครัว เด็ก สตรี คนพิการ และผู้สูงอายุ โดยในมาเลเซียหน่วยงานหลักคือ Ministry of Women, Family and Community Development Malaysia ขณะที่ประเทศไทยมี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกลไกหลักในการ ดำเนินนโยบายสังคมระดับชาติ ในด้านระบบประกันสังคม ทั้งสองประเทศ มีระบบกองทุนแรงงานและหลักประกันรายได้ยามชราภาพที่จัดตั้งในลักษณะกึ่งบังคับ โดยมาเลเซีย มี Employees Provident Fund (EPF) และ Social Security Organisation (SOCSO) ขณะที่ไทย มีสำนักงานประกันสังคมและกองทุนบำนาญหลากหลายรูปแบบ เช่น กบข. และกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

ในระดับนโยบายมหภาค ทั้งสองประเทศต่างกำหนดทิศทางผ่านแผนพัฒนามาตรระดับชาติ โดยมาเลเซียใช้กรอบ Malaysia Plan และ Shared Prosperity Vision ขณะที่ไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติเป็นกรอบกำกับเชิงยุทธศาสตร์ กล่าวได้ว่า ในระดับโครงสร้างในการขับเคลื่อนด้าน สังคมไทยและมาเลเซียมีความใกล้เคียงกันในฐานะรัฐที่ผสมผสานระหว่างระบบสวัสดิการแบบมุ่งเป้ากับระบบ ประกันสังคมตามฐานแรงงาน

5.3.1.2 ความแตกต่างเชิงกลไกและแนวทางการปฏิรูป แม้จะมีโครงสร้างใกล้เคียงกัน แต่ความแตกต่างสำคัญปรากฏในระดับกลไกบริหารจัดการและทิศทางการปฏิรูป ดังนี้

(1) การบูรณาการฐานข้อมูลและการกำหนดเป้าหมาย มาเลเซียในช่วงรัฐบาลของ Anwar Ibrahim ให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบฐานข้อมูลครัวเรือนระดับชาติ (PADU) เพื่อใช้กำหนดสิทธิ ประโยชน์และเงินอุดหนุนแบบจำเพาะกลุ่ม (Targeted Subsidy) โดยมุ่งลดการอุดหนุนแบบถ้วนหน้า และปรับไปสู่ระบบที่อิงข้อมูลรายได้จริงของครัวเรือน ในขณะที่ประเทศไทยมีฐานข้อมูลสวัสดิการหลายระบบ เช่น บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ฐานข้อมูลของกระทรวง พม. และระบบประกันสังคม แต่ยังคงอยู่ในลักษณะกระจายศูนย์ และเชื่อมโยงกันบางส่วนมากกว่าการรวมศูนย์แบบเบ็ดเสร็จ ดังนั้น มาเลเซียมีแนวโน้มเคลื่อนสู่ระบบ Data - Driven Welfare Targeting ได้อย่างชัดเจนกว่าประเทศไทย

(2) การปฏิรูปเงินอุดหนุนและภาระการคลัง มาเลเซียกำลังปรับโครงสร้างเงินอุดหนุน พลังงานและสินค้าอุปโภคบริโภค โดยเปลี่ยนจากระบบอุดหนุนแบบครอบคลุมประชากรทั้งหมด ไปสู่การช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มรายได้น้อย เช่น กลุ่ม B40 เพื่อลดภาระงบประมาณ และเพิ่มประสิทธิภาพการ ใช้ กระจายสาธารณะ ขณะที่ประเทศไทยยังคงใช้แนวทางผสมผสานระหว่างมาตรการเฉพาะกลุ่มและมาตรการกึ่งถ้วน หน้าในบางช่วงเวลา โดยเฉพาะในบริบทวิกฤตเศรษฐกิจหรือภาวะเงินเฟ้อ ดังนั้นแนวโน้มของมาเลเซีย จึงสะท้อนการมุ่งสู่ Fiscal Consolidation Through Targeting หรือการปรับฐานะทางการคลังของรัฐ ให้มั่นคง โดยใช้วิธีมุ่งช่วยเหลือหรือใช้งบประมาณแบบเจาะจงกลุ่มเป้าหมายแทนการให้แบบถ้วนหน้าในระดับ โครงสร้าง

(3) มิติทางสังคมและชาติพันธุ์ บริบทเชิงโครงสร้างของมาเลเซียมีความเชื่อมโยงกับนโยบายด้านชาติพันธุ์ในอดีต เช่น นโยบายสนับสนุนกลุ่ม Bumiputera ซึ่งมีอิทธิพลต่อการออกแบบระบบการกระจายทรัพยากรในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา แม้ในปัจจุบันแนวคิดเชิง Need – Based หรือการกำหนดนโยบายหรือการให้ความช่วยเหลือโดยพิจารณาจากระดับความจำเป็นของแต่ละกลุ่มจะได้รับการเน้นย้ำมากขึ้น ขณะที่ประเทศไทยไม่มีมิติชาติพันธุ์เป็นแกนหลักของนโยบายเศรษฐกิจและสังคมในระดับเดียวกัน ทำให้การออกแบบสวัสดิการมีฐานคิดแตกต่างกันในเชิงประวัติศาสตร์การเมือง

ดังนั้นในมิติบทบาทของภาครัฐทั้งประเทศไทย และประเทศมาเลเซียมีความคล้ายคลึงกันในระดับโครงสร้างสถาบันและเครื่องมือพื้นฐานของรัฐสวัสดิการ ได้แก่ กระทรวงด้านสังคม ระบบประกันสังคม และมาตรการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างสำคัญปรากฏในระดับกลไกการบริหารและการปฏิรูปเชิงโครงสร้างโดยเฉพาะด้านการบูรณาการฐานข้อมูล การกำหนดเป้าหมายเชิงรายได้ และการปรับโครงสร้างเงินอุดหนุนเพื่อเสถียรภาพการคลัง ซึ่งหากพิจารณาในเชิงโครงสร้างในการออกแบบนโยบาย อาจกล่าวได้ว่าทั้งสองประเทศมีความใกล้เคียงกันในฐานะรัฐพัฒนาที่มีระบบสวัสดิการแบบผสมผสาน แต่ในเชิงพลวัตการปฏิรูป มาเลเซียกำลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบสวัสดิการที่เน้นข้อมูลและการกำหนดเป้าหมายเชิงประสิทธิภาพอย่างเข้มข้นมากขึ้นในช่วงปัจจุบัน

5.3.2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และภาคเอกชน

การพัฒนาสังคมของประเทศมาเลเซียดำเนินการภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ระดับชาติ ได้แก่ Shared Prosperity Vision 2030 ซึ่งเป็นแผนแม่บทระยะยาวด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีเป้าหมายหลักในการยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมภายในปี ค.ศ. 2030 โดยมุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำ การกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ และการสร้างความครอบคลุมทางสังคมโดยเฉพาะในกลุ่มรายได้น้อย B40 และกลุ่มเปราะบาง ภายใต้กรอบดังกล่าว การพัฒนาสังคมของมาเลเซียมีลักษณะเป็นระบบการบริหารจัดการแบบหลายภาคส่วน โดยภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนได้รับการวางบทบาทในฐานะหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกับภาครัฐ ในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และการเสริมสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุม

5.3.2.1 ภาคประชาสังคมของมาเลเซีย (Civil Society Organizations: CSOs)

ประกอบด้วยองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) องค์กรสิทธิมนุษยชน องค์กรสตรี องค์กรศาสนา องค์กรสวัสดิการ และกิจการเพื่อสังคม ซึ่งจดทะเบียนภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น Societies Act 1966 และ Companies Act 2016 ในกรณีกิจการเพื่อสังคม โดยองค์กรภาคประชาสังคมของมาเลเซียมีบทบาทสำคัญใน 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) การให้บริการทางสังคม (Service Delivery) 2) การผลักดันเชิงนโยบาย (Policy Advocacy) และ 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Civic Engagement)

(1) เครือข่ายการขับเคลื่อนในระดับชาติด้าน SDGs กลไกสำคัญที่สะท้อนการบูรณาการภาคประชาสังคมกับนโยบายระดับชาติ คือ Malaysia CSO-SDG Alliance ซึ่งเป็นเครือข่ายของ NGOs สถาบันวิชาการ Think Tanks และ Social Enterprises ที่ทำงานเชื่อมโยงกับรัฐบาลในการขับเคลื่อนเป้าหมาย SDGs โดยมีพันธกิจและแนวทางดำเนินงานของเครือข่ายในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการกำหนดและติดตามนโยบายสาธารณะทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่นดำเนินการผลักดันการบูรณาการ SDGs ในระดับพื้นที่ การจัดทำรายงานคู่ขนาน และการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำ Voluntary National Review (VNR) การสร้างเวทีหารือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

รวมถึงการพัฒนาศักยภาพองค์กรฐานรากในระดับรัฐ ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะของภาคประชาสังคมในฐานะกลไกกลางระหว่างรัฐกับประชาชน

(2) **องค์กรด้านสิทธิมนุษยชนและความเสมอภาค** มีบทบาทเชิงนโยบายทางสังคม และมุ่งเน้นการสร้างพื้นที่สาธารณะ และการกำหนดวาระทางสังคมในประเด็นสิทธิ ความเท่าเทียม และธรรมาภิบาล ได้แก่ 1) Suara Rakyat Malaysia (SUARAM) ดำเนินการด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการเฝ้าระวังการใช้อำนาจรัฐ ผ่านการจัดทำรายงานประจำปี การวิจัย และการรณรงค์เชิงสาธารณะ 2) All Women's Action Society (AWAM) มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ และการคุ้มครองผู้หญิงจากความรุนแรง โดยดำเนินงานด้านการให้คำปรึกษา การให้ความรู้ และการผลักดันการปรับปรุงกฎหมาย และ 3) National Human Rights Society (HAKAM) ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล ผ่านการจัดสัมมนา การให้ความรู้ และการสนับสนุนการปฏิรูปกฎหมาย

(3) **องค์กรสวัสดิการและการพัฒนาศักยภาพชุมชน** ในมิติการให้บริการทางสังคมโดยตรง ซึ่งเน้นการดำเนินงานเชิงพื้นที่ และมีสถานะเป็นผู้ให้บริการแนวหน้าซึ่งทำงานใกล้ชิดกับชุมชน และช่วยเติมเต็มช่องว่างของบริการภาครัฐ อาทิ SOLS Foundation ดำเนินงานด้านการศึกษา ทักษะอาชีพ และการพัฒนาเยาวชนในกลุ่มรายได้น้อย โดยเน้นแนวคิดการเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ และ Ti-Ratana Welfare Society การให้บริการที่พักพิง การศึกษา และการดูแลกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กกำพร้า ผู้สูงอายุ และผู้หญิงที่ประสบความรุนแรง ผ่านศูนย์บริการและเครือข่ายอาสาสมัคร

5.3.2.2 ภาคประชาชนและการมีส่วนร่วมระดับฐานราก การมีส่วนร่วมของประชาชนในมาเลเซียมีลักษณะหลากหลาย ทั้งในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จึงทำให้บทบาทของภาคประชาชนครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดลำดับความสำคัญของปัญหาในพื้นที่การเข้าร่วมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ ไปจนถึงการจัดการทรัพยากร และกิจกรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยลักษณะสำคัญของภาคประชาชนมาเลเซีย คือ การผสมผสานกลไกของรัฐกับโครงสร้างศาสนา และชุมชนในการจัดสวัสดิการ ซึ่งช่วยเสริมฐานการคุ้มครองทางสังคมในระดับพื้นที่ และเพิ่มความครอบคลุมของการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง อาทิ คณะกรรมการชุมชนระดับท้องถิ่น องค์กรศาสนา (โดยเฉพาะองค์กรอิสลามที่บริหารจัดการกองทุนชะกาต) และเครือข่ายอาสาสมัครและกลุ่มช่วยเหลือชุมชนเมือง

5.3.2.3 ภาคเอกชนและกิจกรรมเพื่อสังคม ภาคเอกชนของมาเลเซียมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะผ่านกลไกความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) และแนวคิด ESG (Environmental, Social and Governance)

(1) ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) บริษัทเอกชนขนาดใหญ่ ดำเนินโครงการด้านทุนการศึกษาและการพัฒนาทักษะ การพัฒนาชุมชนชนบท การสนับสนุนองค์กร NGO การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กลุ่มเปราะบาง แนวโน้มปัจจุบันคือการบูรณาการมิติทางสังคมเข้ากับยุทธศาสตร์องค์กรในระยะยาว

(2) กลไกตลาดทุนเพื่อสังคม กลไกสำคัญด้านการเงินเพื่อสังคมได้รับการส่งเสริมผ่าน Securities Commission Malaysia ซึ่งริเริ่มโครงการ Social Exchange Pilot Programme โดยวัตถุประสงค์หลักของโครงการ คือ การเปิดโอกาสให้ NGOs และ Social Enterprises เข้าถึงแหล่งทุน การส่งเสริมการระดมทุนผ่านกลไกตลาดทุน การพัฒนาระบบการวัดผลกระทบทางสังคม ซึ่งแนวทางดังกล่าวสะท้อนการสร้างระบบนิเวศการเงินเพื่อสังคมที่ผสมผสานภาคเอกชนเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาทางสังคมอย่างเป็นระบบ

กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และภาคเอกชนของประเทศมาเลเซียในการพัฒนาสังคมมีลักษณะเป็นระบบหลายภาคส่วนซึ่งประกอบด้วย ภาคประชาสังคมในฐานะผู้ให้บริการและผู้ผลักดันเชิงนโยบาย ภาคประชาชนในฐานะฐานรากของการจัดการชุมชน และการมีส่วนร่วมทางสาธารณะ ภาคเอกชนในฐานะผู้สนับสนุนทรัพยากร การลงทุนเพื่อสังคม และกลไกการเงินเพื่อการพัฒนา กลไกดังกล่าวเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติของมาเลเซียและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสะท้อนรูปแบบการพัฒนาสังคมที่เน้นการมีส่วนร่วม (Participatory Development) และความร่วมมือข้ามภาคส่วน (Cross-Sector Collaboration)

5.3.3 การกระจายอำนาจของส่วนราชการในการบริหาร

ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศราชาณาจักรแบบสหพันธรัฐซึ่งการบริหารราชการแผ่นดินถูกจัดแบ่งออกเป็น 3 ระดับหลัก ได้แก่ รัฐบาลกลาง (Federal Government) รัฐบาลรัฐ (State Governments) และรัฐบาลท้องถิ่น (Local Authorities / Local Government)

ระบบดังกล่าวสะท้อนหลักการ การกระจายอำนาจซึ่งในการบริหารประเทศมาเลเซียประกอบด้วยรูปแบบของการย้ายอำนาจภายในองค์กร ซึ่งเป็นการมอบหมายอำนาจ และหน้าที่จากรัฐบาลกลางไปยังหน่วยงานในระดับรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อปฏิบัติการจริงในพื้นที่ และการถ่ายโอนอำนาจ คือ การถ่ายโอนอำนาจหน้าที่บางอย่างให้หน่วยการบริหารที่มีความเป็นอิสระทางองค์กร เพื่อให้สามารถตัดสินใจและดำเนินงานได้ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากขึ้น ในบริบทของมาเลเซีย งานด้านบริการสาธารณะ เช่น การจัดการขยะ การจัดการถนน การอนุญาตใบอนุญาต การจัดการบริการชุมชน และงานพัฒนาในระดับพื้นที่บางด้าน ได้ถูกถ่ายโอนไปยังรัฐบาลท้องถิ่นภายใต้กรอบกฎหมายเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารจัดการในระดับพื้นที่

5.3.3.1 ระดับรัฐบาลกลาง ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของนโยบายและการกำหนดกรอบการดำเนินงานระดับชาติ มีบทบาทหลักในการกำหนดทิศทางโครงสร้างและมาตรฐานของการบริหาร รวมถึงการประสานการพัฒนาทางสังคมและกิจกรรมระดับประเทศ โดยมีกลไกการดำเนินงานดังนี้

(1) National Council for Local Government (NCLG) หน่วยงานระดับรัฐบาลกลางที่มีบทบาทสำคัญในการประสานงานนโยบาย และโครงสร้างของการบริหารในระดับรัฐ และท้องถิ่น คือ คณะกรรมการระดับชาติว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น หรือ National Council for Local Government (NCLG) ซึ่งจัดตั้งขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญมาเลเซีย เพื่อให้การประสานระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลรัฐเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานและกฎหมายขององค์กรปกครองท้องถิ่นโดยมีประธานเป็นรองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย โดยบทบาทและพันธกิจหลักของ NCLG คือ การประสานและกำหนดนโยบายระดับชาติ ด้านการบริหารท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ เสนอคำแนะนำต่อรัฐบาลกลางและรัฐบาลรัฐเกี่ยวกับพระราชบัญญัติท้องถิ่น การสร้างความสอดคล้องของนโยบาย/กฎหมายในระดับรัฐเพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันในการบริหารท้องถิ่น

รวมทั้งการเป็นกลไกใกล้ชิดและประสานข้อพิพาทระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลรัฐในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรและบทบาทหน้าที่ โดยสามารถกล่าวได้ว่า NCLG ทำให้การกระจายอำนาจมีลักษณะเป็นโครงสร้างความร่วมมือที่ต้องอาศัยการปรึกษาระหว่างหน่วยงานรัฐมากกว่าการมอบอำนาจโดยสิทธิอิสระเต็มรูปแบบ

(2) หน่วยงานพัฒนาระบบบริหารราชการกลาง ในระดับรัฐบาลกลางยังมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านการบริหารและปฏิรูประบบราชการเพื่อรองรับการกระจายอำนาจอย่างเป็นระบบ เช่น Malaysian Administrative Modernisation and Management Planning Unit (MAMPU) หน่วยงานภายใต้กรมนายกรัฐมนตรีที่มีหน้าที่ในการพัฒนาการบริหารจัดการของหน่วยราชการ โดยเน้นการยกระดับระบบการทำงาน การประสานการบริหารระดับชาติกับระดับท้องถิ่น และการวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างราชการให้สามารถรับมือกับการกระจายอำนาจได้อย่างเหมาะสม

5.3.3.2 รัฐบาลรัฐ (State Governments) โดยรัฐบาลรัฐมีอำนาจหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐสามารถกำหนดนโยบายและบริหารกิจการของรัฐเองได้ โดยเฉพาะเรื่องที่ดินและทรัพยากรในพื้นที่ การพัฒนาท้องถิ่น การกำกับดูแลองค์กรปกครองท้องถิ่น และกิจการเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมในเขตของรัฐ ซึ่งรัฐทำหน้าที่เป็นกลไกกลาง ระหว่างรัฐบาลกลางกับราชการท้องถิ่น โดยมีอำนาจพิจารณาแนวทางนโยบายสำหรับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนภายในรัฐนั้น ๆ และตรวจตราการบริหารขององค์กรท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายของรัฐและนโยบายแห่งชาติ

5.3.3.3 ระดับรัฐบาลท้องถิ่น หรือ องค์กร ปฏิบัติการ และบทบาทเชิงสังคม ถือเป็นกลไกการบริหารในระดับล่างสุดของการกระจายอำนาจในการบริหารของมาเลเซียคือ องค์กรปกครองท้องถิ่น ซึ่งแบ่งตามประเภทพื้นที่และลักษณะการพัฒนาเป็น สภาเมือง สภาเทศบาล และสภาอำเภอ จำนวนทั้งสิ้นรวมประมาณ 149 หน่วยงานทั่วประเทศ โดยรัฐบาลท้องถิ่นมีภารกิจและวิสัยทัศน์ ดังนี้

- การบริการพื้นฐานสาธารณะ ดำเนินการรับผิดชอบการจัดการระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น สาธารณสุข การจัดการขยะ และระบบบำบัดน้ำเสีย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่
- การพัฒนาชุมชน การกำหนดและดำเนินโครงการพัฒนาในระดับพื้นที่ เช่น การสนับสนุนกิจกรรมชุมชน การพัฒนาพื้นที่สาธารณะ และการวางแผนการใช้ที่ดินในระดับท้องถิ่น
- การจัดเก็บรายได้ในเขต การออกใบอนุญาต กำกับดูแลธุรกิจในพื้นที่ และจัดเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการบริหารท้องถิ่นเอง
- การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งถือเป็นกลไกที่ใกล้ชิดกับประชาชนและรับผิดชอบในการดำเนินการที่ตอบโจทย์บริบทพื้นที่ รวมถึงเป็นหน่วยที่รับฟังและสะท้อนความต้องการของประชาชนต่อโครงสร้างระดับสูงกว่า

อย่างไรก็ตามองค์กรปกครองท้องถิ่นในมาเลเซีย ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรง แต่ผู้ทรงคุณวุฒิและคณะกรรมการสภาจะได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐบาลรัฐ ทำให้บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับโครงสร้างทางการเมืองยังจำกัด เมื่อเทียบกับโมเดลแบบมีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น เมื่อพิจารณาโครงสร้างการกระจายอำนาจสู่ระดับท้องถิ่นของประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย ต่างมีเป้าหมายร่วมกันในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ และการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน แต่เมื่อพิจารณาในเชิงสถาบันและกลไกการได้มาซึ่งอำนาจขององค์กรปกครองท้องถิ่น พบว่าทั้งสองประเทศมีความแตกต่างเชิงโครงสร้างที่สำคัญ โดยเฉพาะในมิติของความเป็นอิสระทางการเมืองท้องถิ่น และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

○ โครงสร้างองค์กรปกครองท้องถิ่นของมาเลเซีย โดยประเทศมาเลเซีย องค์กรปกครองท้องถิ่น ถือเป็นหน่วยบริหารระดับล่างสุดของระบบสหพันธรัฐ ประกอบด้วย สภาเมือง สภาเทศบาล และสภาอำเภอ ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีภารกิจหลักด้านบริการสาธารณะ การพัฒนาชุมชน การควบคุมการใช้ที่ดิน และการจัดเก็บรายได้ท้องถิ่น โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลรัฐ ซึ่งผู้บริหาร และสมาชิกสภาท้องถิ่นของมาเลเซีย ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน แต่ได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐบาลรัฐตามกฎหมายท้องถิ่น ส่งผลให้โครงสร้างการกระจายอำนาจของมาเลเซียมีลักษณะเป็นการกระจายอำนาจเชิงบริหาร เกิดการกำกับควบคุมจากระดับรัฐค่อนข้างสูง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นอาจไม่ได้มีส่วนร่วมในมิติการเลือกผู้มาขับเคลื่อนการบริหารด้วยตนเอง

ในขณะที่ประเทศไทยได้พัฒนาระบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้หลักการกระจายอำนาจเชิงการเมืองควบคู่กับเชิงบริหาร โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลัก ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา (รูปแบบพิเศษ) โดยผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคลมหาชนที่มีความเป็นอิสระในระดับหนึ่ง และมีกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับพื้นที่ที่ชัดเจนกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยมีการถ่ายโอนอำนาจเชิงการเมืองลงสู่ท้องถิ่นมากกว่า แม้องค์กรท้องถิ่นยังคงอยู่ภายใต้การกำกับของกระทรวงมหาดไทย แต่มีพื้นที่ในการตัดสินใจเชิงนโยบายท้องถิ่นกว้างกว่าในเชิงกฎหมายและการเมือง แม้ระบบการกระจายอำนาจของมาเลเซียจะไม่ได้ถ่ายโอนอำนาจท้องถิ่นในลักษณะของอำนาจบริหารอย่างเต็มรูปแบบ แต่โครงสร้างดังกล่าวยังเอื้อต่อการพัฒนาสังคมในหลายมิติ ดังนี้

○ การจัดบริการสาธารณะในระดับพื้นที่ ด้วยหน้าที่ด้านสาธารณสุข ปโภค และบริการพื้นฐาน องค์กรท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับชุมชน ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการเชิงสังคมได้ตรงจุด

○ การมีส่วนร่วมของประชาชน ถึงแม้จะเป็นการแต่งตั้ง แต่บทบาทขององค์กรท้องถิ่นในฐานะตัวแทนของพื้นที่ช่วยให้เสียงของประชาชนสามารถสะท้อนสู่ระดับราชการที่สูงขึ้น

○ การสนับสนุนการพัฒนา การกำหนดนโยบายระดับรัฐและระดับกลาง ผ่านคณะกรรมการเช่น NCLG อนุญาตให้การพัฒนาเชิงสังคม เช่น การวางผังเมือง การบริหารสิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของชุมชน เป็นไปอย่างสอดคล้องและมีมาตรฐานระดับชาติ

5.3.4 เทคโนโลยีและการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมภายใต้การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลของมาเลเซียได้มีการกำหนดอย่างเป็นระบบผ่านนโยบายระดับชาติที่นำเอาการเติบโตทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาสังคมเข้าด้วยกัน โดยกรอบเชิงนโยบายสำคัญ คือ Malaysia Digital Economy Blueprint (MyDIGITAL) ซึ่งเป็นแผนแม่บทเชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งผลักดันประเทศสู่การเป็นเศรษฐกิจดิจิทัลที่ครอบคลุมและยั่งยืนภายในปี 2030 และ National Digital Economy and 4IR Council ที่อยู่ภายใต้การกำกับของนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นคณะกำกับดูแลยุทธศาสตร์ดิจิทัลทั้งระบบเพื่อบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ โดย MyDIGITAL เน้นการสร้างสังคมดิจิทัลที่ครอบคลุมทั้งระบบ โดยมีเป้าหมายในการขจัดช่องว่างทางดิจิทัลให้สมาชิกในสังคมสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเท่าเทียม รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบบริการดิจิทัล และทักษะของประชากรให้พร้อมกับยุคเทคโนโลยี

5.3.4.1 หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาสังคม

(1) กระทรวงดิจิทัล (Ministry of Digital Malaysia) องค์กรซึ่งมีหน้าที่ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลของประเทศในรูปแบบองค์รวม และครอบคลุม โดยคำนึงถึงความเชื่อถือได้ ความโปร่งใส และความยั่งยืนของระบบดิจิทัลทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยดำเนินการส่งเสริมการบริหารจัดการและนำนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในภาครัฐและสังคม พัฒนาระบบบริการดิจิทัลของรัฐให้มีประสิทธิภาพและเข้าถึงง่ายสำหรับประชาชน การเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อจัดช่องว่างทางการเข้าถึง การยกระดับศักยภาพบุคลากรและประชาชนให้มีทักษะดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 รักษาความปลอดภัยของข้อมูล และสร้างความไว้วางใจของประชาชนต่อระบบดิจิทัล ควบคู่กับการดำเนินงานด้านสังคมในการปรับปรุงบริการสาธารณะสำคัญให้สามารถเข้าถึงผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น ระบบข้อมูลสุขภาพ การศึกษา และสวัสดิการสังคม และสนับสนุนการจัดทำดัชนีชี้วัดความครอบคลุมดิจิทัล เช่น MyIKD เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างด้านการเข้าถึงและผลักดันแนวทางลดความไม่เท่าเทียมทางดิจิทัล

(2) MyDIGITAL Corporation หน่วยงานภายใต้กระทรวงดิจิทัล มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและตรวจติดตามยุทธศาสตร์ดิจิทัลของประเทศ โดยดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์ MyDIGITAL เพื่อส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจดิจิทัล และการรวมเทคโนโลยีในทุกภาคส่วนของสังคม และมีบทบาทสำคัญในการเป็นหน่วยงานบริหารเชิงเปลี่ยนแปลงที่ประสานงานโครงการดิจิทัลระดับชาติ ร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น UNDP ในการพัฒนาเครื่องมือวัดและแนวทางส่งเสริมความครอบคลุมด้านดิจิทัล โดยในมิติการดำเนินงานด้านสังคม ดำเนินการสร้างเครื่องมือวัดผลความสามารถและช่องว่างในการเข้าถึงเทคโนโลยีของประชาชนในทุกกลุ่มสังคม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งรัฐ เอกชน และประชาสังคมในการพัฒนาโครงการดิจิทัล และการสนับสนุนการนำข้อมูลเชิงนโยบายมาขับเคลื่อนมาตรการลดความเหลื่อมล้ำด้านดิจิทัล

(3) Malaysia Digital Economy Corporation (MDEC) ดำเนินการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ โดยสนับสนุนการลงทุนด้านเทคโนโลยี และการสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมดิจิทัล เสริมสร้างความสามารถและการเข้าถึงโอกาสด้านดิจิทัลให้แก่ธุรกิจและประชาชน โดยเฉพาะผู้ประกอบการและแรงงานในระบบเศรษฐกิจดิจิทัล การจัดการพื้นที่เทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น Multimedia Super Corridor (MSC Malaysia) เพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนานวัตกรรมเชิงสังคมและเทคโนโลยี และดำเนินงานด้านสังคมในมิติส่งเสริมการสร้างงานดิจิทัลให้ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและ MSMEs สนับสนุนโครงการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะดิจิทัลเพื่อเสริมโอกาสในการเข้าร่วมเศรษฐกิจดิจิทัลของทุกกลุ่มสังคม

(4) National Digital Department (JDN) และ GovTech Framework หน่วยงานซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลักดันการใช้ดิจิทัลเพื่อปรับปรุงบริการของภาครัฐให้เป็นระบบแบบบูรณาการทั่วประเทศ ภายใต้แนวคิด Whole-of-Government (WoG) โดย JDN ดำเนินการตามโมเดล GovTech ที่ประสานงานบริการดิจิทัลระหว่างหน่วยงานของรัฐทั้งหมดเพื่อให้บริการสาธารณะมีความเชื่อมโยงและเข้าถึงง่าย และมีระบบข้อมูลกลางที่รวมบริการต่าง ๆ เช่น ข้อมูลประชาชน ข้อมูลธุรกิจ และการแจ้งเตือนที่สำคัญ เพื่อเพิ่มความสะดวกของบริการสาธารณะของรัฐผ่านช่องทางดิจิทัล รวมถึงการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อยกระดับการบริการสาธารณะที่ตอบโจทย์ชีวิตประชาชน เช่น การศึกษา การจัดงาน และบริการสวัสดิการต่าง ๆ การจัดการข้อมูลเกี่ยวกับสถานะสังคมและสิทธิประโยชน์ของประชาชนเชื่อมโยงกับบริการของรัฐเพื่อให้สามารถวางแผนและตอบสนองความต้องการประชาชนได้ดีขึ้น ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาสังคม ดังนี้

○ การสร้างสังคมดิจิทัลที่ครอบคลุม (Digital Inclusion) โดยเป้าหมายหนึ่งของ MyDIGITAL และ MyIKD คือ การวัดและลดช่องว่างทางดิจิทัล ทั้งในด้านการเข้าถึงระบบพื้นฐาน ความสามารถด้านทักษะดิจิทัลและการยอมรับเทคโนโลยีของประชากรทุกกลุ่ม เพื่อไม่ให้เกิดความไม่เท่าเทียมในสังคม

○ การปรับปรุงบริการสาธารณะผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ระบบดิจิทัลที่พัฒนาขึ้น เช่น แพลตฟอร์มบริการรวมของรัฐ มีเป้าหมายให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น เช่น การลงทะเบียนบริการ การชำระค่าธรรมเนียมสาธารณะ หรือข้อมูลสุขภาพและการศึกษา ซึ่งช่วยเพิ่มความสะดวกและลดความซับซ้อนของการติดต่อราชการผ่านระบบดิจิทัล

○ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเชื่อมต่อดิจิทัล เช่น โครงการของ JENDELA ที่เกี่ยวข้องกับการขยายโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลทั่วประเทศ โดยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้พื้นที่ชนบทและชุมชนห่างไกลสามารถเข้าถึงการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้อย่างเสถียรและมีค่าใช้จ่ายที่สมเหตุสมผล ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการใช้บริการดิจิทัลสาธารณะ และการศึกษาออนไลน์

○ การนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการบริหารภาครัฐ โดยการใช้เทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) บล็อกเชน คลาวด์คอมพิวติ้ง และ IoT ในหน่วยงานภาครัฐเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบริการสาธารณะ เช่น ระบบอัตโนมัติในกระบวนการจัดการข้อมูลประชาชน ระบบวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวางแผนนโยบาย และระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อรองรับการให้บริการที่ทันสมัยและปลอดภัยต่อผู้ใช้

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้ในมาเลเซียมีความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายระดับชาติกับการปฏิบัติของหน่วยงานโดยตรง ผ่านการจัดตั้งสถาบันและกลไกระบบดิจิทัลที่ชัดเจน เช่น กระทรวงดิจิทัล MyDIGITAL, MDEC และระบบ WoG ของ JDN ซึ่งทำให้การพัฒนาสังคมภายในประเทศไม่ได้มองแค่เศรษฐกิจดิจิทัล แต่ครอบคลุมการสร้างสังคมที่เข้าถึงบริการอย่างเสมอภาค ลดช่องว่างทางดิจิทัล และพัฒนาศักยภาพของประชากรทุกกลุ่มอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณามิติการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาสังคมระหว่างประเทศมาเลเซียและประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยและมาเลเซียมีทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ที่คล้ายคลึงกันในระดับแนวคิด แต่แตกต่างกันในระดับโครงสร้างการขับเคลื่อนและการบูรณาการเชิงระบบ

กรณีของประเทศไทยการขับเคลื่อนการพัฒนาดิจิทัลเพื่อสังคมถูกออกแบบภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ระดับชาติ โดยเฉพาะแผนแม่บท Malaysia Digital Economy Blueprint (MyDIGITAL) ซึ่งกำหนดเป้าหมายเชิงบูรณาการระหว่างเศรษฐกิจดิจิทัลกับสังคมดิจิทัลที่ครอบคลุมอย่างชัดเจน โครงสร้างการกำกับดูแลมีลักษณะรวมศูนย์เชิงยุทธศาสตร์ผ่าน National Digital Economy and 4IR Council ที่อยู่ภายใต้การกำกับของนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้การกำหนดทิศทาง การติดตามผล และการประสานงานระหว่างหน่วยงานมีความเชื่อมโยงค่อนข้างสูง นอกจากนี้ มาเลเซียยังให้ความสำคัญกับ หน่วยงานบริหารเชิงเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะ MyDIGITAL Corporation และ Malaysia Digital Economy Corporation (MDEC) ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับโครงการ และระบบนิเวศดิจิทัล ขณะเดียวกัน National Digital Department (JDN) ภายใต้กรอบ GovTech และแนวคิด Whole-of-Government (WoG) ได้ผลักดันการบูรณาการบริการภาครัฐผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลกลาง ทำให้การพัฒนาบริการสังคมดิจิทัลของมาเลเซียมีลักษณะเป็นระบบเดียวกันอย่างชัดเจน

ขณะที่ประเทศไทยแม้จะมีกรอบนโยบายสำคัญ เช่น Thailand 4.0 และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม แต่โครงสร้างการขับเคลื่อนมีลักษณะกระจายบทบาทระหว่างหลายหน่วยงาน โดยมีกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นหน่วยงานหลักด้านนโยบายดิจิทัล ขณะที่การพัฒนารัฐบาลดิจิทัลเชิงระบบดำเนินการผ่าน สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (DGA) และหน่วยงานภาคส่วนอื่น ๆ เช่น สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งรับผิดชอบการส่งเสริมอุตสาหกรรมและทักษะดิจิทัล ส่งผลทำให้ความแตกต่างเชิงโครงสร้างที่สำคัญประการหนึ่งคือ มาเลเซียมีการวางศูนย์บัญชาการดิจิทัลระดับชาติที่เชื่อมโยงยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคมไว้ภายใต้กรอบเดียวอย่างชัดเจน ขณะที่ประเทศไทยยังคงมีลักษณะการกำกับแบบ Multi - Agency Governance แม้จะเอื้อต่อความยืดหยุ่นเชิงนโยบาย แต่ในเชิงระบบอาจทำให้ความเป็นเอกภาพของระบบดิจิทัลภาครัฐเกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป

5.3.5 โครงการ/กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม

การขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคมของประเทศมาเลเซียโดยส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาส่งเสริมสวัสดิการที่กลุ่ม B40 ได้รับจากรัฐบาลมาเลเซีย อาทิ

5.3.5.1 Sumbangan Tunai Rahmah (STR) เงินช่วยเหลือโดยตรงสำหรับครัวเรือนรายได้น้อยโดยรัฐจะดำเนินการให้การช่วยเหลือเยียวยาครอบครัวโดยตรงและมอบให้กับครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและปานกลาง รวมถึงผู้สูงอายุและคนโสดที่เข้าข่าย โดยในปี พ.ศ. 2569 มีกำหนดการจ่ายเงินในวันที่ 20 มกราคม 2569 เป็นต้นไป โดยกลุ่มเป้าหมายครอบคลุมผู้รับสิทธิ์ประมาณ 5 ล้านคน รวมครัวเรือนและผู้สูงอายุโดยใช้งบประมาณในเฟสแรกกว่า 1.1 พันล้านริงกิต หรือประมาณ 7.7 พันล้านบาท ถึง 8.7 พันล้านบาท โดยจำนวนเงิน ในระยะแรก คือ กลุ่มผู้มีสิทธิ์จะได้รับเงินระหว่าง 100 – 500 ริงกิต ตามเกณฑ์รายได้และจำนวนบุตร นอกจากนี้มีเกณฑ์การรับสิทธิ์เบื้องต้นโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มครัวเรือน ที่มีรายได้รวมต่อเดือนไม่เกิน 5,000 ริงกิต หรือประมาณ 38,000 บาท 2) กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีคู่สมรส ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และมีรายได้ตามเกณฑ์ และ 3) กลุ่มคนโสด อายุ 21-59 ปี หรือ 19 ปีขึ้นไป หากเป็นคนพิการ ที่มีรายได้ไม่เกิน 2,500 ริงกิตต่อเดือน หรือประมาณ 19,800 - 19,900

นอกเหนือจากเงินสด STR แล้วรัฐบาลมาเลเซียยังมีโครงการ Sumbangan Asas Rahmah (SARA) ซึ่งเป็นเงินช่วยเหลือเพิ่มเติมสำหรับซื้อสินค้าจำเป็น เช่น ข้าวสาร น้ำมันพืช เมื่อพิจารณาโครงการเกี่ยวกับเงินสวัสดิการของประเทศไทยพบว่า ในบริบทของประเทศไทย มาตรการ Sumbangan Asas Rahmah (SARA) ของมาเลเซียมีลักษณะเชิงนโยบายที่ใกล้เคียงกับการให้ความช่วยเหลือผ่าน “บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” ซึ่งดำเนินการภายใต้การกำกับของ กระทรวงการคลัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมความมั่นคงในการดำรงชีพของผู้มีรายได้น้อยผ่านการสนับสนุนวงเงินสำหรับซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งความสอดคล้องที่สำคัญระหว่าง SARA กับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐอยู่ที่การออกแบบเครื่องมือเชิงนโยบายในลักษณะการให้สิทธิแบบมีเงื่อนไขการใช้จ่าย กล่าวคือรัฐมิได้โอนเงินสดให้ผู้รับสิทธิ์ทั้งหมด แต่กำหนดกรอบการใช้ประโยชน์ผ่านระบบบัตรหรือแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อให้เงินช่วยเหลือถูกใช้ไปกับสินค้าจำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น อาหารและสินค้าอุปโภคพื้นฐาน อันสะท้อนแนวคิดนโยบายที่มุ่งคุ้มครองความเป็นอยู่ขั้นต่ำของครัวเรือนรายได้น้อย ควบคู่กับการกำกับประสิทธิภาพของการใช้จ่ายภาครัฐ

อย่างไรก็ดีในเชิงโครงสร้างดิจิทัล มาเลเซียใช้การผูกวงเงิน SARA เข้ากับบัตรประชาชนอิเล็กทรอนิกส์ MyKad ซึ่งเป็นโครงสร้างบัตรเนกประสงค์ระดับชาติที่เชื่อมโยงข้อมูลภาครัฐหลายระบบไว้ในบัตรเดียว ขณะที่ประเทศไทยใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นเครื่องมือเฉพาะด้านสวัสดิการสังคม ทำให้ระดับการบูรณาการข้อมูลและสถาปัตยกรรมแพลตฟอร์มของรัฐมีลักษณะแตกต่างกันในเชิงระบบ แม้จะมีเป้าหมายเชิงสังคมที่ใกล้เคียงกันก็ตาม

5.3.5.2 MySalam โครงการประกันสุขภาพและเงินชดเชยเมื่อเจ็บป่วยฟรี ที่รัฐบาลมาเลเซียริเริ่มเพื่อให้การปกป้องทางสุขภาพแก่ประชากรในกลุ่มรายได้ล่าง โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อยและอยู่ในภาวะเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคร้ายแรง โดยโครงการนี้ถูกออกแบบให้เป็นระบบประกันสุขภาพแบบฟรี ที่ให้สิทธิการคุ้มครองโดยไม่ต้องเสียค่าเบี้ยประกันเอง โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2019 ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลกลางและจัดตั้งกองทุนประกัน MySalam Trust Fund เพื่อรองรับสิทธิประโยชน์ของผู้มีคุณสมบัติ ซึ่งสะท้อนถึงหลักการพัฒนาสังคมที่อยู่ภายใต้กรอบการเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาลมาเลเซีย โดยเฉพาะการสร้างระบบคุ้มครองทางสุขภาพแบบครอบคลุมสำหรับกลุ่มฐานรากเพื่อลดภาระค่ารักษาพยาบาลและปัจจัยเสี่ยงทางการเงินที่เกิดจากการเจ็บป่วยซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบสวัสดิการสังคมยุคใหม่ที่พัฒนาให้เข้ากับบริบทของสังคมปัจจุบัน โดยการเข้าถึงโครงการ mySalam ผู้มีสิทธิไม่ต้องสมัครแยกต่างหาก หากอยู่ในกลุ่มรับสิทธิประโยชน์จากโครงการสวัสดิการรายได้อื่น ๆ ของรัฐบาล เช่น โปรแกรมเงินช่วยเหลือ B40 ระบบจะทำการผูกสิทธิ์ให้โดยอัตโนมัติ ซึ่งช่วยลดอุปสรรคด้านการเข้าถึงสำหรับผู้มีรายได้น้อยและผู้เปราะบางในสังคม นอกจากนี้มีช่องทางให้บริการทั้งผ่านเว็บไซต์หลักของโครงการและศูนย์บริการในโรงพยาบาลหลายแห่งทั่วประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูล สถานะสิทธิ และการยื่นคำร้องเรียกร้อง

5.3.5.3 Madani Medical Scheme สิทธิรับการรักษาโรคทั่วไปฟรีที่คลินิกเอกชนที่ร่วมรายการ Madani Medical Scheme หรือ Skim Perubatan MADANI หนึ่งในนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพของรัฐบาลมาเลเซีย ที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อ เพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพพื้นฐานสำหรับประชาชนกลุ่มรายได้น้อย (B40) โดยเฉพาะผู้รับสิทธิจากโปรแกรมเงินช่วยเหลือ Sumbangan Tunai Rahmah (STR) ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานะเปราะบางทั้งด้านรายได้และสวัสดิการสังคมโครงการนี้ดำเนินการภายใต้กรอบของการพัฒนาสังคมในยุทธศาสตร์ที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพ และเพิ่มความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข โดยการใช้แนวคิดการจับมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อบริการสาธารณะ รายงานการดำเนินโครงการระบุว่าผู้มีสิทธิสามารถรับบริการรักษาโรคทั่วไปประจำวันฟรีที่คลินิกเอกชนที่เข้าร่วมรายการ ซึ่งรวมถึงการให้คำปรึกษา การตรวจรักษา การส่งจ่ายยา และการจัดบริการติดตามผลในกรอบสิทธิประโยชน์ที่กำหนด การริเริ่มโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการตอบสนองต่อข้อจำกัดของระบบสุขภาพสาธารณะ ซึ่งเผชิญกับปัญหาการแออัดของผู้ป่วยในโรงพยาบาลของรัฐ และความไม่เพียงพอของบริการในพื้นที่ชนบท โครงการจึงได้รับการออกแบบให้เสริมศักยภาพของระบบบริการสุขภาพโดยการนำคลินิกเอกชนหลายแห่งเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมาย

5.3.5.4 การอุดหนุนสินค้า ประเทศมาเลเซียเป็นหนึ่งในเศรษฐกิจที่ใช้มาตรการอุดหนุนสินค้าและบริการพื้นฐาน เพื่อบรรเทาภาระค่าครองชีพของประชาชน โดยเฉพาะในช่วงค่าครองชีพสูงขึ้นจากปัจจัยเศรษฐกิจโลก การอุดหนุนที่สำคัญประกอบด้วย การอุดหนุนราคาน้ำมันเชื้อเพลิง RON95 และการอุดหนุนบางส่วนของค่าไฟฟ้า ให้กับครัวเรือนผู้มีระดับรายได้ไม่เกินเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีเป้าหมายในการลดความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางสังคม ส่งเสริมความมั่นคงในชีวิตประจำวัน และเพิ่มความเท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ระบบการอุดหนุนสินค้าได้ถูกบรรจุไว้ในงบประมาณประจำปีของรัฐบาลมาเลเซีย โดยมีสัดส่วนการใช้จ่ายสำหรับอุดหนุนถึงระดับสูง โดยเฉพาะการอุดหนุนเชื้อเพลิงซึ่งเป็นต้นทุนหลัก ทั้งนี้จำนวนงบประมาณเพื่อการอุดหนุนร่วมกับมาตรการสวัสดิการสังคมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมาการอุดหนุนสินค้า เช่น ราคาน้ำมันเชื้อเพลิง RON95 และค่าไฟฟ้าในระดับพื้นฐานในประเทศมาเลเซีย เป็นมาตรการที่สะท้อนแนวคิดของรัฐในการพัฒนาสังคมอย่างมีเป้าหมาย ผ่านการลดภาระค่าครองชีพของประชาชน โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำถึงปานกลาง (B40) ผ่านระบบการอุดหนุนที่ปรับตัวตามสถานการณ์เศรษฐกิจและความต้องการของสังคม

หากพิจารณาในเชิงโครงสร้าง นโยบายเหล่านี้ถูกกำกับโดย กระทรวงการคลังมาเลเซีย ที่ออกแบบกรอบงบประมาณและกลไกการอุดหนุนให้ตอบโจทยทั้งด้านประชาชนและความมั่นคงทางการคลัง มีการบูรณาการข้อมูลของรัฐเพื่อกำหนดเป้าหมายการให้สิทธิ และตรวจสอบสิ่งเหล่านี้อย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันก็มีหน่วยงานด้านพลังงานและหน่วยกำกับดูแลเพื่อให้ระบบ ICPT ของไฟฟ้าสามารถบรรเทาผลกระทบด้านต้นทุนแก่ครัวเรือน ซึ่งการเปลี่ยนจากการอุดหนุนแบบทั่วหน้าไปสู่การอุดหนุนแบบมีเป้าหมายยังสะท้อนแนวคิดบริหารนโยบายสาธารณะที่มีทั้งมิติ ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรสาธารณะ และความเป็นธรรมทางสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบสวัสดิการสังคมที่ยั่งยืนในบริบทของประเทศมาเลเซีย

5.3.5.5 Jaringan Prihatin เงินอุดหนุนสำหรับซื้อสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตอินเทอร์เน็ต ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลกำลังพิจารณาปรับปรุงระบบฐานข้อมูลกลางของประชากรประเทศผ่านระบบ PADU หรือ Pangkalan Data Utama ระบบฐานข้อมูลหลักระดับชาติที่รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล และครัวเรือนของประชากรภายในประเทศโดยละเอียดทั้ง ข้อมูลส่วนบุคคลพื้นฐาน ชื่อเต็ม เลขบัตรประชาชน เพศ เชื้อชาติ ศาสนา และสถานะพลเมือง ที่อยู่และลักษณะที่พักอาศัย ที่อยู่ปัจจุบันตามบัตรประชาชนและที่อยู่จริง รวมถึงประเภทของที่พัก เช่น บ้านเดี่ยว หรือคอนโดมิเนียม การศึกษา ระดับการศึกษาสูงสุดและรายละเอียดวุฒิการศึกษา สมาชิกในครัวเรือน ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่อาศัยอยู่ร่วมกัน เพื่อใช้คำนวณรายได้สุทธิของครัวเรือน การทำงาน สถานะการจ้างงานปัจจุบัน ประเภทอาชีพ และข้อมูลสถานที่ทำงาน รายได้รายละเอียดรายได้อื่นหลัง 12 เดือน รวมถึงเงินเดือน โบนัส ค่าเช่า เงินปันผล และรายได้เสริมอื่น ๆ ไปจนถึงภาระผูกพันทางการเงิน รายจ่ายรายเดือน เช่น ค่าผ่อนบ้าน ผ่อนรถ และภาระหนี้สินอื่นๆ เพื่อรัฐบาลนำมาวิเคราะห์รายได้สุทธิที่ใช้ได้จริง รวมถึงการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ซึ่งประกอบด้วยการบันทึกการรับเงินอุดหนุน หรือสวัสดิการต่าง ๆ จากภาครัฐในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา

รายละเอียดดังกล่าวทำให้รัฐบาลมีข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำซึ่งสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ออกแบบกระบวนการช่วยเหลือในการจัดสรรสวัสดิการให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ รวมทั้งการวิเคราะห์แนวโน้มในการจัดสรรสวัสดิการ หรือบริการทางสังคมที่ครอบคลุมต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงจุดแทนการใช้เพียงเกณฑ์รายได้ครัวเรือนแบบเดิม การดำเนินงานในมติดังกล่าวถือว่ามีความแตกต่างกับการดำเนินงานของระบบการจัดสรรสวัสดิการของประเทศไทย เนื่องจากการจัดสรรสวัสดิการของประเทศไทยมักนำเอาเกณฑ์รายได้ครัวเรือน หรือเส้นแบ่งความยากจนมาเป็นเงื่อนไขหลักในการพิจารณาให้การช่วยเหลือด้านสวัสดิการแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเพียงมิติเดียว ซึ่งมีมติดังกล่าวอาจทำให้เกิดการตกหล่นของข้อมูล หรือความไม่ครอบคลุมของข้อมูลอาจเกิดขึ้นได้ และอาจทำให้การบริหารจัดการนโยบายเงินอุดหนุนเกิดความคลาดเคลื่อน แม้ประเทศมาเลเซียจะมีการดำเนินการให้ความช่วยเหลือสำหรับกลุ่ม B40 ที่พิจารณาจากเกณฑ์รายได้ แต่การดำเนินการพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง PADU จะทำให้การบริหารจัดการนโยบายอุดหนุนแบบเจาะจง และการวางแผนภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล และป้องกันการรั่วไหลของงบประมาณ โดยเน้นการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล เนื่องจากฐานข้อมูลดังกล่าวเป็นการรวบรวมข้อมูลครัวเรือนและรายได้ให้เป็นระบบเดียวเพื่อให้รัฐบาลสามารถให้ความช่วยเหลือและเงินอุดหนุนแก่กลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงได้แม่นยำขึ้น

บทที่ 6

การวิเคราะห์การพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน และมาเลเซีย

6.1 จุดแข็งและข้อจำกัดของแผนการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน และมาเลเซีย

6.1.1 จุดแข็งของแผนการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน และมาเลเซีย

ประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซียต่างมีแนวทางการพัฒนาสังคมที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ แม้จะมีบริบทและระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองประเทศสามารถกำหนดนโยบายและกลไกที่ตอบสนองต่อปัญหาสังคมของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองทางสังคม การพัฒนาทุนมนุษย์ การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาค และการบริหารภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์จุดแข็งของทั้งสองประเทศจึงช่วยให้เห็นถึงปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จของการพัฒนาสังคม และเป็นพื้นฐานสำคัญในการสังเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาสังคมในบริบทของประเทศไทย

ที่	ประเด็น	ประเทศสวีเดน	ประเทศมาเลเซีย
1	ระบบสวัสดิการและการคุ้มครองทางสังคม	การเป็นรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า (Universal Welfare State) โดยรัฐจัดสวัสดิการให้ประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียม “ตั้งแต่เกิดจนตาย” เช่น จัดการศึกษาฟรีตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับมหาวิทยาลัย มีระบบสาธารณสุขครบวงจรที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพ มีเงินช่วยเหลือผู้ว่างงาน เงินบำนาญ เป็นต้น	ระบบสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมาย (Targeted Welfare System) รัฐให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ คนพิการ และครัวเรือนเปราะบาง ผ่านโครงการเงินอุดหนุน การรักษาพยาบาลของรัฐที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ และกองทุนประกันสังคม ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานได้อย่างทั่วถึงตามความจำเป็น
2	ระบบเศรษฐกิจและการส่งเสริมนวัตกรรม	เศรษฐกิจตลาดเสรีและการสร้างสรรค์ (Free Market & Innovation) โดยสนับสนุนการค้าเสรี มีการกีดกันทางการค้าน้อย และเปิดรับการลงทุนจากต่างชาติ รวมทั้งรัฐบาลสนับสนุนให้ภาคธุรกิจที่ปรับตัวหรือดำเนินกิจการต่อไม่ไหวปิดกิจการลงเพื่อเปิดทางธุรกิจและนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้เกิดขึ้น โดยที่มีสวัสดิการรองรับแรงงานในช่วงว่างงานจากการปิดกิจการของภาคธุรกิจ	เศรษฐกิจแบบเปิดและศูนย์กลางการลงทุนในภูมิภาค (Open Economy & Investment Hub) มาเลเซียส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ การผลิต เทคโนโลยี และเศรษฐกิจดิจิทัล มีนโยบายสนับสนุนผู้ประกอบการและการพัฒนานวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ที่	ประเด็น	ประเทศสวีเดน	ประเทศมาเลเซีย
3	ระบบแรงงานและความสัมพันธ์ในตลาด	ตลาดแรงงานแบบไตรภาคี คือ การร่วมมือกันระหว่าง 3 ฝ่าย ได้แก่ รัฐบาล นายจ้าง และสหภาพแรงงาน โดยเน้นการเจรจาต่อรองร่วมกัน ซึ่งค่าแรงและเงื่อนไขการทำงานถูกกำหนดผ่านการเจรจาไม่ใช่แค่กำหนดเป็นกฎหมายขั้นต่ำเพียงอย่างเดียว รวมทั้งมีความยืดหยุ่นและความมั่นคงในตลาดแรงงาน โดยนายจ้างสามารถให้ลูกจ้างออกหรือรับลูกจ้างใหม่ได้อย่างยืดหยุ่น ในขณะเดียวกันลูกจ้างที่ออกไปจะมีรัฐบาลดูแลและฝึกทักษะใหม่ให้ทันที	ตลาดแรงงานที่ยืดหยุ่นและรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ มาเลเซียมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานและระบบประกันสังคมสำหรับลูกจ้าง พร้อมทั้งเปิดรับแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อรองรับภาคอุตสาหกรรมและบริการ ส่งผลให้ตลาดแรงงานสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4	ความเสมอภาคทางเพศและนโยบายด้านครอบครัว	ความเสมอภาคทางเพศ (Gender Equality) สวีเดนมีนโยบายลาคลอดที่ยืดหยุ่นสำหรับทั้งพ่อและแม่ (Parental Leave) ซึ่งช่วยให้ผู้หญิงคงอยู่ในตลาดแรงงานได้ยาวนานและลดช่องว่างทางรายได้ระหว่างเพศ	มาเลเซียมีนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในตลาดแรงงาน การคุ้มครองสิทธิแรงงานหญิง และการพัฒนาศักยภาพสตรีผ่านแผนพัฒนาระดับชาติ รวมถึงการปรับปรุงสิทธิการลาคลอดและสวัสดิการครอบครัวอย่างต่อเนื่อง
5	ธรรมาภิบาลและความเชื่อมั่นต่อภาครัฐ	ความโปร่งใสและระดับความเชื่อมั่นต่อรัฐสูง (High Social Trust) ประชาชนมีความเชื่อมั่นในระบบภาษีเพราะเห็นผลลัพธ์ผ่านสวัสดิการที่มีคุณภาพ ประกอบกับระบบราชการที่มีความโปร่งใสสูง ทำให้การบริหารจัดการงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	มาเลเซียให้ความสำคัญกับการยกระดับประสิทธิภาพภาครัฐ การพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) และการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการภาครัฐ เพื่อเพิ่มความโปร่งใส ลดขั้นตอนการให้บริการ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและภาคธุรกิจ

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซีย พบว่าทั้งสองประเทศมีรูปแบบการพัฒนาสังคมที่แตกต่างกันตามบริบทของประเทศ แต่มีเป้าหมายร่วมกันคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความมั่นคงทางสังคมในระยะยาว โดยสวีเดนมีลักษณะเด่นด้านการพัฒนาสังคมผ่านระบบรัฐสวัสดิการและนโยบายสังคมที่ครอบคลุม ขณะที่มาเลเซียใช้การพัฒนาเศรษฐกิจ การลงทุน การจ้างงาน และสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมายเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

แนวทางการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดนสะท้อนรูปแบบการพัฒนาสังคมที่ให้ความสำคัญกับหลักความเสมอภาค ความเป็นธรรม และการเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างทั่วถึง ระบบรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าช่วยให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงการศึกษา การรักษาพยาบาล การดูแลครอบครัว ผู้สูงอายุ ผู้ว่างงาน และกลุ่มเปราะบางได้อย่างเท่าเทียม ส่งผลให้ประชาชนมีหลักประกันในการดำรงชีวิต ลดภาระของครัวเรือน และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม นอกจากนี้ การมีระบบแรงงานแบบไตรภาคีและนโยบายความเสมอภาคทางเพศยังช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีความมั่นคงในการทำงาน มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพ และสามารถมีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเท่าเทียม

ในขณะเดียวกัน ประเทศมาเลเซียมีแนวทางการพัฒนาสังคมที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และการเพิ่มขีดความสามารถของประชาชน โดยใช้แผนพัฒนาประเทศและนโยบายสาธารณะเป็นกรอบในการขับเคลื่อน ทั้งด้านการลดความยากจน การสร้างงาน การพัฒนาทักษะแรงงาน การส่งเสริมบทบาทของสตรี และการยกระดับบริการภาครัฐ ระบบสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมายช่วยให้รัฐสามารถจัดสรรความช่วยเหลือไปยังกลุ่มประชาชนที่มีความจำเป็น เช่น ผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ คนพิการ และครัวเรือนเปราะบางได้อย่างเหมาะสม ขณะที่การเป็นเศรษฐกิจแบบเปิดและศูนย์กลางการลงทุนในภูมิภาคช่วยสร้างโอกาสทางอาชีพ เพิ่มรายได้ และสนับสนุนให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแผนการพัฒนาสังคมของทั้งสองประเทศจะเห็นได้ว่า ประเทศสวีเดนเน้นการพัฒนาสังคมจากฐานของ **“สิทธิและหลักประกันทางสังคม”** โดยรัฐมีบทบาทสำคัญในการจัดระบบสวัสดิการและบริการสาธารณะให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม ขณะที่ประเทศมาเลเซียเน้นการพัฒนาสังคมจากฐานของ **“โอกาสทางเศรษฐกิจและการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย”** โดยใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และการพัฒนาทักษะเป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิต ควบคู่กับการจัดสวัสดิการให้แก่กลุ่มที่มีความเปราะบาง

ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า จุดแข็งของแผนพัฒนาสังคมทั้งสองประเทศมิได้จำกัดอยู่เฉพาะการจัดสวัสดิการหรือการช่วยเหลือประชาชนเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ต้องบูรณาการหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ แรงงาน การศึกษา สวัสดิการ ความเสมอภาค ธรรมาภิบาล และการเข้าถึงบริการของรัฐ เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคง มีโอกาสในการพัฒนาตนเอง และสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน กล่าวโดยสรุป ประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซียต่างมีแนวทางการพัฒนาสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยประเทศสวีเดนเป็นตัวอย่างของประเทศที่ใช้ระบบสวัสดิการถ้วนหน้าและความเสมอภาคเป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ขณะที่มาเลเซียเป็นตัวอย่างของประเทศที่ใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจ การลงทุน และสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมายเพื่อขยายโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำของประชาชน ทั้งสองกรณีจึงแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต้องอาศัยทั้งระบบนโยบายที่มีประสิทธิภาพ การบริหารภาครัฐที่ตอบสนองต่อประชาชน และการสร้างโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีและไม่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

6.1.2 ข้อจำกัดของแผนพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน และประเทศมาเลเซีย

การพัฒนาสังคมไม่มีรูปแบบที่สมบูรณ์แบบสำหรับทุกประเทศ แม้ว่าสวีเดนและมาเลเซียจะได้รับการยอมรับว่ามีแนวทางการพัฒนาสังคมที่โดดเด่นในบริบทของตนเอง แต่การดำเนินนโยบายดังกล่าวยังมีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านการจัดสรรทรัพยากร ความยั่งยืนของระบบสวัสดิการ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และประสิทธิภาพของภาครัฐ ข้อจำกัดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการที่ต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ

สังคม และประชากรที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อจำกัดจึงเป็นส่วนสำคัญในการประเมินความเหมาะสมและความยั่งยืนของแนวทางการพัฒนาสังคมของแต่ละประเทศ

ที่	ประเด็น	ประเทศสวีเดน	ประเทศมาเลเซีย
1	ระบบสวัสดิการและการคุ้มครองทางสังคม	ระบบรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าต้องใช้งบประมาณภาครัฐจำนวนมาก ส่งผลให้รัฐต้องจัดเก็บภาษีในอัตราสูง และอาจเพิ่มภาระทางการคลังเมื่อเข้าสู่สังคมสูงวัย	ระบบสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมาย อาจทำให้ประชาชนบางกลุ่มที่มีความเปราะบางแต่ไม่เข้าเกณฑ์ได้รับความช่วยเหลือไม่ทั่วถึง และยังมี ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสวัสดิการระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท
2	ระบบเศรษฐกิจและการสร้างโอกาสทางสังคม	เศรษฐกิจพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศและการส่งออกค่อนข้างมาก จึงได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกและวิกฤตระหว่างประเทศ	การพัฒนาเศรษฐกิจยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาค โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทและรัฐทางตะวันออกที่ยังมีระดับการพัฒนาต่ำกว่าพื้นที่เมืองและเขตอุตสาหกรรม
3	ระบบแรงงานและการจ้างงาน	การคุ้มครองแรงงานและมาตรฐานค่าจ้างที่สูงอาจเพิ่มต้นทุนการผลิต และทำให้การจ้างงานแรงงานทักษะต่ำมีข้อจำกัดมากขึ้น	ตลาดแรงงานยังพึ่งพาแรงงานต่างชาติในหลายภาคอุตสาหกรรม ส่งผลต่อการแข่งขันด้านค่าจ้าง และเกิดความท้าทายในการบริหารจัดการแรงงานและการคุ้มครองสิทธิแรงงาน
4	ความเสมอภาคและการอยู่ร่วมกันของสังคม	การเพิ่มขึ้นของผู้อพยพและผู้ลี้ภัยทำให้เกิดความท้าทายด้านการบูรณาการทางสังคม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม	มาเลเซียเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์และพหุศาสนา แม้เป็นจุดแข็งด้านความหลากหลาย แต่ยังคงเผชิญความท้าทายในการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และสร้างความเท่าเทียมทางสังคม
5	ธรรมาภิบาลและการบริหารภาครัฐ	การรักษามาตรฐานรัฐสวัสดิการและคุณภาพบริการสาธารณะจำเป็นต้องใช้งบประมาณและบุคลากรจำนวนมาก ทำให้ภาครัฐต้องเผชิญแรงกดดันด้านประสิทธิภาพและความยั่งยืนทางการคลัง	แม้มีการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพของระบบราชการ ความโปร่งใส และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการดิจิทัลของประชาชนบางพื้นที่

จากการวิเคราะห์ข้อจำกัดของแนวทางการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซียใน 5 ประเด็น พบว่า แม้ทั้งสองประเทศจะมีแนวทางการพัฒนาสังคมที่โดดเด่นและเหมาะสมกับบริบทของตนเอง แต่ยังคงเผชิญข้อจำกัดที่สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการที่ต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างประชากร แรงงาน ความเหลื่อมล้ำ และประสิทธิภาพการบริหารภาครัฐ ในกรณีของประเทศสวีเดน ข้อจำกัดสำคัญอยู่ที่ความยั่งยืนของระบบ

รัฐสวัสดิการถ้วนหน้า ซึ่งต้องอาศัยงบประมาณภาครัฐจำนวนมากและการจัดเก็บภาษีในระดับสูง ขณะเดียวกัน การเข้าสู่สังคมสูงวัยและความต้องการบริการสาธารณะที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้รัฐต้องเผชิญแรงกดดันในการรักษาคุณภาพของสวัสดิการและบริการพื้นฐานให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม นอกจากนี้ เศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับการค้าระหว่างประเทศและตลาดโลกยังทำให้ประเทศมีความอ่อนไหวต่อความผันผวนทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจกระทบต่อรายได้ภาครัฐ การจ้างงาน และศักยภาพในการสนับสนุนนโยบายสังคมในระยะยาว

สำหรับประเทศมาเลเซีย ข้อจำกัดโดยรวมสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายของประเทศที่ใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นฐานในการพัฒนาสังคม แม้ว่าการลงทุนและการพัฒนาอุตสาหกรรมจะช่วยสร้างงานและเพิ่มโอกาสให้ประชาชน แต่ผลของการพัฒนายังคงกระจุกตัวในบางพื้นที่ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท และระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ขณะเดียวกัน ระบบสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมาย แม้จะช่วยให้รัฐจัดสรรทรัพยากรไปยังกลุ่มเปราะบางได้โดยตรง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความครอบคลุม เนื่องจากประชาชนบางกลุ่มอาจไม่เข้าเกณฑ์หรือเข้าไม่ถึงความช่วยเหลือของรัฐอย่างทั่วถึง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในภาพรวม จะเห็นได้ว่า ข้อจำกัดของสวีเดนเป็นข้อจำกัดของประเทศที่มีระบบสวัสดิการเข้มแข็งและครอบคลุม กล่าวคือ ความท้าทายอยู่ที่การรักษาคุณภาพ ความทั่วถึง และความยั่งยืนทางการคลังของระบบในระยะยาว ขณะที่ข้อจำกัดของมาเลเซียเป็นข้อจำกัดของประเทศที่กำลังพัฒนาและมุ่งใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสังคม กล่าวคือ ความท้าทายอยู่ที่การกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาให้ทั่วถึง ลดช่องว่างระหว่างกลุ่มประชากร และเพิ่มประสิทธิภาพของระบบคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนมากขึ้น ดังนั้น ข้อจำกัดของทั้งสองประเทศแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสังคมไม่สามารถพิจารณาเพียงด้านใดด้านหนึ่งได้ แต่ต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงระหว่างระบบสวัสดิการ เศรษฐกิจ แรงงาน ความเสมอภาค และธรรมาภิบาล ประเทศที่มีรัฐสวัสดิการเข้มแข็งยังต้องเผชิญปัญหาความยั่งยืนของระบบ ส่วนประเทศที่เติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วยังต้องเผชิญปัญหาการกระจายโอกาสและความเป็นธรรมทางสังคม การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนจึงจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การคุ้มครองประชาชน และการลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงโอกาสและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

6.1.3 ข้อจำกัดของไทยต่อแผนการพัฒนาสังคม

จากการศึกษาจุดแข็งของแนวทางการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซีย พบว่าทั้งสองประเทศประสบความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่านการพัฒนา ระบบสวัสดิการ การส่งเสริมการจ้างงาน การสร้างความเสมอภาค และการบริหารภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยจำเป็นต้องพิจารณาบริบทของประเทศอย่างรอบด้าน เนื่องจากประเทศไทยมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ ระบบการคลัง การบริหารภาครัฐ และความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่แตกต่างจากทั้งสองประเทศในหลายมิติ ได้แก่

6.1.3.1 ฐานภาษีที่แคบ สวีเดนมีระบบภาษีอัตราก้าวหน้าและฐานภาษีที่กว้าง ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในระบบภาษี ในขณะที่ไทยมีแรงงานนอกระบบจำนวนมาก ทำให้รัฐขาดรายได้เพียงพอที่จะจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้าได้เต็มรูปแบบ

6.1.3.2 โครงสร้างการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ โดยแผนพัฒนาของไทยยังคงเน้นการตัดสินใจจากส่วนกลางเป็นหลัก ทำให้การกระจายสวัสดิการไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น เมื่อเทียบกับสวีเดนที่มีการให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูงมาก

6.1.3.3 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่สูงเกินไป ช่องว่างรายได้ที่กว้างมากในไทยทำให้การสร้าง “ความเท่าเทียม” ผ่านสวัสดิการทำได้ยากกว่า เนื่องจากต้องใช้งบประมาณมหาศาลเพื่อยกระดับกลุ่มคนที่อยู่ล่างสุดของสังคม

6.1.3.4 การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) ด้านนวัตกรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสวีเดนรวมนโยบายสิ่งแวดล้อมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม เช่น การใช้พลังงานหมุนเวียน และการจัดการขยะที่เป็นเลิศ ซึ่งสร้างคุณภาพชีวิตทางกายภาพที่ดีให้แก่ประชาชน

Sustainable Development Report (2023) โดย UN SDSN ซึ่งจัดให้สวีเดนอยู่ในอันดับต้นๆ ของโลกด้านการบรรลุเป้าหมาย SDG

6.1.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบจุดเด่นและข้อสังเกตรายตัวบ่งชี้ (Social Indicators)

การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย นอกจากการพิจารณาเชิงนโยบายและโครงสร้างการพัฒนาสังคมแล้ว ยังสามารถพิจารณาผ่านตัวชี้วัดทางสังคม (Social Indicators) เพื่อสะท้อนผลลัพธ์ของการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยตัวชี้วัดดังกล่าวช่วยให้เห็นระดับการพัฒนามนุษย์ คุณภาพของธรรมาภิบาล ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ความเสมอภาคทางเพศ และความก้าวหน้าทางสังคม ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ได้เลือกใช้ตัวชี้วัดสำคัญ 5 ประเภท ได้แก่

- 1) ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI)
- 2) ดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI)
- 3) ค่าสัมประสิทธิ์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ (Gini Coefficient)
- 4) ดัชนีช่องว่างทางเพศ (Global Gender Gap Index)
- 5) ดัชนีความก้าวหน้าทางสังคม (Social Progress Index: SPI)

เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นระดับการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน มาเลเซีย และประเทศไทย ทั้งในมิติของประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนาที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และประเทศไทยซึ่งอยู่ระหว่างการยกระดับระบบสวัสดิการและโครงสร้างการพัฒนาสังคม

ตัวบ่งชี้ทางสังคม (Social Indicators)	ประเทศสวีเดน (Sweden)	ประเทศมาเลเซีย (Malaysia)	ประเทศไทย (Thailand)	ความหมาย และทิศทาง
ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (HDI)	0.959 (อันดับ 5-10)	0.819 (อันดับ 67)	0.803 (อันดับ 66)	ค่าเข้าใกล้ 1.0 คือมีการพัฒนาสูงในด้านสุขภาพ การศึกษา รายได้
ดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI)	82 / 100 (อันดับ 6)	50/100 (อันดับ 57)	35 / 100 (อันดับ 108)	คะแนนสูงคือมีความโปร่งใสสูง ทุจริตน้อย
ความเหลื่อมล้ำ (Gini Index)	29.3	41.2	~33.5 - 34.9	ค่าต่ำแสดงถึงความเท่าเทียมในการกระจายรายได้ที่ดีกว่า
ดัชนีช่องว่างทางเพศ (Gender Gap)	81.6% (อันดับ 5)	68.7% (อันดับ 102)	72.8% (อันดับ 66)	เปอร์เซ็นต์ที่เข้าใกล้ 100% คือ มีความเท่าเทียมทางเพศสูง

ตัวชี้วัดทางสังคม (Social Indicators)	ประเทศสวีเดน (Sweden)	ประเทศมาเลเซีย (Malaysia)	ประเทศไทย (Thailand)	ความหมาย และทิศทาง
ดัชนีความก้าวหน้าทางสังคม (SPI)	90+ (กลุ่ม Tier 1)	ประมาณ 77 คะแนน (กลุ่ม Tier 2)	~64 - 67 (กลุ่ม Tier 3-4)	วัดคุณภาพชีวิต พื้นฐาน โอกาส และ สวัสดิการสังคม

หมายเหตุ: ตัวชี้วัดทางสังคมแต่ละประเภทอ้างอิงจากฐานข้อมูลของหน่วยงานระหว่างประเทศที่แตกต่างกัน และอาจเป็นข้อมูลคนละปีตามรอบการเผยแพร่ของแต่ละองค์กร จึงใช้เพื่อการเปรียบเทียบภาพรวมของระดับการพัฒนาสังคมของแต่ละประเทศ

ตารางที่ 6 : วิเคราะห์เปรียบเทียบจุดเด่นและข้อสังเกตรายตัวชี้วัด (Social Indicators)
ของประเทศสวีเดนกับประเทศไทย

การวิเคราะห์ตัวชี้วัดทางสังคมของประเทศสวีเดน ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของระดับการพัฒนาสังคมและแนวทางการดำเนินนโยบายของแต่ละประเทศอย่างชัดเจน โดยประเทศสวีเดนมีผลการดำเนินงานโดดเด่นในเกือบทุกตัวชี้วัด อันเป็นผลมาจากการพัฒนาระบบรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า การบริหารภาครัฐที่มีธรรมาภิบาล และการลงทุนด้านทุนมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ประเทศมาเลเซียมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับที่ดีกว่าประเทศไทยในหลายตัวชี้วัด โดยเฉพาะด้านการพัฒนามนุษย์และการรับรู้การทุจริต สะท้อนถึงความสำเร็จของการใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาสังคมและการคุ้มครองกลุ่มเป้าหมาย ส่วนประเทศไทย แม้จะมีความก้าวหน้าในด้านการพัฒนามนุษย์และระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า แต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านธรรมาภิบาล ความเหลื่อมล้ำ และประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการยกระดับการพัฒนาสังคมในระยะยาว

6.1.4.1 ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI)

ดัชนีการพัฒนามนุษย์ หรือ HDI เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนความก้าวหน้าของประเทศใน 3 มิติหลัก ได้แก่ การมีชีวิตที่ยืนยาวและสุขภาพดี การเข้าถึงการศึกษา และมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม ดังนั้น ค่า HDI จึงเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนคุณภาพของทุนมนุษย์และผลลัพธ์ของนโยบายด้านการพัฒนาสังคมในภาพรวม

จากตารางพบว่า ประเทศสวีเดนมีค่า HDI อยู่ในระดับสูงมาก โดยมีค่าคะแนน 0.959 สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการลงทุนด้านทุนมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการศึกษา สาธารณสุข และระบบสวัสดิการที่ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม ความก้าวหน้าดังกล่าวเป็นผลจากระบบรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียม และลดข้อจำกัดด้านรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจในการเข้าถึงโอกาสทางสังคม ในขณะที่ประเทศมาเลเซียมีค่า HDI อยู่ที่ 0.819 ซึ่งอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนามนุษย์ระดับสูงมากเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่ามาเลเซียสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข และการพัฒนาทักษะแรงงานได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับสวีเดนจะเห็นได้ว่า มาเลเซียยังมีช่องว่างในด้านความครอบคลุมของระบบสวัสดิการ คุณภาพบริการสาธารณะ และความเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสระหว่างกลุ่มประชากรและพื้นที่ต่าง ๆ

สำหรับประเทศไทย มีค่า HDI อยู่ที่ 0.803 ซึ่งสะท้อนว่าประเทศไทยสามารถยกระดับการพัฒนามนุษย์ขึ้นมาอยู่ในกลุ่มการพัฒนาระดับสูงมากได้เช่นกัน โดยเฉพาะความก้าวหน้าในด้านสาธารณสุขและหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังเผชิญข้อจำกัดด้านคุณภาพการศึกษา ความเหลื่อมล้ำของโอกาส และรายได้ต่อหัวที่ยังต่ำกว่าสวีเดนและมาเลเซียในบางมิติ ปัจจัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความสามารถในการขยับสถานะทางสังคม (Social Mobility) และเป็นอุปสรรคต่อการยกระดับการพัฒนาสังคมในระยะยาว

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบทั้งสามประเทศ จะเห็นได้ว่า ค่า HDI ของสวีเดนสะท้อนความสำเร็จของรัฐสวัสดิการที่ลงทุนในมนุษย์อย่างเป็นระบบ ขณะที่มาเลเซียสะท้อนความสำเร็จของการใช้การพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการยกระดับทุนมนุษย์ ส่วนประเทศไทยแม้มีความก้าวหน้าในด้านสุขภาพและการเข้าถึงบริการพื้นฐาน แต่ยังคงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ เพื่อให้การพัฒนาคนนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพและยั่งยืนมากขึ้น

6.1.4.2 ดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI)

ดัชนีการรับรู้การทุจริต หรือ CPI เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนระดับการรับรู้ต่อปัญหาการทุจริตในภาครัฐ โดยมีคะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 100 คะแนน ประเทศที่ได้คะแนนสูงสะท้อนถึงการรับรู้ว่ามี ความโปร่งใสและการทุจริตในระดับต่ำ ขณะที่ประเทศที่ได้คะแนนต่ำสะท้อนถึงความท้าทายด้านธรรมาภิบาล และความเชื่อมั่นต่อภาครัฐ

ประเทศสวีเดนมีคะแนน CPI อยู่ที่ 82 คะแนน และอยู่ในอันดับที่ 6 ของโลก สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งด้านธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความเชื่อมั่นต่อสถาบันภาครัฐในระดับสูง ปัจจัยดังกล่าวมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมอย่างมาก เนื่องจากระบบสวัสดิการถ้วนหน้าของสวีเดน ต้องอาศัยการจัดเก็บภาษีในระดับสูง หากประชาชนไม่มีความเชื่อมั่นว่ารัฐสามารถบริหารงบประมาณ ได้อย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นเรื่องยากที่จะสร้างการยอมรับต่อระบบภาษีและรัฐสวัสดิการ ดังนั้น ค่า CPI ที่สูงของสวีเดนจึงไม่เพียงสะท้อนคุณภาพของระบบบริหารภาครัฐเท่านั้น แต่ยังเป็นฐานสำคัญของความยั่งยืนของระบบสวัสดิการ

ประเทศมาเลเซียมีคะแนน CPI อยู่ที่ 50 คะแนน และอยู่ในอันดับที่ 57 ซึ่งสะท้อนว่า มาเลเซียมีระดับธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลางเมื่อเทียบกับสวีเดน แม้ยังมีข้อจำกัดด้านความโปร่งใส และประสิทธิภาพของภาครัฐ แต่คะแนนดังกล่าวสะท้อนความพยายามของมาเลเซียในการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ ปรับปรุงธรรมาภิบาล และยกระดับความเชื่อมั่นต่อรัฐ การปรับปรุงด้านธรรมาภิบาล จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนนโยบายพัฒนาสังคมของมาเลเซีย โดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากร ไปยังกลุ่มเป้าหมาย การบริหารโครงการช่วยเหลือทางสังคม และการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล

สำหรับประเทศไทย มีคะแนน CPI อยู่ที่ 35 คะแนน และอยู่ในอันดับที่ 108 ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดด้านธรรมาภิบาลที่ชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับสวีเดนและมาเลเซีย ปัญหาการรับรู้การทุจริต ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาสังคม เนื่องจากทำให้ประสิทธิภาพของการจัดสรรงบประมาณลดลง ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อภาครัฐ และอาจทำให้สวัสดิการหรือมาตรการช่วยเหลือไม่สามารถเข้าถึง กลุ่มเป้าหมายได้อย่างเต็มที่

เมื่อพิจารณาในภาพรวม CPI ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการพัฒนาสังคมไม่ได้ขึ้นอยู่กับงบประมาณหรือนโยบายเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการบริหารภาครัฐด้วย สวีเดนมีธรรมาภิบาลเป็นฐานสำคัญของรัฐสวัสดิการ มาเลเซียอยู่ระหว่างการยกระดับระบบบริหารภาครัฐเพื่อสนับสนุนการพัฒนาสังคม ส่วนประเทศไทยยังจำเป็นต้องเร่งสร้างความโปร่งใส ประสิทธิภาพ และความเชื่อมั่นต่อภาครัฐ หากต้องการยกระดับระบบสวัสดิการและการพัฒนาสังคมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6.1.4.3 ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ (Gini Coefficient)

ค่าสัมประสิทธิ์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ หรือ Gini Coefficient เป็นตัวชี้วัดที่ใช้วัดการกระจายรายได้ของประชาชนภายในประเทศ โดยค่าที่ต่ำสะท้อนถึงการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมมากกว่า ขณะที่ค่าที่สูงสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่มากกว่า ดังนั้น ตัวชี้วัดนี้จึงมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์การพัฒนาสังคม เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางรายได้ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา สุขภาพ ที่อยู่อาศัย การจ้างงาน และคุณภาพชีวิตโดยรวม

ประเทศสวีเดนมีค่า Gini อยู่ที่ 29.3 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับมาเลเซีย และประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของระบบภาษีอัตราก้าวหน้าและนโยบายการกระจายรายได้ผ่านระบบสวัสดิการถ้วนหน้า นโยบายดังกล่าวช่วยลดช่องว่างระหว่างกลุ่มรายได้สูงและกลุ่มรายได้น้อย โดยทำให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษา สาธารณสุข การดูแลเด็ก และการคุ้มครองผู้สูงอายุได้อย่างเท่าเทียม ดังนั้น ความเหลื่อมล้ำที่ต่ำของสวีเดนจึงไม่ใช่ผลจากรายได้เฉลี่ยที่สูงเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากระบบนโยบายที่ออกแบบมาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างเป็นระบบ

ประเทศมาเลเซียมีค่า Gini อยู่ที่ 41.2 ซึ่งสูงกว่าสวีเดนและประเทศไทย สะท้อนให้เห็นว่ามาเลเซียยังเผชิญความท้าทายด้านการกระจายรายได้ แม้ประเทศจะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจและประสบความสำเร็จในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ แต่ผลประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจยังคงกระจุกตัวในบางกลุ่ม บางพื้นที่ และบางภาคอุตสาหกรรม ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวอาจเชื่อมโยงกับความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างภูมิภาค และระหว่างกลุ่มประชากรในสังคมพหุชาติพันธุ์ ดังนั้น แม้มาเลเซียจะมีความก้าวหน้าในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ยังคงจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพของนโยบายกระจายโอกาสและคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมมากขึ้น

สำหรับประเทศไทย มีค่า Gini อยู่ระหว่าง 33.5–34.9 ซึ่งต่ำกว่ามาเลเซียแต่สูงกว่าสวีเดน สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยมีแนวโน้มการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นในบางช่วงเวลา แต่ยังคงมีปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างแรงงานในระบบกับแรงงานนอกระบบ และระหว่างกลุ่มประชากรที่มีโอกาสทางการศึกษาและเศรษฐกิจไม่เท่ากัน แม้ประเทศไทยจะมีโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม เช่น หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และมาตรการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง แต่การลดความเหลื่อมล้ำยังจำเป็นต้องอาศัยนโยบายที่ครอบคลุมมากกว่าการช่วยเหลือเฉพาะหน้า เช่น การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การยกระดับทักษะแรงงาน การขยายฐานภาษี และการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจไปยังพื้นที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

เมื่อเปรียบเทียบทั้งสามประเทศ ค่า Gini แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของกลไกการกระจายรายได้อย่างชัดเจน สวีเดนสามารถลดความเหลื่อมล้ำได้ผ่านระบบภาษีและสวัสดิการถ้วนหน้า มาเลเซียแม้มีเศรษฐกิจที่เติบโตและมีการลงทุนสูง แต่ยังคงเผชิญข้อจำกัดในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา ส่วนประเทศไทยอยู่ในสถานะกึ่งกลาง คือมีระบบสวัสดิการบางด้านที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะด้านสุขภาพ

แต่ยังขาดระบบการกระจายรายได้และโอกาสที่มีประสิทธิภาพเทียบเท่าประเทศรัฐสวัสดิการ ดังนั้น การลดความเหลื่อมล้ำจึงยังเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาสังคมไทยในระยะยาว

6.1.4.4 ดัชนีช่องว่างทางเพศ (Global Gender Gap Index)

ดัชนีช่องว่างทางเพศ (Global Gender Gap Index: GGI) เป็นตัวชี้วัดที่จัดทำโดย World Economic Forum (WEF) เพื่อประเมินระดับความเท่าเทียมระหว่างเพศใน 4 มิติหลัก ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมและโอกาสทางเศรษฐกิจ 2) การเข้าถึงการศึกษา 3) สุขภาพและการอยู่รอด และ 4) การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยค่าดัชนีที่เข้าใกล้ 1.000 หรือร้อยละ 100 สะท้อนถึงระดับความเสมอภาคระหว่างเพศที่สูงกว่า ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศสามารถเข้าถึงสิทธิ โอกาส และทรัพยากรอย่างเท่าเทียม จะช่วยเพิ่มศักยภาพของทุนมนุษย์และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

จากตารางพบว่า ประเทศสวีเดนมีคะแนนดัชนีช่องว่างทางเพศอยู่ที่ ร้อยละ 81.6 และอยู่ใน อันดับที่ 5 ของโลก สะท้อนถึงความสำเร็จในการดำเนินนโยบายส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการศึกษา การจ้างงาน การมีส่วนร่วมทางการเมือง และนโยบายด้านครอบครัว โดยเฉพาะนโยบายการลาเพื่อเลี้ยงดูบุตรที่เปิดโอกาสให้ทั้งบิดาและมารดามีส่วนร่วมในการดูแลครอบครัวอย่างเท่าเทียม รวมถึงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสตรีในตำแหน่งผู้นำและการตัดสินใจเชิงนโยบาย ส่งผลให้ผู้หญิงสามารถพัฒนาศักยภาพและมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเต็มที่

ประเทศมาเลเซีย มีคะแนนดัชนีช่องว่างทางเพศอยู่ที่ประมาณ ร้อยละ 68.7 ซึ่งสะท้อนว่าประเทศยังมีช่องว่างด้านความเสมอภาคระหว่างเพศในหลายมิติ แม้ว่ารัฐบาลจะดำเนินนโยบายส่งเสริมบทบาทของสตรีผ่าน Twelfth Malaysia Plan (12MP) และนโยบายการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง แต่การมีส่วนร่วมของสตรีในตลาดแรงงานและตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาแล้ว อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อบทบาทของสตรีในครอบครัว และการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตาม มาเลเซียมีแนวโน้มพัฒนาความเสมอภาคทางเพศอย่างต่อเนื่อง ผ่านการยกระดับการศึกษา การพัฒนาทักษะ และการส่งเสริมการจ้างงานของผู้หญิง

สำหรับประเทศไทย มีคะแนนดัชนีช่องว่างทางเพศอยู่ที่ ร้อยละ 72.8 และอยู่ใน อันดับที่ 66 ของโลก ซึ่งสูงกว่าประเทศมาเลเซีย สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยมีความก้าวหน้าในด้านการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเป็นผู้ประกอบการ เจ้าของธุรกิจ และผู้บริหารในภาคเอกชน รวมทั้งผู้หญิงไทยมีอัตราการเข้าถึงการศึกษาและบริการด้านสุขภาพในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังมีข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในตำแหน่งทางการเมือง การตัดสินใจเชิงนโยบาย และความแตกต่างของรายได้ระหว่างเพศในบางสาขาอาชีพ ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบทั้งสามประเทศ จะเห็นได้ว่า ความเสมอภาคทางเพศเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมในระยะยาว ประเทศสวีเดนประสบความสำเร็จจากการกำหนดนโยบายที่มุ่งสร้างโอกาสอย่างเท่าเทียมในทุกมิติ ขณะที่ประเทศไทยมีศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของผู้หญิงอยู่ในระดับที่ดี แต่ยังต้องพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง ส่วนมาเลเซียยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในตลาดแรงงานและการตัดสินใจระดับนโยบาย ดังนั้น การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศจึงมิใช่เพียงการคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงเท่านั้น แต่ยังเป็นการเพิ่มศักยภาพของทุนมนุษย์และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

6.1.4.5 ดัชนีความก้าวหน้าทางสังคม (Social Progress Index: SPI)

ดัชนีความก้าวหน้าทางสังคม (Social Progress Index: SPI) เป็นตัวชี้วัดที่ประเมินระดับความก้าวหน้าของประเทศโดยไม่พิจารณาจากผลผลิตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่าน 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs) 2) รากฐานของคุณภาพชีวิต (Foundations of Wellbeing) และ 3) โอกาส (Opportunity) ซึ่งครอบคลุมประเด็นด้านสุขภาพ การศึกษา สิทธิ เสรีภาพ ความปลอดภัย คุณภาพสิ่งแวดล้อม และการเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาตนเอง จึงถือเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนประสิทธิผลของการพัฒนาสังคมได้อย่างครอบคลุม

จากตารางพบว่า ประเทศสวีเดน มีคะแนน Social Progress Index มากกว่า 90 คะแนน และอยู่ใน กลุ่ม Tier 1 ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีความก้าวหน้าทางสังคมสูงที่สุดของโลก ความสำเร็จดังกล่าวเป็นผลจากการพัฒนาระบบรัฐสวัสดิการที่ครอบคลุม การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ระบบสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ และการบริหารภาครัฐที่มีธรรมาภิบาล ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเท่าเทียม และมีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัย

ประเทศมาเลเซีย มีคะแนน ประมาณ 77 คะแนน อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนา สะท้อนถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะด้านสาธารณสุข การศึกษา และโครงสร้างพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม ประเทศยังเผชิญข้อจำกัดด้านสิทธิ เสรีภาพ ความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาค และการเข้าถึงโอกาสของประชาชนบางกลุ่ม ส่งผลให้คะแนนในมิติ “โอกาส” ยังต่ำกว่าประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สวีเดน ขณะที่ประเทศไทย มีคะแนนอยู่ในช่วง 64-67 คะแนน และอยู่ในกลุ่ม Tier 3-4 แม้ว่าประเทศไทยจะมีจุดเด่นด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และการจัดการด้านสาธารณสุขที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ แต่ยังคงมีข้อจำกัดด้านคุณภาพการศึกษา การเข้าถึงการศึกษาระดับสูง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในบางพื้นที่ ซึ่งส่งผลให้ระดับความก้าวหน้าทางสังคมของประเทศไทยยังต่ำกว่าประเทศสวีเดนและมาเลเซีย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบทั้งสามประเทศ จะเห็นได้ว่า ดัชนีความก้าวหน้าทางสังคมสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาสังคมที่มีประสิทธิภาพไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ของประเทศเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการทรัพยากร การสร้างโอกาส และการคุ้มครองสิทธิของประชาชนร่วมด้วย ประเทศสวีเดนแสดงให้เห็นว่าการลงทุนในระบบสวัสดิการ ธรรมาภิบาล และทุนมนุษย์อย่างต่อเนื่องสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างรอบด้าน ขณะที่มาเลเซียสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตผ่านการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน ส่วนประเทศไทยแม้มีความก้าวหน้าในด้านสุขภาพและการเข้าถึงบริการพื้นฐาน แต่ยังคงจำเป็นต้องยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และขยายโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของประชาชน เพื่อให้การพัฒนาสังคมมีความสมดุลและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ความสำเร็จของการพัฒนาสังคมในระดับสากลผ่านกรณีศึกษาของประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซีย สะท้อนให้เห็นว่า แม้ทั้งสองประเทศจะมีระดับการพัฒนาและบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่แตกต่างกัน แต่ต่างสามารถออกแบบแนวทางการพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศสวีเดนประสบความสำเร็จจากการประยุกต์ใช้ **แบบจำลองนอร์ดิก (Nordic Model)** ซึ่งบูรณาการระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีเข้ากับระบบรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า (Universal Welfare State) โดยรัฐจัดสรรสวัสดิการพื้นฐานให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมตั้งแต่เกิดจนตาย (Cradle to Grave) ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข การคุ้มครองแรงงาน และการประกันรายได้ ส่งผลให้สามารถลดความเหลื่อมล้ำ ยกระดับคุณภาพชีวิต และพัฒนาทุนมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการใช้หลัก **Flexicurity** ในตลาดแรงงานแบบไตรภาคี ซึ่งสร้างสมดุลระหว่างความยืดหยุ่นของภาคธุรกิจและความมั่นคงของแรงงาน ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ ระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาครัฐ (High Social Trust) และธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง ซึ่งสะท้อนผ่านดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI) ที่อยู่ในระดับสูง ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการจัดเก็บภาษีแบบอัตราก้าวหน้าและการบริหารจัดการรัฐสวัสดิการให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Esping-Andersen, 1990; OECD, 2023; Transparency International, 2023)

ในขณะที่ประเทศมาเลเซียเลือกใช้แนวทางการพัฒนาสังคมที่แตกต่างออกไป โดยมุ่งเน้นการใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ควบคู่กับการดำเนินสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมาย (Targeted Welfare) ภายใต้กรอบ **Twelfth Malaysia Plan (12MP)** และนโยบาย **Malaysia MADANI** ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ การลดความยากจน และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่ม แม้ระบบสวัสดิการของมาเลเซียจะไม่ครอบคลุมในลักษณะรัฐสวัสดิการเช่นเดียวกับสวีเดน แต่สามารถใช้ทรัพยากรของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง การลงทุนด้านการศึกษา การพัฒนาทักษะแรงงาน และการส่งเสริมการลงทุนจากภาคเอกชน ส่งผลให้ประเทศสามารถยกระดับการพัฒนามนุษย์ (HDI) และขยายโอกาสทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาค การพึ่งพาแรงงานต่างชาติ และความท้าทายด้านธรรมาภิบาล ยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่มาเลเซียต้องเร่งพัฒนาเพื่อให้การเติบโตทางเศรษฐกิจนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ทั่วถึงและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น (Economic Planning Unit, 2021; World Bank, 2024)

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ของทั้งสองประเทศ จะเห็นได้ว่า สวีเดนและมาเลเซียต่างประสบความสำเร็จในการพัฒนาสังคมผ่านแนวทางที่แตกต่างกัน กล่าวคือ สวีเดนใช้ระบบรัฐสวัสดิการและธรรมาภิบาลเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม ขณะที่มาเลเซียใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทุนมนุษย์ และสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมายเป็นกลไกหลักในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แม้แนวทางจะแตกต่างกัน แต่ทั้งสองประเทศล้วนให้ความสำคัญกับการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ การสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน และการบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน มาเลเซียให้บทบาทแก่ชุมชน องค์กรศาสนา ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่นในการร่วมจัดสวัสดิการ สวีเดนให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีอำนาจบริหารจัดการสวัสดิการด้วยตนเอง ทั้งสองประเทศสะท้อนว่า การพัฒนาสังคมจะเกิดผลเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินนโยบาย มากกว่าการดำเนินงานโดยส่วนกลางเพียงฝ่ายเดียว สำหรับด้านธรรมาภิบาล สวีเดนมีระบบบริหารราชการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบาย

มาเลเซียเน้นการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบูรณาการระหว่างหน่วยงานประเทศไทยควรพัฒนาระบบข้อมูลสังคมแบบบูรณาการ และใช้ข้อมูลในการกำหนดนโยบายแผนการดำเนินงานแบบแยกส่วน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาข้อจำกัดของประเทศไทยในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมให้ก้าวสู่มาตรฐานระดับสากล จะพบว่า ประเทศไทยยังเผชิญอุปสรรคเชิงโครงสร้างหลายประการ ทั้งด้านฐานะทางเศรษฐกิจที่ยังมีฐานภาษีค่อนข้างแคบและมีสัดส่วนแรงงานนอกระบบในระดับสูง ส่งผลต่อศักยภาพในการขยายระบบสวัสดิการถ้วนหน้า ขณะเดียวกัน โครงสร้างการบริหารราชการที่ยังมีลักษณะรวมศูนย์ ทำให้การจัดสรรทรัพยากรและบริการสาธารณะไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเปรียบเทียบผ่านตัวชี้วัดทางสังคม (Social Indicators) พบว่า ประเทศไทยมีคะแนนดัชนีการพัฒนามนุษย์ (HDI) อยู่ในระดับที่ดี และมีจุดแข็งด้านการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของผู้หญิง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านธรรมาภิบาล ซึ่งสะท้อนผ่านคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) ที่อยู่ในระดับต่ำ รวมถึงยังเผชิญความท้าทายด้านการลดความเหลื่อมล้ำ การยกระดับคุณภาพการศึกษา และการสร้างโอกาสทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม

สรุปในภาพรวมเชิงวิชาการได้ว่า การยกระดับการพัฒนาสังคมของประเทศไทยไม่จำเป็นต้องมุ่งสู่การเป็นรัฐสวัสดิการแบบสวีเดน หรือดำเนินตามรูปแบบของมาเลเซียทั้งหมด หากแต่ควรเลือกประยุกต์ใช้จุดแข็งของทั้งสองประเทศให้เหมาะสมกับบริบทของไทย กล่าวคือ การนำบทเรียนด้านธรรมาภิบาล ความโปร่งใส การลงทุนในทุนมนุษย์ และการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาครัฐจากสวีเดน มาผสมผสานกับแนวทางการใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทักษะแรงงาน และการจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมายของมาเลเซีย ทั้งนี้ การปฏิรูปเชิงโครงสร้างของประเทศไทยควรมุ่งเน้น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) การขยายฐานภาษีและเสริมสร้างความยั่งยืนทางการเงิน (2) การกระจายอำนาจและยกระดับประสิทธิภาพการบริหารภาครัฐ และ (3) การลงทุนในทุนมนุษย์ควบคู่กับการลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อสร้างระบบการพัฒนาสังคมที่มีความครอบคลุม เป็นธรรม และยั่งยืน สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และบริบทของประเทศไทยในระยะยาว

6.2 การเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย

การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย จำเป็นต้องพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง **ระบอบสวัสดิการ (Welfare Regimes)** ตามแนวคิดของ Gøsta Esping-Andersen (1990) ซึ่งอธิบายว่าประเทศต่าง ๆ มีรูปแบบการจัดสวัสดิการและบทบาทของรัฐต่อการพัฒนาสังคมแตกต่างกันตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ประเทศสวีเดนถือเป็นต้นแบบของ ระบอบสวัสดิการแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democratic Welfare Regime) ที่ยึดหลักสวัสดิการถ้วนหน้า (Universal Welfare State) และแนวคิด De-commodification ซึ่งมุ่งให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา สาธารณสุข การคุ้มครองทางสังคม และบริการสาธารณะได้อย่างเท่าเทียม โดยไม่ขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจหรือรายได้ของบุคคล ความสำเร็จของระบบดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากระบบภาษีอัตราก้าวหน้า การกระจายรายได้ผ่านรัฐสวัสดิการ และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาครัฐ (Social Trust) ซึ่งทำให้ประชาชนยินยอมเสียภาษีในระดับสูงเพื่อแลกกับคุณภาพชีวิตและหลักประกันทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ สวีเดนยังใช้กลไก Flexicurity และระบบแรงงานแบบไตรภาคี (Tripartite Coordination) ในการสร้างความสมดุลระหว่างความยืดหยุ่นของภาคธุรกิจกับความมั่นคงของแรงงาน ส่งผลให้ประเทศสามารถรักษาความสามารถ

ในการแข่งขันทางเศรษฐกิจควบคู่กับการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Esping-Andersen, 1990; OECD, 2023)

ในขณะที่ประเทศมาเลเซีย มีรูปแบบการพัฒนาสังคมที่แตกต่างจากประเทศสวีเดน โดยให้ความสำคัญกับการใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นกลไกหลักในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ควบคู่กับการจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมาย (Targeted Welfare) ภายใต้กรอบ Twelfth Malaysia Plan (12MP) และนโยบาย Malaysia MADANI ซึ่งมุ่งพัฒนาทุนมนุษย์ ลดความยากจน สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่านการลงทุนด้านการศึกษา การพัฒนาทักษะแรงงาน และการส่งเสริมการลงทุนจากภาคเอกชน แม้มาเลเซียจะได้ใช้ระบบรัฐสวัสดิการแบบถ้วนหน้าเช่นประเทศสวีเดน แต่รัฐยังคงมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางผ่านโครงการช่วยเหลือที่มุ่งเป้าไปยังผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส โดยเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน ครัวเรือน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการมากกว่าการพึ่งพารัฐเพียงฝ่ายเดียว ลักษณะดังกล่าวสะท้อนถึง **ระบอบสวัสดิการแบบผสม (Hybrid Welfare Regime)** ที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการคุ้มครองทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องบริหารทรัพยากรภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ (Economic Planning Unit, 2021; World Bank, 2024)

สำหรับประเทศไทย มีลักษณะเป็นระบอบสวัสดิการแบบผสม (Hybrid/Conservative-Liberal Welfare Regime) ที่ยังคงมีลักษณะของระบบสวัสดิการกึ่งสงเคราะห์ (Residual Welfare) โดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะหรือกลุ่มเปราะบาง มากกว่าการจัดสวัสดิการในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน แม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ แต่ในมิติด้านรายได้ การศึกษา และการคุ้มครองทางสังคมยังคงพึ่งพาศักยภาพของครัวเรือนและภาคเอกชนค่อนข้างมาก ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างยังคงดำรงอยู่ และยากต่อการแก้ไขด้วยมาตรการระยะสั้น

เมื่อเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาสังคมของทั้งสามประเทศ จะเห็นได้ว่าความแตกต่างมีได้อยู่ที่ **“การมีหรือไม่มีสวัสดิการ”** หากแต่อยู่ที่บทบาทของรัฐในการจัดสวัสดิการและการสร้างโอกาสทางสังคม ประเทศสวีเดนให้รัฐเป็นกลไกหลักในการสร้างความมั่นคงของชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำ ขณะที่ประเทศมาเลเซียใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมาย เพื่อให้การใช้ทรัพยากรของรัฐเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ส่วนประเทศไทยอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างพัฒนาระบบสวัสดิการและการสร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมมากขึ้น แต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านฐานะทางการคลัง โครงสร้างประชากร และประสิทธิภาพของการบริหารจัดการภาครัฐ นอกจากนี้ ในมิติด้านปรัชญาการพัฒนาและโครงสร้างอำนาจยังพบความแตกต่างที่สำคัญระหว่างทั้งสามประเทศ โดยสวีเดนใช้กลไกไตรภาคี (Tripartite Coordination) และแนวคิด Flexicurity ในการบริหารตลาดแรงงาน ส่งผลให้เกิดความสมดุลระหว่างการสร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจกับการคุ้มครองแรงงาน ขณะที่มาเลเซียใช้กลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศผ่านการลงทุน การพัฒนาทักษะแรงงาน และการยกระดับอุตสาหกรรม ส่วนประเทศไทยยังคงมีลักษณะการบริหารราชการแบบรวมศูนย์ และมีอำนาจการต่อรองของแรงงานในระดับจำกัด ส่งผลให้การกระจายทรัพยากรและการจัดบริการสาธารณะยังไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของบริบทในแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาร่วมกับผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัดทางสังคม (Social Indicators) ได้แก่ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (HDI) ดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) ค่าสัมประสิทธิ์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ (Gini Coefficient) ดัชนีช่องว่างทางเพศ (Global Gender Gap Index) และดัชนีความก้าวหน้าทางสังคม (SPI) พบว่า ประเทศสวีเดน มีผลการดำเนินงานโดดเด่นในเกือบทุกมิติ อันเป็นผลจากการบูรณาการรัฐสวัสดิการ ธรรมชาติ และการลงทุนในทุนมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ประเทศมาเลเซียมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับที่ดีเมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะด้านการพัฒนามนุษย์และการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ แม้ยังเผชิญข้อจำกัดด้านความเหลื่อมล้ำและธรรมชาติ ส่วนประเทศไทยแม้จะมีจุดแข็งด้านระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของผู้หญิง แต่ยังคงจำเป็นต้องยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาระบบราชการ และสร้างความเชื่อมั่นต่อภาครัฐ เพื่อให้การพัฒนาสังคมสามารถก้าวสู่มาตรฐานของประเทศที่มีการพัฒนาสูงได้ในระยะยาว

โดยสรุป การเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าไม่มีรูปแบบการพัฒนาสังคมใดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้โดยตรงในทุกประเทศเนื่องจากแต่ละประเทศมีบริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศักยภาพของภาครัฐแตกต่างกัน ประเทศไทยจึงควรประยุกต์ใช้บทเรียนจากทั้งสองประเทศ โดยนำแนวคิดด้านธรรมชาติ ความโปร่งใส การลงทุนในทุนมนุษย์ และการสร้างรัฐสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพของประเทศสวีเดน ผสมผสานกับแนวทางการใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทักษะแรงงาน และการจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมายของประเทศมาเลเซีย เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความมั่นคงทางสังคมอย่างยั่งยืนในอนาคต

ดังนั้น ในการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย การพิจารณาเพียงภาพรวมเชิงนโยบายอาจไม่เพียงพอต่อการเข้าใจกลไกเชิงโครงสร้างที่ขับเคลื่อนความสำเร็จหรือข้อจำกัดของแต่ละประเทศ ดังนั้น เพื่อให้การศึกษามีความแม่นยำและเป็นระบบ จึงได้กำหนด กรอบเกณฑ์การวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analytical Framework) ครอบคลุม 5 มิติหลัก ได้แก่ (1) ด้านโครงสร้างการบริหารและการกระจายอำนาจ (2) ด้านแหล่งงบประมาณและการคลังสวัสดิการ (3) ด้านความครอบคลุมและรูปแบบระบบสวัสดิการ (4) ด้านกลไกตลาดแรงงานและการคุ้มครองทางสังคม และ (5) ด้านนวัตกรรม ธรรมชาติ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยนำตัวชี้วัดทางสังคมเชิงประจักษ์และตัวอย่างกลไกนโยบายรูปธรรมมาร่วมวิเคราะห์เชิงลึก ดังนี้

6.2.1 ด้านโครงสร้างการบริหารและการกระจายอำนาจ (Governance and Administrative Structure)

โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินเป็นกลไกสำคัญที่กำหนดประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรและการส่งมอบบริการสาธารณะสู่ประชาชน

6.2.1.1 ประเทศสวีเดน มีรูปแบบการบริหารที่เน้น การกระจายอำนาจระดับสูง (Decentralized Governance) โดยรัฐบาลกลางทำหน้าที่กำหนดกรอบนโยบายภาพรวม ขณะที่อำนาจในการจัดบริการสาธารณะหลัก เช่น การศึกษา สาธารณสุข การดูแลผู้สูงอายุ ถูกถ่ายโอนให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (Municipalities และ Regional Councils) อย่างแท้จริง ท้องถิ่นสวีเดน ความเป็นอิสระทางการเงินสูงจากการจัดเก็บภาษีท้องถิ่น (Local Income Tax) ส่งผลให้การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนเป็นไปอย่างยืดหยุ่นและตรงตามบริบทของพื้นที่

6.2.1.2 ประเทศมาเลเซีย ดำเนินการภายใต้ ระบบกึ่งสหพันธรัฐที่มีการบริหารแบบรวมศูนย์เชิงนโยบาย (Centralized Federal System) แม้จะมีโครงสร้างรัฐบาลระดับรัฐ (State Governments) แต่นโยบายการพัฒนาสังคมและการจัดสรรงบประมาณหลักยังคงยึดติดอยู่กับรัฐบาลกลางผ่านแผนพัฒนาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (Twelfth Malaysia Plan: 12MP) และกรอบนโยบาย Malaysia MADANI อย่างไรก็ดี มาเลเซียได้ขดเชยข้อจำกัดของการรวมศูนย์ด้วยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรศาสนา/ชุมชน ในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนา

6.2.1.3 ประเทศไทย ยังคงมีลักษณะ การบริหารราชการแบบรวมศูนย์สูง (Centralized Governance) โดยการตัดสินใจเชิงนโยบาย การจัดสรรงบประมาณ และการกำหนดรูปแบบสวัสดิการส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลางผ่านระบบกระทรวง ทรวง กรม แม้ประเทศไทยจะมีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) แต่ท้องถิ่นยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านข้อกฎหมายและอิสระทางการคลัง ทำให้การจัดบริการสวัสดิการในระดับพื้นที่มีลักษณะซ้ำซ้อน และไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างเชิงพื้นที่ได้อย่างเต็มที่

6.2.2 ด้านแหล่งงบประมาณและการคลังสวัสดิการ (Fiscal and Welfare Financing Structure) ความยั่งยืนทางการคลังและโครงสร้างรายได้ของรัฐเป็นปัจจัยชี้ขาดความมั่นคงและขอบเขตในการจัดสรรสวัสดิการสังคม

6.2.2.1 ประเทศสวีเดน พึ่งพาระบบการคลังที่เข้มแข็งบนฐาน ภาษีอัตราก้าวหน้า และฐานภาษีที่กว้าง (Broad-based Progressive Taxation) สวีเดนมีสัดส่วนรายได้ภาษีต่อ GDP ในระดับสูง ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) ที่สูงถึง 82 คะแนน (อันดับ 6 ของโลก) สะท้อนถึงความเชื่อมั่นของประชาชนต่อความโปร่งใสของภาครัฐ (High Social Trust) ประชาชนจึงยินยอมเสียภาษีในอัตราสูงเพื่อแลกกับระบบรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าที่มั่นคงและยั่งยืน

6.2.2.2 ประเทศมาเลเซีย ใช้ระบบการคลังสวัสดิการแบบ พึ่งพารายได้ภาครัฐร่วมกับการออมบังคับและภาคเอกชน (Resource-backed & Co-financing Model) รายได้ส่วนหนึ่งมาจากธุรกิจทรัพยากรธรรมชาติและภาษี ควบคู่กับการใช้กลไกการออมภาคบังคับผ่าน กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ผู้ประกอบอาชีพ (Employees Provident Fund: EPF) และระบบประกันสังคม (SOCSO) ทั้งนี้ มาเลเซียมีคะแนน CPI อยู่ที่ 50 คะแนน (อันดับ 57 ของโลก) แสดงให้เห็นถึงธรรมาภิบาลระดับปานกลางที่รัฐบาลยังต้องเร่งยกระดับความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณช่วยเหลือทางสังคม

6.2.2.3 ประเทศไทย เผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้างทางการคลังจาก ฐานภาษีที่แคบ (Narrow Tax Base) และสัดส่วนแรงงานนอกระบบที่สูงเกินกว่าร้อยละ 50 งบประมาณสวัสดิการจึงต้องพึ่งพาภาษีทางอ้อมและงบประมาณรายจ่ายประจำปีของรัฐเป็นหลัก ประกอบกับ ประเทศไทยมีคะแนน CPI เพียง 35 คะแนน (อันดับ 108 ของโลก) ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านธรรมาภิบาลและความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพในการจัดสรรงบประมาณสวัสดิการให้ถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

6.2.3 ด้านความครอบคลุมและรูปแบบระบบสวัสดิการ (Welfare Coverage and Target Group) การออกแบบรูปแบบสวัสดิการสะท้อนถึงปรัชญาการพัฒนาสังคมและระดับการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในแต่ละประเทศ

6.2.3.1 **ประเทศสวีเดน** เป็นตัวแทนของ **ระบอบสวัสดิการแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democratic Welfare Regime)** ที่ยึดหลัก สวัสดิการถ้วนหน้า (Universalism) “ตั้งแต่เกิดจนตาย” ในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐาน สะท้อนผ่านดัชนีความก้าวหน้าทางสังคม (SPI) ที่สูงกว่า 90 คะแนน (กลุ่ม Tier 1) และดัชนีการพัฒนามนุษย์ (HDI) สูงถึง 0.959 นอกจากนี้ยังมี ค่าสัมประสิทธิ์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ (Gini Index) ต่ำเพียง 29.3 ซึ่งยืนยันความสำเร็จของระบบ ตัวอย่างนโยบายที่โดดเด่น คือ นโยบายการลาเพื่อเลี้ยงดูบุตร (Parental Leave) ที่ให้สิทธิ์พ่อแม่ลาารวมกันได้สูงถึง 480 วันโดยได้รับค่าจ้าง และบังคับสงวนสิทธิ์ให้บิดาต้องใช้สิทธิ์อย่างน้อย 90 วัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการดูแลครอบครัว

6.2.3.2 **ประเทศมาเลเซีย** จัดอยู่ในกลุ่ม **ระบอบสวัสดิการแบบผสมเน้นการมุ่งเป้าหมาย (Hybrid & Targeted Welfare Regime)** มี ค่า HDI อยู่ที่ 0.819 และ SPI ประมาณ 77 คะแนน แต่ยังเผชิญความท้าทายจาก ค่า Gini Index ที่สูงถึง 41.2 สะท้อนว่าความกระจุกตัวของรายได้นั้นสูง รัฐบาลจึงมุ่งเน้นกลไกการจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้า (Targeted Welfare) ไปยังกลุ่มผู้มีรายได้น้อยร้อยละ 40 แรก (กลุ่ม B40) ผ่านโครงการเงินโอนตรงและทุนอุดหนุนเฉพาะกลุ่ม เพื่อใช้ทรัพยากรภาครัฐอย่างคุ้มค่าที่สุด

6.2.3.3 **ประเทศไทย** มีลักษณะเป็น **ระบอบสวัสดิการแบบผสมกึ่งสงเคราะห์ (Hybrid / Residual Welfare Regime)** มี ค่า HDI อยู่ที่ 0.803, SPI อยู่ในช่วง 64-67 คะแนน (Tier 3-4) และมีค่า Gini Index อยู่ระหว่าง 33.5-34.9 แม้ไทยจะประสบความสำเร็จอย่างสูงในเชิงรูปธรรมผ่านระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค) ซึ่งช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ได้อย่างกว้างขวาง แต่ในมิติสวัสดิการด้านรายได้และการคุ้มครองทางสังคมมิติอื่น ยังคงมีลักษณะเป็นมาตรการสงเคราะห์เฉพาะกลุ่มเปราะบางมากกว่าการจัดให้ในฐานะสิทธิถ้วนหน้า

6.2.4 **ด้านกลไกตลาดแรงงานและการคุ้มครองทางสังคม (Labor Market Mechanics and Protection)** ความเชื่อมโยงระหว่างตลาดแรงงานกับระบบการคุ้มครองทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจและการลดความเปราะบางของประชาชน

6.2.4.1 **ประเทศสวีเดน** โดดเด่นด้วยการใช้กลไก **ไตรภาคีที่เข้มแข็ง (Tripartite Coordination)** ร่วมกับแนวคิด **Flexicurity** ที่ผสานความยืดหยุ่นของภาคธุรกิจเข้ากับระบบคุ้มครองทางสังคมเมื่อว่างงานอย่างรัดกุม ส่งผลให้สวีเดนมีความเท่าเทียมในตลาดแรงงานสูง โดยมีคะแนนดัชนีช่องว่างทางเพศ (GGGI) สูงถึงร้อยละ 81.6 (อันดับ 5 ของโลก) เป็นผลจากนโยบายสนับสนุนให้ผู้หญิงทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพควบคู่กับการมีบุตร

6.2.4.2 **ประเทศมาเลเซีย** เน้น **ตลาดแรงงานที่มีความยืดหยุ่นและรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Flexible & Growth-oriented Labor Market)** พึ่งพาแรงงานต่างชาติจำนวนมาก มีระบบประกันสังคม (SOCSO) คุ้มครองแรงงานในระบบ โดยมีคะแนน GGGI อยู่ที่ร้อยละ 68.7 ซึ่งยังคงมีช่องว่างด้านการมีส่วนร่วมของสตรีในตลาดแรงงานและตำแหน่งผู้บริหารเนื่องจากปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

6.2.4.3 **ประเทศไทย** เผชิญข้อจำกัดจากโครงสร้างตลาดแรงงานที่มีแรงงานนอกระบบสูงกว่าร้อยละ 50 ซึ่งขาดการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน อย่างไรก็ตาม **ประเทศไทยมีคะแนน GGGI อยู่ที่ร้อยละ 72.8 (อันดับ 66 ของโลก)** ซึ่งสูงกว่ามาเลเซีย สะท้อนจุดแข็งรูปธรรมด้าน การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของผู้หญิงไทย ทั้งในฐานะผู้ประกอบการ เจ้าของธุรกิจ และผู้บริหารภาคเอกชน แม้จะยังขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตัดสินใจเชิงนโยบายระดับชาติก็ตาม

6.2.5 ด้านนวัตกรรม รัฐบาล และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Governance, Innovation, and Digital Transformation) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารภาครัฐเป็นเครื่องมือยกระดับความโปร่งใสและเพิ่มประสิทธิภาพการส่งมอบสวัสดิการ

6.2.5.1 ประเทศสวีเดน เป็นผู้นำด้าน รัฐบาลดิจิทัลที่มีรัฐบาลสูง (High-Trust Digital Governance) ตัวอย่างกลไกที่เป็นรูปธรรมคือ การใช้ระบบเลขประจำตัวประชาชนเดี่ยว (Personnummer) ที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลภาษี สวัสดิการ การรักษาพยาบาล และระบบธนาคารเข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ ประชาชนเข้าถึงสวัสดิการได้โดยอัตโนมัติ รวดเร็ว และลดโอกาสการทุจริตเชิงโครงสร้างอย่างมีประสิทธิภาพ

6.2.5.2 ประเทศมาเลเซีย ขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัลเพื่อสนับสนุนสวัสดิการมุ่งเป้าผ่านการจัดทำระบบฐานข้อมูลกลาง PADU (Pangkalan Data Utama) ซึ่งรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลครัวเรือนเชิงลึกด้านรายได้ ทรัพย์สิน และสถานะสังคม เพื่อใช้คัดกรองผู้ได้รับเงินอุดหนุนและสวัสดิการรัฐได้อย่างแม่นยำ ลดปัญหาความซ้ำซ้อนและการตกสำรวจ

6.2.5.3 ประเทศไทย มีความก้าวหน้าในการพัฒนานวัตกรรมการโอนเงินสวัสดิการและมาตรการช่วยเหลือภาครัฐผ่าน ระบบพร้อมเพย์ (PromptPay) และแอปพลิเคชันภาครัฐ (เช่น แอปพลิเคชัน "ทางรัฐ" และ "เป่าตัง") ซึ่งช่วยให้การจ่ายเงินสวัสดิการถึงมือประชาชนได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงเผชิญปัญหา ภาวะข้อมูลแยกส่วน (Data Silos) ระหว่างหน่วยงานราชการ ทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลความยากจนและการจัดสรรสวัสดิการในภาพรวมยังขาดความต่อเนื่องและบูรณาการ

กรอบเกณฑ์การวิเคราะห์	ประเทศสวีเดน (Sweden)	ประเทศมาเลเซีย (Malaysia)	ประเทศไทย (Thailand)
1. โครงสร้างการบริหารและการกระจายอำนาจ (Governance & Administrative Structure)	• กระจายอำนาจระดับสูง (Decentralized) • ถ่ายโอนอำนาจการจัดบริการสาธารณะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Municipalities/Regional Councils) อย่างแท้จริง • ท้องถิ่นมีอิสระทางการเงินหลังจากการจัดเก็บภาษีท้องถิ่น (Local Income Tax)	• รวมศูนย์เชิงนโยบาย กึ่งสหพันธรัฐ (Centralized Federal System) • ขับเคลื่อนผ่านแผนพัฒนาแห่งชาติ (12MP) และกรอบนโยบาย Malaysia MADAN • เน้นความร่วมมือในลักษณะหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรศาสนา/ชุมชน	• รวมศูนย์สูง (Centralized Governance) • การตัดสินใจและงบประมาณกระจุกตัวที่กระทรวงส่วนกลาง • อปท. มีข้อจำกัดด้านกฎหมายอิสระทางการเงิน และบุดหนุน ทำให้การบริการซ้ำซ้อน และขาดความยืดหยุ่น

กรอบเกณฑ์การวิเคราะห์	ประเทศสวีเดน (Sweden)	ประเทศมาเลเซีย (Malaysia)	ประเทศไทย (Thailand)
2. แหล่งงบประมาณและการคลังสวัสดิการ (Fiscal & Welfare Financing Structure)	- ภาษีอัตราก้าวหน้าและฐานภาษีที่กว้าง (Broad-based Progressive Tax) - สัดส่วน Tax-to-GDP สูง - สอดคล้องกับความโปร่งใสและธรรมาภิบาลที่สูง (CPI 82 คะแนน, อันดับ 6 ของโลก) - ประชาชนมี High Social Trust ยินยอมเสียภาษีเพื่อสวัสดิการถ้วนหน้า	- พึ่งพารายได้รัฐและการออมบังคับ (Resource-backed & Co-financing) - งบประมาณส่วนหนึ่งมาจากทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับการออมบังคับภาคประชาชน - ตัวอย่างกลไกกองทุน EPF และระบบ SOCSO - CPI 50 คะแนน (อันดับ 57 ของโลก)	- ฐานภาษีแคบ (Narrow Tax Base) - พึ่งพาภาษีทางอ้อมและงบประมาณรายจ่ายประจำปี - แรงงานนอกระบบสูงเกินร้อยละ 50 - CPI 35 คะแนน (อันดับ 108 ของโลก) - สะท้อนความเสี่ยงด้านประสิทธิภาพและความยั่งยืนทางการคลัง
3. ความครอบคลุมและรูปแบบระบบสวัสดิการ (Welfare Coverage & Target Group)	- รัฐสวัสดิการถ้วนหน้า (Universal Welfare State) “ตั้งแต่เกิดจนตาย” - HDI 0.959, SPI >90 (Tier 1), Gini Index 29.3 - ตัวอย่างนโยบาย Parental Leave ลาเลี้ยงดูบุตรได้ 480 วัน (บังคับสงวนสิทธิ์ให้บิดาใช้สิทธิ์อย่างน้อย 90 วัน)	- สวัสดิการแบบผสมเน้นการมุ่งเป้าหมาย (Hybrid & Targeted Welfare) - HDI 0.819, SPI ~77, Gini Index 41.2 - ตัวอย่างนโยบาย มุ่งเน้นเงินโอนตรงและทุนอุดหนุนเฉพาะเจาะจงไปยังกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ร้อยละ 40 แรก (กลุ่ม B40)	- สวัสดิการแบบผสมกึ่งสงเคราะห์ (Hybrid / Residual Welfare) - HDI 0.803, SPI 64–67 (Tier 3–4), Gini Index 33.5–34.9 - ตัวอย่างนโยบาย จุดเด่นรูปธรรมคือระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาทรักษาทุกโรค) แต่ด้านรายได้ยังเน้นการสงเคราะห์เฉพาะกลุ่ม

กรอบเกณฑ์การวิเคราะห์	ประเทศสวีเดน (Sweden)	ประเทศมาเลเซีย (Malaysia)	ประเทศไทย (Thailand)
4. กลไกตลาดแรงงาน และการคุ้มครองทางสังคม (Labor Market Mechanics & Protection)	• ไตรภาคีเข้มแข็ง และFlexicurity (ยืดหยุ่น การจ้างงาน แต่คุ้มครอง และฝึกทักษะทันทีเมื่อว่างงาน) • GGGI ร้อยละ 81.6 (อันดับ 5 ของโลก) • สตรีมีบทบาทสูงทั้งในตลาดแรงงานและระดับการตัดสินใจเชิงนโยบาย	• ตลาดแรงงานยืดหยุ่นเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ พึ่งพาแรงงานต่างชาติจำนวนมาก มีระบบประกันสังคม (SOCSSO) คุ้มครองแรงงานในระบบ • GGGI ร้อยละ 68.7 เผชิญข้อจำกัดทางสังคม และวัฒนธรรมต่อบทบาทสตรี	• ตลาดแรงงานเปราะบาง มีแรงงานนอกระบบ >50% ขาดการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน • GGGI ร้อยละ 72.8 (อันดับ 66 ของโลก) จุดเด่นคือสตรีไทยมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและเป็นผู้ประกอบการ/ผู้บริหารสูง
5. นวัตกรรม ธรรมาภิบาล และเทคโนโลยีดิจิทัล (Governance, Innovation & Digital Transformation)	• รัฐบาลดิจิทัลที่มีธรรมาภิบาลสูง (High-Trust Digital Governance) • ตัวอย่างนโยบาย ระบบเลขประจำตัวประชาชนเดี่ยว (Personnummer) เชื่อมโยงฐานข้อมูลภาษี สวัสดิการ การรักษาพยาบาล และธนาคารอัตโนมัติ	• ยุทธศาสตร์ Digital Government เพื่อสวัสดิการมุ่งเป้า • ตัวอย่างนโยบาย ระบบฐานข้อมูลกลาง PADU (Pangkalan Data Utama) เชื่อมโยงข้อมูลครัวเรือนเชิงลึก เพื่อจัดสรรสวัสดิการลดการตกสำรวจ	• ดิจิทัลไอน์เงิน สวัสดิการรวดเร็ว • ตัวอย่างนโยบาย ระบบพร้อมเพย์ (PromptPay) และแอปพลิเคชันภาครัฐ (ทางรัฐ/เข้าตั้ง) • เผชิญปัญหา ภาวะข้อมูลแยกส่วน (Data Silos) ระหว่างหน่วยงาน

ตารางที่ 7 : การเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาสังคมทั้ง 5 มิติ ร่วมกับตัวชี้วัดทางสังคมเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่า สวีเดนขับเคลื่อนด้วยฐานสิทธิและรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าที่มีธรรมาภิบาลสูง มาเลเซียขับเคลื่อนด้วยการเติบโตทางเศรษฐกิจและการจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมาย ขณะที่ประเทศไทยอยู่ในสภาวะเปลี่ยนผ่านที่มีจุดแข็งด้านสาธารณสุขและบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิง แต่ยังคงเร่งแก้ไขข้อจำกัดเชิงโครงสร้างทางการคลังและธรรมาภิบาล ข้อเสนอเชิงเปรียบเทียบทั้งหมดนี้ จึงเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการนำไปสู่การกำหนดข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยต่อไป

6.3 แนวทางสำหรับการพัฒนาสังคมของประเทศไทย

จากการศึกษาจุดแข็ง ข้อจำกัด และรูปแบบการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซีย พบว่าทั้งสองประเทศประสบความสำเร็จในการพัฒนาสังคมจากการออกแบบนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศ แม้จะมีรูปแบบการดำเนินงานแตกต่างกัน กล่าวคือ ประเทศสวีเดนใช้ระบบรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า (Universal Welfare State) เป็นกลไกหลักในการสร้างความมั่นคงของชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำ ขณะที่ประเทศมาเลเซียใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมาย (Targeted Welfare) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ประเทศไทยไม่จำเป็นต้องนำรูปแบบของประเทศใดประเทศหนึ่งมาประยุกต์ใช้โดยตรง แต่ควรสังเคราะห์จุดแข็งของทั้งสองประเทศให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

6.3.1 การสร้างความยั่งยืนทางการคลังและยกระดับธรรมาภิบาลภาครัฐ

ประเทศไทยควรเสริมสร้างความมั่นคงทางการคลังเพื่อรองรับการขยายระบบสวัสดิการในระยะยาว โดยเร่งขยายฐานภาษีผ่านการดึงแรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่เป็นทางการ พัฒนาประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี และลดการรั่วไหลของรายได้ภาครัฐ ควบคู่กับการยกระดับธรรมาภิบาลและความโปร่งใสในการบริหารราชการแผ่นดินผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (e-Tax) การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) และระบบเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Government Data) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณ ลดการใช้ดุลพินิจ และป้องกันการทุจริต ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวเป็นบทเรียนสำคัญจากประเทศสวีเดนที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาครัฐ จนทำให้ประชาชนยอมรับการจัดเก็บภาษีในอัตราสูงเพื่อแลกกับบริการสาธารณะและระบบสวัสดิการที่มีคุณภาพ

6.3.2 การกระจายอำนาจและพัฒนาระบบสวัสดิการที่ตอบสนองบริบทพื้นที่

ประเทศไทยควรเพิ่มบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านสวัสดิการสังคม โดยถ่ายโอนอำนาจ งบประมาณ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถออกแบบบริการสาธารณะและระบบสวัสดิการที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาควิชาการ ในการร่วมกำหนดนโยบายและติดตามการดำเนินงาน ทั้งนี้ ประเทศไทยอาจประยุกต์ใช้บทเรียนจากประเทศสวีเดนด้านการกระจายอำนาจและการบริหารท้องถิ่น ควบคู่กับแนวทางของประเทศมาเลเซียที่ใช้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Public-Private Partnership) ในการพัฒนาสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะและลดข้อจำกัดด้านงบประมาณของภาครัฐ

6.3.3 การลงทุนในทุนมนุษย์และสร้างโอกาสที่เท่าเทียมตลอดช่วงชีวิต

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเริ่มจากการลงทุนในทุนมนุษย์ตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงผู้สูงอายุ โดยประเทศไทยควรยกระดับคุณภาพการศึกษา การพัฒนาทักษะแรงงาน การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการพัฒนาทักษะดิจิทัลให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานในอนาคต ควบคู่กับการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ การเพิ่มบทบาทของสตรีในการตัดสินใจเชิงนโยบาย การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและรายได้ รวมถึงการพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและครอบคลุมมากขึ้น โดยประยุกต์ใช้จุดแข็งของประเทศสวีเดนด้านการสร้างหลักประกันทางสังคมตลอดช่วงชีวิต (Life-Course Welfare) ร่วมกับแนวทางของประเทศมาเลเซียที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะอาชีพ

การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และการยกระดับศักยภาพของประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาว

กล่าวโดยสรุป สวีเดนและมาเลเซียต่างมีจุดแข็งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้ แต่ไม่ควรนำรูปแบบของประเทศใดประเทศหนึ่งมาใช้โดยตรง เนื่องจากความแตกต่างด้านฐานะทางเศรษฐกิจ โครงสร้างประชากร ระบบการคลัง และการบริหารราชการแนวทางที่เหมาะสมคือการพัฒนา “ระบบการพัฒนาสังคมแบบผสมผสาน” โดยผสมจุดเด่นของสวีเดนด้านรัฐสวัสดิการ การบริหารบนฐานข้อมูล และการป้องกันปัญหาสังคม เข้ากับจุดเด่นของมาเลเซียด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้ควรยึดหลักการพัฒนามนุษย์ การมีส่วนร่วม ธรรมาภิบาล และความยั่งยืนเป็นกรอบดำเนินงาน เพื่อให้ประเทศไทยสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยในระยะยาว และควรพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ควรสังเคราะห์จุดแข็งของทั้งสองประเทศมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และศักยภาพทางการคลังของประเทศไทย ทั้งนี้ การพัฒนาสังคมไทยในอนาคตควรมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างธรรมาภิบาล และการลงทุนในทุนมนุษย์ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงโอกาสและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึง อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่มีความมั่นคง เป็นธรรม และยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

บทที่ 7

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต

จากผลการศึกษาในรายงานฉบับนี้ สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาสังคมในบริบทปัจจุบันมิได้จำกัดอยู่เพียงการจัดสวัสดิการหรือการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาเชิงโครงสร้างที่มุ่งสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนให้สามารถพึ่งพาตนเองและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนามนุษย์ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ระบบคุ้มครองทางสังคม และการพัฒนาที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1

ผลการศึกษาสวีเดนและมาเลเซียสะท้อนให้เห็นว่า ไม่มีรูปแบบการพัฒนาสังคมที่ดีที่สุดเพียงรูปแบบเดียว แต่แต่ละประเทศออกแบบนโยบายให้สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และโครงสร้างสังคมของตนเอง สวีเดนใช้แนวคิดรัฐสวัสดิการที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและความเสมอภาคของประชาชน โดยรัฐลงทุนด้านการศึกษา สุขภาพ และสวัสดิการตลอดช่วงชีวิต ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตสูงและความเหลื่อมล้ำอยู่ในระดับต่ำ ขณะที่มาเลเซียมุ่งใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือยกระดับคุณภาพชีวิต ควบคู่กับนโยบายลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย ผ่านการสร้างงาน การพัฒนาทักษะ และการขยายโอกาสทางเศรษฐกิจ และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย

จะเห็นว่าประเทศไทยมีลักษณะการพัฒนาสังคมที่อยู่กึ่งกลางระหว่างแนวคิดของทั้งสองประเทศ กล่าวคือ ประเทศไทยมีการดำเนินนโยบายด้านสวัสดิการสังคมและการคุ้มครองทางสังคมในหลายมิติ เช่น ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด และโครงการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนแนวคิดการสร้างหลักประกันทางสังคมในลักษณะเดียวกับประเทศสวีเดน แต่ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศผ่านการเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทักษะแรงงาน การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก และการสร้างโอกาสทางอาชีพ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับแนวทางการพัฒนาของประเทศไทยมาเลเซีย อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบกับประเทศสวีเดน ประเทศไทยยังมีข้อจำกัดด้านการจัดสวัสดิการสังคมแบบถ้วนหน้า เนื่องจากงบประมาณของภาครัฐยังมีข้อจำกัด ระบบสวัสดิการหลายด้านยังเป็นการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย (Targeted Welfare) มากกว่าการจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้า (Universal Welfare) ส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มยังไม่สามารถเข้าถึงบริการหรือสวัสดิการได้อย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ ประเทศไทยยังประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ และความแตกต่างในการเข้าถึงบริการภาครัฐระหว่างเขตเมืองและชนบท ซึ่งยังเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ในอีกด้านหนึ่งหากเปรียบเทียบกับประเทศไทยมาเลเซีย แม้ว่าประเทศไทยจะมีการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง แต่การบูรณาการนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคมยังขาดความเชื่อมโยงในบางมิติ โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะอาชีพให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน การยกระดับผลิตภาพของแรงงาน การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม ขณะที่มาเลเซียมีการกำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน และใช้การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี และการพัฒนาทุนมนุษย์เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

นอกจากนี้ ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) และเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการจ้างงาน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางสังคมในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนาสังคมของประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา (Reactive Approach) ไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันและการป้องกันปัญหาเชิงรุก (Preventive and Empowerment Approach) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของประชาชน การสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการสังคม

สำหรับกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ การศึกษาประสบการณ์ของประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซียสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาสังคมที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) การสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุมและเข้าถึงได้อย่างเป็นธรรม (2) การพัฒนาศักยภาพของประชาชนและชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ผ่านการสร้างอาชีพ การพัฒนาทักษะ และการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ และ (3) การยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐด้วยการใช้ข้อมูล เทคโนโลยีดิจิทัล และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน เพื่อให้การช่วยเหลือประชาชนเป็นไปอย่างแม่นยำ รวดเร็ว และตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายพบว่า แม้ทั้งสามประเทศมีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองแตกต่างกัน แต่ล้วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม การลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาฐานข้อมูลภาครัฐ และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชน เพียงแต่มีระดับความครอบคลุมและกลไกการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ประเทศสวีเดนประสบความสำเร็จจากการพัฒนารัฐสวัสดิการแบบถ้วนหน้า การลงทุนด้านการศึกษา และการบริหารบนฐานความเชื่อมั่นของประชาชน ขณะที่ประเทศมาเลเซียมุ่งพัฒนาระบบสวัสดิการแบบมุ่งเป้า โดยใช้ฐานข้อมูลดิจิทัลแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการช่วยเหลือและลดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงาน ส่วนประเทศไทยมีจุดแข็งด้านโครงสร้างหน่วยงานและเครือข่ายอาสาสมัครที่ครอบคลุมพื้นที่ แต่ยังเผชิญความท้าทายด้านการบูรณาการข้อมูล การประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงาน และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและสังคมในระยะยาว

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ในบทที่ 6 ยังสะท้อนว่า แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ได้แก่ การเข้าสู่สังคมสูงวัย ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงาน ตลอดจนผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ ภัยพิบัติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ล้วนส่งผลให้รูปแบบการพัฒนาสังคมในอนาคตจำเป็นต้องเปลี่ยนจากการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปสู่การบริหารจัดการความเสี่ยงเชิงป้องกัน (Preventive Social Policy) และการลงทุนทางสังคม (Social Investment) ที่มุ่งเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนและชุมชนตั้งแต่ต้นน้ำ มากกว่าการใช้งบประมาณเพื่อเยียวยาภายหลังเกิดปัญหา

ดังนั้น ข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต จึงควรมุ่งเน้นการยกระดับระบบการพัฒนาสังคมทั้งในมิติของโครงสร้างการบริหาร กลไกการบูรณาการ การพัฒนาระบบข้อมูลและเทคโนโลยี การเสริมสร้างระบบคุ้มครองทางสังคม การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์และทุนทางสังคม ตลอดจนการสร้างความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาสังคมได้อย่างทั่วถึง เป็นธรรม มีภูมิคุ้มกัน และรองรับความท้าทายในอนาคตได้อย่างยั่งยืน และจากผลการศึกษาเปรียบเทียบระบบการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อ

เสนอเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในภาพรวม และข้อเสนอเชิงนโยบายตามภารกิจกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ รวมทั้งบทบาทของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในอนาคตได้ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมของไทยในภาพรวม

7.1.1 ด้านโครงสร้างและนโยบาย

(1) ควรปรับกรอบแนวคิดการพัฒนาสังคมของประเทศไทยจากการให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา (Reactive Welfare) ไปสู่การลงทุนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนตลอดช่วงชีวิต (Social Investment) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพิงภาครัฐ และมีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

(2) การบริหารจัดการความเสี่ยงตามช่วงวัย โดยพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับความเสี่ยงในแต่ละช่วงวัยอย่างเป็นระบบ เช่น การขยายวันลาคลอด การสนับสนุนค่าเลี้ยงดูบุตร เพื่อกระตุ้นอัตราการเกิด และการพัฒนาระบบบำนาญที่มีความยั่งยืน

(3) ยกระดับการพัฒนาชุมชนสู่ "ชุมชนจัดการตนเอง" โดยภาคปรับบทบาทจากผู้ดำเนินการโดยตรงมาเป็น "ผู้สนับสนุนและเสริมพลัง" ให้ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรสวัสดิการชุมชน และภาคประชาสังคม สามารถออกแบบและบริหารจัดการระบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ส่งเสริมการใช้ทุนทางสังคมและทุนวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนา เพื่อสร้างความเข้มแข็งจากภายใน และลดการพึ่งพิงภาครัฐในระยะยาว

(4) การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานระบบการดูแล (Care Economy) โดยกำหนดให้เศรษฐกิจการดูแลเป็นโครงสร้างพื้นฐานใหม่ของประเทศ ยกระดับบริการดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ที่ต้องการการดูแลระยะยาวให้เป็นบริการสาธารณะที่รัฐสนับสนุนอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน ยกระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัว และพัฒนาวิชาชีพผู้ดูแลให้มีความมั่นคง

(5) การทบทวนโครงสร้างรายได้ของรัฐ โดยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีจากทรัพย์สินมรดก และกำไรจากการลงทุน เพื่อนำรายได้มาสนับสนุนกองทุนสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบภาษีและระบบประกันสังคม

(6) กระจายอำนาจด้านการจัดสวัสดิการสังคมสู่จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรชุมชน พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพและกลไกกำกับติดตาม เพื่อให้การจัดบริการสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

(7) พัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม และองค์กรศาสนา ให้เป็นเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมอย่างเป็นระบบ โดยมีการแบ่งบทบาทความรับผิดชอบ และการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

(8) พัฒนาระบบข้อมูลกลางด้านสังคมของประเทศไทยที่เชื่อมโยงข้อมูลจากทุกหน่วยงาน เพื่อใช้ในการคาดการณ์ปัญหา วางแผน และติดตามผลการดำเนินงานบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์

(9) พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลนโยบายสังคม (Social Policy Monitoring and Evaluation System) โดยกำหนดตัวชี้วัดด้านคุณภาพชีวิต ความเหลื่อมล้ำ และการเข้าถึงสวัสดิการ พร้อมนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงนโยบายและการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

(10) ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) และการทดลองนโยบาย (Policy Sandbox) ร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมรูปแบบใหม่

(11) พัฒนาระบบรองรับสังคมสูงวัยอย่างครบวงจร (Active Ageing) ครอบคลุมด้านสุขภาพ การจ้างงาน การเรียนรู้ตลอดชีวิต การดูแลระยะยาว และการออกแบบสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

(12) การเสริมสร้างความยืดหยุ่นของระบบการพัฒนาสังคม (Social Resilience) เพื่อรองรับวิกฤตเศรษฐกิจ โรคอุบัติใหม่ ภัยพิบัติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมที่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างรวดเร็ว

(13) การยกระดับการพัฒนาทุนมนุษย์และการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยส่งเสริมการศึกษา การพัฒนาทักษะอาชีพ ทักษะดิจิทัล และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน และเศรษฐกิจในอนาคต

(14) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และชุมชน ในการร่วมออกแบบ ดำเนินการ และติดตาม นโยบายด้านสังคม เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาสังคม

(15) การขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัลด้านสังคม โดยบูรณาการบริการภาครัฐด้านสังคม ไว้บนแพลตฟอร์มดิจิทัลแบบเบ็ดเสร็จ (One-Stop Service) เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ลดขั้นตอน การให้บริการ และอำนวยความสะดวกให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการได้อย่างรวดเร็ว โปร่งใส เท่าเทียม

7.1.2 ด้านการบริหารจัดการ

(1) ปฏิรูประบบสารสนเทศและการบริหารจัดการด้วยข้อมูล โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลดิจิทัล ที่เชื่อมโยงข้อมูลทะเบียนราษฎร ข้อมูลภาษี ข้อมูลสุขภาพ และข้อมูลการรับสวัสดิการของประชาชนทุกคนเข้าด้วยกันอย่างครบถ้วน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อป้องกันการได้รับสิทธิที่ซ้ำซ้อน และนำระบบ AI มาช่วยในการวิเคราะห์และคาดการณ์ความเสี่ยงทางสังคมล่วงหน้า รวมทั้งสื่อสารช่องทางในการยื่นขอรับความช่วยเหลือและสวัสดิการของประชาชน ซึ่งอยู่บนแพลตฟอร์มดิจิทัลเดียวเข้าถึงได้ง่าย มีระบบติดตามสถานะคำร้องให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง เพื่อสร้างความโปร่งใสและลดการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่

(2) บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและการสร้างภาคีเครือข่าย โดยภาครัฐต้องเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ผูกขาดการจัดบริการ” มาเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก และผู้ประสานการดำเนินการ” ให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดซื้อจัดจ้างบริการทางสังคมจากภาคประชาสังคม ดำเนินการแก้ไขกฎหมายระเบียบการเงินการคลังเพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานรัฐสามารถจ้างองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) มูลนิธิ หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินงานจัดบริการสวัสดิการแทนรัฐได้ โดยรัฐทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณและกำกับมาตรฐานคุณภาพ

(3) ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลไกการบริหารจัดการร่วมในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย ผู้แทนจากภาครัฐ ท้องถิ่น หอการค้าจังหวัด ภาคประชาสังคม และตัวแทนกลุ่มเปราะบาง เพื่อร่วมกันวางแผนยุทธศาสตร์ และขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมให้สอดคล้องตามบริบทเฉพาะของแต่ละจังหวัด

(4) บริหารจัดการความเสี่ยงและระบบเตือนภัยทางสังคมเชิงรุก สร้างระบบเตือนภัยและเผชิญเหตุทางสังคมระยะเริ่มต้น ร่วมกับแอปพลิเคชันแจ้งเหตุ เพื่อคัดกรองสัญญาณเตือนภัย เช่น ครอบครัวที่ค้างชำระค่าเช่าบ้านต่อเนื่อง เด็กที่ขาดเรียนบ่อย หรือผู้สูงอายุที่เริ่มมีภาวะสมองเสื่อม เพื่อส่งทีมเคลื่อนที่เร็วเข้าไประงับเหตุและช่วยเหลือเชิงรุก เพื่อเป็นการทำงานในเชิงป้องกัน

(5) พัฒนาระบบติดตาม ประเมินผล และการบริหารผลสัมฤทธิ์ด้านสังคม (Performance Monitoring and Evaluation) โดยกำหนดตัวชี้วัดผลลัพธ์ (Outcome Indicators) และผลกระทบทางสังคม (Social Impact Indicators) ที่สามารถสะท้อนคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแบบ Real-time เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย การจัดสรรงบประมาณ และการปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

(6) พัฒนาศักยภาพบุคลากรและองค์กรด้านการพัฒนาสังคม (Capacity Building for Social Development) โดยยกระดับสมรรถนะของบุคลากรด้านการพัฒนาสังคมให้มีความรู้ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลดิจิทัล การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ การพัฒนานวัตกรรมทางสังคม การบริหารความร่วมมือระหว่างภาคส่วน การจัดการความเสี่ยงทางสังคม พร้อมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-Centric Organization) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการและการขับเคลื่อนนโยบายสังคมในอนาคต

7.1.3 ด้านการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม

(1) เร่งพัฒนาระบบฐานข้อมูลดิจิทัลรวม โดยเชื่อมโยงฐานข้อมูลจากทุกหน่วยงานเข้าด้วยกัน บูรณาการฐานข้อมูลสวัสดิการระดับชาติแบบไร้รอยต่อ เชื่อมโยงข้อมูลทะเบียนราษฎร์ ข้อมูลสิทธิการรักษาพยาบาล ข้อมูลภาษีและการคุ้มครองแรงงาน และข้อมูลผู้ประสบปัญหาทางสังคม เข้าสู่แพลตฟอร์มกลางเดียว เพื่อให้เห็นภาพรวมของประชากรทุกคนแบบ 360 องศา มีความแม่นยำในการคัดกรอง ป้องกันการช่วยเหลือที่ซ้ำซ้อน และเพิ่มความรวดเร็วในการส่งต่อระบบความช่วยเหลือ

(2) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนหรือให้ยืมอุปกรณ์เทคโนโลยีสวัสดิการขั้นพื้นฐานแก่ครัวเรือนเปราะบาง เช่น ระบบสัญญาณเตือนภัยอัจฉริยะเมื่อผู้สูงอายุล้ม อุปกรณ์ติดตามตัว GPS สำหรับผู้ป่วยสมองเสื่อม หรือเตียงปรับระดับดิจิทัลสำหรับผู้ป่วยติดเตียง รวมทั้งส่งเสริมการแพทย์ทางไกลและการดูแลทางไกลสำหรับผู้ป่วย

(3) ขจัดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล โดยส่งเสริมการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์พื้นฐานเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้ และยกระดับทักษะทางดิจิทัลให้แก่อาสาสมัครในพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่เป็น “ผู้นำทางดิจิทัล” ในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ที่ไม่มีความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีสำหรับการลงทะเบียนและเข้าถึงสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ

(4) สร้างมาตรการจูงใจทางภาษีสำหรับนวัตกรรมเพื่อสังคม โดยส่งเสริมสิทธิประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีระดับสูงแก่บริษัทเอกชนที่ลงทุนวิจัย พัฒนา หรือบริจาคเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการพัฒนาสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มเปราะบาง

(5) การพัฒนาระบบธรรมาภิบาลข้อมูลด้านสังคม (Digital Governance and Data Governance) โดยกำหนดมาตรฐานการเชื่อมโยง การใช้ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นระบบ ภายใต้หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ และจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการใช้ข้อมูลภาครัฐ และสนับสนุนการกำหนดนโยบายบนฐานข้อมูลที่ถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้

(6) การส่งเสริมพื้นที่นวัตกรรมและการทดลองนโยบายด้านสังคม (Social Policy Sandbox) โดยเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ร่วมทดลองนวัตกรรมหรือรูปแบบการจัดบริการสังคมใหม่ในพื้นที่นำร่อง ก่อนขยายผลในระดับประเทศ เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการพัฒนานโยบาย ลดความเสี่ยงจากการดำเนินงาน และสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมที่ตอบโจทย์บริบทของแต่ละพื้นที่

7.1.4 ด้านตลาดแรงงานและทุนทางสังคม

(1) ปฏิรูปกลไกตลาดแรงงาน เน้นความร่วมมือในลักษณะไตรภาคีที่เข้มแข็ง โดยส่งเสริมสิทธิการรวมกลุ่มและการเจรจาต่อรองร่วม เพื่อให้มีสภาพการทำงานและสวัสดิการที่เป็นธรรมร่วมกันทั้งฝ่ายรัฐบาล นายจ้าง และลูกจ้าง รวมทั้งการยกระดับความร่วมมือไตรภาคี ให้มีกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่ร่วมกันวางแผนพัฒนาระบบประกันสังคม การคุ้มครองแรงงานนอกระบบ และการเปลี่ยนผ่านแรงงานสู่ยุคดิจิทัล และการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม (Just Transition) อย่างยั่งยืน

(2) สร้างความยืดหยุ่นในตลาดแรงงาน โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนประกันการว่างงาน และการเปลี่ยนผ่านทักษะ เพื่อพัฒนาระบบประกันการว่างงานให้ครอบคลุมและจ่ายเงินชดเชยที่เพียงพอต่อการดำรงชีพในระยะเวลาที่เหมาะสม ควบคู่ไปกับการบังคับเข้าร่วมโปรแกรมเพิ่มทักษะ (Upskilling/Reskilling) ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต รวมไปถึงส่งเสริมให้กลุ่มแรงงานอายุน้อยและกลุ่มเปราะบางมีประสบการณ์ตั้งต้นในตลาดแรงงาน และขยายโอกาสเข้าสู่ตลาดแรงงานที่มีทักษะได้อย่างเท่าเทียม

(3) ดึงแรงงานนอกระบบ เช่น ไรเดอร์ เกษตรกร พ่อค้าแม่ค้าออนไลน์ เข้าสู่โครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม ผ่านการจูงใจด้านสวัสดิการ โดยเพิ่มสิทธิประโยชน์ของประกันสังคมของแรงงานนอกระบบหรือผู้ประกอบการอาชีพอิสระ (เช่น มาตรา 40) ให้ใกล้เคียงกับแรงงานในระบบ (มาตรา 33) โดยรัฐร่วมจ่ายสมทบในสัดส่วนที่สูงขึ้น เพื่อดึงดูดให้แรงงานเหล่านี้เข้ามาอยู่ในฐานข้อมูลดิจิทัลของรัฐ ซึ่งง่ายต่อการบริหารจัดการและยกระดับฝีมือแรงงานในภาพรวม

(4) บูรณาการ “ทุนทางสังคมวัฒนธรรม” กับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์กับแนวคิดสวัสดิการ นำหลักความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการสร้างภูมิคุ้มกัน มาเป็นฐานคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและการพึ่งพาตนเอง โดยหนุนเสริมด้วยระบบสวัสดิการจากส่วนกลางและท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งจากภายในและพร้อมรับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ รวมทั้งส่งเสริมเศรษฐกิจการดูแล (Care Economy) โดยสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากทุนทางสังคมไทยที่มีความเอื้ออาทร เปลี่ยนการดูแลผู้สูงอายุและเด็กเล็กในชุมชนที่เดิมไม่ได้รับค่าตอบแทน ให้กลายเป็นอาชีพทางเลือกที่มีการรับรองมาตรฐานวิชาชีพ มีรายได้ที่มั่นคง และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

(5) การส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมและธุรกิจที่สร้างผลกระทบทางสังคม โดยพัฒนามาตรการจูงใจด้านภาษี แหล่งเงินทุน และการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจควบคู่กับการสร้างคุณค่าทางสังคม โดยเฉพาะการจ้างงานกลุ่มเปราะบาง การพัฒนาชุมชน และการแก้ไขปัญหาสังคมในระดับพื้นที่ ซึ่งจะช่วยสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและเพิ่มโอกาสการจ้างงานอย่างยั่งยืน

(6) การเสริมสร้างทุนทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายอาสาสมัคร องค์กรชุมชน และภาคประชาสังคมในการร่วมออกแบบและขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม พร้อมสร้างวัฒนธรรมแห่งความไว้วางใจ (Social Trust) ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

7.2 ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมของไทยภายใต้ภารกิจของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

7.2.1 ปรับบทบาทกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจาก หน่วยงานผู้ให้บริการสวัสดิการสังคม สู่ หน่วยงานขับเคลื่อนระบบการพัฒนาสังคมของประเทศ โดยจากบทเรียนของประเทศสวีเดนและมาเลเซีย พบว่า การพัฒนาสังคมที่มีประสิทธิผลมิได้อาศัยการจัดบริการของภาครัฐเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการ ออกแบบระบบที่เชื่อมโยงบทบาทของทุกภาคส่วนอย่างเป็นเอกภาพ ดังนั้น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ควรปรับบทบาทจากการดำเนินงานเชิงปฏิบัติเป็นหลัก ไปสู่การเป็นหน่วยงานกำหนดนโยบาย พัฒนาระบบ มาตรฐาน และกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมของประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร และลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ อาจพัฒนาระบบ รูปแบบ และโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม โดยการสร้าง ระบบฐานข้อมูลสวัสดิการอัจฉริยะ เพื่อให้เป็นระบบที่ช่วยในการคาดการณ์ความเสี่ยงรายครัวเรือน (Risk Predictive Model) ซึ่งอาจพัฒนาระบบสารสนเทศร่วมกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกระทรวงมหาดไทย เพื่อเชื่อมโยงฐานข้อมูลผู้มีรายได้น้อย (บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ) ข้อมูลหนี้สิน และข้อมูล สาธารณสุข และนำมาประเมินดัชนีความเปราะบางล่วงหน้า

7.2.2 ยกระดับงานนิคมสร้างตนเองและชุมชนพื้นที่สูง โดยเน้นการสร้างอาชีพรายได้โดยมุ่งทักษะหลัก ที่สำคัญ ได้แก่ (1) ทักษะทางการเงิน การจัดทำบัญชีครัวเรือน การวางแผนออมเงินเพื่อยามฉุกเฉิน และการ บริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียน (2) ทักษะการค้าดิจิทัล ตลาดออนไลน์ การถ่ายภาพสินค้า และการเล่าเรื่อง (Storytelling) อัตลักษณ์ชุมชน และ (3) ทักษะมูลค่าสูง การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ เกษตร แม่นยำและเกษตรมูลค่าสูง การสร้างสรรค์คอนเทนต์และการตลาดดิจิทัลขั้นสูง เป็นต้น รวมทั้งดึงภาคเอกชน เข้ามาเป็นพันธมิตรในการรับซื้อผลผลิตและร่วมพัฒนาพื้นที่ โดยเชื่อมโยงเอกชนที่มีนโยบาย CSR หรือ ESG เข้ามาจับคู่กับวิสาหกิจชุมชนในนิคมฯ หรือบนพื้นที่สูง

7.2.3 กระจายอำนาจการพัฒนาสังคมสู่พื้นที่ พร้อมเสริมสร้างศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย อาจควรปรับบทบาทจากผู้ดำเนินโครงการโดยตรง มาเป็นผู้สนับสนุนมาตรฐาน องค์ความรู้ งบประมาณ และการกำกับติดตาม เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรสวัสดิการชุมชน และภาคประชาสังคมสามารถออกแบบและบริหารจัดการงานด้านการพัฒนาสังคมที่สอดคล้องกับบริบท ของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจ ลดภาระงบประมาณ และดึงดูดทุนทางสังคม มาขับเคลื่อนระบบ มุ่งสร้างระบบนิเวศสวัสดิการที่ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนร่วมกันเป็นเจ้าของและแบ่งปันทรัพยากรในการดูแลและพัฒนาสังคม

7.2.4 ปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้งบประมาณจากการดำเนินการจัดโครงการ/กิจกรรมเอง ไปเป็นการ จ้างเหมาบริการทางสังคม จากภาคเอกชนหรือวิสาหกิจชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในพื้นที่ เพื่อดูแล กลุ่มเป้าหมายแทนภาครัฐ ซึ่งช่วยลดต้นทุนค่าบริหารจัดการและค่าบุคลากรระยะยาวของภาครัฐ

7.2.5 ยกระดับระบบคุ้มครองและฟื้นฟูผู้ประสบปัญหาทางสังคมแบบรายกรณี โดยพัฒนาระบบ Case Management กลางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลผู้ใช้บริการตั้งแต่กระบวนการรับ แจ้งเหตุ คัดกรอง ประเมินความเสี่ยง วางแผนช่วยเหลือ ส่งต่อ ฟื้นฟู และติดตามผล หลังออกจากระบบการคุ้มครอง ทั้งในกลุ่มคนไร้ที่พึ่ง ผู้ทำการขอทาน ผู้ประสบปัญหาทางสังคม ผู้พันภาวะ วิกฤต และครอบครัวเปราะบาง โดยใช้แนวทางการทำงานแบบสหวิชาชีพและเน้นการฟื้นฟูศักยภาพ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถกลับคืนสู่ครอบครัว ชุมชน หรือการประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน

7.2.6 พัฒนาศูนย์คุ้มครองและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตจังหวัด สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และหน่วยบริการในสังกัดให้เป็นศูนย์บริการสังคมเชิงรุกระดับพื้นที่ โดยปรับบทบาทจากการเป็นหน่วยรองรับ และให้การสงเคราะห์ภายหลังเกิดปัญหา ไปสู่การเป็นกลไกเฝ้าระวัง ป้องกัน และช่วยเหลือเชิงรุกในระดับพื้นที่ ผ่านการจัดทีมเคลื่อนที่เร็วด้านสังคม การค้นหากลุ่มเสี่ยง และการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล โรงเรียน ตำรวจ ผู้นำชุมชน และอาสาสมัคร เพื่อให้การคุ้มครองช่วยเหลือเกิดขึ้นตั้งแต่ระยะเริ่มต้น ลดการเข้าสู่ภาวะไร้ที่พึ่งซ้ำ และลดการพึ่งพาการสงเคราะห์ระยะยาว

7.2.7 ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนพื้นที่สูง และชุมชนเปราะบาง บนฐานสิทธิ อัตลักษณ์ และทุนทางวัฒนธรรม โดยสนับสนุนการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน สวัสดิการ การศึกษา สุขภาพ ที่อยู่อาศัย และอาชีพ ควบคู่กับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเคารพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ ควรเชื่อมโยงงานพัฒนาสังคมกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การท่องเที่ยว ชุมชนอย่างรับผิดชอบ ผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ และตลาดดิจิทัล เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ พึ่งพาตนเอง และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเอง

7.2.8 ยกระดับศักยภาพบุคลากรด้านการพัฒนาสังคมและสังคมสงเคราะห์ให้รองรับความเสี่ยงทาง สังคมรูปแบบใหม่ โดยพัฒนาหลักสูตรเพิ่มพูนทักษะด้านการบริหารจัดการรายกรณี การทำงาน กับกลุ่มเปราะบางซับซ้อน การใช้ข้อมูลดิจิทัล การวิเคราะห์ความเสี่ยงทางสังคม การประสานงานสหวิชาชีพ การเยียวยาจิตใจเบื้องต้น และการออกแบบบริการที่ยึดผู้ใช้บริการเป็นศูนย์กลาง พร้อมทั้งจัดระบบพี่เลี้ยง ทางวิชาชีพและระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้บุคลากรของกรมสามารถทำงานเชิงรุก และตอบสนองต่อปัญหาสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2.9 พัฒนาศักยภาพองค์กรสู่การเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรมด้านการพัฒนาสังคม ควรส่งเสริมการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถาบันการศึกษาและองค์กรระหว่าง ประเทศ ตลอดจนสนับสนุนการทดลองนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมทางสังคม เพื่อให้กรมพัฒนาสังคม และสวัสดิการสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

7.2.10 พัฒนาระบบติดตามผลลัพธ์และผลกระทบทางสังคมของภารกิจกรมพัฒนาสังคมและ สวัสดิการ โดยกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย ไม่ใช่เพียงจำนวน กิจกรรมหรือจำนวนผู้ได้รับบริการ เช่น อัตราการกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชน อัตราการมีงานทำหลังได้รับการ พินฟู รายได้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น การลดการกลับเข้าสู่ภาวะไร้ที่พึ่งซ้ำ ระดับการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ทั้งนี้ ควรนำผลการติดตามประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบบริการ การจัดสรรงบประมาณ และการกำหนดนโยบายของกรมในระยะต่อไป

7.3 บทบาทของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการต่อการพัฒนาสังคมในอนาคต

7.3.1 ปรับบทบาทจาก “ผู้ให้การสงเคราะห์เฉพาะกลุ่ม” เป็น “ผู้สร้างโครงข่ายความคุ้มครองทาง สังคมเชิงรุก” โดยมุ่งเน้นเน้นการป้องกันก่อนเกิดปัญหา โดยนำแนวคิดจากประเทศสวีเดนที่มองว่า สวัสดิการ ไม่ใช่เรื่องของการสงเคราะห์คนจน แต่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เพื่อป้องกันไม่ให้คนตกสู่ความ ยากจน ลดขั้นตอนการพิสูจน์ความยากจนที่ยุ่งยากซับซ้อนสำหรับสวัสดิการขั้นพื้นฐานบางประเภท และ มุ่งเน้นในการสร้างมาตรการป้องกันล่วงหน้าก่อนเกิดวิกฤต โดยส่งเสริมกิจกรรมที่จะสร้างทักษะ ความมั่นคง ในชีวิต และทางเลือกในการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

7.3.2 เป็นผู้คาดการณ์ทางสังคมเชิงรุกด้วยระบบข้อมูลอัจฉริยะ ใช้ระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกันในการติดตามกลุ่มเป้าหมาย และสามารถพยากรณ์ความเสี่ยงรายครัวเรือนที่มีสัญญาณความเสี่ยงจะหลุดจากระบบ ทำให้สามารถเข้าช่วยเหลือก่อนที่จะเผชิญวิกฤต โดยยกระดับผู้องค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลแบบเต็มรูปแบบ ข

7.3.3 ปฏิรูปรวมศูนย์การเข้าถึงบริการ โดยเปลี่ยนเป็น ศูนย์สร้างโอกาสและบริการทางสังคมเบ็ดเสร็จให้เป็นพื้นที่เปิดที่ประชาชนทุกคนในชุมชนสามารถเดินเข้ามาใช้บริการ แลกเปลี่ยน หรือขอคำปรึกษาได้ ซึ่งศูนย์ฯ ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานสิทธิ ส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะ เช่น สาธารณสุข แรงงาน หรือการศึกษาได้ทันที เพื่อให้กระบวนการช่วยเหลือ คุ่มครอง พื้นฟูประชาชนดำเนินการเสร็จสิ้นในจุดเดียว

7.3.4 เป็นองค์กรขับเคลื่อนนโยบายสังคมบนฐานข้อมูล กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรยกระดับบทบาทจากหน่วยงานผู้ปฏิบัติไปสู่การเป็นองค์กรดำเนินนโยบาย (Policy Organization) ที่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคม คาดการณ์แนวโน้มความเสี่ยง และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของรัฐบาลในการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมของประเทศ โดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ รวมถึงปัญญาประดิษฐ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคาดการณ์ เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดนโยบาย

7.3.5 ปรับบทบาทเป็นศูนย์กลางการบูรณาการภาคีเครือข่ายด้านการพัฒนาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรทำหน้าที่เป็น “Platform Organization” เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อร่วมกันออกแบบ พัฒนา และขับเคลื่อนระบบสวัสดิการและการพัฒนาสังคมแบบบูรณาการ ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ และใช้ทรัพยากรของทุกภาคส่วนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

7.3.6 เป็นองค์กรส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรมีบทบาทเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม โดยเปิดพื้นที่ให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ร่วมคิดค้น ทดลอง และขยายผลรูปแบบการแก้ไขปัญหาสังคมใหม่ ๆ ผ่านกลไก Social Innovation Lab หรือ Policy Sandbox เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาสังคมที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.3.7 ปรับบทบาทเป็นองค์กรพัฒนาทุนทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรปรับบทบาทจากการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือโดยตรง มาเป็นผู้เสริมสร้างศักยภาพของชุมชน องค์กรประชาชน และภาคีเครือข่าย ให้สามารถบริหารจัดการปัญหาสังคมและจัดสวัสดิการชุมชนได้ด้วยตนเอง ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้ การสนับสนุนวิชาการ การสร้างเครือข่าย และการถ่ายทอดนวัตกรรม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งจากฐานรากและลดการพึ่งพาภาครัฐในระยะยาว

7.3.8 เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรพัฒนาองค์กรให้มีความสามารถในการเรียนรู้ ปรับตัว และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา การจัดการองค์ความรู้ การประเมินผลการดำเนินงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์กรทั้งในและต่างประเทศ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อให้กรมสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

7.3.9 พัฒนาระบบหุ้นส่วนการพัฒนาสังคมกับทุกภาคส่วน โดยการสร้างระบบนิเวศการพัฒนาสังคมของประเทศ และควรส่งเสริมการจัดตั้งกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรศาสนา วิชาชีพเพื่อสังคม และภาคประชาสังคม รวมถึงอาสาสมัคร โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการอาจเป็นเจ้าภาพการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสังคมของประเทศ เพื่อการร่วมออกแบบการดำเนินงาน และติดตามประเมินผลการพัฒนาสังคม โดยกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบร่วมกันอย่างชัดเจน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระดมทรัพยากรและนวัตกรรมทางสังคมร่วมกัน

7.4 กรอบระยะเวลาและลำดับความสำคัญในการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติ

7.4.1 กรอบแนวคิดเพื่อจัดลำดับความสำคัญ

การนำข้อเสนอเชิงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy Implementation) จำเป็นต้องมีกลไกในการจัดลำดับความสำคัญ (Prioritization) และการกำหนดช่วงเวลาการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานปฏิบัติสามารถบริหารจัดการทรัพยากร งบประมาณ และกำลังคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้นำแนวคิดการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) และกรอบการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy-to-Implementation Framework) มาใช้ในการจัดกลุ่มข้อเสนอเชิงนโยบายออกเป็น 3 ระยะ ตามเกณฑ์ความพร้อมเชิงโครงสร้าง (Structural Readiness) ความซับซ้อนทางกฎหมาย/ระเบียบ (Regulatory Complexity) และระดับผลกระทบทางสังคม (Social Impact) ดังนี้

(1) ระยะสั้น มุ่งเน้นการวางรากฐานโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การปรับปรุงกระบวนการทำงานภายในองค์กร การพัฒนาสมรรถนะบุคลากร และการจัดทำระบบการดูแลเชิงรุกล่วงหน้า (Preventive Social Policy) เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่เห็นผลเป็นรูปธรรม โดยไม่ต้องรอการแก้ไขกฎหมายหลัก

(2) ระยะกลาง มุ่งเน้นการปฏิรูปกลไกบริหารจัดการเชิงระบบ การแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบการเงินการคลัง การจัดซื้อจัดจ้างบริการทางสังคม การถ่ายโอนภารกิจสู่ท้องถิ่น การสร้างพื้นที่ทดลองนโยบาย (Policy Sandbox) และการขยายผลนวัตกรรมสังคม

(3) ระยะยาว มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างระดับประเทศ การปรับเปลี่ยนบทบาทของรัฐไปสู่ “รัฐผู้ลงทุนทางสังคม” (Social Investment State) การวางโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจการดูแล (Care Economy) การปฏิรูปโครงสร้างภาษีสวัสดิการ และการเปลี่ยนผ่านบทบาทองค์กรอย่างยั่งยืน

7.4.2 ตารางแสดงการจัดลำดับความสำคัญและกรอบระยะเวลาขับเคลื่อนนโยบาย

กรอบระยะเวลาและวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์	ข้อเสนอเชิงนโยบายภาพรวม	ข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้ภารกิจกรมฯ	บทบาทกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในอนาคต
ระยะสั้น เป้าหมาย : วางรากฐานข้อมูล พัฒนาศักยภาพบุคลากร และสร้างระบบบริการเชิงรุกเพื่อป้องกันปัญหา	- พัฒนาระบบฐานข้อมูลสังคมแบบบูรณาการ - ขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัลด้านสังคมบริการ	- สร้างระบบฐานข้อมูลสวัสดิการ อัจฉริยะ พยากรณ์ความเสี่ยงรายครัวเรือน - ยกระดับระบบการจัดการรายกรณีกลางแบบสหวิชาชีพ	- ปรับบทบาทจากผู้สงเคราะห์เฉพาะกลุ่มเป็นผู้สร้างโครงข่ายความคุ้มครองเชิงรุก - เป็นผู้คาดการณ์ทางสังคมเชิงรุกด้วย

กรอบระยะเวลา และวัตถุประสงค์ เชิงยุทธศาสตร์	ข้อเสนอเชิงนโยบาย ภาพรวม	ข้อเสนอเชิงนโยบาย ภายใต้ภารกิจกรมฯ	บทบาทกรมพัฒนา สังคมและสวัสดิการ ในอนาคต
	● ปฏิรูประบบสารสนเทศ AI คาดการณ์ความเสี่ยงและช่องทางดิจิทัลเดียว ● สร้างระบบเตือนภัยทางสังคมเชิงรุก แอปแจ้งเหตุและทีมเคลื่อนที่เร็ว ● พัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านดิจิทัลและการบริหารจัดการรายกรณี ● เร่งพัฒนาระบบฐานข้อมูลดิจิทัลรวมมองเห็นประชากร 360 องศา ● สนับสนุนอุปกรณ์เทคโนโลยีสวัสดิการแก่ครัวเรือนเปราะบาง ● ขจัดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและจัดตั้ง “ผู้นำทางดิจิทัล” ● วางระบบธรรมาภิบาลข้อมูล ● จูงใจแรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคม (มาตรา 40)	● ปรับบทบาทศูนย์คุ้มครองฯ และหน่วยบริการในสังกัดเป็นศูนย์บริการเชิงรุกระดับพื้นที่ ● ยกระดับศักยภาพบุคลากรและนักสังคมสงเคราะห์รองรับความเสี่ยงรูปแบบใหม่	● ปรับเปลี่ยนพื้นที่ศูนย์บริการเป็น

กรอบระยะเวลา และวัตถุประสงค์ เชิงยุทธศาสตร์	ข้อเสนอเชิงนโยบาย ภาพรวม	ข้อเสนอเชิงนโยบาย ภายใต้ภารกิจกรมฯ	บทบาทกรมพัฒนา สังคมและสวัสดิการ ในอนาคต
ระยะกลาง เป้าหมาย : ปฏิรูป กฎระเบียบ ถ่ายโอน อำนาจ สร้างกลไก ความร่วมมือไตรภาคี และทดลองนวัตกรรม	● ถ่ายโอนภารกิจการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ● พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลนโยบายสังคม ● ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมและทดลองนโยบาย (Policy Sandbox) ● ส่งเสริมการมีส่วนร่วมออกแบบนโยบายของทุกภาคส่วน ● ปฏิรูประบบการเงินการคลังเพื่อจัดซื้อจัดจ้างบริการจาก ● จัดตั้งกลไกบริหารจัดการร่วมระดับพื้นที่ (จังหวัด/ท้องถิ่น/หอการค้า/ภาคประชาสังคม) ● พัฒนาระบบประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบทางสังคม (Real-time M&E) ● สร้างมาตรการภาษีจูงใจการลงทุนวิจัยนวัตกรรมเพื่อสังคม ● ส่งเสริมพื้นที่นวัตกรรมและการทดลองนโยบายด้านสังคม	● ยกระดับงานนิคมสร้างตนเองและชุมชนพื้นที่สูง (ทักษะการเงิน ค้าดิจิทัล เกษตรมูลค่าสูง คู่ ESG/CSR) ● ปฏิรูปกลไกความร่วมมือแบบไตรภาคีภาคีสวัสดิการ (จับคู่ความเดือดร้อนกับบ./พื้นที่) ● ปรับรูปแบบงบประมาณเป็นการจ้างเหมาบริการทางสังคมจากเอกชน/วิสาหกิจชุมชน ● พัฒนาระบบติดตามผลลัพธ์และผลกระทบทางสังคม	● ปรับบทบาทเป็นศูนย์กลางการบูรณาการภาคีเครือข่าย ● เป็นองค์กรส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม

กรอบระยะเวลา และวัตถุประสงค์ เชิงยุทธศาสตร์	ข้อเสนอเชิงนโยบาย ภาพรวม	ข้อเสนอเชิงนโยบาย ภายใต้ภารกิจกรมฯ	บทบาทกรมพัฒนา สังคมและสวัสดิการ ในอนาคต
	● ปฏิรูปกลไกตลาดแรงงานไตรภาคีและการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม ● สร้างความยืดหยุ่นตลาดแรงงาน กองทุนประกันการว่างงาน และ Upskilling/Reskilling ● ประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงและเชื่อมโยงเศรษฐกิจการดูแลในชุมชน ● ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม (SE) และธุรกิจสร้างผลกระทบทางสังคม		
ระยะยาว เป้าหมาย : เปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างระดับประเทศ ปรับบทบาทองค์กรยั่งยืน และพัฒนาทุนมนุษย์	● เปลี่ยนผ่านจาก “ตั้งรับ” สู่ “รัฐผู้ลงทุนทางสังคม” ● บริหารความเสี่ยงตามช่วงวัย (สวัสดิการเด็กปฐมวัย วันลาคลอด บำนาญยั่งยืน) ● สถาปนาโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจการดูแล ● ทบทวนโครงสร้างรายได้และจัดเก็บภาษีทรัพย์สิน/มรดกเพื่อกองทุนสวัสดิการ ● พัฒนาระบบรองรับสังคมสูงวัยครบวงจร	● ส่งเสริมคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนพื้นที่สูง บนฐานสิทธิ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจฐานราก	● ยกระดับเป็นองค์กรขับเคลื่อนนโยบายสังคมบนฐานข้อมูล ● เป็นองค์กรพัฒนาทุนทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชนจากฐานราก ● เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง

กรอบระยะเวลา และวัตถุประสงค์ เชิงยุทธศาสตร์	ข้อเสนอเชิงนโยบาย ภาพรวม	ข้อเสนอเชิงนโยบาย ภายใต้ภารกิจกรมฯ	บทบาทกรมพัฒนา สังคมและสวัสดิการ ในอนาคต
	● เสริมสร้าง ความยืดหยุ่นของระบบ สังคมรองรับวิกฤต ● ยกระดับทุนมนุษย์ และการเรียนรู้ ตลอดชีวิต ● เสริมสร้างทุน ทางสังคม ความเข้มแข็ง ชุมชน และวัฒนธรรม แห่งความไว้วางใจ		

ตารางที่ 8 : การจัดลำดับความสำคัญและกรอบระยะเวลาขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบาย

7.4.3 กลไกการขับเคลื่อนนโยบายในแต่ละระยะ

(1) **การขับเคลื่อนระยะสั้น** โดยมุ่งเน้นการสร้าง Quick Wins และการวางโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการร่วมกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกระทรวงมหาดไทย ในการเชื่อมโยงฐานข้อมูลบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ข้อมูลสาธารณสุข และทะเบียนราษฎร์ เพื่อจัดทำ ระบบพยากรณ์ความเสี่ยงรายครัวเรือน (Risk Predictive Model) ควบคู่กับการพัฒนา ระบบการจัดการรายกรณีกลาง (Central Case Management) และการปรับบทบาทของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง สถานคุ้มครอง และหน่วยบริการในสังกัดให้เป็น One-Stop Social Service Hub ที่มีทีมเคลื่อนที่เร็วเข้าช่วยเหลือเชิงรุกก่อนเกิดวิกฤต นอกจากนี้ ยังเน้นการยกระดับสมรรถนะบุคลากรด้านดิจิทัลและการพัฒนาผู้นำทางดิจิทัลในระดับชุมชน

(2) **การขับเคลื่อนระยะกลาง** โดยมุ่งเน้นการปฏิรูปกลไกบริหารจัดการและการปรับแก้กฎระเบียบ โดยเฉพาะการเสนอแก้ไขกฎหมายระเบียบการเงินการคลังเพื่อเปิดช่องให้ภาครัฐสามารถ จัดซื้อจัดจ้างบริการทางสังคม (Social Procurement) จากองค์กรภาคประชาสังคม (NGOs) และวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprises) ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย การจัดตั้งกลไกบริหารจัดการร่วมระดับพื้นที่ (จังหวัด/ท้องถิ่น/หอการค้า) การถ่ายโอนภารกิจสวัสดิการบางประเภทสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ตามความพร้อม การยกระดับงานนิคมสร้างตนเองและพื้นที่สูงผ่านการสร้างทักษะการเงิน ตลาดดิจิทัล และการจับคู่กับภาคเอกชนตามแนวทาง ESG/CSR รวมทั้งการใช้ Social Policy Sandbox เพื่อทดลองบริการสังคมรูปแบบใหม่ก่อนขยายผลในระดับประเทศ

(3) การขับเคลื่อนระยะยาว โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างในระดับประเทศ และการปรับเปลี่ยนบทบาทองค์กรอย่างยั่งยืน โดยการผลักดันแนวคิด “รัฐผู้ลงทุนทางสังคม” (Social Investment State) การสร้าง โครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจการดูแล (Care Economy) ให้เป็นบริการสาธารณะที่รัฐสนับสนุน การปฏิรูปโครงสร้างภาษีมรดกและทรัพย์สินเพื่อนำมรายได้มาสนับสนุนกองทุนสวัสดิการสังคม การยกระดับคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน และการส่งเสริมระบบ Active Ageing และ Social Resilience โดยในมิติองค์กร กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจะยกระดับบทบาทขึ้นเป็น Policy Organization ที่กำหนดทิศทางนโยบายบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ และเป็น Platform Organization ที่สนับสนุนให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายสามารถจัดสวัสดิการและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤติยา อนุวงศ์ และสุรสิทธิ์ วชิรจร. (ม.ป.ป.). การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพเพื่อรองรับไทยแลนด์ 4.0 [บทความวิชาการ]. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กรณีการ กฤษฎาญศรี. (ม.ป.ป.). เอกสารประกอบการเรียน วิชาการบริหารการพัฒนา. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2549). รายงานการวิจัย การนิยามสังคมปลอดภัยในบริบทสังคมไทยสู่การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- นงนุช ตันติอารมณ และคณะ. (2563). รายงานสถานการณ์ทางสังคมและระบบคุ้มครองทางสังคมของไทย. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). เอกสารการบรรยายพิเศษ การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจฐานราก. ในการประชุมนิทรรศการผู้ว่าราชการจังหวัด, 5 พฤศจิกายน 2550.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. (ม.ป.ป.). บทที่ 3 แนวคิดการพัฒนาสังคม. เอกสารออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2569.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (ม.ป.ป.). หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2569.
- วิทยา รอดบุญพา. (ม.ป.ป.). โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ...กับงานพัฒนาสังคมในส่วนของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. สำนักพัฒนาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
- วันฮารงค์ บินอิสริส. (2557). รายงานวิจัย ปัญหาการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของรัฐในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ. 2547-2557. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2550). แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาสังคมในสังคมพหุวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า). (อ้างอิงเสริมในบริบทวิชาการไทย)
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). รายงานภาวะสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2548). มิติชุมชน: วิถีคิดท้องถิ่นว่าด้วยรากฐานการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD). (2567). ชีวิตเป็นอย่างไรในสวีเดน (How's Life in Sweden?). ฐานข้อมูลความเป็นอยู่ที่ดีของ OECD (OECD Well-being Database).

ภาษาต่างประเทศ

- Ahmad, K. (1991). Nature and Significance of Islamic Economic Development. Seminar Paper, Islamic Development Bank.
- Benda-Beckmann, F. von. (1988). Islamic law and social security in an Ambonese village. In F. von Benda-Beckmann et al. (Eds.), Social Security in Developing Countries (pp. 339–365). Dordrecht: Foris Publications.
- Brundtland Commission. (1987). Our Common Future. Oxford: Oxford University Press.
- Chapra, M. U. (2008). The Islamic Vision of Development in the Light of Maqasid al-Shariah. International Institute of Islamic Thought (IIIT).

- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*.
- Department of Statistics Malaysia (DOSM). (2020). Population and Housing Census of Malaysia 2020. Putrajaya: DOSM.
- Department of Statistics Malaysia (DOSM). (2023). Current Population Estimates, Malaysia. Putrajaya: DOSM.
- Economic Planning Unit (EPU). (2021). Twelfth Malaysia Plan 2021–2025. Putrajaya: Prime Minister’s Department.
- Embassy of Malaysia, Dublin. (2025). General Information. Retrieved March 2, 2026.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press.
- Government of Malaysia. (2019). Shared Prosperity Vision 2030. Putrajaya: Prime Minister’s Department.
- Hassan, A. (2010). Islamic Social Welfare and the Role of Zakat and Waqf in Poverty Alleviation. *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 6(3), 81-100.
- International Labour Organization (ILO). (2017). World Social Protection Report 2017–19: Universal social protection to achieve the Sustainable Development Goals. Geneva: ILO.
- Kokko, A. (2010). The Swedish Model. UNU-WIDER Working Paper No. 2010/88. United Nations University World Institute for Development Economics Research.
- Lim, S. Y., & Mansor, N. (2019). Urban Poverty and Homelessness in Kuala Lumpur. *Journal of Asian Public Policy*, 12(3), 345–360.
- Midgley, J. (1997). *Social Welfare in Global Context*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Ministry of Economy Malaysia. (2023). *Ekonomi MADANI: Empowering the People*. Putrajaya: Government of Malaysia.
- Ministry of Women, Family and Community Development Malaysia. (2020). *National Social Policy 2030*. Putrajaya: Government of Malaysia.
- Mulgan, G., et al. (2007). *Social Innovation: What it is, why it matters and how it can be accelerated*. London: The Young Foundation.
- National Institute of Health Malaysia. (2020). *National Health and Morbidity Survey (NHMS)*. Kuala Lumpur: Ministry of Health Malaysia.
- Nordic Welfare Centre. (n.d.). *Welfare Policy, Public Health, and Older Adults in the Nordic Region*. Retrieved March 2, 2026.
- OECD. (2020). *The Digital Transformation of SMEs*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2023). *Society at a Glance: OECD Social Indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Phills, J. A., Deiglmeier, K., & Miller, D. T. (2008). *Rediscovering Social Innovation*. Stanford Social Innovation Review.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. New York: Alfred A. Knopf.

- Social Progress Imperative. (2024). Social Progress Index 2024. Retrieved March 2, 2026.
- Sustainable Development Solutions Network (SDSN). (2023). Sustainable Development Report 2023. New York: SDSN.
- Teh, Y. K. (2018). Begging and Homelessness in Malaysia: Issues and Policy Responses. *Asian Social Work and Policy Review*, 12(2), 123–135.
- Transparency International. (2023). Corruption Perceptions Index 2023. Retrieved March 2, 2026.
- UNDP. (1990). Human Development Report 1990. New York: Oxford University Press.
- UNDP. (2024). Human Development Report 2023/24. Retrieved March 2, 2026.
- United Nations. (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations.
- von Benda-Beckmann, F. (1988). Islamic law and social security in an Ambonese village. In *Social Security in Developing Countries* (pp. 339-365).
- World Bank. (2023). Malaysia Economic Monitor: Strengthening Resilience. Washington, D.C.: World Bank.
- World Economic Forum. (2024). Global Gender Gap Report 2024. Retrieved March 2, 2026.

ข้อคิดเห็นทางวิชาการ ต่อการประยุกต์ใช้บทเรียนการพัฒนาสังคม จากประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซียกับบริบทของประเทศไทย

นายอนรรฆ พิทักษ์ธานิน
ผู้อำนวยการศูนย์แม่โขงศึกษา
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากมุมมองของนักวิชาการที่ทำงานด้านนโยบายทางสังคมมีข้อคิดเห็นว่า ประสบการณ์และบทเรียนจากประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซียเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและการพัฒนาสังคมนั้น มีทั้งประเด็นที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย และประเด็นที่อาจจะไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนและถอดบทเรียนอย่างรอบคอบ เพื่อให้การนำมาประยุกต์ใช้เกิดการขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม มิใช่เป็นเพียงการรับแนวคิดที่ดีจากต่างประเทศมาวางไว้บนโครงสร้างที่ยังไม่พร้อมรองรับ

รายงานการศึกษาฉบับนี้นับเป็นความพยายามที่น่าชื่นชม ในการวางกรอบเปรียบเทียบระหว่างประเทศต้นแบบรัฐสวัสดิการระดับโลกอย่างสวีเดน กับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอย่างมาเลเซีย เพื่อสังเคราะห์แนวทางสำหรับประเทศไทย อย่างไรก็ตาม หัวใจสำคัญของการนำบทเรียนต่างประเทศมาใช้ มิได้อยู่ที่ว่าประเทศต้นแบบทำอะไรสำเร็จ หากอยู่ที่ว่า ‘เงื่อนไขเบื้องหลังความสำเร็จ’ ของประเทศเหล่านั้นมีอยู่ในสังคมไทยหรือไม่ และหากยังไม่มี เราจะต้องสร้างเงื่อนไขใดขึ้นมาก่อน ข้อเขียนนี้จึงมุ่งวิเคราะห์รากฐานที่แตกต่างกันของทั้งสามสังคมใน 5 มิติสำคัญ ได้แก่ รูปแบบการปกครองและการเมือง การบริหารจัดการภาครัฐ โครงสร้างประชากร ระเบียบวิธีงบประมาณ และระบบการจัดเก็บภาษี ก่อนจะเสนอว่าชุดสวัสดิการใดที่น่าจะขับเคลื่อนได้จริงในประเทศไทยบนฐานของกลไกและสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

1. ภาพรวม

ก่อนเข้าสู่การวิเคราะห์ความแตกต่างเชิงฐานคิด ควรทำความเข้าใจตรงกันก่อนว่าทั้งสามประเทศยืนอยู่บนตรรกะการพัฒนาสังคมที่ต่างกันโดยพื้นฐาน ตามที่รายงานได้นำเสนอไว้อย่างถูกต้อง กล่าวคือ ประเทศสวีเดนยึดหลัก ‘รัฐสวัสดิการแบบถ้วนหน้า’ ที่ถือว่าสวัสดิการเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย โดยรัฐเป็นแกนหลักในการจัดบริการ ขณะที่ประเทศมาเลเซียใช้ ‘การเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับสวัสดิการแบบมุ่งเป้าหมาย’ ที่คัดกรองความช่วยเหลือไปยังกลุ่มเปราะบางเฉพาะกลุ่ม ภายใต้กรอบวิสัยทัศน์ MADANI และแผนพัฒนาประเทศ

ส่วนประเทศไทยนั้น เห็นว่าควรอธิบายให้ตรงกับสภาพจริงมากที่สุดว่า เป็น ‘ระบบผสมที่มีแกนหลักเป็นแบบสงเคราะห์และมุ่งเป้า’ กล่าวคือ การช่วยเหลือส่วนใหญ่ยังเป็นการคัดกรองรายกลุ่ม เช่น บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เปียยังชีพผู้สูงอายุ และการสงเคราะห์กลุ่มเปราะบาง โดยมีเพียงด้านเดียวที่ไทยก้าวไปถึงหลักถ้วนหน้าอย่างแท้จริง คือระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ การเข้าใจตำแหน่งที่แท้จริงของไทยเช่นนี้ มีความสำคัญ เพราะจะช่วยให้เรามองเห็นว่า ไทยไม่ได้อยู่จุดเริ่มต้นที่ศูนย์ แต่ก็ยังห่างไกลจากการเป็นรัฐสวัสดิการเต็มรูปแบบ และการก้าวต่อไปจำเป็นต้องเลือกเดินอย่างมียุทธศาสตร์

2. รากฐานที่แตกต่างกันของสามสังคม

ความสำเร็จของแบบจำลองสวัสดิการหนึ่ง ๆ มิได้ลอยอยู่โดดเดี่ยว แต่ตั้งอยู่บนรากฐานทางสังคม การเมือง และการคลังที่รองรับกันอย่างเป็นระบบ ในส่วนนี้วิเคราะห์รากฐาน 5 มิติที่แตกต่างกันของไทย สวีเดน และมาเลเซีย เพื่อชี้ให้เห็นว่าเหตุใดบางบทเรียนจึงหยิบมาใช้ได้ทันที ขณะที่บางบทเรียนต้องรอ การสร้างเงื่อนไขก่อน

2.1 รูปแบบการปกครองและวัฒนธรรมทางการเมือง

รากฐานที่สำคัญ คือ วัฒนธรรมทางการเมืองและความไว้วางใจของประชาชนต่อรัฐ ระบบรัฐ สวัสดิการถ้วนหน้าของสวีเดนดำรงอยู่ได้เพราะประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อรัฐในระดับสูงมาก จนยินยอมจ่าย ภาษีในอัตราสูงเพื่อแลกกับบริการที่มีคุณภาพ ความเชื่อมั่นนี้สะท้อนผ่านดัชนีการรับรู้การทุจริตที่สวีเดนอยู่ใน กลุ่มโปร่งใสที่สุดของโลก ดังที่รายงานได้ระบุไว้ กล่าวได้ว่า ‘ภาษีสูง-บริการดี-ความเชื่อมั่นสูง’ เป็นวงจร ที่หล่อเลี้ยงซึ่งกันและกัน

ในทางตรงข้าม ประเทศไทยเผชิญข้อจำกัดด้านธรรมาภิบาลและความเชื่อมั่นต่อภาครัฐ ซึ่งสะท้อนผ่านคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริตที่ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าทั้งสวีเดนและมาเลเซียอย่างมีนัยสำคัญ ข้อเท็จจริงนี้มีนัยเชิงนโยบายที่สำคัญยิ่ง คือ トラบดที่ประชาชนยังไม่เชื่อมั่นว่ารัฐจะบริหารเงินภาษี อย่างโปร่งใสและคุ้มค่า การเสนอให้ขึ้นภาษีเพื่อขยายสวัสดิการถ้วนหน้าย่อมเผชิญแรงต้านสูง มาเลเซีย เองก็อยู่ระหว่างการยกระดับธรรมาภิบาล โดยมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง สูงกว่าไทยแต่ยังห่างจากสวีเดน ดังนั้น สำหรับไทย การสร้างความเชื่อมั่นต่อรัฐจึงมิใช่เรื่องรองที่คอยทำทีหลัง แต่เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่ต้องเดิน คู่ขนานไปกับการปฏิรูปสวัสดิการทุกขั้นตอน

2.2 รูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐและการกระจายอำนาจ

สวีเดนเป็นประเทศที่กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในระดับสูงมาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี อำนาจในการจัดบริการสังคมและจัดเก็บภาษีของตนเอง ทำให้สามารถออกแบบสวัสดิการที่ตอบสนองความ ต้องการเฉพาะพื้นที่ได้อย่างแท้จริง เมื่อพิจารณาสัดส่วนรายได้ภาษีที่จัดเก็บในระดับท้องถิ่น สวีเดนถือเป็น ประเทศที่ท้องถิ่นมีบทบาททางการคลังสูงที่สุดในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว

ประเทศไทยมีลักษณะตรงข้าม คือยังคงเป็นการบริหารราชการแบบรวมศูนย์ การตัดสินใจ งบประมาณ และบุคลากรส่วนใหญ่ยังกระจุกอยู่ที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทำให้การจัดสรรสวัสดิการ มักไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของแต่ละพื้นที่ ดังที่รายงานได้ตั้งข้อสังเกตไว้ ข้อเท็จจริงนี้ ทำให้บทเรียนการกระจายอำนาจแบบสวีเดนไม่สามารถลอกมาใช้ได้ในระยะสั้น เพราะองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นไทยจำนวนมากยังมีข้อจำกัดทั้งด้านศักยภาพบุคลากร ฐานรายได้ และระบบข้อมูล อย่างไรก็ตาม จุดนี้กลับเป็นโอกาสของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ในการทำหน้าที่ ‘เสริมสร้างศักยภาพท้องถิ่น’ ควบคู่ไปกับการทยอยถ่ายโอนภารกิจตามความพร้อม แทนที่จะถ่ายโอนแบบทันทีทั้งหมด

ในมิตินี้ แนวทางของมาเลเซียที่ใช้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงการดึง ภาคประชาสังคมและชุมชนเข้ามาร่วมจัดสวัสดิการ น่าจะสอดคล้องกับบริบทไทยมากกว่าในระยะเปลี่ยนผ่าน เพราะเป็นการเติมเต็มช่องว่างศักยภาพภาครัฐโดยไม่ต้องรอให้ท้องถิ่นพร้อมสมบูรณ์เสียก่อน

2.3 โครงสร้างประชากร

ทั้งสามประเทศเผชิญโจทย์ประชากรที่ต่างระดับกัน สวีเดนเป็นสังคมสูงวัยมานาน และได้วาง ระบบบำนาญและการดูแลระยะยาวไว้รองรับตั้งแต่ยังมีฐานะการคลังเข้มแข็ง ขณะที่มาเลเซียยังมีโครงสร้าง ประชากรที่ค่อนข้างหนุ่มสาว ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบด้านกำลังแรงงานและภาระพึ่งพิงที่ยังไม่สูงนัก

ประเด็นที่เห็นว่าสำคัญและรายงานยังกล่าวถึงไม่มากนัก คือ ประเทศไทยกำลังเผชิญสถานการณ์ที่ทำลายเป็นพิเศษ กล่าวคือ ไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ด้วยความเร็วสูง ในขณะที่ระดับรายได้ต่อหัวยังไม่สูงพอ หรือที่มักเรียกกันว่า ‘แก่ก่อนรวย’ ต่างจากสวีเดนที่ ‘รวยก่อนแก่’ นับสำคัญคือ ไทยมีหน้าต่างเวลาในการเตรียมระบบรองรับสั้นกว่ามาก และมีทรัพยากรจำกัดกว่ามาก เมื่อประชากรวัยแรงงานเริ่มลดลงพร้อมกับที่ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ภาระการคลังด้านบำนาญ การรักษาพยาบาล และการดูแลระยะยาวจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้การลงทุนใน ‘เศรษฐกิจการดูแล’ และระบบดูแลผู้สูงอายุที่รายงานเสนอไว้ มีความจำเป็นเร่งด่วน และควรถือเป็นวาระลำดับต้น มิใช่ทางเลือก

2.4 ระเบียบวิธีงบประมาณและขนาดของรัฐ

ความแตกต่างด้านระเบียบวิธีงบประมาณเป็นอุปสรรคเชิงปฏิบัติที่มักถูกประเมินต่ำเกินไป ระบบงบประมาณของไทยยังเน้นการจัดสรรตามภารกิจของหน่วยงานเป็นรายปี และผูกกับการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมโดยหน่วยงานรัฐเอง ทำให้การทำงานเชิงป้องกันระยะยาว การทำงานข้ามหน่วยงาน และการจ้างองค์กรภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญเข้ามาให้บริการแทนรัฐ ยังทำได้ยากภายใต้ระเบียบการเงินการคลังที่มีอยู่

รายงานได้เสนอแนวทางที่ดีหลายประการ เช่น การจัดซื้อจัดจ้างบริการทางสังคมจากภาคประชาสังคมและวิสาหกิจเพื่อสังคม และการเปลี่ยนบทบาทรัฐจากผู้จัดบริการเองมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก อย่างไรก็ดี ขอดึงข้อสังเกตว่า ข้อเสนอเหล่านี้จำนวนไม่น้อยจำเป็นต้องแก้ไขระเบียบหรือกฎหมายด้านการคลังก่อน จึงจะดำเนินการได้จริง ดังนั้น ในทางปฏิบัติ ควรจำแนกให้ชัดว่าข้อเสนอใดที่ทำได้ภายใต้ระเบียบปัจจุบัน และข้อเสนอใดที่เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาลหรือกระทรวงการคลัง

2.5 ระบบการจัดเก็บภาษีและฐานทางการคลังมีตินนี้อาจเป็นรากฐานที่สร้างความแตกต่างมากที่สุดระหว่างไทยกับสวีเดน สวีเดนมีสัดส่วนรายได้ภาษีต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศอยู่ในระดับสูงกว่าร้อยละ 40 ซึ่งเป็นฐานการคลังที่ทำให้รัฐสวัสดิการถ้วนหน้าเป็นไปได้ ในทางกลับกัน ประเทศไทยมีสัดส่วนรายได้ภาษีต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศอยู่เพียงประมาณร้อยละ 16-17 เท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของสวีเดน และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วอย่างมาก

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่รายงานได้ชี้ไว้อย่างถูกต้อง คือ ฐานภาษีของไทยแคบ เนื่องจากมีแรงงานนอกระบบจำนวนมาก ข้อมูลล่าสุดระบุว่าแรงงานนอกระบบของไทยมีสัดส่วนสูงกว่าครึ่งหนึ่งของกำลังแรงงานทั้งหมด ทำให้รัฐขาดรายได้ที่เพียงพอต่อการจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้าเต็มรูปแบบ ข้อเท็จจริงนี้นำไปสู่ข้อสรุปเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญว่า ประเทศไทยยังไม่สามารถ ‘กระโดด’ ไปสู่รัฐสวัสดิการถ้วนหน้าแบบสวีเดนได้ในระยะสั้น หากปราศจากการขยายฐานภาษีและการนำแรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบก่อน ด้วยเหตุนี้ แบบจำลองของมาเลเซียที่ใช้สวัสดิการแบบมุ่งเป้าเพื่อบริหารทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงอาจใกล้เคียงกับความเป็นจริงทางการคลังของไทยในปัจจุบันมากกว่า

2.6 บทเรียนความท้าทายของทั้งสองประเทศ

การถอดบทเรียนที่รอบด้านต้องมองทั้งด้านความสำเร็จและด้านความท้าทาย เพราะทุกแบบจำลองล้วนมีต้นทุนและข้อจำกัดของตนเอง ในกรณีของสวีเดน แม้ระบบรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าจะประสบความสำเร็จอย่างสูง แต่ก็เผชิญแรงกดดันสำคัญสองประการ ประการแรกคือภาระทางการคลังที่เพิ่มขึ้นเมื่อเข้าสู่สังคมสูงวัย ทำให้ต้องรักษาสมาดุลระหว่างคุณภาพบริการกับความยั่งยืนทางการเงิน ประการที่สองคือความท้าทายด้านการบูรณาการทางสังคมจากการเพิ่มขึ้นของผู้อพยพและผู้ลี้ภัย ซึ่งสร้างแรงตึงระหว่างหลักการสวัสดิการถ้วนหน้ากับความสามารถในการรองรับของระบบ บทเรียนนี้เตือนว่า ระบบถ้วนหน้าที่ครอบคลุมมากย่อมมีต้นทุนการดูแลรักษาสูงตามไปด้วย

ในกรณีของมาเลเซีย ระบบสวัสดิการแบบมุ่งเป้าแม้จะประหยัดทรัพยากรและจัดสรรความช่วยเหลือได้ตรงกลุ่ม แต่ก็มียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือปัญหาการตกหล่นของผู้ที่ควรได้รับความช่วยเหลือแต่ไม่เข้าเกณฑ์ หรือเข้าไม่ถึงระบบ รวมถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสวัสดิการระหว่างพื้นที่เมืองกับชนบท และระหว่างภูมิภาค ประเด็นนี้เป็นบทเรียนที่ไทยควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะระบบคัดกรองของไทยเอง เช่น ประสิทธิภาพจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ก็เคยเผชิญคำถามเรื่องความแม่นยำของการคัดกรอง ทั้งการตกหล่นของคนจนที่ไม่ได้ลงทะเบียน และการรวมกลุ่มคนที่ไม่ควรได้รับสิทธิ ดังนั้น หากไทยจะเดินหน้าใช้ระบบมุ่งเป้าเป็นกลไกหลัก การลงทุนในระบบฐานข้อมูลและการคัดกรองที่แม่นยำ พร้อมกลไกอุทธรณ์สำหรับผู้ตกหล่น จึงเป็นหัวใจที่จะกำหนดว่าระบบจะเป็นธรรมหรือไม่

2.7 เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์เบื้องหลังความสำเร็จของสวีเดน

ประเด็นที่เห็นว่าคุณค่าที่สำคัญที่สุดสำหรับการถอดบทเรียน และเป็นสิ่งที่รายงานยังไม่ได้กล่าวถึงมากนัก คือ รัฐสวัสดิการถ้วนหน้าของสวีเดนมิได้เกิดขึ้นจากการออกแบบเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว หากแต่เติบโตขึ้นบนเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจงของสวีเดนเอง การเข้าใจเงื่อนไขเหล่านี้มีความสำคัญ เพราะจะช่วยให้เราตระหนักว่า การจะได้ผลลัพธ์แบบสวีเดน อาจไม่สามารถทำได้เพียงลอกแบบนโยบาย โดยไม่คำนึงถึงว่ารากฐานที่รองรับนโยบายนั้นมีอยู่ในสังคมไทยหรือไม่

ประการแรก รัฐสวัสดิการสวีเดนเป็นผลของการต่อสู้และการประนีประนอมทางสังคมที่ยาวนาน การปฏิรูปสังคมครั้งสำคัญเริ่มก่อตัวตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๓๐ ท่ามกลางการขยายตัวของขบวนการแรงงาน และการรวมกลุ่มของสหภาพ ก่อนจะพัฒนาสู่ยุคทองของรัฐสวัสดิการในทศวรรษ 1960 ถึง 1970 ภายใต้แนวคิด ‘บ้านของประชาชน’ (folkhem) กล่าวได้ว่าระบบนี้มีใช้สิ่งที่รัฐหยิบยื่นให้จากเบื้องบน แต่เป็นผลของการเจรจาต่อรองระหว่างแรงงาน นายจ้าง และรัฐที่ตกผลึกมาหลายทศวรรษ ซึ่งต่างจากบริบทไทยที่อำนาจการต่อรองของแรงงานยังอยู่ในระดับจำกัด

ประการที่สอง การขยายระบบสวัสดิการของสวีเดนมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการดึงผู้หญิงเข้าสู่ตลาดแรงงาน ในช่วงปลายทศวรรษ 1960 ต่อเนื่องถึงทศวรรษ 1970 ผู้หญิงสวีเดนโดยเฉพาะแม่ที่มีบุตรเล็กได้เข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างกว้างขวางเป็นครั้งแรก ความสัมพันธ์นี้เป็นแบบสองทางที่เสริมกัน กล่าวคือ เมื่อเศรษฐกิจขยายตัวและต้องการกำลังแรงงานเพิ่มขึ้น รัฐจึงลงทุนในบริการดูแลเด็ก ระบบการลาเพื่อเลี้ยงดูบุตรที่เปิดให้ทั้งบิดาและมารดา และบริการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อ ‘ปลดปล่อย’ แรงงานหญิงออกจากภาระการดูแลในครัวเรือนให้สามารถทำงานนอกบ้านได้ ขณะเดียวกัน การที่ผู้หญิงเข้าสู่ระบบภาษีในฐานะผู้มีรายได้ ก็ยิ่งขยายฐานการคลังที่ใช้หล่อเลี้ยงระบบสวัสดิการนั่นเอง สวัสดิการดูแลเด็กและผู้สูงอายุของสวีเดนจึงมิใช่เพียงมาตรการสังคมสงเคราะห์ แต่เป็นยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับตลาดแรงงานโดยตรง

ประการที่สาม ความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อรัฐและต่อกันเองในระดับสูง อันเป็นเสาหลักที่ทำให้ประชาชนยินยอมจ่ายภาษีอัตราสูงนั้น ก็มีรากทางประวัติศาสตร์เช่นกัน สวีเดนเป็นสังคมที่ค่อนข้างเป็นเอกพันธ์ทางวัฒนธรรมและศาสนายาวนาน มีมรดกความเสมอภาคเชิงชนชั้นที่มีความแตกต่างน้อยกว่าหลายสังคม และมีวัฒนธรรมการตัดสินใจแบบแสวงหาฉันทามติ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกลายเป็นทุนทางสังคมที่เอื้อให้ระบบสวัสดิการแบบพึ่งพาการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบร่วมกันดำเนินไปได้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สร้างขึ้นในระยะสั้นได้ยาก

นัยสำหรับประเทศไทยจากมิติประวัติศาสตร์นี้ มี 2 ประการ ประการแรก เราควรระมัดระวังการคาดหวังว่าจะได้ผลลัพธ์แบบสวีเดนจากการนำเข้าเพียงตัวนโยบาย เพราะผลลัพธ์ที่แท้จริงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคมที่ใช้เวลาบ่มเพาะหลายทศวรรษ ประการที่สอง และเป็นด้านที่เป็นบวก คือบทเรียนเรื่องการออกแบบสวัสดิการให้เชื่อมโยงกับตลาดแรงงานนั้น เป็นสิ่งที่ไทยประยุกต์ใช้ได้ทันทีและสอดคล้องกับบริบทของไทยอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ไทยกำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยและกำลังแรงงานเริ่มลดลง การลงทุนในเศรษฐกิจการดูแล ทั้งบริการดูแลเด็กเล็กและผู้สูงอายุ จึงมีใช้เพียงรายจ่ายด้านสวัสดิการ แต่เป็นการลงทุนที่ช่วยปลดปล่อยแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานหญิง ให้กลับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจได้ ซึ่งเป็นทั้งการเพิ่มกำลังการผลิตและการขยายฐานภาษีไปพร้อมกัน

3. สรุปการเปรียบเทียบเงื่อนไขรากฐาน

เมื่อประมวลรากฐานทั้ง 5 มิติเข้าด้วยกัน จะเห็นภาพชัดว่า ประเทศไทยมีเงื่อนไขที่ใกล้เคียงกับมาเลเซียมากกว่าสวีเดนในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านฐานการคลัง ระดับธรรมาภิบาล และการที่ยังต้องใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวัง ขณะเดียวกันไทยก็มีโจทย์เฉพาะตัวที่ทั้งสองประเทศไม่มี คือการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วบนฐานรายได้ที่ยังไม่สูง ตารางต่อไปนี้สรุปความแตกต่างเชิงเงื่อนไขเพื่อให้เห็นภาพโดยรวม

มิติรากฐาน	สวีเดน	มาเลเซีย	ไทย
ฐานภาษีต่อ GDP	สูงมาก (กว่า 40%)	ปานกลาง-ต่ำ	ต่ำ (ราว 16-17%)
แรงงานนอกระบบ	น้อย	ปานกลาง	สูงกว่าครึ่งของกำลังแรงงาน
ธรรมาภิบาล/ความเชื่อมั่นต่อรัฐ	สูงมาก	ปานกลาง	ยังเป็นข้อจำกัด
การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น	สูงมาก	ปานกลาง	ยังรวมศูนย์
โครงสร้างประชากร	สูงวัย แต่รวยก่อนแก่	ยังค่อนข้างหนุ่มสาว	สูงวัยเร็ว และแก่ก่อนรวย
ตรรกะสวัสดิการหลัก	ถ้วนหน้า (สิทธิพลเมือง)	มุ่งเป้า + เติบโตเศรษฐกิจ	สงเคราะห์/มุ่งเป้า (ถ้วนหน้าเฉพาะสุขภาพ)

4. ชุดสวัสดิการที่น่าจะขับเคลื่อนได้จริงในบริบทไทยปัจจุบัน

บนฐานของการวิเคราะห์ข้างต้น ขอเสนอการจำแนกชุดสวัสดิการและมาตรการที่รายงานนำเสนอออกเป็นสามกลุ่มตามความพร้อมของกลไกภาครัฐและสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้บริหารและคณะกรรมการสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจได้ว่าควรเริ่มจากจุดใด

4.1 กลุ่มที่ขับเคลื่อนได้ทันที บนกลไกและอำนาจที่มีอยู่

กลุ่มนี้คือมาตรการที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ ใช้ทรัพยากรและระเบียบที่มีอยู่ และไม่ต้องรอการแก้ไขกฎหมาย ได้แก่ ประการแรก การพัฒนาระบบบริหารจัดการรายกรณีกลางของกรม เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลผู้ใช้บริการตั้งแต่การรับแจ้งเหตุ คัดกรอง ประเมินความเสี่ยง วางแผนช่วยเหลือ ส่งต่อ พันฟู และติดตามผล ซึ่งเป็นการยกระดับงานที่กรมทำอยู่แล้วให้เป็นระบบมากขึ้น ประการที่สอง การปรับบทบาทของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งและสถานคุ้มครองในสังกัด จากการตั้งรับและสงเคราะห์ภายหลัง มาเป็นหน่วยบริการเชิงรุกระดับพื้นที่ ผ่านทีมเคลื่อนที่เร็ว การเยี่ยมบ้าน และการค้นหากลุ่มเสี่ยง ประการที่สาม การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการพัฒนาสังคมและสังคมสงเคราะห์ให้รองรับความเสี่ยงรูปแบบใหม่ และประการที่สี่ การวางระบบ

ติดตามผลลัพธ์ที่วัดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายจริง มิใช่เพียงนับจำนวนกิจกรรมหรือผู้รับบริการ

4.2 กลุ่มที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือการจัดสรรงบประมาณเพิ่ม

กลุ่มนี้เป็นมาตรการที่มีศักยภาพสูง แต่หน่วยงานไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง ต้องประสานกับหน่วยงานอื่นหรือของงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติม จึงควรวางแผนในระยะกลาง ได้แก่ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านสังคมแบบบูรณาการ ที่เชื่อมโยงข้อมูลผู้มีรายได้น้อย ข้อมูลสุขภาพ และข้อมูลหนี้สิน เพื่อประเมินความเปราะบางรายครัวเรือนล่วงหน้า ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานด้านสาธารณสุข การนำร่องการจ้างเหมาบริการทางสังคมจากวิสาหกิจชุมชนหรือองค์กรที่เชี่ยวชาญในพื้นที่ และการจัดตั้งกลไกความร่วมมือระดับพื้นที่ที่รวมภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคเอกชน และตัวแทนกลุ่มเปราะบางเข้าด้วยกัน

แนวทางกลุ่มนี้สะท้อนบทเรียนของมาเลเซียที่ใช้ความร่วมมือหลายภาคส่วนและระบบข้อมูลดิจิทัลในการบริหารสวัสดิการแบบมุ่งเป้า ซึ่งเหมาะสมกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรของไทย อย่างไรก็ตาม ขอนเน้นย้ำว่า การพัฒนาระบบพยากรณ์ความเสี่ยงรายครัวเรือนด้วยข้อมูลขนาดใหญ่ นั้น ต้องดำเนินการควบคู่กับการวางหลักธรรมาภิบาลข้อมูล การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการป้องกันการตีตรากลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ต้น เพราะการระบุตัวว่าใครมีความเสี่ยงแล้วส่งเจ้าหน้าที่เข้าไป มีความอ่อนไหวด้านสิทธิที่ต้องระมัดระวัง

4.3 กลุ่มที่เป็นการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง เป็นข้อเสนอต่อระดับชาติ

กลุ่มนี้เป็นข้อเสนอที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคมไทยในระยะยาว แต่อยู่นอกเหนืออำนาจของกรมและกระทรวง จึงควรนำเสนอในฐานะข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาลหรือระดับชาติ มิใช่ภารกิจที่กรมรับไปดำเนินการเอง ได้แก่ การขยายฐานภาษีและการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี รวมถึงการพิจารณาภาษีจากทรัพย์สินและมรดก การนำแรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคมโดยรัฐร่วมสมทบในสัดส่วนที่จูงใจ การถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณด้านสวัสดิการสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ และการแก้ไขระเบียบการเงินการคลังเพื่อเปิดทางให้รัฐจ้างองค์กรภายนอกจัดบริการสังคมได้

มาตรการกลุ่มนี้คือ ‘เงื่อนไขรากฐาน’ ที่จะกำหนดว่าในระยะยาวประเทศไทยจะสามารถขยับจากระบบสงเคราะห์มุ่งเป้า ไปสู่ระบบที่ครอบคลุมและถ้วนหน้ามากขึ้นได้หรือไม่ การที่กรมนำเสนอประเด็นเหล่านี้ต่อคณะกรรมการและต่อรัฐบาล ถือเป็นบทบาทเชิงนโยบายที่เหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องแบกรับภารกิจที่เกินอำนาจตนเอง

เพื่อให้เห็นภาพการจำแนกทั้งสามกลุ่มโดยสรุป ข้าพเจ้าประมวลไว้ในตารางต่อไปนี้

กลุ่ม	ลักษณะ	ตัวอย่างมาตรการ
ทำได้ทันที	ใช้ระเบียบและทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ต้องแก้กฎหมาย เห็นผลระยะสั้น	ระบบบริหารรายกรณีกลางของกรม ปรับศูนย์คุ้มครองฯ เป็นบริการเชิงรุก พัฒนาบุคลากร วางระบบวัดผลลัพธ์คุณภาพชีวิต
ระยะกลาง (ร่วมมือ/ของบเพิ่ม)	ต้องประสานหน่วยงานอื่นหรือขอสนับสนุนงบประมาณวางแผน 1-3 ปี	ฐานข้อมูลสังคมบูรณาการเชื่อมโยง-มหาดไทย-สธ. นำร่องจ้างเหมาบริการทางสังคม กลไกความร่วมมือระดับพื้นที่

กลุ่ม	ลักษณะ	ตัวอย่างมาตรการ
ปฏิรูปโครงสร้าง (เสนอต่อระดับชาติ)	อยู่นอกอำนาจกรม ต้องแก้กฎหมาย/ระเบียบ หรือเป็นการตัดสินใจระดับรัฐบาล	ขยายฐานภาษี-ภาษีทรัพย์สิน/มรดก; นำแรงงานนอกระบบเข้าประกันสังคม ถ้ายโอนสู่ท้องถิ่น แก่ระเบียบการคลังเพื่อจ้าง NGO

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะโดยรวม

โดยสรุป เห็นว่ารายงานฉบับนี้ได้วางฐานการเปรียบเทียบที่มีคุณค่าและครอบคลุม และข้อเสนอเชิงนโยบายจำนวนมากมีทิศทางที่ถูกต้อง ประเด็นที่ยากเน้นเพื่อให้การขับเคลื่อนเกิดผลเป็นรูปธรรมมีสามประการ

ประการแรก การนำบทเรียนต่างประเทศมาใช้ต้องเริ่มจากการเข้าใจเงื่อนไขรากฐานที่ต่างกัน ไทยมีฐานการคลัง ระดับธรรมาภิบาล และโครงสร้างการบริหารที่ใกล้เคียงมาเลเซียมากกว่าสวีเดน จึงควรรับ ‘ปรัชญากองทุนสวัสดิการเป็นการลงทุนในคน’ จากสวีเดน แต่ใช้ ‘วิธีการบริหารทรัพยากรแบบมุ่งเป้าและความร่วมมือหลายภาคส่วน’ แบบมาเลเซียเป็นกลไกขับเคลื่อน

ประการที่สอง ควรจัดลำดับความสำคัญของข้อเสนอให้ชัดเจน โดยจำแนกว่ามาตรการใดทำได้ทันทีในอำนาจกรม มาตรการใดต้องอาศัยความร่วมมือและงบประมาณเพิ่ม และมาตรการใดเป็นการปฏิรูปเชิงโครงสร้างที่ต้องเสนอต่อระดับชาติ การจำแนกเช่นนี้จะช่วยให้คณะกรรมการเห็นเส้นทางการดำเนินงานที่ชัดเจน และป้องกันความคาดหวังที่เกินอำนาจหน้าที่จริงของหน่วยงาน

ประการที่สาม โจทย์เฉพาะของไทยเรื่องการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วบนฐานรายได้ที่ยังไม่สูงควรได้รับการยกระดับเป็นวาระเร่งด่วน โดยเฉพาะการลงทุนในเศรษฐกิจการดูแลและระบบดูแลผู้สูงอายุซึ่งเป็นทั้งการคุ้มครองทางสังคมและโอกาสในการสร้างอาชีพใหม่ให้แก่ชุมชนไปพร้อมกัน

เอกสารประกอบ

Esping-Andersen, G. (1990). The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton University Press.

OECD. (2025). Revenue Statistics 2025 และ OECD Economic Surveys: Thailand 2025. OECD Publishing, Paris.

UNDP. (2025). Human Development Report 2025. United Nations Development Programme.

Transparency International. (2024). Corruption Perceptions Index.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (๒๕๖๗). การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. ๒๕๖๗.

Molinder, J. (2022). Historical Roots of the Dual-Earner Model: Women’s Labour Force Participation in Sweden. Lund Papers in Economic History.

Markkola, P. (2011). The Lutheran Nordic Welfare States. In Beyond Welfare State Models. Edward Elgar.

ข้อคิดเห็นทางวิชาการต่อการประยุกต์ใช้บทเรียนการพัฒนาสังคม จากประเทศสวีเดนและประเทศมาเลเซีย และข้อวิพากษ์ต่อข้อเสนอเชิงนโยบายในบทที่ 7

นายอรรคพงษ์ ศรีสุปัติ
อดีตผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาสังคม
กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

ความพยายามเชิงแนวคิดกับความเป็นจริงในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จากการพิจารณาเอกสารรายงานการศึกษาระบบการพัฒนาสังคมเปรียบเทียบระหว่างประเทศสวีเดน ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทย โดยเฉพาะใน บทที่ 7 (ข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต) นับเป็นความพยายามที่น่าชื่นชมในการรวบรวมกรอบคิดทางยุทธศาสตร์และยกระดับบทบาทของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ตลอดจนกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ให้มีความเป็นสากลและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย (อาทิ คนไร้ที่พึ่ง ครอบครัวเปราะบาง นิคมสร้างตนเอง และชุมชนบนพื้นที่สูง)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในมิติของการบริหารนโยบายสาธารณะเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Public Policy) ข้อเสนอเชิงนโยบายส่วนใหญ่ในบทที่ 7 ยังคงมีลักษณะเป็น “กรอบแนวคิดเชิงอุดมคติ” ที่สะท้อนองค์ความรู้และประสบการณ์เดิมที่ผู้ปฏิบัติงานและนักวิชาการไทยต่างตระหนักรับรู้มาเป็นระยะเวลานาน ทว่าอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถก้าวข้ามไปสู่ความสำเร็จได้นั้น คือ “ช่องว่างระหว่างนโยบายกับการนำไปปฏิบัติ” (Policy-Implementation Gap) ซึ่งมีรากเหง้ามาจากข้อจำกัดเชิงโครงสร้างระบบราชการ การขาดวินัยและการคุ้มครองงบประมาณด้านการพัฒนาคน ปัญหาธรรมาภิบาล ข้อมูล ตลอดจนการขาดกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่สามารถขับเคลื่อนงานเชิงรุกได้อย่างแท้จริง

ข้อเขียนฉบับนี้จึงมุ่งวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และสังเคราะห์ข้อคิดเห็นทางวิชาการ เพื่อยกระดับข้อเสนอในบทที่ 7 ให้สอดคล้องกับ หลักความจริงทางยุทธศาสตร์ (Strategic Realism) และสามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนผลสัมฤทธิ์ทางสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

1. การวิเคราะห์บริบทเชิงเปรียบเทียบและข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของสังคมไทย

การยกแบบจำลองรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า (Universal Welfare State) ของประเทศสวีเดน หรือแบบจำลองสวัสดิการแบบมุ่งเป้าควบคุมการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซีย มาเป็นต้นแบบในการวางนโยบายของไทย จำเป็นต้องประเมินถึง “เงื่อนไขรากฐานทางสังคมและการคลัง” ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

- ข้อจำกัดด้านฐานคิดและระดับการพัฒนา โดยประเทศไทยไม่สามารถคัดลอกแบบจำลองของประเทศสวีเดนมาใช้ได้โดยตรง เนื่องจากประชากรกลุ่มฐานราก โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและภาคเกษตรกรรม ยังมีระดับการพัฒนาและขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองที่แตกต่างจากพลเมืองสวีเดนอย่างมาก

- ข้อจำกัดด้านการคลังและฐานภาษี โดยระบบสวัสดิการถ้วนหน้าของสวีเดนตั้งอยู่บนฐานภาษีที่กว้างและอัตราภาษีก้าวหน้าที่สูง ซึ่งสอดคล้องกับระดับความเชื่อมั่นต่อรัฐ (High Social Trust) ในทางตรงกันข้าม ประเทศไทยมีสัดส่วนแรงงานนอกระบบสูงเกินกว่าร้อยละ 50 ของกำลังแรงงานทั้งหมด ทำให้ฐานการจัดเก็บภาษีแคบ รัฐจึงขาดทรัพยากรทางการคลังที่เพียงพอต่อการจัดสวัสดิการถ้วนหน้าเต็มรูปแบบ ดังนั้น ข้อเสนอเชิงนโยบายจึงต้องมุ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

2. ข้อวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่อข้อเสนอเชิงนโยบายในบทที่ 7 โดยช่องว่างระหว่างแนวคิดและการนำไปปฏิบัติจริง

เมื่อพิจารณารายละเอียดของข้อเสนอเชิงนโยบายในบทที่ 7 สามารถชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงปฏิบัติและแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมในแต่ละประเด็น ดังนี้

2.1 นโยบายประชากร การสนับสนุนค่าเลี้ยงดูบุตร และสังคมสูงวัย

- ข้อจำกัดของมาตรการอุดหนุนการเกิด โดยการใช้มาตรการแจกเงินสนับสนุนค่าเลี้ยงดูบุตรเพื่อกระตุ้นอัตราการเกิด ไม่อาจแก้ไขปัญหาโครงสร้างประชากรได้อย่างแท้จริง เนื่องจากกลุ่มชนชั้นกลางหรือผู้มีฐานะไม่ได้ตัดสินใจมีบุตรด้วยปัจจัยเงินอุดหนุนระยะสั้น แต่อยู่ที่ค่านิยมและการคำนึงถึงภาระค่าใช้จ่ายระยะยาว ขณะที่กลุ่มครัวเรือนเปราะบาง สิ่งที่ต้องการอย่างแท้จริงคือ “ทุนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตระยะยาว” (อาทิ ศูนย์รับเลี้ยงเด็กปฐมวัยที่มีมาตรฐาน สวัสดิการการศึกษา และสุขภาพ) ไม่ใช่เพียงเงินสงเคราะห์ชั่วคราว
- วิฤตด้วยแรงงานและเศรษฐกิจการดูแล (Care Economy) โดยการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ท่ามกลางสัดส่วนวัยแรงงานที่ลดลง ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความยั่งยืนของระบบบำนาญ การยกระดับ “อาชีพผู้ดูแล” (Caregiver / Care Manager) ให้เป็นวิชาชีพใหม่ที่มีมาตรฐานการอบรมและโครงสร้างค่าตอบแทนที่เป็นธรรม จึงเป็นทั้งความจำเป็นในการรองรับสังคมสูงวัยและเป็นกลไกสร้างงานใหม่ในชุมชน

2.2 การปฏิรูปโครงสร้างภาษีและการคลังเพื่อสวัสดิการ

- การกล่าวถึงการเพิ่มรายได้รัฐเพื่อนำมาใช้ในระบบสวัสดิการ จะต้องควบคู่ไปกับ “การปฏิรูปการบังคับใช้กฎหมายภาษีอย่างจริงจัง” โดยเฉพาะภาษีมรดก ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และภาษีกำไรจากการลงทุน ซึ่งในปัจจุบันยังมีช่องโหว่ทางกฎหมายและขาดประสิทธิภาพในการจัดเก็บ หากไม่สามารถอุดช่องโหว่เหล่านี้ได้ ข้อเสนอในการขยายระบบสวัสดิการจะขาดแหล่งรายได้ที่ยั่งยืน

2.3 การกระจายอำนาจและการถ่ายโอนภารกิจสู่ท้องถิ่น

- บทเรียนจากอดีตและหลักประกันความก้าวหน้า โดยข้อเสนอในการถ่ายโอนภารกิจด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เคยประสบปัญหาในทางปฏิบัติมาแล้วในอดีต อุปสรรคสำคัญมิได้อยู่ที่ความพร้อมของงาน แต่อยู่ที่ “ความมั่นคงและความก้าวหน้าในสายอาชีพของบุคลากรที่ถ่ายโอน” เนื่องจากระบบบริหารงานบุคคลของ อปท. มักให้ความสำคัญกับการเลื่อนตำแหน่งบุคลากรเดิมในพื้นที่มากกว่าบุคลากรที่ถ่ายโอนจากส่วนกลาง ดังนั้น การกระจายอำนาจจะสำเร็จได้ ต้องมีกรอบกฎหมายรับรองเส้นทางความก้าวหน้า (Career Path Security) ให้แก่บุคลากรเหล่านี้อย่างชัดเจน

- มุมมองจากอดีตที่ผ่านมาในประเด็นความก้าวหน้าในสายอาชีพของบุคลากรที่ถ่ายโอนแล้ว เป็นอีกหนึ่งบทเรียนสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่า อปท. ส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับงานด้านสังคมค่อนข้างน้อย และมักทุ่มเททรัพยากรไปกับงานที่ตนมีความชำนาญมากกว่า อย่างเช่นงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งนี้ยังคงเป็นความท้าทายของ อปท. ในปัจจุบันที่จะต้องสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน รวมถึงต้องรู้เท่าทันปัญหาสังคมหลากหลายรูปแบบ ควบคู่ไปกับความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้พื้นที่ในความดูแลรับผิดชอบมีความสงบสุข เรียบง่าย และนำไปสู่ชุมชนและสังคมน่าอยู่

2.4 การปรับเปลี่ยนบทบาทภาครัฐและการจัดซื้อจัดจ้างบริการทางสังคม (Social Contracting)

- การลดความหวงแหนอำนาจของภาครัฐ โดยแนวคิดที่ให้ภาครัฐปรับบทบาทจาก “ผู้ให้บริการโดยตรง” มาเป็น “ผู้กำกับมาตรฐานและผู้อำนวยความสะดวก” โดยมอบหมายหรือจัดจ้างองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) มูลนิธิ หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม เป็นผู้ให้บริการแทน เป็นแนวคิดที่มีความถูกต้องทางวิชาการ อย่างไรก็ดี ที่ผ่านมาภาครัฐยังมีท่าที “หวงแหนภารกิจ” และขาดความกล้าตัดสินใจในการกระจายงาน
- ระบบงบประมาณสมทบ (Co-financing) โดยรัฐไม่จำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณสนับสนุน 100% ซึ่งอาจสร้างภาระทางการคลังที่สูงกว่าการดำเนินการเอง แต่ควรใช้กลไกการอุดหนุนบางส่วนร่วมกับการส่งเสริมให้องค์กรภาคประชาสังคมมีระบบระดมทุนที่โปร่งใส และใช้มาตรการทางภาษีจูงใจให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนทางสังคม (Social Investment)

2.5 การพัฒนาบุคลากรและการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม

- การคุ้มครองงบประมาณพัฒนาบุคลากร ในระบบงบประมาณของไทย งบประมาณด้านการพัฒนาบุคลากร (HRD) มักเป็นรายการแรกที่ถูกตัดลดเมื่อเกิดปัญหาทางการคลัง หรือได้รับการจัดสรรไปใช้ในกิจกรรมระยะสั้นตามนโยบายการเมือง จึงควรกำหนดให้งบประมาณพัฒนาทักษะนักสังคมสงเคราะห์และบุคลากรเชิงรุกเป็น “งบประมาณยุทธศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครอง” (Protected Strategic Budget)
- การติดตามและประเมินผลเชิงประจักษ์ (Monitoring & Evaluation) โดยผู้ปฏิบัติงาน ในปัจจุบันต้องแบกรับภาระงานเอกสารและงานเชิงรับจนไม่สามารถปฏิบัติงานติดตามผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรปรับระบบการประเมินจาก “ปริมาณผลผลิต (Outputs)” เช่น จำนวนผู้รับเงินเยียวยา ไปสู่ “การประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact/Outcomes)” เช่น อัตราการพึ่งพาตนเองได้หลังการฟื้นฟู

2.6 การสร้างทักษะใหม่ (Upskilling / Reskilling)

- การกำหนดมาตรการบังคับให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ว่างงานเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาทักษะ มักไม่เกิดผลสัมฤทธิ์จริงหากขาดความสมัครใจ นโยบายควรปรับเป็น “ระบบสร้างแรงจูงใจเชิงบวก (Incentive-Based System)” เช่น การเชื่อมโยงการพัฒนาทักษะกับการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพ โอกาสในการได้งานใหม่ที่มีรายได้สูงขึ้น หรือการสนับสนุนค่าชดเชยการขาดรายได้ระหว่างการอบรม

3. ธรรมชาติของข้อมูล การกำกับดูแลปัญญาประดิษฐ์ (AI) และปัญหาการรั่วซึมเชิงระบบ

ในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล การเชื่อมโยงฐานข้อมูลและการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในงานพัฒนาสังคมเป็นเครื่องมือที่จำเป็น แต่ต้องอยู่บนความระมัดระวังทางวิชาการและจริยธรรม ดังนี้

3.1 ดาบสองคมของปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดย AI สามารถประมวลผลข้อมูลและคัดกรองความเสี่ยงได้อย่างรวดเร็ว แต่ AI ทำงานบนฐานข้อมูลในอดีตและอัลกอริทึมที่อาจมีความลำเอียง (Algorithmic Bias) ขาดความเข้าใจในบริบทความซับซ้อนและมิติทางจริยธรรมของมนุษย์ ดังนั้น การนำ AI มาใช้ในงานสังคมสงเคราะห์ต้องยึดหลัก “กรอบการทำงานโดยมีมนุษย์กำกับดูแล” (Human-in-the-Loop Framework) ให้ระบบ AI เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการวิเคราะห์เบื้องต้น โดยการตัดสินใจขั้นสุดท้ายและการพิจารณาเคสที่ซับซ้อนต้องกระทำโดยนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ

3.2 ความสมบูรณ์และบูรณาการของข้อมูล (Data Integrity & Silos) โดยปัญหาสำคัญของภาครัฐคือความไม่สมบูรณ์ของข้อมูล (Missing Data / N/A) และพฤติกรรมการหวงแหนข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างหน่วยงาน ข้อมูลที่ขาดความถูกต้องย่อมทำให้ระบบวิเคราะห์พยากรณ์ล้มเหลว (Garbage In, Garbage Out) การขับเคลื่อนระบบข้อมูลสวัสดิการอัจฉริยะ (Data-Driven Welfare) จะสำเร็จได้ ต้องวางมาตรฐานการแลกเปลี่ยนข้อมูลภาครัฐที่ปลอดภัยภายใต้ พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) อย่างเคร่งครัด

3.2 การแก้ปัญหาการรั่วซึมเชิงระบบและจริยธรรม: ปัญหาความคลาดเคลื่อนในการคัดกรองผู้มีสิทธิ (เช่น ผู้ไม่สมควรได้รับสิทธิแต่ผ่านเกณฑ์บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ) ปัญหาการสวมสิทธิการรักษาพยาบาลในแอปพลิเคชันหมอพร้อม หรือการสวมสิทธิสัญชาติไทย) มีต้นตอหลักมาจาก “ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเชิงระบบและการถดถอยของมาตรฐานจริยธรรม” หากไม่สามารถขจัดคอร์รัปชันเชิงข้อมูลและบังคับใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาด ฐานข้อมูลที่ได้ก็จะเป็นข้อมูลที่บิดเบือน และไม่อาจนำไปใช้แก้ปัญหาสังคมได้อย่างตรงจุด

4. ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์เพื่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบาย

เพื่อให้ข้อเสนอในบทที่ 7 สามารถแปลงไปสู่แผนปฏิบัติการที่บรรลุผลสัมฤทธิ์จริง ควรจัดลำดับความสำคัญและการบริหารความเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติหลัก ดังตารางวิเคราะห์ต่อไปนี้

มิติการวิเคราะห์	สภาพปัญหาในปัจจุบัน (Current Reality)	ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ทางวิชาการ (Strategic Academic Recommendation)
1. การจัดลำดับความสำคัญของนโยบาย (Policy Prioritization)	นโยบายมีลักษณะรวมศูนย์และครอบคลุมกว้างขวางเกินอำนาจหน้าที่จริงของกรม/หน่วยงานปฏิบัติ	จำแนกข้อเสนอเป็น 3 ระดับให้ชัดเจน • ระยะสั้น : งานปรับปรุงระบบบริหารภายในกรม (Quick Wins) • ระยะกลาง : งานบูรณาการข้ามกระทรวงและท้องถิ่น • ระยะยาว : ข้อเสนอเชิงโครงสร้างภาษีและการคลังต่อระดับชาติ

มิติการวิเคราะห์	สภาพปัญหาในปัจจุบัน (Current Reality)	ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ทางวิชาการ (Strategic Academic Recommendation)
2. ความถูกต้องทางกฎหมายและภารกิจ (Legal & Terminology Alignment)	ยังคงมีการใช้คำศัพท์หรือยึดติดกับกรอบกฎหมายเดิม เช่น การใช้คำว่า “ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง” ตาม พ.ร.บ. การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ในเชิงสงเคราะห์ ซึ่งปัจจุบันได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์คุ้มครองและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตจังหวัด”	ปรับปรุงกรอบแนวคิดและบทบาททางกฎหมายของ “ศูนย์คุ้มครองและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตจังหวัด” จาก “หน่วยสงเคราะห์ตั้งรับ” สู่ “ศูนย์บริการและคุ้มครองทางสังคมเชิงรุกระดับพื้นที่” (One-Stop Social Service Hub) ที่เน้นการฟื้นฟูศักยภาพและคืนสู่สังคม
3. กลไกการขับเคลื่อนสวัสดิการ (Welfare Delivery Mechanism)	ภาครัฐแบกรับภาระการให้บริการเองเกือบทั้งหมด ทำให้ล่าช้า ขาดความยืดหยุ่น และภาระงานล้นมือ	ปฏิรูประเบียบการคลังให้เอื้อต่อ การจัดซื้อจัดจ้างบริการทางสังคม (Social Procurement) จากองค์กรภาคประชาสังคมที่มีศักยภาพ โดยรัฐทำหน้าที่กำกับมาตรฐานและสนับสนุนงบประมาณสมทบ
4. ธรรมาภิบาลและความถูกต้องของข้อมูล (Data Governance & Integrity)	ข้อมูลแยกส่วน มีค่าว่าง (N/A) และเผชิญปัญหาการสวมสิทธิหรือทุจริตในระบบสวัสดิการรัฐ	จัดตั้ง ระบบเตือนภัยสวัสดิการเชิงรุก (Welfare Early Warning System) ตรวจสอบความผิดปกติของข้อมูลแบบเรียลไทม์ และบังคับใช้มาตรการปราบปรามทุจริตเชิงระบบอย่างเด็ดขาด

5. บทสรุป

ข้อเสนอเชิงนโยบายในบทที่ 7 มีความสมบูรณ์ในเชิงหลักการทางวิชาการและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ (เช่น ครอบครัวเปราะบาง คนไร้ที่พึ่ง นิคมสร้างตนเอง และชุมชนบนพื้นที่สูง) ทว่าความท้าทายที่แท้จริงของประเทศไทยในปัจจุบัน มิได้อยู่ที่การขาดแคลนแนวคิดหรือข้อเสนอใหม่ แต่อยู่ที่ “ความกล้าหาญทางนโยบายในการปฏิรูปโครงสร้างการปฏิบัติงานจริง”

การพัฒนาระบบการพัฒนาสังคมไทยให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องก้าวข้ามการทำงานเชิงรับและการสงเคราะห์เฉพาะหน้า ไปสู่การสร้าง “ระบบนิเวศการพัฒนาสังคมเชิงรุก” ที่ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลที่ถูกต้องและปราศจากคอร์รัปชัน การบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ภายใต้จริยธรรมและการควบคุมของมนุษย์ การคุ้มครองหลักประกันความก้าวหน้าแก่บุคลากรท้องถิ่นและนักสังคมสงเคราะห์ และการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาสังคมเข้ามาเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาอย่างแท้จริง หากสามารถปลดล็อกข้อจำกัดเชิงโครงสร้างเหล่านี้ได้ ข้อเสนอเชิงนโยบายจึงจะสามารถแปรเปลี่ยนเป็นผลลัพธ์ที่ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนไทยได้อย่างยั่งยืน

การศึกษาระบบการพัฒนาสังคมของประเทศสวีเดน มาเลเซีย
และข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบ

การพัฒนาระบบสังคม

4
ท ย

0 2659 6363 - 4/6237

facg@dsw.go.th หรือ Strategy_dsw@dsw.go.th